

HERKE CSONGOR

BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOG

EGYETEMI JEGYZET

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Pécs, 2018.

Herke Csongor

Büntető eljárásjog

Első kiadás

Szerkesztette: Hengl Melinda

ISBN: 978-963-429-208-1

© Herke Csongor, 2018

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli előzetes hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

I. FEJEZET: BEVEZETÉS

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) jelentősen megváltoztatta a büntetőeljárást mind szerkezeti, mind tartalmi szempontból. Míg az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) a korábbi (szocialista) büntetőeljárás törvények rendszerét követte (alapkoncepciójával ellentétesen), így a hagyományos nyomozás - (közbenső eljárás) - bírósági eljárás rendszerben szabályozta a büntetőeljárást, addig a hatályos törvény jóval tágabb teret enged a megállapodás alapján folytatott büntetőeljárásnak, illetőleg a terhelt beismerése (tényállás elfogadása) számos egyszerűsítést tesz lehetővé. Ezáltal a büntetőeljárás menete (lehetséges végkimenetele) jóval bonyolultabb, szerteágzóbb, mint a korábban lineáris ábrával leírható eljárásé.

A Be. felépítése a korábbi törvényekhez hasonló, azaz (az első nyolc Részben lévő) statikus rendelkezéseket követik a dinamikus szabályok (a Kilencedik Részről):

Első Rész: Általános rendelkezések (1-10. §)

Második Rész: A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság (11-36. §)

Harmadik Rész: A büntetőeljárásban részt vevő személyek (37-73. §)

Negyedik Rész: Az eljárási cselekményekre vonatkozó általános rendelkezések (74-162. §)

Ötödik Rész: A bizonyítás (163-213. §)

Hatodik Rész: Leplezett eszközök (214-260. §)

Hetedik Rész: Adatszerző tevékenység (261-270. §)

Nyolcadik Rész: A kényszerintézkedések (271-338. §)

Kilencedik Rész: Előkészítő eljárás (339-347. §)

Tizedik Rész: A nyomozás (348-424. §)

Tizenegyedik Rész: A bírósági eljárás általános szabályai (425-462. §)

Tizenkettedik Rész: A bíróság eljárása a vádemelés előtt (463-483. §)

Tizenharmadik Rész: A tárgyalás előkészítése (484-513. §)

Tizennegyedik Rész: Az elsőfokú bírósági eljárás (514-588. §)

Tizenötödik Rész: A másodfokú bírósági eljárás (589-616. §)

Tizenhatodik Rész: A harmadfokú bírósági eljárás (617-625. §)

Tizenhetedik Rész: A másodfokú és a harmadfokú bíróság hatályaon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása (626-631. §)

Tizennyolcadik Rész: A megismételt eljárás (632-636. §)

Tizenkilencedik Rész: Rendkívüli jogorvoslatok (637-675. §)

Huszdik Rész: Külön eljárások (676-836. §)

Huszonegyedik Rész: A különleges eljárások (837-843. §)

Huszonkettedik Rész: A büntetőeljáráshoz kapcsolódó egyéb eljárások (844-865. §)

Huszonharmadik Rész: Záró rendelkezések (866-879. §)

A büntetőeljárás törvény I. Fejezetében, az Általános rendelkezések között szabályozott alapelvek egyrészt zsinórmértékül szolgálnak a jogalkotás számára (így pl. a kizárás szabályait aszerint kellett megalkotni, hogy igazodjanak a funkciómegosztás (kontradiktórium) elvéhez, másrészt néhol a gyakorlatban is alkalmazhatók (pl. in dubio pro reo elve).

A Be-ben szabályozott alapelveket két fő csoportra oszthatjuk:

Az egész büntetőeljárásban érvényesülő alapelvek	Csak a bírósági szakban érvényesülő alapelvek
• a (szűkebb értelemben vett) ártatlanság védelme (1. §) • az alapvető jogok védelme (2. §) • a védelem elve (3. §) • a büntetőeljárás alapja és akadályai (4. §) • az eljárási feladatok megoszlása (5. §) • az önvád tilalma (7. § (3) bek.) • a büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elve (7. § (5) bek.) • a büntetőeljárás nyelve és a nyelvhasználat joga (8. §)	• az ítékezés alapja és vádhoz kötöttsége (6. §) • a bizonyítási teher (7. § (1)-(2) bek.) • az in dubio pro reo elve (7. § (4) bek.) • a bizonyítékok szabad értékelése (167. §) • a tárgyalás nyilvánossága (436. §)

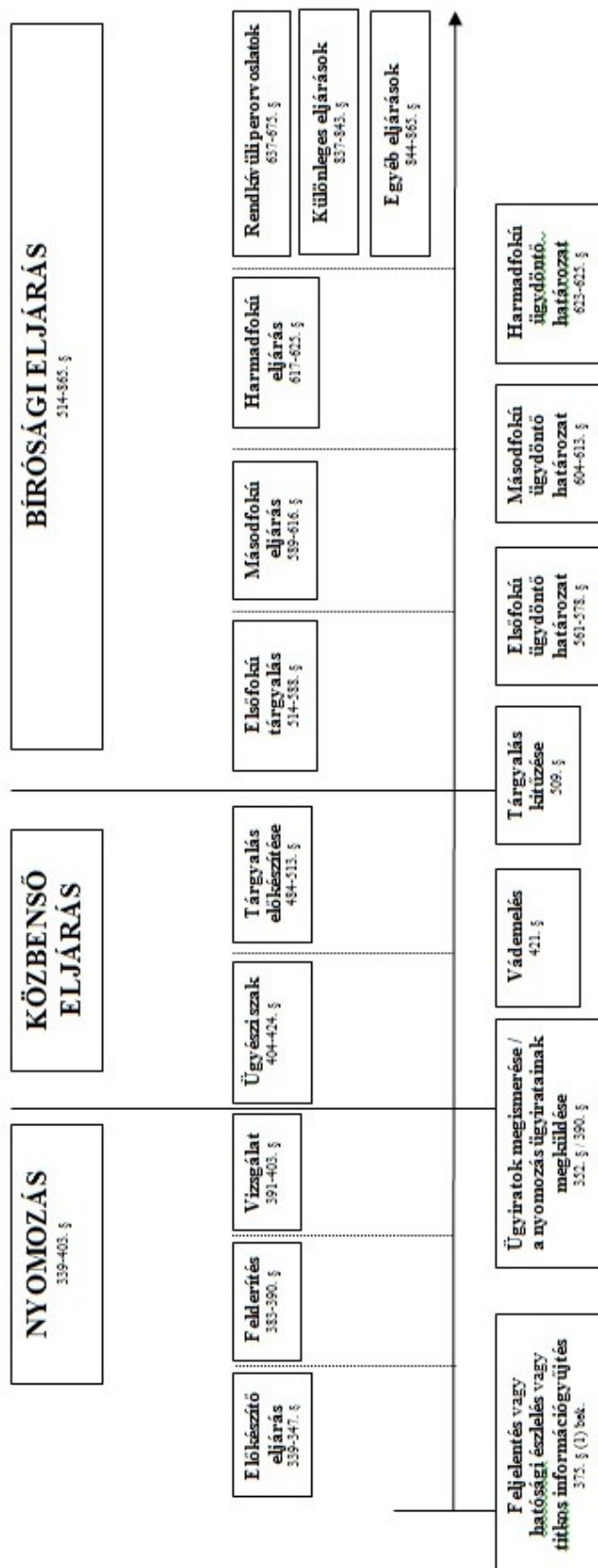
A többi statikus szabály elsősorban az eljárás alanyaira (hatóságok és résztvevők) és az eljárási cselekményekre (bizonyítékok, kényszerintézkedések) vonatkozik.

A dinamikus rendelkezések pedig az eljárás menetét szabályozzák az eljárás kezdetétől annak jogerős befejezéséig (sőt azon túl is, ld. rendkívüli perorvoslatok, különleges és egyéb eljárások):

ELŐKÉSZÍTŐ ELJÁRÁS a hatóság észlelése/feljelentés/titkos információgyűjtés az előkészítő eljárás elrendelése az előkészítő eljárás lefolytatása (leplezett eszközök/adatszerző tevékenység) a nyomozás elrendelése/az előkészítő eljárás megszüntetése
FELDERÍTÉS a felderítés megkezdése a felderítés lefolytatása kényszerintézkedések/leplezett eszközök/adatszerző tevékenység/bizonyítás a nyomozás iratainak megküldése
VIZSGÁLAT a vizsgálat megkezdése a vizsgálat lefolytatása kényszerintézkedések/bizonyítás sajátos szabályai az eljárás felfüggesztése/megszüntetése
ÜGYÉSZI SZAK közvetítői eljárás/feltételes ügyészi felfüggesztés/gyanúsított együttműködése miatt eljárás felfüggesztése vagy feljelentés elutasítása/vádalku/vádemelés
TÁRGYALÁS ELŐKÉSZÍTÉSE 12 fő kérdés előkészítő ülés kiemelt szerepe (bűnösség beismerése/be nem ismerése/egyezség) sajátos szabályok (büntetővégzés/magánvád/pótmagánvád/bíróság elé állítás)
ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS a tárgyalás megnyitása a tárgyalás megkezdése a bizonyítás felvétele a perbeszéd az ügydöntő határozat meghozatala az ügydöntő határozat kihirdetése + sajátos elsőfokú eljárások (fiatalkorú elleni/katonai/mentességi/magánvádas/pótmagánvádas/bíróság elé állítás/in absentia eljárások/eljárás egyezség esetén/megismételt eljárás/katonai büntetőeljárás/perújítási tárgyalás)
MÁSODFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS másodfokú tanácsülés/nyilvános ülés/tárgyalás
HARMADFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS harmadfokú tanácsülés/nyilvános ülés
RENDKÍVÜLI PERORVOSLATOK perújítás/felülvizsgálat/alkotmányjogi panasz/törvényességi jogorvoslat/jogegységi eljárás/egyszerűsített felülvizsgálat/igazolási kérelem
KÜLÖNLEGES ÉS EGYÉB ELJÁRÁSOK

Ezeket a dinamikus szabályokat egybevetve a büntetőeljárás menetét az alábbi ábrával szemléltethetjük:

A BÜNTETŐELJÁRÁS MENETE

II. FEJEZET: A NYOMOZATI SZAK

2.1. A nyomozás alanyai

A büntetőeljárás alanyai körébe azok a hatóságok, természetes vagy jogi személyek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tartoznak, akik vagy amelyek valamilyen minőségükben az eljárásban részt vesznek. Az alanyok körét alapvetően két főcsoportra lehet bontani:

Az eljárási alanyok		
<i>Eljáró hatóságok</i>	<i>Főszemélyek</i>	<i>Résztvevők</i> <i>Mellékszemélyek</i>
1. nyomozó hatóság 2. ügyészség 3. bíróság 4. egyéb szervek	1. terhelt 2. védő 3. sértett (magánvádló, pótmagánvádló, magánfél) 4. sértett képviselője	1. hozzátartozók (pl. terhelt hozzátartozója) 2. bizonyítási eljárásban közreműködők (tanú, szakértő) 3. érdekelt: a büntetőeljárás során hozott határozat alapján az eljárás résztvevőivé válók (pl. kutatást elszenvedő) 4. az eljárás kezdeményezője (feljelentő)

2.1.1. A nyomozás során eljáró hatóságok

2.1.1.1. A nyomozó hatóság

A nyomozó hatóság az előkészítő eljárás és a felderítés során önállóan, a vizsgálat során az ügyészség irányításával jár el (31. § (2) bek.). Az ügyészségi utasítások teljesítéséért a nyomozó hatóság vezetője felel.

A nyomozás során megkülönböztetünk általános nyomozó hatóságot és különös nyomozó hatóságot:

- Általános nyomozó hatóság a rendőrség, amely ellenkező törvényi rendelkezés hiányában bármely ügyben eljár.
- Különös nyomozó hatóságok azok, amelyek csak a törvényben meghatározott bizonyos bűncselekmények esetén járhatnak el nyomozó hatósággént. Ilyen különös nyomozó hatóság
 - a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (pl. költségvetési csalás, számvitel rendjének megsértése, csődbűncselekmény), amely másodlagos nyomozó hatósággént is eljárhat (azaz a hatáskörébe sorolt bűncselekményekkel összefüggésben elkövetett közokirat-hamisítás, hamis magánokirat felhasználása, pénzmosás stb. esetén is nyomozhat);
 - az úszó létesítmény (légi jármű) parancsnoka a külföldön lévő magyar felségjelű kereskedelmi úszó létesítményen vagy polgári légi járművön a magyar büntető joghatóság alá tartozó bűncselekmény miatt eljárhat;

- o a katonai parancsnok: ha a nyomozást nem az ügyészség végzi, nyomozó hatósággént az állományilletékes parancsnok jár el (701. § (1) bek.), akár a nyomozószerv vagy a megbízott nyomozótiszt útján is.

A nyomozó hatóságok a vezetőik megállapodása alapján az ügyészség jóváhagyásával egy ügyben vagy ügyek meghatározott csoportjában közösen is végezhetik a nyomozást.

Azt, hogy az egyes nyomozó hatóságok (pl. a helyi (városi vagy kerületi) rendőrkapitányság, a területi (megyei vagy fővárosi) rendőr-főkapitányság és az Országos Rendőr-főkapitányság) közül melyik jár el az adott ügyben, külön jogszabály határozza meg. A rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal között felmerült hatásköri összeütközés esetén az eljáró nyomozó hatóságot az eljáró ügyészség szabadon jelöli ki, de az ügyészség jóváhagyásával a nyomozó hatóságok közösen is végezhetik a nyomozást.

2.1.1.2. Az ügyészség

Az ügyészség nemcsak a klasszikus közbírói feladatot látja el a büntetőeljárásban, hanem hármas funkciója van:

- a) előkészítő eljárást végez, nyomoz;
- b) felügyel, irányít és utasít;
- c) ellátja a vádképviseléssel járó feladatokat.

Ezen funkciók közül az első kettő függ össze a nyomozással:

ad a) Bizonyos esetekben az ügyészség végzi az előkészítő eljárást. Emellett nyomoz, és pedig

- egyrészt bármely ügyben magához vonhatja a nyomozást (26. § (5) bek., 349. §),
- másrészt bizonyos esetekben csak az ügyészség nyomozhat (a kizárólagos ügyészségi nyomozás körébe tartozó bűncselekmények, pl. egyes igazságügyi alkalmazottak által és sérelmükre elkövetett bizonyos bűncselekmények; a mentelmi joggal összefüggő ügyek; egyes korrupciós bűncselekmények stb. 30. §).

ad b) Az ügyészség felügyeleti-irányítási-utasítási jogkörét a Be. az egyes nyomozati szakokban eltérően szabályozza:

- a felderítés során az ügyészség felügyeli annak törvényességét (25. § (2) bek.); ennek keretében ellenőrzi a nyomozó hatóság eljárásának törvényességét, a törvénysértő határozatokat hatályon kívül helyezheti, felhívhatja a nyomozó hatóságot a törvénysértés orvoslására, elbírálja a jogorvoslati kérelmeket stb. (26. § (2) bek.);
- a vizsgálat során az ügyészség már nemcsak felügyel, hanem irányít is (25. § (2) bek.): megteheti az összes felügyeleti intézkedést, de ezen túlmenően kifejezetten utasíthatja a nyomozó hatóságot eljárási cselekmény végzésére avagy megtilthatja azt, a nyomozó hatóság határozatát meg is változtathatja, illetőleg a nyomozó hatóságot határozat hozatalára utasíthatja, beszámolásra kötelezheti stb. (26. § (3) bek.);
- az ügyészségnek a fentiek felül akkor is utasítási joga van, ha maga végzi a nyomozást: ilyenkor ugyanis bármely nyomozó hatóságot annak illetékességi területén eljárási cselekmény elvégzésére utasíthatja, a bűnmegelőzési és a terrorelhárító szerveket pedig eljárási cselekmény elvégzésére kérheti fel (349. § (2) bek.).

Az ügyészség nyomozati hatáskörét és illetékességét külön jogszabályban és legfőbb ügyészi normatív utasításban határozzák meg.

ad c) Az ügyészség vádképviseléssel járó feladatait a bírósági eljárásnak a bizonyításra vonatkozó fejezetében tárgyaljuk.

Sajátos szabályokat találunk az ügyészségre három külön eljárásban:

- fiatakorúval szemben büntetőeljárásnak csak közvádra van helye, így a felettes ügyészség által kijelölt ügyész (681. §) jár el a magánvádas ügyek nyomozása során is (678. §);
- katonai büntetőeljárásban sincs helye magánvádnak, és az ügyészség feladatát a legfőbb ügyész által kijelölt ügyészség látja el (katonai ügyész, illetve a legfőbb ügyész által katonai büntetőeljárásra kijelölt ügyész); az ügyészség végzi a nyomozást (700. §) a nem katonák elleni ügyek kivételével szinte minden esetben, akár nem katonai büntetőeljárásra tartozó ügyben is eljárhat;
- magánvádas eljárásban az ügyészség megismerheti az ügyiratokat (764. §), és ha a vád képviselőt a személyes meghallgatásra idézés kibocsátása előtt átvette, nyomozást rendelhet el (767. §).

2.1.1.3. A nyomozási bíró

A Be. 11. §-a szerint a bíróság fő feladata az igazságszolgáltatás (azaz a büntetőügyben ítélezés és döntés a vádlott büntetőjogi felelősségéről). A bíróság ugyanakkor ellátja a büntetőeljárással összefüggésben a Be-ben meghatározott egyéb feladatokat is.

A nyomozás során (a vádemelés előtt) a bíróság hatáskörébe utalt kérdésekben a nyomozási bíró dönt, aki nem más, mint a járásbíróságnak a törvényszék elnöke által kijelölt bírāja (463. §), katonai büntetőeljárásban a törvényszék katonai bírāja (713. §).

A nyomozási bíró döntésének két formája lehet (464-467. §):

1. ülést tart a kiemelt kérdésekben:

- személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése (kivéve, ha a korábban elrendeltnél enyhébbet indítványoznak);
- letartóztatás meghosszabbítása (új körülmény alapján vagy 6 hónapot követően);
- elmeállapot megfigyelésének elrendelése;
- az eljárás folytatásának elrendelése az együttműködés megszegése miatt (kivéve, ha ismeretlen helyen tartózkodik az együttműködést megszegő személy vagy az ügyész nem indítványozza az ülés megtartását);

2. iratok alapján dönt minden más, a hatáskörébe utalt kérdésben:

- védő kizárása;
- tanú különösen védetté nyilvánítása;
- a tanúvallomást megtagadó személynek a számára információt átadó személy kilétének felfedezésére kötelezése;
- európai vagy nemzetközi elfogatóparancs kibocsátása és visszavonása;
- a felülbírálati indítvány elbírálása;
- a rendbíróság elzárásra történő átváltoztatása;
- a megszüntetett eljárás folytatásának az elrendelése (kivéve, ha ülést kell tartani);
- a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásával kapcsolatos feladatok;

A nyomozási bíró a törvényszék illetékességi területén lévő ügyészségek által folytatott eljárás során jár el (ha több járásbírósgon jelöltek ki nyomozási bírót, akkor mindegyiknek meghatározzák az illetékességét).

Ha a bíróság ülést tart, a terhelt esetleges őrizetének (letartóztatásának) lejárát figyelembe véve határozza meg az ülés időpontját. Ha az indítványt az ügyészség terjesztette elő, az ügyészség az indítvány előterjesztésével egyidejűleg a bíróságnak átadja a nyomozás ügyiratait, és maga az ügyészség megküldi indítványát a gyanúsítottaknak és a védőnek. Ilyenkor az indítványt megalapozó iratokat a védelem áttekintheti (legalább egy órával az ülés előtt).

Ha az indítványt az ügyészség terjesztette elő, gondoskodik a gyanúsítottak az ülésen történő megjelenéséről, és idézi vagy értesíti a védőt (attól függően, hogy meg kell-e jelennie az ülésen), valamint gondoskodik a tolmács vagy más személy megjelenéséről.

A fiatakorú törvényes képviselőjét és a gondozását ellátó nagykorú személyt értesíteni kell a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésről, ahol felszólalhatnak, és a határozatot velük is közlik (689. §).

Az ülésen az alábbiak jelenléte kötelező:

- ügyész (alügyész);
- terhelt: a kötelező ülési esetekben (kivéve az együttműködő megállapodás megszegése esetén, ha ismeretlen helyen tartózkodik);
- védő: elmeállapot megfigyelése, előzetes kényszergyógykezelés elrendelésekor, illetve az együttműködési megállapodást megszegő, távollévő terhelt esetén;
- az indítványozó (ha nem jelenik meg, úgy kell tekinteni, hogy az indítványt visszavonta).

Az ülésen az indítványozó az indítványt szóban ismerteti és megjelöli az azt megalapozó bizonyítékokat, amelyeket a jelenlévők megismerhetnek. A nyomozási bíró megvizsgálja, hogy

- az indítvány és az ülés megtartásának törvényi előfeltételei fennállnak-e,
- nincs-e akadálya a büntetőeljárásnak, és
- az indítvány megalapozottsága iránt nem támaszthatók-e ésszerű kételyek.

Ha az indítvány elbírálásának nincs akadálya, a bíróság nem ügydöntő végzéssel határoz, amelyben az indítványnak helyt ad, részben ad helyt vagy azt elutasítja. A határozatot az ülésen kihirdetés útján kell közölni (ha a nyomozási bíró az ügyiratok alapján döntött, akkor erre 8 napon belül sort kell keríteni, és a határozatot az írásba foglalást követően haladéktalanul kézbesíteni kell).

2.1.1.4. A nyomozás során eljáró egyéb szervek

Az előkészítő eljárás és a nyomozás során a nyomozó hatóság, az ügyész és a nyomozási bíró mellett az alábbi egyéb szervek járhatnak el:

- az előkészítő eljárásban a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek (36. § (1) bek.);
- a bűnügyi vagyon kezelésében a bűnjel és a bűnügyi vagyon kezeléséért felelős szerv (36. § (2) bek.);

- a vádemelés előtt az ügyészség (nyomozó hatóság) megkeresésére a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve folytatja le az eljárását az elkobozható vagy vagyonelkobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében (353-354. §).

2.1.1.5. Az eljáró hatóságok tagjainak kizárása

Az 5. § alapján a büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítélezés elkülönül. Ennek az alapelvi rendelkezésnek és a hatóságok pártatlan eljárásának érvényesülését a kizárás jogintézménye szolgálja.

A kizárási szabályok két fő csoportra oszthatók:

1. Az általános kizárási okok minden hatóságra vonatkoznak. Ezek általában olyan okok, amelyek a pártatlan eljárást biztosítják, ezért nem járhat el a nyomozó hatóság tagjaként, ügyészként vagy bíróként, aki akár a védelem alanyaként fellépett (vagy annak hozzátartozója), akár a sértetti vagy feljelentői oldalhoz kötődik. Ugyanígy nem lehet a hatóság tagja, aki az ügyben tanúként vagy szakértőként vesz vagy vett részt, illetőleg akitől egyéb okból nem várható el az ügy elfogulatlan megítélése (relatív kizárási ok). Az általános kizárási okok közül egyedül a védő az, aki a kontradiktórium elvéhez kötődően van kizárva a hatóság tagjai közül.
2. A különös kizárási okok az egyes hatóságokhoz köthető speciális okok, így pl.
 - a nyomozó hatóság tagjaként vagy ügyészként nem járhat el, aki az ügyben bíróként járt el (annak hozzátartozója) és fordítva;
 - a nyomozó hatóságnak és az ügyészségnek az alapügyben eljáró tagja ki van zárva a perújítási nyomozásból;
 - a nyomozó hatóságnak az alapügyben eljáró tagja ki van zárva az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények nyomozásából;
 - bíróként pedig ki van zárva általában minden olyan bíró, aki vagy akinek hozzátartozója az ügy korábbi szinten történt elbírálásában részt vett (a hozzátartozó kivételével ideértve a titkos információgyűjtés engedélyezéséről való döntést is).

A nyomozó hatóságnál és az ügyészségnél a vezetővel szemben fennálló kizárási ok általában a szervezete összes tagjára kihat. Általános szabály, hogy a más által bejelentett kizárási ok esetén a hatóság tagja a kizárás elintézéséig az ügyben eljárhat.

A kizárásról döntő szerv:

- a nyomozó hatóság tagjának kizárásáról a nyomozó hatóság vezetője, az ő kizárásáról a felettes nyomozó hatóság vezetője, országos illetékességű nyomozó hatóság vezetőjének kizárásáról az eljáró ügyészség határoz;
- a megyei főügyészség területén lévő járási ügyészség ügyésze, vezetője és a főügyészségi ügyész kizárásáról a főügyész, minden más esetben a legfőbb ügyész határoz;

- bíró esetén pedig vagy igazgatási jogkörben jelölik ki az eljáró bírót (ha a bíró maga jelentette be a kizárási okot), vagy pedig a bíróság másik egyesbírája dönt az ügyiratok alapján (ha az is érintett a kizárással, akkor a felsőbíróság).

2.1.2. A résztvevők

2.1.2.1. A terhelt

A 38. § (1) bekezdése alapján terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak. A Be. szerint a terhelt

- a nyomozás során gyanúsított,
- a vádemelés után vádlott,
- a jogerős szankciót követően elítélt.

Emellett sajátos jogállása van a feljelentett, a fogvatartott és a jogerősen felmentett személynek is.

A terhelt büntetőjogi cselekvőképességéről a 68. § rendelkezik. Eszerint a terhelt a büntetőeljárásban személyesen vagy (ha a Be. személyes eljárási kötelezettséget nem ír elő) meghatalmazott képviselője útján a polgári jog szabályai szerinti cselekvőképességétől függetlenül eljárhat.

A terheltté válás szempontjából különös jelentősége van a bűncselekmény elkövetésekor betöltött életkornak:

- gyermekkor: a gyermekkor büntethetőséget kizáró ok, azaz ha a terhelt a bűncselekmény elkövetésekor a bűncselekmények többségénél a 14., egyes bűncselekményeknél (ld. Btk. 16. §: emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, testi sértés, rablás és kifosztás, ha az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással) a 12. életévét nem töltötte be, nem büntethető, és legfeljebb tanú lehet a büntetőeljárásban;
- fiatalkor: a fiatalkorú elleni büntetőeljárásnak azzal szemben van helye, aki a bűncselekmény elkövetésekor a fenti megkülönböztetés szerint a 14./12. életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem (678. §);
- felnőttkor: az a terhelt, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét betöltötte (akkor is, ha több bűncselekmény miatt folyik ellene büntetőeljárás, és azok közül van, amelyet fiatalkorúként követett el, de legalább egynek az elkövetésekor már betöltötte a 18. életévét).

A terheltek között sajátos jogállással bír a katonai büntetőeljárás terheltje is. Katonai büntetőeljárásnak ugyanis nemcsak katonával szemben van helye (696. §), hanem katonai büntetőeljárás alá tartozik:

- a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja: bármilyen bűncselekményt követ el;
- a rendőrség (Országgyűlési Őrség, büntetés-végrehajtási szervezet, hivatásos katasztrófavédelmi szerv, polgári nemzetbiztonsági szolgálatok) hivatásos állományú tagja: ha
 - o a tényleges szolgálati viszonyának tartama alatt katonai bűncselekményt, illetve
 - o a szolgálati helyen vagy a szolgálattal összefüggésben más bűncselekményt követ el;
- a szövetséges fegyveres erő tagja: ha belföldön, magyar büntető joghatóság alá tartozó bűncselekményt követ el;
- a konnexitás (összefüggés): ha a terhelt (a bűncselekmény) katonai büntetőeljárás alá tartozik, akkor a terhelt más bűncselekménye (a bűncselekmény másik terheltje) is általában, ha az elkülönítés nem lehetséges.

A terhelt jogállása a megalapozott gyanú közlését (a kihallgatását) követően nyílik meg, azaz értelemszerűen a vizsgálati szakban tudja leginkább gyakorolni eljárási jogait. Ugyanakkor a Be. szerint maga a megalapozott gyanú közlése és a terhelt kihallgatása még a felderítési szak része (annak utolsó fázisa), ezért itt kell tárgyalni a terhelthez vonatkozó főbb szabályokat (és értelemszerűen ez irányadó a védőre is).

A terhelt egyes jogai már a gyanúsítás közlése előtt (a felderítési szakban) megnyílnak. Így a 386. § szerint a gyanúsítás közlése előtt az elfogott (idézett, előállított, körözött, elfogatóparancs hatálya alatt álló) személy jogosult arra, hogy

- büntetőeljárási jogairól felvilágosítást kapjon,
- védőt hatalmazzon meg (védő kirendelését indítványozza),
- védőjével ellenőrzés nélkül tanácskozzon.

Már az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdése is rögzíti, hogy „senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg”. Ezt a rendelkezést lényegében (jelen időben) megismétli a Be. 1. §-a, ezzel is jelezve, hogy az egyik legalapvetőbb büntető eljárásjogi elvről van szó. Az ártatlanság vélelme (*praesumptio boni viri*) ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a terheltnek ne lennének a jogai mellett kötelességei is a büntetőeljárásban. Mindössze azt jelenti, hogy a terhelt a büntetőeljárásban nem kezelhető bűnösneként (így pl. a letartóztatott terheltnek több joga van, mint a jogerős szabadságvesztés büntetését töltő elítéltnak; a büntetőeljárás alatt álló az erkölcsi bizonyítványában nem elítéltként szerepel; a terheltet nem érhetik az elítéléshez fűződő egyéb hátrányos jogkövetkezmények stb.). Az ártatlanság vélelmének két további összetevőjére (onus probandi – bizonyítási teher; *in dubio pro reo* – kétség esetén a vádlott terhére döntés) a bizonyítékok mérlegelésénél még visszatérünk.

A terhelt jogait és kötelelességeit a 3. és a 39. § foglalja össze:

A terhelt jogai	A terhelt kötelelességei
• a védelemhez való jog (3. §; 39. § (1) bek. d-e) pont) • ügymegismerési jog (39. § (1) bek. a) és j) pont) • a védekezésre való felkészülés joga (39. § (1) bek. b) pont) • felvilágosítási jog (39. § (1) bek. c) pont) • vallomástételi és vallomásmegtagadási jog (39. § (1) bek. f) pont) • indítványtételi, észrevételezési, felszólalási jog és kérdésfeltevési jog (39. § (1) bek. g), h) és k) pont) • jelenléti jog (39. § (1) bek. h) pont) • jogorvoslati jog (39. § (1) bek. i) pont) • fogvatartott terhelt egyéb (tájékoztatási és érintkezési) jogai (39. § (2) bek.)	• jelenlét (39. § (3) bek. a) pont) • bejelentési kötelezettség (39. § (2) bek. b) pont)

A terhelt fenti jogai közül részletesebben az ügymegismerési, illetőleg indítványtételi, észrevételezési, felszólalási és kérdésfeltevési jogot érintjük.

Az ügymegismerési jog egyrészről jelenti azt, hogy a terhelt jogosult arra, hogy megismerje a gyanúsítás és a vád tárgyát. Azaz, ha nyomozást indítanak ellene, akkor közlik vele a megalapozott gyanút, és ennek során konkrétan megjelölik, hogy milyen bűncselekmény az, ami miatt a nyomozás megindult. Ugyanígy a vádnak is részletesen kell tartalmaznia a vád tárgyává tett cselekmény lényegét. De a 39. § (1) bek. a) pontja alapján a gyanúsítás (vád) tárgyának változását is közölni kell a terhelttel (azaz, ha pl. a szakvélemény alapján más lesz a vád tárgyává tett cselekmény, akkor az ügyész nem várhatja meg a vádbeszédet a vád módosítására, hanem ezt haladéktalanul közölni kell a vádlottal).

A terhelt ügymegismerési jogának része az is, hogy az eljárás ügyiratait teljes terjedelmében megismerheti. Ez utóbbi alól a Be. kivételt tehet. Így pl. a nyomozás során csak azokat az iratokat ismerheti meg, amelyeket a Be. kifejezetten engedélyez a számára, a többi pedig csak akkor, ha ez a nyomozás érdekeit nem sérti. Bíróság elé állítás esetén az ügyiratok megismerését legkésőbb a bírósági tárgyalás megkezdéséig kell biztosítani (726. § (6) bek.)

A terhelt a büntetőeljárás során számos indítványt tehet. Ezek közül a legjelentősebb (az ügy érdemére leginkább kiható) a bizonyítási indítvány, ami állhat abból, hogy maga a terhelt terjeszt elő bizonyítékot, de abból is, hogy bizonyítás felvételét indítványozza. A törvény kiemeli az indítványtételi jogok közül emellett az egyezség megkötésére, illetve ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésére vonatkozó kezdeményezési jogot.

A terhelt az egész eljárás során észrevételeket tehet, a tárgyaláson és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában tartandó ülésen kérdéseket tehet fel, és az utolsó szó jogán felszólalhat.

- A 39. § (2) bekezdése alapján a fogva lévő terhelt jogosult arra, hogy
- megismerje a fogvatartás okát (ennek változását),
 - a fogvatartásáról egy általa választott személyt a hatóság tájékoztasson,
 - a védőjével (konzuli képviselőjével) a kapcsolatot felvegye, vele ellenőrzés nélkül érintkezzen,
 - az általa választott személlyel személyesen felügyelet mellett, postai vagy elektronikus úton pedig ellenőrzés mellett érintkezzen.

2.1.2.2. Az eljárás alá vont jogi személy és képviselője

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről a 2001. évi CIV. törvény rendelkezik. A törvény 2. §-a szerint a jogi személlyel szembeni intézkedések szándékos bűncselekmény elkövetése esetén az alábbi feltételek esetén alkalmazhatók:

1. a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta (eredményezte), vagy
 2. a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el,
és
- a bűncselekményt a jogi személy vezető tisztségviselője, képviselője stb. a jogi személy tevékenységi körében követte el;
 - a bűncselekményt egy tag, alkalmazott követte el ilyen körben és a vezető tisztségviselő (stb.) azt megakadályozhatta volna;
 - egyes esetekben elegendő, ha a fenti bűncselekmény elkövetéséről a vezető tisztségviselő (stb.) csak tudott.

A jogi személlyel szemben az alábbi intézkedéseket lehet kiszabni:

- a jogi személy megszüntetése (ezt csak önállóan),
- a jogi személy tevékenységének korlátozása 1-3 évig,
- legalább 500.000 Ft. (de legfeljebb a vagyoni előny háromszorosára mértékű) pénzbírság (utóbbi kettőt együttesen is).

Ha a jogi személlyel szemben a büntetőeljárás során intézkedés alkalmazásának lehet helye, az intézkedés alkalmazásáról a terhelt ellen indított büntetőeljárásban kell határozni (7. §). A jogi személy érdekében meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd jár el, akit a hatóság kirendel, ha a jogi személy képviselője nem hatalmaz meg (de a terhelt és a védő nem hatalmazhatja meg). A védő nem járhat el a jogi személy képviselőjeként is. A képviselő jelenléti és iratbetekintési jogára a védő jogai irányadók.

2.1.2.3. A védő

A Be. 3. §-a alapvető szinten rögzíti a védelemhez való jogot. Az alapvető az alábbi részekből áll:

1. a hatékony védelemhez való jog (az eljárás minden szakában);
2. a személyes védekezéshez való jog;
3. a fakultatív védelemhez való jog (védő közreműködése mindenkor igénybe vehető);
4. a hatóságoknak biztosítaniuk kell a védő igénybevételét;
5. a védelemre felkészülési időhöz való jog;
6. a szabadlábon való védekezés joga (főszabályként);
7. a materiális védelem (a hatóságok kötelesek a terheltet mentő és a büntetőjogi

felelősségét enyhítő körülményeket hivatalból feltárni és figyelembe venni).

Védőként meghatalmazás vagy kirendelés alapján ügyvéd járhat el (41. §), de mellette vagy helyetteseként ügyvédjelölt is eljárhat (a nyomozás során és a bíróságon korlátlanul, a törvényszéken viszont perbeszédet nem tarthat, és a bíróság előtt fiatalkorú érdekében nem járhat el).

A terhelt érdekében több védő is eljárhat, és több terhelt érdekében is eljárhat ugyanaz a védő. Ha a terhelt érdekében több védő jár el, a terhelt eltérő rendelkezésének hiányában vezető védőnek a meghatalmazást elsőként benyújtó védőt kell tekinteni (kétség esetén a hatóság jelöli ki). A vezető védő jogosult a perbeszéd tartására, és ha jelen van az eljárási cselekményen, akkor a jogorvoslati nyilatkozat benyújtására is.

A védő jogállása a terhelthez igazodik (azon jogokat leszámítva, amelyek csak a terhelt személyéhez fűződnek). Emellett

- a Be-ben meghatározott esetekben jelen lehet olyan eljárási cselekményeken is, ahol a terhelt nem lehet jelen (vagy jelenléte korlátozható);
- adatszerzést és adatgyűjtést végezhet (akár magánnyomozó igénybevételével is);
- számos kötelessége van:
 - terhelttel való késedelem nélküli kapcsolatfelvétel;
 - a terhelt érdekében minden törvényes védekezési eszköz és mód kellő időben való felhasználása;
 - a terhelt felvilágosítása a jogállásáról;
 - a terhelten mentő/felelősségét enyhítő tények felderítésének szorgalmazása;
 - akadályoztatása esetén helyettesítéséről gondoskodás;
 - az eljárás időszerű lefolyásának nem akadályozása;
- a védő jelenléte kötelező a vádemelés előtt is a fiatalkorú részvételével tartott
 - gyanúsított kihallgatáson,
 - szembesítésen,
 - felismerésre bemutatáson,
 - helyszíni kihallgatáson,
 - bizonyítási kísérleten, valamint
 - személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen.

Mivel a védői jogok a terhelti jogokhoz igazodnak, ezért általában a megalapozott gyanú közlésével nyílnak meg. Ugyanakkor (mivel már ezt megelőzően is meghatalmazható védő) a védő a gyanúsítás közléséig jogosult arra, hogy az általa védett személlyel a kapcsolatot felvegye és vele ellenőrzés nélkül tanácskozzon (386. § (2) bek.).

A védőre vonatkozó kizárási okok (43. §) a hatóságra vonatkozó kizárási okokhoz hasonlítanak azzal, hogy az sem lehet védő, aki a terhelt érdekében ellentétes magatartást tanúsított, vagy akinek az érdeke a terheltevel ellentétes. A védő kizárásáról a bíróság határoz.

A büntetőeljárásban a 44. §-ban (és a Be. más részeiben) meghatározott esetekben a védő részvétele kötelező. Ezen kötelező védelmi esetek több csoportba oszthatók:

Az egész eljárásban	Egyes eljárások során	Egyes eljárási szakokban
➤ a bűncselekményre a törvény 5 évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetést rendel ➤ a terhelt hallássérült, siketvak, vak, beszéd fogyatékos, más okból kommunikációképtelen (súlyos fokban korlátozott), kóros elmeállapotú (a beszámítási képességére tekintet nélkül) ➤ a terhelt a magyar nyelvet nem ismeri ➤ a terhelt egyéb okból nem képes személyesen védekezni ➤ a hatóság más okból védőt rendelt ki	➤ a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban ➤ a bíróság elé állításos eljárásban ➤ a távollévő terhelttel szembeni eljárásban ➤ a pótmagánvádas eljárásban ➤ az egyezség megkötésére irányuló eljárásban (a bírósági eljárásban is) ➤ a határozattal kapcsolatos bűncselekményekkel összefüggő eljárásban ➤ a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárásban	➤ a harmadfokú bírósági eljárásban ➤ egyes rendkívüli perorvoslatoknál (felülvizsgálat, törvényességi jogorvoslat)

A védelem ellátására meghatalmazást a terhelt, a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője adhat (45. §). Ilyenkor a védő a meghatalmazásnak a hatósághoz való benyújtását követően járhat el. A terhelt a meghatalmazást bármikor visszavonhatja (akkor is, ha nem ő adta). A meghatalmazás (és a kirendelés) hatálya nemcsak az alapeljárásra, hanem a rendkívüli perorvoslatokra és a külön (különleges) eljárásokra is kiterjed.

Ha az ügyben a védelem kötelező és a terheltnek nincs meghatalmazott védője, a hatóság határozattal védőt rendel ki a számára. Az eljáró védő személyét ugyanakkor nem a hatóság jelöli ki, hanem a területi ügyvédi kamara (információs rendszer működtetésével, az azonnaliság és a tényleges elérhetőség biztosítása mellett).

A kijelölt védőtől három esetben lehet eltérni (más védőt kijelölni):

- a terhelt (indokoltan) más védő kijelölését indítványozhatja a hatóságnál;
- a kirendelt védő is indítványozhatja a felmentését a kirendelés alól (szintén indokolt esetben);
- a vádemelés előtt a nyomozó hatóság (ügyészség), a bírósági szakban a bíróság jelölhet ki más védőt, ha az ügyvédi kamara egy órán belül nem jelöli ki a védőt, kizárt védőt jelöl ki vagy a kamara által kijelölt védő nem elérhető (és az eljárási cselekmény elvégzése nem mellőzhető).

Ugyanígy védőt rendel ki a hatóság akkor is, ha

- a védelem egyébként nem lenne kötelező, de a hatékony védelem érdekében szükséges, vagy
- a terhelt jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni és kéri védő kirendelését.

Ha a terhelt által meghatalmazott védő a Be.ben meghatározott módon benyújtja a meghatalmazását, a kirendelés hatályát veszti. Ilyenkor a meghatalmazott védő haladéktalanul köteles tájékoztatni a korábban eljáró kirendelt védőt arról, hogy a büntetőeljárásban meghatalmazott védőként jár el, aki köteles a meghatalmazott védőt az addigi eljárásról tájékoztatni és számára az ügy iratait átadni.

Végül említést kell tenni a helyettes védőről, akit a hatóság akkor rendelhet ki, ha a védő az eljárási cselekményen szabályszerű idézés ellenére kimentés nélkül nem jelenik meg, és az eljárási cselekmény lefolytatható, valamint annak elvégzése nem mellőzhető. A helyettes védő akkor is kirendelhető, ha ugyan kimentette magát a védő, de nem gondoskodott a helyettesítéséről, és az eljárási cselekmény elhalasztása az eljárási cselekmény eredményes elvégzését veszélyeztetné (az eljárást jelentősen késleltetné). A helyettes védő minden védői tevékenységre jogosult, de a bírósági eljárásban vele nem lehet befejezni a bizonyítási eljárást és perbeszédet sem tarthat.

2.1.2.4. A sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló és a magánfél

A sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette (50. §).

A sértett a büntetőeljárásban többféle szerepet is betölthet (akár együttesen is, ekkor beszélünk multifunkcióról):

- a) sértett;
- b) tanú;
- c) magánfél;
- d) magánvádló;
- e) viszonyvádló;
- f) pótmagánvádló.

ad a) A sértettnek a sértetti jogállásához kötődően az 51. § alapján az alábbi jogai és kötelezettségei vannak:

A sértett jogai	A sértett kötelezettségei
• indítványozási, észrevételezési, bizonyíték előterjesztési, korlátozott kérdezési jog • tárgyaláson felszólalási jog • korlátozott jelenléti jog • felvilágosításhoz való jog • korlátozott jogorvoslati jog • segítő igénybeviteléhez való jog • magánfélként, magánvádlóként, pótmagánvádlóként való fellépés joga • nyilatkozattételi jog a bűncselekményről és a terhelt bűnösségéről • a jogainak gyakorlásától elállhat (ezt visszavonhatja) • tájékoztatási jog (a terhelt fogvatartásból való kiengedéséről)	• eljárási cselekményeken jelen lenni • szakértői vizsgálaton megjelenni és annak (műtét kivételével) magát alávetni • lakcímváltozást közölni

A sértettnek a Be. nem teszi lehetővé, hogy az ügydöntő határozat ellen perorvoslattal éljen (csak magánvád vagy pótmagánvád esetén, ha ő képviseli a vádat). A korlátozott jogorvoslati jog tehát csak az őt érintő határozatok elleni jogorvoslatot teszi lehetővé (pl. rendbírság).

ad b) A sértettet a büntetőeljárásban általában tanúként is kihallgatják. Sok esetben éppen a sértett az, aki az ügygel kapcsolatban a legtöbb adatot tudja szolgáltatni („primus inter testes”, első a tanúk között). A sértettnek a tanúzással összefüggő jogait és kötelezségeit a tanú jogállásánál tárgyaljuk.

ad c) Magánfél az a sértett, aki vagy amely a bírósági eljárásban polgári jogi igényt érvényesít (55. §). A polgári jogi igény érvényesítésére és elintézésére a polgári perrendtartásról szóló törvény egyes rendelkezéseit is alkalmazni kell. A polgári jogi igény érvényesítésének négy feltétele van:

1. a sértettet megillető igény;
2. az eljárás tárgyát képező bűncselekményből származzon;
3. közvetlen okozati összefüggés álljon fenn a bűncselekmény és az igény között;
4. csak bizonyos, bírósági úton érvényesíthető igények lehetnek (kártérítés, dolog kiadása vagy pénz fizetése).

ad d) A magánvádló az a sértett, aki könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés, kegyeletsértés vagy becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése esetén a vádat képviseli, feltéve, hogy az elkövető magánindítványra büntethető (53. §). A becsületsértés és a rágalmazás közvádra üldözendő, ha bíró, ügyész vagy rendvédelmi szerv tagjának sérelmére, annak hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt követik el.

A magánvádlót a sértett jogain kívül a vád képviselőjével járó jogok illetik meg. Kötelezettségei kibővülnek azzal, hogy a vádlott bűnösségének bizonyítása a magánvádlót terheli.

Fiatalkorú és katona ellen magánvádnak nincs helye (762. §).

ad e) Kölcsönösen elkövetett könnyű testi sértés, rágalmazás és becsületsértés miatt az egyik sértett feljelentésére megindított eljárásban (a cselekmények személyi és szoros tárgyi összefüggése esetén) a magánindítványt előterjesztő másik sértett viszonyvádlóként jár el. Ha ezt az indítványt a magánindítvány előterjesztésére számára nyitva álló időn belül terjeszti elő, akkor önálló viszonyvádról beszélünk (különben járulékos, azaz osztja a magánvád sorsát: ha azt elejtik, ezt sem lehet tovább képviselni).

ad) f) A pótmagánvádló az a sértett, aki vagy amely a Be-ben meghatározott esetekben közvadra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli. A pótmagánvádlóként való fellépésnek az alábbi feltételei vannak (787. §):

A pótmagánvád vagylagos feltételei	A pótmagánvádat kizáró okok
• feljelentés elutasítása • eljárás megszüntetése (ügyész vagy nyomozó hatóság) • vádelejtés	• fiatalkorúval szemben • katonával szemben • fedett nyomozóval, együttműködővel, egyezségkötővel szemben • egyes büntethetőséget kizáró okoknál (gyermekkor, kóros elmeállapot) • közvetett jog/érdek sérelemnél • állam vagy közhatalmat gyakorló szerv sértett esetében

A pótmagánvádas eljárásban a sértett jogi képviselte és a védelem is kötelező. A pótmagánvádas eljárásban a sértett a polgári jogi igényét legkésőbb a vádindítványban terjesztheti elő. A pótmagánvádló nem vehet részt közvetítői eljárásban.

Az ügyészség a vád képviselét a pótmagánvádlótól az eljárásban egy alkalommal átveheti. Ilyenkor a pótmagánvádlót a sértett jogállása illeti meg.

2.1.2.5. A vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt

Vagyoni érdekelt az a természetes vagy nem természetes személy, aki vagy amely

- elkobozható (lefoglalt) dolog tulajdonosa (tulajdonosi részjogosítvánnyal rendelkezik),
- vagyonekobbzás alá eső vagyonnal rendelkezni jogosult;
- végleges hozzáférhetetlenné tétel alá eső elektronikus adattal rendelkezésre jogosult.

A vagyoni érdekelt a sértett jogainak egy részét gyakorolhatja (57. §) és a hatóság idézésére köteles megjelenni.

A büntetőeljárásban egyéb érdekelt az a természetes vagy nem természetes személy,

- akinek vagy amelynek a jogára vagy jogos érdekére a büntetőeljárásban hozott határozat közvetlen hatással van, vagy
- aki vagy amely az őt érintő eljárási cselekménnyel összefüggésben a Be-ben meghatározott jogosultsággal vagy kötelezettséggel rendelkezik.

Ilyen egyéb érdekelt a feljelentő, a tanú, a kutatással érintett vagy a motozás alá vont személy, az adatszerző tevékenységgel, szakértői vizsgálattal, szemlével, felismerésre bemutatással érintett személy, a segítő, a szakértő és a szaktanácsadó (58. §), valamint a költségvetést károsító bűncselekmények és az állam sérelmére elkövetett más bűncselekménnyel érintett szerv.

2.1.2.6. A segítők, a támogatók és az ügygondnok

A terhelt, a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt képviselte (személyének védelme), a jogok gyakorlásának vagy kötelezettségek teljesítésének elősegítése érdekében a büntetőeljárásban számos személy vehet részt segítőként (59. §). Ilyen lehet pl. a törvényes képviselő, a nagykorú hozzátartozó, de a meghatalmazott képviselő, a konzuli tisztviselő, a kézbesítési megbízott vagy a támogató is.

A terhelt törvényes képviselője a büntetőeljárásban segítőként vesz részt, a jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás-kérési, indítványtételi, ügyirat-megismerési, valamint jogorvoslati jogára a védő jogai irányadók (72. §). Ha a terheltnek nincs törvényes képviselője (érdekeik ellentétesek, jogainak gyakorlásában akadályozva van stb.), akkor a hatóság ügyvédet vagy ügyvédi irodát rendel ki ügygondnokként, akit általában a törvényes képviselő jogai illetnek meg (73. §).

A segítő jogosult arra, hogy a saját, valamint az általa segített személy büntetőeljárási jogairól és kötelezségeiről az eljáró hatóságtól felvilágosítást kapjon. Így pl. a terhelt meghatalmazott képviselője jogosult iratok átvételére vagy akár óvadék letételére is (64. §).

Külön meg kell említeni a segítők között a támogatót, akit a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt (támogatott személy) részére a gyámhatóság rendel ki a törvény szerinti cselekvőképességet nem érintő támogatott döntéshozatal elősegítése érdekében. A támogató jelen lehet a támogatott részvételével tartott eljárási cselekményeken, vele egyeztetet, de a támogatott helyett nyilatkozatot nem tehet.

2.1.2.7. A résztvevőkre vonatkozó egyéb rendelkezések

A Be. számos olyan rendelkezést tartalmaz, amelyet adott esetben bármelyik résztvevővel kapcsolatosan alkalmazni kell. Ezek közül itt hármat emelünk ki:

- a) a nyelvhasználathoz való jog,
- b) a soron kívüli eljárás és
- c) a különleges bánásmód biztosítása.

ad a) A büntetőeljárás nyelve a magyar (azaz a nyomozási és bírósági cselekmények magyar nyelven zajlanak), de mindenki jogosult az anyanyelvét használni és a magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány. Ugyanez vonatkozik a hallássérült, illetve a siketvak személyekre (8. §).

Ha a büntetőeljárásban résztvevő a nem magyar anyanyelvét (nemzetiségi vagy egyéb anyanyelvét) kívánja használni, lehetőleg a jogi szaknyelv megfelelő ismeretével rendelkező tolmácsot kell igénybe venni (78. §). A tolmácsolt nyelv lehet

- a résztvevő anyanyelve,
- a résztvevő által ismertként megjelölt más nyelv (ha az anyanyelv használata aránytalan nehézségbe ütközne),
- jelnyelv (ha a résztvevő hallássérült, siketvak vagy más okból nem képes kommunikálni).

Emellett lehetőség van írásbeli vallomástételre is (hallássérült, beszéd fogyatékos személy esetén).

A nyelvhasználati jog nemcsak azt jelenti, hogy az adott személyt ezen a nyelven kell kihallgatni, hanem azt is, hogy a határozatot meghozó (ügyiratot kibocsátó) hatóságnak gondoskodnia kell a Be. szerint kézbesítendő ügyirat lefordításáról, kivéve, ha a címzett arról kifejezetten lemond.

ad b) A büntetőeljárást általában lehetőleg minél hamarabb le kell folytatni. Ezt az általános rendelkezések mellett számtalan egyéb, az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézmény megpróbálja elősegíteni (pl. egyezség, büntetővégzés, bíróság elé állítás). Vannak ügyek, amikor még ezen rendelkezésekhez képest is gyorsabb ügyintézésre van szükség. Ezt szolgálja a soron kívüli eljárás jogintézménye. A büntetőeljárást (az alábbi sorrend figyelembevételével) soron kívül kell lefolytatni (79. §):

- ha a terhelt személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt áll,
- ha az eljárásban 18. életévét be nem töltött sértett vagy terhelt vesz részt,
- a megismételt eljárásban,
- a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején, az annak területén elkövetett határozással kapcsolatos bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban.

A soron kívüli eljáráson kívül a Be. több helyen rendelkezik arról, hogy bizonyos kérdésekben soron kívül kell dönten. Ilyenkor tehát nem az egész eljárást kell a többi eljárás elé helyezni, hanem az adott eljáráson belül kell minél gyorsabban eljárni:

- a kizárás tárgyában a bíróság soron kívül határoz (18. § (4) bek.);
- a zár alá vétel elrendeléséről (a zár alá vétel miatti felülbírálati indítvány elbírálásáról) a bíróság soron kívül dönt (476. § (5) bek.);
- a bíróság (ügyész) soron kívül bírálja el a biztosítékra vonatkozó indítványt (757. § (6) bek.).

Szintén az eljárás gyorsítását szolgálják, hogy az eljárás elhúzására alkalmas, figyelmeztetést követően ismételt előterjesztett indítvány esetén az előterjesztő akár rendbírósággal is sújtható (80. §).

ad c) A természetes személy (sértett, tanú, egyes esetekben a terhelt, a védelem vonatkozásában a védő, a szakértő stb.) különleges bánásmódot igénylő személynek minősül (81. és 96. §), ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján akadályozva van

- a megértésben, a megértetésben,
- jogai gyakorlásában vagy kötelezettségei teljesítésében,
- a büntetőeljárásban való hatékony részvételében.

A különleges bánásmódot az érintett személlyel történő kapcsolatba kerüléstől kezdődően hivatalból vizsgálni kell, és azt különösen az életkor, szellemi, fizikai, egészségi állapot, a bűncselekmény kirívóan erőszakos jellege, illetve az érintett személynek egy másik résztvevőhöz fűződő viszonya alapozhatja meg.

A különös bánásmódot általában határozattal kell elrendelni, de bizonyos esetekben (18. életévét be nem töltött személy, fogyatékos személy, nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje) külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősülhet az adott résztvevő (82. §).

A különös bánásmód körébe tartozik különösen (85. §)

- a jogok gyakorlásának és a kötelezettségek teljesítésének az elősegítése (akár segítővel);
- fokozott körütekintés az adott személynél (kapcsolattartás, magánélet kímélete, más résztvevőkkel való találkozás elkerülése, akár külön helyiségben, telekommunikációs eszköz igénybevétele, nyilvánosság kizárása stb.);
- fokozott adatvédelem;
- haladéktalan, megismétlést nem igénylő eljárás (ennek érdekében akár kép- és hangfelvétel készítése);
- védelemben részesítés.

A törvény külön rendelkezéseket tartalmaz a 18. és a 14. életévét be nem töltött résztvevőkre (előbbinél pl. kizárja a poligráf alkalmazását, utóbbinál még a szembesítést is) és a nemi bűncselekmények sértettjeire (87-88. §).

Végül meg kell említeni a tanúvédelemmel kapcsolatos sajátos rendelkezéseket, amelyeket a Be. szintén a különleges bánásmódot igénylő személyekre ír elő:

1. Különösen védett tanú (90-93. §):

- feltételei: ha a tanú vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, és személyének (tanúként történt kihallgatásának) felfedése esetén a tanú (hozzátartozója) élete (testi épsége, személyes szabadsága) súlyos fenyegetésnek lenne kitéve, akkor a bíróság az ügyészség indítványára különösen védett tanúvá nyilváníthatja a különleges bánásmódot igénylő tanút;
- a különösen védett tanú részvételét igénylő eljárási cselekményen a külső személyek (különösen a védelem alanyai) nem vehetnek részt, a bírósági szakban ennek érdekében általában a bíróság a kihallgatást megkeresett bíróság vagy kiküldött bíró útján végzi el, vagy azt telekommunikációs eszköz útján biztosítja;
- a különösen védett tanú részvételét igénylő eljárási cselekményről írásbeli jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet zártan kell kezelni. A jegyzőkönyvről kivonat készül, ami csak a hatóság tagjának a nevét, a tanú különösen védetté nyilvánításának tényét és az eljárási cselekmény leírását tartalmazza. A nyilvános iratok közé csak ez a kivonat kerül.

2. Személyi védelem (94. §): a hatóság hivatalból vagy a különleges bánásmódot igénylő személy indítványától számított 8 napon belül kezdeményezheti, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy (rá tekintettel más személy) személyi védelemben részesüljön.

3. Védelmi Program (95. §): a Védelmi Programban történő részvételre irányuló megállapodás megkötését az eljáró hatóság hivatalból vagy a különleges bánásmódot igénylő személy indítványát követő 3 napon belül kezdeményezheti. A Védelmi Programban részt vevő tanú új személyazonosságot kap. Éppen ezért

- az abban történő részvétellel kapcsolatos minden ügyiratot zártan kell kezelni,
- a résztvevőt a védelmet ellátó szerv útján kell idézni (értesíteni),

- a résztvevő a büntetőeljárásban az eredeti természetes személyazonosító adataival szerepel, a személy személyes adatait zártan kell kezelni,
- a résztvevő megtagadhatja a vallomást olyan adatra nézve, amelynek ismeretében az új személyazonosságára (új lakcíme, értesítési címe, tényleges tartózkodási helyére) lehet következtetni.

4. A személyes adatok zárt kezelése (99. §): a hatóság az érintett indítványára vagy a különleges bánásmódot igénylő személy esetén akár hivatalból elrendeli, hogy a sértett (vagyonosi érdekelt, egyéb érdekelt vagy ezek segítője) személyes adatait zártan kezeljék.

2.2. Az előkészítő eljárás

Az előkészítő eljárás célja annak megállapítása, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e. Akkor kerül rá sor, ha a rendelkezésre álló adatok a bűncselekmény gyanújának megállapítására nem elegendőek és várható, hogy az előkészítő eljárás alapján el lehet dönteni, hogy meg kell szüntetni az előkészítő eljárást vagy nyomozást kell elrendelni.

Az előkészítő eljárásra

- a hatóság észlelése,
- feljelentés vagy
- a titkos információgyűjtés eredménye alapján kerülhet sor.

Az előkészítő eljárást a 339. § (2) és (3) bekezdése alapján az alábbi szervek folytathatják le:

- az ügyészség,
- a nyomozó hatóság,
- a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve,
- a rendőrség terrorizmust elhárító szerve.

Az előkészítő eljárást lefolytató szerv az alábbi tevékenységeket végezheti:

- egyes sem bírói, sem ügyészi engedélyhez nem kötött leplezett eszközök (titkosan együttműködő személy igénybe vétele, információgyűjtés és -ellenőrzés, rejtett figyelés) alkalmazása;
- egyes ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök (fizetési műveletek megfigyelése, álvásárlás, fedett nyomozó) igénybe vétele;
- az összes bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása (de csak azzal szemben, aki a feltételezett elkövető vagy aki azzal feltehetően kapcsolatot tart, és a tanúzási akadályokat figyelembe kell venni);
- adatszerző tevékenység folytatása (de körözést nem rendelhetnek el és adatszolgáltatást csak egyes szervektől lehet kérni, ld. 342. § (3) bek.).

Az előkészítő eljárás általában 6 hónapig tarthat (olyan bűncselekményeknél, amelyek esetén bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazható, a határidő 9 hónap). Ha az előkészítő eljárást nem az ügyészség végzi, a szerv az előkészítő eljárás elrendelését követő 24 órán belül tájékoztatja az ügyészséget

- az előkészítő eljárás szükségességét megalapozó adatokról,
- az alkalmazni kívánt leplezett eszközökről és
- a tervezett eljárási cselekményekről (és ezt követően legalább 2 havonta tájékoztatja az ügyészséget)

Ha az előkészítő eljárás során beszerzett adatok alapján megállapítható a bűncselekmény gyanúja, a nyomozást el kell rendelni. Ilyenkor az iratokat és adatokat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnak vagy ügyészségnek haladéktalanul át kell adni. Megjegyezzük, hogy az előkészítő eljárásban alkalmazott bírói (ügyészi) engedélyhez kötött leplezett eszközök újabb engedély nélkül tovább alkalmazhatók.

Az előkészítő eljárást meg kell szüntetni, ha

- a beszerzett adatok alapján bűncselekmény gyanúja nem áll fenn,
- az előkészítő eljárás folytatásától nem várható eredmény vagy
- az előkészítő eljárás határideje lejárt.

Ilyenkor a beszerzett adatok büntetőeljárásban bizonyítékként nem használhatók fel.

2.3. A nyomozás

A büntetőeljárás (ha nincs előkészítő eljárás) nyomozással kezdődik, és felderítésből, valamint vizsgálatból áll:

- a felderítés célja a tárgyi és személyi megalapozott gyanú megállapítása, valamint a bizonyítási eszközök felkutatása és biztosítása;
- a vizsgálat során (szükség esetén bizonyítási eszköz beszerzése és megvizsgálása útján) az ügyészség dönt a nyomozás befejezésének kérdésében (eljárás megszüntetése vagy vádemelés).

2.3.1. A nyomozás megindítása

A nyomozást az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendeli el

- a hivatali hatáskörben (hivatali minőségben) tudomásra jutott adatok,
 - feljelentés vagy
 - titkos információgyűjtés
- alapján. A nyomozás elrendeléséről értesíteni kell a sértettet (ha ismert).

Késedelmet nem tűrő esetben bármely nyomozó hatóság végezhet eljárási cselekményt, köteles azonban erről a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságot haladéktalanul tájékoztatni.

2.3.1.1. A hivatalból megindított büntetőeljárás

A 4. § (1) bekezdése alapelvi szinten rögzíti, hogy az ügyészség és a nyomozó hatóság a tudomásra jutott közvádra üldözendő bűncselekmény miatt hivatalból megindítja a büntetőeljárást.

Ennek megfelelően a 375. § (1) bekezdése alapján a nyomozás az ügyészségnek vagy a nyomozó hatóságnak a hivatali hatáskörében, valamint az ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hivatali minőségében tudomásra jutott adatok alapján is megindulhat. Nem kell tehát feljelentés a büntetőeljárás megindításához.

2.3.1.2. A feljelentés

A büntetőeljáráásban általános feljelentési jogosultság van, azaz közvádra üldözendő bűncselekmény miatt bárki tehet feljelentést, de

- magánvádas ügyekben csak a magánindítványra jogosult tehet feljelentést;
- minősített adattal visszaélés miatt büntetőeljárásnak csak a minősítésére jogosult szerv (személy) feljelentése alapján van helye (Btk. 266. §);
- hamis tanúzás miatt mindaddig, amíg az az alapügy, amelyben a hamis tanúzást elkövették, nem fejeződik be, büntetőeljárással csak az alapügyben eljáró hatóság feljelentése alapján indítható (Btk. 274. §).

Feljelentési kötelezettség általában nincs, de

- a hatóság tagja és a hivatalos személy, valamint (ha törvény előírja) a köztestület köteles a hatáskörében tudomására jutott, közvádra üldözendő bűncselekményt feljelenteni (azonban jogerő után nem feljelentést kell tennie, hanem a perújítás megengedhetőségének kérdésében döntő bíróság mellett működő ügyészséget, felülvizsgálati oknál pedig a legfőbb ügyészt kell tájékoztatnia, 639. § (6) bek. és 651. § (4) bek.);
- egyes, a Btk-ban meghatározott bűncselekmények esetén mindenki köteles feljelentést tenni.

A feljelentést bármely hatóságnál meg lehet tenni. Ha a feljelentést

- a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségszéken vagy nyomozó hatóságnál teszik, akkor az eljár;
- nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségszéken vagy nyomozó hatóságnál teszik, akkor az átteszi az eljárást (de az ügyet nyomban nyilvántartásba veszi);
- nem ügyészségszéken vagy nyomozó hatóságnál teszik, akkor a feljelentést felvevő hatóság (pl. bíróság, jegyző stb.) a feljelentést megküldi a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnak (kizárólagos ügyészségi nyomozati hatáskörbe tartozó bűncselekmény esetén az ügyészségnek).

A feljelentés beérkezését követő 3 napon belül (ha nincs szükség megküldésre vagy áttételre) az alábbi intézkedések tehetők:

- a) a feljelentés elutasítása,
- b) a feljelentés kiegészítése vagy
- c) a nyomozás elrendelése.

ad a) A feljelentés elutasítására akkor kerülhet sor, ha a büntetőeljárással folytatásának valamilyen akadálya van. Ez az akadály lehet a klasszikus eljárási akadályok valamelyike (bűncselekmény hiánya, bizonyíték hiánya, büntethetőség hiánya, ítélt dolog), de a feljelentés számos egyéb ok miatt is elutasítható.

A feljelentés elutasításának okait a 381. § alapján három fő csoportra oszthatjuk:

Egyszerű feljelentés elutasítási okok	Kombinált feljelentés elutasítási okok	Sajátos feljelentés elutasítási okok
A feljelentés elutasításával egyidejűleg nem kerül sor semmilyen további intézkedésre: • a cselekmény nem bűncselekmény; • a bűncselekmény gyanúja hiányzik; • a kényszergyógykezelés szükségességét kivéve büntethetőséget kizáró ok áll fenn; • az egyszerű megítélésű büntethetőséget megszüntető okok (halál, elévülés, kegyelem); • az ítélt dolog, • a ki nem küszöbölhető eljárási akadály (magánindítvány, feljelentés vagy legfőbb ügyészi rendelkezés hiánya), • az ügy nem tartozik magyar joghatóság alá;	Az elutasítással egyidejűleg további intézkedésre kerül sor: • a feljelentett cselekmény nem közvádra üldözendő (a sértettnek megküldik az elutasító határozatot azzal, hogy 1 hónapon belül magánvádlóként felléphet); • az értesítéses elutasítás (ha a feljelentett cselekmény csak szabálysértés, akkor erről a szabálysértési hatóságot értesítik az iratok megküldésével);	• az együttműködő személlyel vagy • a fedett nyomozóval szemben.

Az ítélt dolog (res iudicata) mint eljárást kizáró ok már alapelvi szinten is megjelenik a Be-ben. A 4. § (3)-(5) és (7) bekezdése szerint ugyanis büntetőeljárás nem indítható (a megindult büntetőeljárást pedig meg kell szüntetni), ha az elkövető (terhelt) cselekményét már jogerősen elbírálták (kivéve: rendkívüli jogorvoslati eljárások, egyes különleges eljárások), akkor is, ha

- a cselekmény több bűncselekményt valósít meg, a bíróság azonban (a vád szerinti minősítésnek megfelelően) nem a vádirati tényállás szerint megállapítható valamennyi bűncselekmény miatt állapítja meg a terhelt bűnösségét;
- csak szabálysértésben állapították meg a terhelt felelősségét;
- az elbírálásra az Európai Unió másik tagállamában került sor.

Magánindítványra üldözendő bűncselekmény esetén csak a jogosult indítványára indítható meg vagy folytatható a büntetőeljárás, amit attól a naptól számított 1 hónapon belül kell előterjeszteni, amelyen a magánindítványra jogosult a bűncselekményről tudomást szerzett. Ha a nyomozás megindítását követően derül ki, hogy a cselekmény csak magánindítványra büntethető, a magánindítvány előterjesztésére jogosult nyilatkozatát be kell szerezni és annak a felhívástól számított 1 hónapon belül van helye (378. §).

ad b) Az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentés kiegészítését rendeli el, ha a rendelkezésre álló adatok alapján a nyomozás elrendeléséről, a feljelentés elutasításáról, illetve az ügy áttételéről nem lehet döntení (380. § (1) bek.). A feljelentés kiegészítése során 1 hónapon belül az alábbiak kérhetők:

- felvilágosítás adása,
- iratok és adatok rendelkezésre bocsátása,
- a kár (vagyonai hátrány, adóbevétel-csökkenés, vámbevétel-csökkenés, elkövetési érték) közlése; illetőleg

- nem magyar állampolgár külföldön elkövetett bűncselekménye esetén a legfőbb ügyész döntésének a beszerzése.

ad c) Ha nincs helye a feljelentés elutasításának, és a nyomozás elrendelése kérdésében érdemben lehet dönteni (azaz nincs szükség a feljelentés kiegészítésére), az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elrendeli a nyomozást. A nyomozás a gyanúsított kihallgatástól számított 2 évig tarthat. Fiatalkorú esetén ez 1 év, ha 5 évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás ellene.

2.3.1.3. A titkos információgyűjtés

A büntetőeljárást titkos információgyűjtés adatai alapján is elrendelhetik. Ilyenkor a titkos információgyűjtést más (az ügyészségről, a rendőrségről, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló) törvény alapján rendelik el, de annak eredményét a büntetőeljárásban kívánják felhasználni (256-258. §).

A bírói/külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye bizonyítékként a büntetőeljárásban akkor használható fel, ha a büntetőeljárás megindítására jogosult szerv a hozzá való érkezéstől számított 3 munkanapon belül dönt a titkos információgyűjtés alapján a büntetőeljárás megindításáról vagy annak a már folyamatban lévő büntetőeljárásban való felhasználásáról. Ebben az esetben a bírói vagy ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazását ismételten engedélyezni kell, de csatolni kell a titkos információgyűjtés elrendelésének és lefolytatásának a törvényességét igazoló iratokat is. Az elrendelés tényét a törvényszék elnöke igazolja.

A titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használható fel, ha

- olyan bűncselekmény bizonyítására kívánják felhasználni, amely miatt a Be. szerint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának helye lehet;
- a titkos információgyűjtést folytató szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt adat megszerzését követően 8 napon belül (nemzetbiztonsági szolgálat, terrorizmust elhárító szerv: 30 napon belül, kivételesen 1 éven belül is) kezdeményezte a büntetőeljárás megindítását.

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye kizárólag az engedélyben megjelölt személy bűncselekményének bizonyítására használható fel. Ha nincs megjelölve érintett, akkor bárkivel szemben felhasználható.

2.3.2. A felderítés

A nyomozás első fő szakasza a felderítés. Ezzel kapcsolatosan az alábbi fő kérdések emelhetők ki:

- a) általános rendelkezések;
- b) kényszerintézkedések;
- c) leplezett eszközök alkalmazása;
- d) adatszerző tevékenység;
- e) a felderítés során végezhető bizonyítási cselekmények;
- f) a nyomozás ügyiratainak megküldése.

2.3.2.1. A felderítésre vonatkozó általános szabályok

A 351. § szerint a nyomozást a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatni. Ha a felderítés során a nyomozás elrendelésétől számított 6 hónap eltelt (és ezt követően 6 havonta), a nyomozó hatóság bemutatja az ügyészségnek a nyomozás ügyiratait, egyidejűleg beszámol a nyomozás állásáról.

A felderítés során az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményről írásbeli jegyzőkönyvet készít, esetenként folyamatos hangfelvételt vagy kép- és hangfelvételt, az intézkedéséről pedig feljegyzést készíthet.

A 362. § rögzíti, hogy melyek azok a nyomozási cselekmények, amelyekről az ügyészségnek és a nyomozó hatóságnak határozatot kell hoznia. Ezek lehetnek formai jellegű kérdések (pl. áttétel), érdemi döntések (pl. feljelentés elutasítása, az eljárás felfüggesztése vagy megszüntetése), de ide kell sorolni a kényszerintézkedésekről és a panasz elbírálásáról szóló döntéseket is.

A felderítés során a korlátozott nyilvánosság elve érvényesül. Azaz az eljárási cselekményeken csak a törvény által felsorolt személyek vehetnek részt:

- az ügyész, a nyomozó hatóság tagja és a jegyzőkönyvvezető mindig;
- a sértett (és egy általa megjelölt nagykorú személy) a sérelmére elkövetett bűncselekménnyel összefüggésben jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál;
- a külföldi állampolgár terhelt, sértett vagy tanú konzuli tisztviselője az adott személy kihallgatásán és a részvételével tartott más eljárási cselekményen.

A sértett a polgári jogi igény érvényesítésének szándékát már a felderítés során bejelentheti, és a vádemelés előtt bármikor bejelentheti azt is, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének szándékától eláll (355. §). Ezzel egyidejűleg az 557. §-ban meghatározott ideiglenes intézkedést is indítványozhatja (ha zsarolással, csalással vagy uzsora-bűncselekménnyel távolították el a sértettet az ingatlanból, kérheti az ideiglenes visszahelyezését).

2.3.2.2. Kényszerintézkedések a felderítés során

2.3.2.2.1. A kényszerintézkedések fogalma és felosztása

A Be. 2. §-a szerint a büntetőeljárásban tiszteletben kell tartani az emberi méltóságot és biztosítani kell a szabadsághoz és személyi biztonsághoz fűződő jogot. Az alapvető jogok korlátozásának négy feltétele van:

- csak a Be-ben meghatározott eljárásban,
- csak a Be-ben meghatározott okból,
- csak a Be-ben meghatározott módon és
- csak a Be-ben meghatározott mértékben lehet korlátozni azokat.

Nemcsak a 2. § szerinti alapelv, hanem a kényszerintézkedések alkalmazásának általános szabályait tartalmazó 271. § is rögzíti, hogy arra kell törekedni, hogy az adott kényszerintézkedés az érintett alapvető jogainak a korlátozását csak a legszükségesebb mértékben és ideig eredményezze. Ennek megfelelően súlyosabb kényszerintézkedés akkor rendelhető el, ha az elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó kényszerintézkedéssel vagy egyéb eljárási cselekménnyel nem érhető el.

A kényszerintézkedések csoportosíthatók

- a) egyfelől eljárásjogi célok,
- b) másfelől az intézkedés által korlátozott emberi jog szerint.

Emellett elkülönítjük a kényszerintézkedéseket

- c) az alanyok és
- d) a határozathoz való kötöttség szerint.

ad a) Az eljárásjogi célok szerint a kényszerintézkedések irányulhatnak:

- a büntetőeljárás résztvevői vagy más személyek jelenlétének biztosítására (pl. elővezetés, őrizet),
- a büntetőeljárás résztvevői vagy más személy távollétének biztosítására (pl. távoltartás vagy tárgyalásról kivezetetés, kiutasítás),
- bizonyítási eszközök megszerzésére (pl. kutatás, motozás, lefoglalás),
- bizonyítási cselekmények zavartalan végrehajtásának biztosítására (pl. testi kényszer),
- az eljárás rendjének fenntartására (pl. rendbíróság),
- az eljárás elhúzódásának megakadályozására (pl. okozott költségekben marasztalás),
- a büntető határozatok végrehajtásának biztosítására (pl. előzetes kényszerszergyógykezelés, zár alá vétel).

ad b) A korlátozott emberi jogok tekintetében a kényszerintézkedések legalapvetőbb tipizálása szerint léteznek személyi szabadságot korlátozó, illetve nem korlátozó kényszerintézkedések. Utóbbiak több állampolgári jogot érinthetnek, így pl.:

- a tulajdonjogot (pl. lefoglalás, zár alá vétel),
- az emberi méltóságot (pl. motozás),
- a magánlakás sérthetlenségét (pl. kutatás) vagy
- a levéltitok sérthetlenségét (pl. lefoglalás).

ad c) Alanyok szerint ki kell térni az aktív alanyok (a kényszerintézkedést alkalmazó személyek) és a passzív alanyok (a kényszerintézkedéssel érintettek) körére:

- A kényszerintézkedéseket általában a hatóságok alkalmazhatják. Egyes kényszerintézkedéseket bármely hatóság elrendelhet (pl. kutatás), más kényszerintézkedéseket csak bizonyos hatóságok (pl. letartóztatást csak a bíróság). Az egyetlen büntetőeljárás kényszerintézkedés, amit bárki alkalmazhat, a tettenért személy elfogása (273. §).
- A kényszerintézkedések többsége (a büntetőeljárás jellegéből fakadóan) a terheltet érinti. Egyes kényszerintézkedések csak a terhelttel szemben rendelkezhetők el (ld. a legsúlyosabb személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket), számos kényszerintézkedés azonban más résztvevővel (vagy akár teljesen kívülálló személlyel) szemben is alkalmazható (pl. kutatás, nyomozás helyszínéről eltávolítás, rendbíróság).

ad d) A Be. általában megköveteli, hogy kényszerintézkedést csak az eljárás megindítása (a nyomozás elrendelése) után alkalmazzanak, hiszen a kényszerintézkedés eljárás céljait szolgál. Az esetek többségében tehát a kényszerintézkedést két határozat előzi

meg: a nyomozást és az adott kényszerintézkedést elrendelő határozat. Bizonyos esetekben (késedelmet nem tűrő, ún. halaszthatatlan kényszerintézkedésként) sor kerülhet a nyomozás elrendelése előtt is kényszerintézkedés alkalmazására (pl. kutatásra, őrizetre). Ilyenkor csak a kényszerintézkedést rendelik el annak fogyanatosítását megelőzően (sürgős esetben néha még azt sem, pl. kutatásnál, motozásnál).

A 272. § két fő szempont szerint osztályozza a kényszerintézkedéseket:

- egyrészt az érintett emberi jog szerint szól személyi szabadságot korlátozó, illetve vagyont érintő kényszerintézkedésekről;
- másrészt különbséget tesz a bírói engedélyes, illetve bírói döntéshez nem kötött kényszerintézkedések között.

Mivel a csak a terhelttel szemben elrendelhető kényszerintézkedésekre csak a megalapozott gyanú közlését követően kerülhet sor (hiszen ezt követően nyílik meg a terhelti jogállás), és a megalapozott gyanú közlése illetve a gyanúsított kihallgatása a felderítés utolsó szakasza, ezért elmondható, hogy a felderítés során csak azok a kényszerintézkedések rendelhetők el, amelyeket nem csak a terhelttel szemben lehet elrendelni. Ennek alapján a legfontosabb kényszerintézkedéseket az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

Mikor rendelhető el a kényszerintézkedés?	<i>Személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés</i>	<i>Vagyont érintő kényszerintézkedés</i>
A felderítés során is elrendelhető	• tetten ért elkövető elfogása (273. §) • elővezetés (118. §) • őrizet (274-275. §) • testi kényszer alkalmazása (129. §)	• kutatás (302-305. §) • motozás (306-307. §) • lefoglalás (308-323. §) • zár alá vétel (324-332. §) • elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele (335-338. §) • rendbírság (127-128. §)
A vizsgálati szakban (a felderítést követően) elrendelhető	• előállítás (117. §) • távoltartás (280. §) • bünyügyi felügyelet (281. §) • a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz (283. §) • óvadék (284-288. §) • letartóztatás (296-300. §) • előzetes kényszergyógykezelés (301. §)	

A táblázatból jól látható, hogy a felderítés során elsősorban a vagyont érintő kényszerintézkedések rendelhetők el (sőt azok mindegyikére sor kerülhet a felderítés során, kivéve, ha a terhelttel szemben kívánják elrendelni), míg a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések főként a vizsgálati szakra jellemzőek. A felderítés során elrendelhető kényszerintézkedések alkalmazhatóak a vizsgálati szakban is.

2.3.2.2.2. A felderítés során elrendelhető, személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések

A felderítés során az alábbi személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések rendelkezhetők el:

- a) a tetten ért elkövető elfogása;
- b) az elővezetés;
- c) az őrizet;
- d) a testi kényszer alkalmazása.

ad a) A bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt bárki elfoghatja. Tettenérésnek minősül nemcsak a bűncselekmény elkövetése közbeni elfogás, hanem az is, ha valakit megzavarnak a bűncselekmény elkövetésében, elkezd menekülni a helyszínről, és a folyamatos üldözés eredményeképpen fogják el.

Ha nem a hatóság éri tetten az adott személyt, akkor az őt elfogó köteles a tetten értet a nyomozó hatóságnak haladéktalanul átadni (ha erre nincs módja, a rendőrséget kell tájékoztatnia).

ad b) Az elővezetés az idézéssel szemben önhibájából mulasztó személy (pl. tanú) személyi szabadságának átmeneti elvonása annak érdekében, hogy

- az érintettet a hatóság elé kísérik vagy
- biztosítsák az eljárási cselekményen való jelenlétét.

Az elővezetést külön határozattal kell elrendelni és általában a rendőrség hajtja végre. A határozatban úgy is lehet rendelkezni, hogy elegendő az útba indítás, azaz nem kell az adott személyt ténylegesen a hatóság elé kísérni, de akár az is elrendelhető, hogy az adott napon azonnal hajtsák végre az elővezetést. Katona elővezetése az előjárója útján is végrehajtható.

ad c) Az őrizet a 274. § szerint a terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságának átmeneti elvonása. Amennyiben a terhelt őrizetéről beszélünk, akkor már értelemszerűen a vizsgálati szakban kerül sor annak elrendelésére, azonban előfordulhat, hogy olyan személyt vesznek őrizetbe, akivel szemben még nem közölték a megalapozott gyanút, illetve akit még nem hallgattak ki. Ilyenkor tehát a felderítés legvégén kerül sor az őrizetre.

Az őrizet feltétele, hogy szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja álljon fenn az adott személlyel szemben. A büntetőeljárási őrizetnek négy esete van:

- tettenérés: ha a tetten ért személy személyazonossága nem állapítható meg;
- ha az őrizetbe veendő személlyel szemben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése valószínűsíthető;
- ha a terhelt a bírósági tárgyaláson rendzavarást követett el;
- ha a bíróság elé állítás feltételei fennállnak, az őrizet bíróság elé állítás céljából is elrendelhető (725. §).

Az őrizet legfeljebb 72 óráig tarthat (illetve a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendeléséig), amibe az őrizet elrendelését megelőző hatósági fogva tartást bele kell számítani. Az őrizet foganatosításának helye általában a rendőrségi fogda.

Az őrizet elrendelését követően az alábbi intézkedéseket kell tennie az elrendelő hatóságnak:

Tájékoztatási kötelezettség	Intézkedési kötelezettség
• az őrizet elrendeléséről és a fogva tartás helyéről legkésőbb 8 órán belül a terhelt által megjelölt nagykorú személyt (ha a megjelölt személy értesítése az eljárást veszélyeztetné, más személy megjelölésére hívható fel az őrizetbe vett) • katona őrizetének elrendeléséről az előjáróját	• a felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermek és a gondozott más személy elhelyezéséről • a felügyelet nélkül maradó vagyon (lakás) biztonságba helyezéséről • ha a katona őrizetét nem katonai nyomozó hatóság rendelte el, a terheltet 24 órán belül át kell adni az illetékes ügyésznek

Határozattal kapcsolatos bűncselekmények esetén az őrizet fogyanatosítása során egyes szabályok sajátosan érvényesülnek (830. §):

- a terhelttel együtt érkező fiatalkorút a hozzátartozóitól szükségtelenül nem kell elkülöníteni;
- az őrizet a menedékjogról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogva tartására szolgáló létesítményben is fogyanatosítható (ilyenkor a hozzátartozókat nem is kell elkülöníteni).

ad d) Ha megalapozottan feltehető, hogy eljárási cselekmény biztosítása vagy elvégzése céljából testi kényszer alkalmazása szükséges, erről az eljárási cselekményt elrendelő vagy azt elvégző hatóság rendelkezhet

- a terhelttel,
- a sértettel,
- a tanúval,
- az eljárási cselekményt akadályozó személlyel szemben.

A testi kényszerről csak akkor kell határozatot hozni, ha a testi kényszer elszenvedője azt 3 napon belül indítványozza.

2.3.2.2.3. A felderítés során elrendelhető, vagyont érintő kényszerintézkedések

A vagyont érintő kényszerintézkedések mindegyike elrendelhető a felderítés során is:

- a) kutatás;
- b) motozás;
- c) lefoglalás;
- d) zár alá vétel;
- e) elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele;
- f) rendbíráság.

ad a) A kutatás általában a magánlakás sérthetlenségének jogát korlátozza. Kutatást a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében bármely hatóság (közjegyzői, ügyvédi irodában csak bíróság) bárkivel szemben elrendelhet, ha megalapozottan feltehető, hogy az

1. bűncselekmény elkövetőjének elfogására,
2. bűncselekmény nyomainak felderítésére,

3. bizonyítási eszköz megtalálására,
4. elkobozható (vagyonelkobzás alá eső) dolog megtalálására vagy
5. információs rendszer (adathordozó) átvizsgálására vezet.

A kutatás tárgya lehet:

- a lakás,
- az egyéb helyiség,
- a bekerített hely,
- a jármű,
- az információs rendszer (adathordozó).

A kutatást az érintett ingatlan (jármű, adathordozó) tulajdonosának, birtokosának vagy használójának (ezek védőjének, képviselőjének, megbízottjának) jelenlétében kell fogatosítani. Ha ilyen személy nincs jelen, akkor az érintett érdekeinek védelmére az ügyben nem érdekelt, nagykorú személy jelenlétében kell a kutatást végrehajtani (ez alól nincs kivétel).

A kutatás fogatosításának menete a következő:

- a kutatás megkezdése előtt ismertetni kell a kutatást elrendelő határozatot (ha lehet, akkor ott kézbesíteni is kell);
- ha a kutatás meghatározott személy (dolog) ellen irányul, akkor fel kell szólítani az érintettet, hogy ezek hollétét fedje fel; ha ezt megteszi, akkor általában nem is folytatható a kutatás (csak ha megalapozottan feltehető, hogy további releváns tárgyak felleléséhez vezethet);
- a kutatás fogatosítása során a kényszerintézkedések fogatosításával kapcsolatos általános szabályok irányadók (érintett kímélete, lehetőleg nappal, szükségtelen károkozás mellőzése stb.).

ad b) A motozást a 306. § (3) bekezdése szerint az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendeli el, bárkivel szemben, ha bizonyítási eszköz vagy elkobozható (vagyonelkobzás alá eső) dolog megtalálása céljából a motozás alá vont személy ruházatának és testének átvizsgálása szükséges, mert megalapozottan feltehető, hogy ilyen dolgot tart magánál. A motozás a személyes sérthetlenség és az emberi méltóság alkotmányos jogát korlátozza.

Ha a motozás meghatározott dolog megtalálására irányul, akkor ennél a kényszerintézkedésnél is fel kell szólítani az érintettet, hogy a keresett dolgot önként adja át (de a kutatással ellentétben a felszólítás teljesítése esetén a motozást nem lehet folytatni).

Késedelmet nem tűrő eset kivételével a motozást csak a motozás alá vont személlyel azonos nemű személy végezheti, és a motozás során csak azonos nemű személy lehet jelen (kettős nemi szabály). A testüregek átvizsgálását csak orvos végezheti (egészségügyi dolgozó jelen lehet ekkor), és rájuk nem vonatkozik a kettős nemi szabály sem.

ad c) A lefoglalást is általában bármely hatóság (de közjegyzői, ügyvédi irodában csak bíróság; még nem kézbesített küldeményt és sajtóterméket a nyomozás során az ügyész, bírósági szakban a bíróság), bárkivel szemben elrendelheti, és a tulajdonjogot korlátozza. Célja a bizonyítási eszköz vagy elkobozható (vagyonelkobzás alá eső) dolog biztosítása a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében. A lefoglalás tárgya

1. ingó dolog,
2. számlapénz,

3. elektronikus pénz vagy
4. elektronikus adat

lehet. Ugyanakkor a 310. § kizár egyes dolgokat a lefoglalás alól (pl. a terhelt és a védő, avagy a terhelt és a tanúvallomás megtagadására jogosult közötti közlések, védői feljegyzések, a tanúvallomás megtagadására jogosult által őrzött egyes dolgok).

A lefoglalás foganatosításának a 311. § szerint négy fő módja van:

- birtokba vétel;
- más módon való megőrzés;
- az érintett őrizetében hagyás;
- elektronikus adat lefoglalása.

A lefoglalást akkor lehet az érintett őrizetében hagyással vagy a megőrzés más módon történő biztosításával végrehajtani, ha

- a dolog birtokba vételre nem alkalmas,
- a birtokos (kezelő) azok használatához fűződő érdeke ezt indokolja vagy
- más fontos ok indokolja.

Ilyenkor a dolgot továbbadni csak az elrendelő hatóság hozzájárulásával lehet.

Ha az eredeti iratra az eljárás során nincs szükség (nem kobozható el, nem hordozza a bűncselekmény nyomait stb.), akkor arról a legrövidebb időn (legfeljebb 2 hónapon) belül másolatot kell készíteni, és csak a másolat elkészítéséig lehet az iratot lefoglalni.

Az elektronikus adatot

- általában másolat készítésével vagy
- az elektronikus adat áthelyezésével,
- kivételesen az adathordozó lefoglalásával kell lefoglalni (ha az maga is bizonyíték vagy elkobozható, illetőleg ha túl sok rajta az adat).

A bűncselekmény felderítése, illetve a bizonyítás érdekében legfeljebb 3 hónapra az elektronikus adat megőrzésére kötelezést is el lehet rendelni (316. §), ami a megőrzésre kötelezettnek az elektronikus adat feletti rendelkezési jogát korlátozza. Köteles az elektronikus adatot változatlanul megőrizni és biztosítani annak biztonságos tárolását, és arról csak az elrendelő hozzájárulásával adhat másnak tájékoztatást.

Ha az eljárás során a lefoglalt dologra a bizonyítás érdekében már nincs szükség, hivatalból haladéktalanul meg kell vizsgálni, hogy

1. a lefoglalás megszüntetésének van-e helye vagy
2. a lefoglalt dolog értékesíthető-e.

ad 1. Ha a lefoglalásra a továbbiakban az eljárás érdekében nincs szükség:

- haladéktalanul intézkedni kell a lefoglalás megszüntetése és a lefoglalt dolog kiadása iránt (akkor is, ha az eljárást megszüntették vagy a nyomozás határideje lejárt);
- a lefoglalt dolog elkobzását kell indítványozni;
- ha a dolog lefoglalására kizárólag vagyonekbezárás biztosítása érdekében került sor, a nyomozás során az ügyészség, ezt követően a bíróság engedélyezheti a lefoglalt dolog megváltását.

ad 2. Ha a lefoglalt dologra a bizonyítás érdekében már nincs szükség és a lefoglalás megszüntetésének nincs helye, a lefoglalt dolog értékesíthető, ha azzal kapcsolatban senki nem jelentett be megalapozott igényt (vagy hozzájárultak az értékesítéshez), és a dolog

- gyors romlásnak van kitéve,
- huzamos tárolásra alkalmatlan,
- kezelése (tárolása, őrzése) aránytalan és jelentős költséggel járna, vagy
- értéke a lefoglalás várható ideje miatt lényegesen csökkenne.

A lefoglalt dolog megváltásából illetve értékesítéséből befolyt ellenérték a lefoglalt dolog helyébe lép. Ha a lefoglalt dolog értéktelen, és arra senki sem tart igényt, azt a lefoglalás megszüntetése után meg kell semmisíteni, egyébként pedig ki kell adni:

- elsősorban annak, aki a cselekmény elkövetésekor a dolog tulajdonosa volt és tulajdonjogával kapcsolatban ésszerű kétség nem merül fel;
- ha ilyen nincs, akkor annak, aki megalapozott igényt jelentett be,
- ha ilyen sincs, akkor annak, akitől lefoglalták.

A terheltnek kiadandó dolgot a vele szemben megállapított vagyoni kötelezés biztosítására vissza lehet tartani. Polgári jogi igénynél 2 hónapon belül igazolni kell a végrehajtás kérését, illetve a biztosítási intézkedés iránti kérelem benyújtását, különben ki kell adni.

ad d) A zár alá vétel a vagyoneklobzás vagy a magánfél indítványára a polgári jogi igény biztosítása érdekében a zár alá vétel tárgya feletti rendelkezési jogot függeszti fel, ha megalapozottan lehet tartani attól, hogy ezek kielégítését megghiúsítják. Elrendelése kötelező, ha ingatlan elkobzásának van helye.

A zár alá vételt általában bármely hatóság elrendelheti. Csak a bíróság rendelheti el azonban, ha

- annak célja a polgári jogi igény biztosítása,
- zár alá vétel alá egyébként nem eső vagyontárgyat kell az elkülönítésig ideiglenesen (legfeljebb 3 hónapra) zár alá venni vagy
- a zár alá vétel tárgyának értéke a 100 millió forintot meghaladja.

A zár alá vétel tárgya lehet:

- dolog,
- számlapénz és elektronikus pénz,
- pénzügyi eszköz,
- vagyoni értékű jog vagy
- vagyoni jellegű követelés (együttesen: vagyon).

Ha nincs olyan közhiteles nyilvántartás, amelyben a zár alá vett vagyont nyilván kell tartani, a zár alá vétel foganatosítására a zár alá vett vagyon feletti rendelkezési jog felfüggesztését érvényesíteni képes gazdálkodó szervezetet kell kijelölni.

A vádemelésig az ügyész, ezt követően a bíróság a zár alá vett vagyon megváltását is engedélyezheti. Polgári jogi igényt biztosító zár alá vételnél csak a magánfél hozzájárulásával és legfeljebb a bejelentett polgári jogi igény mértékéig.

A zár alá vétel megszüntetése feloldással történik. A zár alá vételt fel kell oldani, ha

- elrendelésének oka megszűnt, a büntetőeljárást megszüntették vagy a nyomozás határideje lejárt (kivéve mindhárom esetben, ha a követelés érdekében 2 hónapon belül polgári eljárást indítottak);
- a zár alá vett vagyont megváltották;
- az eljárást vagyonekobzás alkalmazása nélkül fejezték be, illetve a polgári jogi igényt elutasították;
- a polgári jogi igény megítélése esetén a magánfél a megállapított teljesítési határidő lejártától számított 2 hónapon belül nem kért végrehajtást;
- a polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasításától számított 2 hónap elteltével, ha a magánfél igényét nem érvényesítette;
- a magánfél visszavonta a polgári jogi igényt, és 2 hónapon belül nem igazolta az igényérvényesítést;
- a sértett bejelentette, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének szándékától eláll (és a zár alá vétel fenntartásának más okból nincs helye).

ad e) Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét a bíróság akkor rendelheti el, ha az eljárás olyan közvédelemre üldözendő bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének van helye, és az a bűncselekmény megszakítása érdekében szükséges.

A kényszerintézkedésnek két fő formája van:

- az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adat feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása (az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása): a tárhelyszolgáltatónak 1 munkanapon belül el kell távolítania az adatot (ha a végleges hozzáférhetetlenné tételt nem rendelték el, vissza kell állítani);
- az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása: a kiemelkedő kábítószerrel összefüggő, állam elleni, illetve a terrorizmussal összefüggő bűncselekmények esetén rendelhető el, ha pl. nem teljesítik az eltávolítást vagy nem állapítható meg, kinek kellene eltávolítani az adatot (valamint egyes jogsegélyes ügyekben); ha eltávolítják az adatot vagy befejeződik az eljárás, akkor ez a kényszerintézkedés megszűnik.

Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének elrendelését megelőzően a médiatartalom-szolgáltató vagy tárhelyszolgáltató felhívható az elektronikus adat önkéntes eltávolítására (nem kötelező teljesíteni).

ad f) Az eljárás rendjének fenntartása érdekében és az eljárási kötelezettségek megszegése miatt a Be-ben meghatározott esetekben bármely hatóság rendbírságot szabhat ki. A rendbírság összege:

- nem természetes személy: 20 ezertől 1,5 millió Ft.,
- védő (jogi képviselő), szakértő (tolmács, szakértői szerv, testület): 20 ezertől 1 millió Ft.,
- mindenki másnál 5 ezertől 1 millió Ft.

Ha a rendbírság kiszabására okot adó magatartás a büntetőeljárás 1 hónapnál hosszabb ideig tartó elhúzódását okozta, a rendbírságot kötelező kiszabni.

A rendbírság kiszabása ellen bejelentett jogorvoslatnak halasztó hatálya van.

A természetes személlyel szemben kiszabott rendbírságot meg nem fizetése esetén a bíróság 5 ezer forintonként 1 nap (de legfeljebb 100 nap) elzárásra változtatja át, kivéve a nyilvánvalóan alaptalan kizárási bejelentés miatti rendbírságot.

2.3.2.3. Leplezett eszközök alkalmazása a felderítés során

A leplezett eszközök alkalmazása a 214. § szerint olyan, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó, a büntetőeljárásban végzett különleges tevékenység, amelyet az erre feljogosított szervek az érintett tudta nélkül végeznek.

A leplezett eszköz alkalmazásának általában három feltétele van:

1. megalapozottan feltehető, hogy elengedhetetlenül szükséges és más módon nem szerezhető meg,
2. alkalmazása nem jár az alapvető jognak az elérendő bűnüldözési célhoz képest aránytalan korlátozásával,
3. alkalmazásával bűncselekménnyel összefüggő információ (bizonyíték) megszerzése valószínűsíthető.

A nyomozás során leplezett eszközt az ügyészség és a nyomozó hatóság alkalmazhat

- bűncselekmény felderítése, bizonyítása,
- folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása,
- elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, felkutatása és elfogása, illetve
- bűncselekményből származó vagyon felderítése, visszaszerzése érdekében.

Az alkalmazható leplezett eszközöknek három csoportja van:

- a) bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött eszközök;
- b) ügyészi engedélyhez kötött eszközök;
- c) bírói engedélyhez kötött eszközök;

Bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött eszközök (215. §)	Ügyészi engedélyhez kötött eszközök	Bírói engedélyhez kötött eszközök
• titkosan együttműködő személy igénybevétele • titkos információgyűjtés, ellenőrzés • csapda alkalmazása • sértett vagy más személy helyettesítése • rejtett figyelés • valótlan vagy megtévesztő információ közlése	• fizetési műveletek megfigyelése • büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése • hozzájárulással alkalmazott megfigyelés • álvásárlás • fedett nyomozó alkalmazása • leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja és titkosan együttműködő személy alkalmazása álvásárlás érdekében • fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat felhasználása	• információs rendszer titkos megfigyelése • titkos kutatás • hely titkos megfigyelése • küldemény titkos megismerése • lehallgatás

ad a) A bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött eszközök fő célja általában

- a bűncselekmény megszakítása,
- a bűncselekmény elkövetőjének azonosítása és
- a bizonyítás.

A titkosan együttműködő személy rejtett figyelés, illetve valótlan vagy megtévesztő információ közlése érdekében is igénybe vehető.

A rejtett figyelés során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható

- személyt, lakást (egyéb helyiséget, bekerített helyet, nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet), illetve járművet, vagy
 - tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot
- titokban megfigyelhet, a történekről információt gyűjthet, és az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti.

A bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött eszközökkel összefüggésben meg kell említeni, hogy a valótlan vagy megtévesztő információ közlése

- terhelt vagy tanú kihallgatása, illetve bizonyítási cselekmény során nem alkalmazható,
- nem tartalmazhat a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet, és
- nem valósíthat meg fenyegetést vagy felbujtást, nem terelheti az érintett személyt súlyosabb bűncselekmény elkövetése felé, mint amelyet eredetileg elkövetni tervezett.

ad b) Az ügyészség a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv erre felhatalmazott vezetőjének az indítványa alapján, az indítvány ügyészséghez érkezésétől számított 72 órán belül dönt a leplezett eszköz alkalmazásának engedélyezéséről (228. §). Ha a késedelem veszéllyel járna, az ügyészség döntése előtt is megkezdhető a leplezett eszköz alkalmazása. Ilyenkor is kérni kell 72 órán belül az utólagos engedélyezést, amire az ügyészségnek 120 órája van, különben a leplezett eszközzel beszerzett adat nem használható fel bizonyítékként.

Az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök fő szabályait a 216-227. § szabályozza:

- fizetési műveletek megfigyelése: a pénzügyi szolgáltató legfeljebb 3 hónapig egy meghatározott időszakban fizetési műveletekkel kapcsolatos adatokat rögzít, megőriz, továbbít, illetve bizonyos esetekben (belföldön legfeljebb 2, külföldön 4 napra) fizetési műveletek teljesítését felfüggeszti;
- büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése: a feltételezett elkövetővel szemben büntetőeljárást nem indítanak (a folyamatban lévő büntetőeljárást megszüntetik), ha az ügy/más büntetőügy felderítésével, bizonyításával összefüggő információkat és bizonyítékokat bocsát rendelkezésre, és a megállapodással elérhető nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a terhelt büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek (a kár megtérítése feltételül szabható);
- hozzájárulással alkalmazott megfigyelés: lakás vagy jármű legfeljebb 45 napig történő technikai eszközzel való megfigyelése és annak rögzítése uzsora-bűncselekmény, kapcsolati erőszak, zaklatás és egyéb, fenyegetéssel megvalósuló bűncselekménynél a sértettnek (bűncselekmény elkövetésére való felhívásnál a felhívás (rábíri törekvés) címzettjének) az írásbeli hozzájárulásával;
- álvásárlás: a bűncselekménnyel feltehetően összefüggésbe hozható dolog (mintájának) megszerzésére vagy szolgáltatás igénybevételére; álvásárlás az is, ha ezt az eladó bizalmának erősítése, a bűncselekmény elkövetőjének elfogása vagy tárgyi bizonyítási eszköz biztosítása céljából végzik;
- fedett nyomozó alkalmazása: a feljogosított szerv a szervhez tartozását (kilétét) tartósan leplező, kifejezetten ilyen feladat ellátása érdekében foglalkoztatott tagját alkalmazza (többször is 6 havonként meghosszabbíthatóan) bűnszervezetbe vagy terrorista csoportba való beépülés, álvásárlás, rejtett figyelés, bűncselekménnyel összefüggő információk és bizonyítékok megszerzése stb. érdekében; a fedett nyomozó általában nem büntethető az alkalmazása során elkövetett bűncselekmény, szabálysértés vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt (de ne kövessen el élet elleni, az eredetileg leleplezni kívántnál súlyosabb stb. bűncselekményt);
- leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja és titkosan együttműködő személy alkalmazása álvásárlás érdekében: titkosan együttműködő személy akkor alkalmazható álvásárlás érdekében, ha a cél fedett nyomozó vagy a szerv tagja közreműködésével nem (vagy csak jelentős késedelemmel) érhető el;
- fedőokirat, fedőintézmény és fedőadat felhasználása: a bűncselekmény felderítése (bizonyítása) érdekében valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot tartalmazó okiratot készítenek (felhasználnak), fedőintézményt hoznak létre, és ezek védelme érdekében a közhiteles nyilvántartásokban valótlan adatot jegyeztethetnek be.

ad c) A nyomozás során a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközt a büntetőeljárás adatai alapján gyanúsítható vagy gyanúsított személlyel szemben lehet alkalmazni (vagy aki ilyen személlyel közvetlenül vagy közvetve bűnös kapcsolatot tart, kivéve, ha ő a védő vagy titoktartásra jogosult személy).

A büntetőeljárásban a következő bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazhatók:

- információs rendszer titkos megfigyelése: lakásban (egyéb helyiségben, bekerített helyen) és járműben elhelyezett technikai eszköz segítségével az információs rendszerben kezelt adatok titokban való megismerése (átkutatása) és az észleltekről rögzítése;
- titkos kutatás: lakás (egyéb helyiség, bekerített hely) és jármű, valamint az érintettnél elhelyezett tárgy titokban való átkutatása és az észleltekről rögzítése;
- hely titkos megfigyelése: lakásban (egyéb helyiségben, bekerített helyen) és járműben történtek titokban, technikai eszközzel való megfigyelése és rögzítése;
- postai (egyéb zárt) küldemény titokban való felbontása, tartalmának megismerése, ellenőrzése és rögzítése;
- lehallgatás: elektronikus hírközlő hálózat (eszköz) útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmának titokban való megismerése és rögzítése.

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazása során igénybe vett technikai eszközt vagy információs rendszerben elhelyezett elektronikus adatot a leplezett eszköz alkalmazásának befejezését követően haladéktalanul el kell távolítani.

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök az 5 évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény esetén alkalmazhatók (kivételesen 3 évig terjedőnél is, pl. az üzletszerűen vagy bűnszövetségben elkövetett, egyes szexuális és korrupciós bűncselekmények, de néhol még büntethetőségi határt sem állapít meg a Bt. (pl. hivatali visszaélésnél), és ezek előkészületekor is elrendelhető.

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának engedélyezéséről a nyomozási bíró az ügyészség indítványa alapján 72 órán belül határoz (a késedelem veszélye esetén itt is lehetőség van 120 órán belüli utólagos engedélyezésre). Az engedélyezés 90 napra szól (alkalmanként legfeljebb 90 nappal meghosszabbítható). Az engedélyezett alkalmazást a bíróság más eszközre vagy helyre is kiterjesztheti.

A bíróság felhívására a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv köteles a megszerzett adatokat 8 napon belül bemutatni.

A leplezett eszközök alkalmazását az alábbi esetekben kell megszüntetni:

- a további alkalmazásától nem várható eredmény,
- az engedélyben meghatározott keretek között a leplezett eszköz alkalmazása nem végezhető tovább,
- az engedélyben meghatározott célját elérte,
- tartama lejárt,
- az utólagos engedélyezés iránti indítványt a bíróság vagy az ügyészség elutasította,
- a bíróság az engedélyt visszavonta vagy egyes leplezett eszközök alkalmazását megtiltotta,
- az előkészítő eljárásban elrendelt alkalmazás alatt az előkészítő eljárás határideje lejárt és a nyomozást nem rendelték el,
- az eljárást megszüntették (a nyomozás határideje lejárt).

A bírói engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazásának eredménye annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal az érintett személlyel szemben használható fel, amely miatt és akivel szemben az alkalmazást a bíróság engedélyezte (kettős célhoz kötöttség, 252. §), de

- akivel szemben a leplezett eszköz alkalmazását a bíróság engedélyezte, annak eredménye olyan bűncselekmény bizonyítására is felhasználható, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, ha az eszköz alkalmazásának a feltételei ezen bűncselekmény tekintetében is fennállnak;
- annak a bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a leplezett eszköz alkalmazását a bíróság engedélyezte, az alkalmazás eredménye minden elkövetővel szemben felhasználható,

feltéve, hogy a leplezett eszközök alkalmazásának megszüntetését követően 30 napon belül az adott bűncselekmény miatt (személlyel szemben) az előkészítő eljárás vagy a nyomozás megindításáról rendelkeznek (azt kezdeményezik).

2.3.2.4. Az adatszerző tevékenység

Ahogy arra már az előkészítő eljárásnál utaltunk, a nyomozás során adatszerző tevékenység végezhető. Az adatszerző tevékenységnek négy fő formája van:

- a) adatkérés,
- b) feltételes adatkérés,
- c) adatgyűjtés és
- d) egyéb adatszerző tevékenység.

ad a) A nyomozás során bármely szervtől vagy jogi személytől (jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettől) adatszolgáltatás kérhető. Ilyenkor a büntetőeljárással összefüggésbe hozható adatot, elektronikus adatot vagy iratot továbbítják, vagy tájékoztatást adnak. Egyes szervektől csak az ügyészség engedélyével kérhető adat (pl. adóhatóság, elektronikus hírközlési vagy posta szolgáltató, bank, egészségügyi intézmény). A kérelmet haladéktalanul (legfeljebb 30 napos határidőre) teljesíteni kell. Szintén itt kell megemlíteni, hogy a nyomozás során be kell szerezni a gyanúsított hazai és külföldi bűnügyi előéletére vonatkozó adatokat (389. §).

ad b) Meghatározott feltétel bekövetkezése esetére az ügyészség (engedélyével általában a nyomozó hatóság) állami, helyi (nemzetiségi) önkormányzati szervtől, költségvetési szervtől vagy köztestülettől 3 hónapra adatszolgáltatást kérhet (3 hónappal meghosszabbítható, legfeljebb 1 évig). A feltételes adatkérésre vonatkozó kérelemben meg kell jelölni azt a feltételt, amelynek bekövetkezése esetén az adatszolgáltatást teljesíteni kell. Tehát pl. az ügyészség kérheti az önkormányzatot, hogy ha adott személy működési engedély iránti kérelmet nyújt be, akkor azt haladéktalanul jelezzék felé.

ad c) Az ügyészség és általában a nyomozó hatóság adatgyűjtést végezhet a bűncselekmény gyanújának megállapítása céljából, illetve annak tisztázása érdekében, hogy vannak-e bizonyítási eszközök, és ezek hol találhatók. Ennek során nyilvántartásokból, nyilvános adatállományból (forrásból) adatok gyűjthetők, bárkitől felvilágosítás, személy vagy tárgy kiválasztása (azonosítása) kérhető (pl. fénykép alapján), és a bűncselekmény helyszínét meg lehet vizsgálni. Az adatgyűjtésről készült feljegyzésbe foglalt közlés vallomásként akkor használható fel, ha azt az érintett terheltként vagy tanúként történő kihallgatása során fenntartja.

ad d) Az egyéb adatszerző tevékenység során dologkörözés rendelhető el a bizonyítási eszközre (elkobzás, vagyonekobzás alá eső tárgyra), személykörözés rendelhető el ismeretlen személyazonosságú vagy hollétű tanúra vagy gyanúsítható személyre, holttestre. Szintén az egyéb adatszerző tevékenységek körébe tartozik a biometrikus adatok nyilvántartásából való adattovábbítás kérése, az arcképelemző tevékenység igénybevétele, a Schengeni Információs Rendszerben rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés elhelyezése, valamint a szaktanácsadó igénybevétele.

2.3.2.5. Bizonyítás a felderítés során

Noha a Be. szerint a felderítés célja alapvetően a bűncselekményre vonatkozó gyanú tisztázása és a feltételezett elkövető személyének felderítése, a bizonyítás tekintetében lényegi korlátozást nem találunk. Azaz a felderítés során az összes bizonyítási eszköz és bizonyítási cselekmény lefolytatható azzal, hogy a gyanúsított kihallgatása a felderítés utolsó része, azaz ezt követően kerül át az ügy a vizsgálati szakba.

A bizonyítási teherrel kapcsolatos alapvető rendelkezést a 7. § tartalmazza. Ennek megfelelően a vád bizonyítására a vádló köteles. A felderítés során is az ügyészséget, illetve a nyomozó hatóságot terheli a bizonyítékok beszerzésének kötelezettsége (valójában tehát nem is bizonyítási teherről, hanem inkább bizonyítási kötelezettségről beszélhetünk). Ennek megfelelően

- a terhelt (feljelentett személy) nem kötelezhető az ártatlanságának bizonyítására;
- az önvád tilalma érvényesül, azaz senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen vagy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson;
- kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt javára kell értékelni (in dubio pro reo).

A büntetőjogi felelősséget önállóan bírálják el, azaz a hatóságot nem kötik a más (pl. fegyelmi) eljárásokban hozott döntések és azok tényállása.

A bizonyítás főszabályként a büntető és a büntetőeljárási jogszabályok alkalmazásában (kivételesen a járulékos kérdések elbírálásában) jelentős tényekre terjed ki.

A Be. a bizonyítékokat két fő csoportra osztja:

Bizonyítási eszközök	Bizonyítási cselekmények
• tanúvallomás • a terhelt vallomása • szakvélemény • pártfogó felügyelői vélemény • tárgyi bizonyítási eszköz (irat, okirat) • elektronikus adat	• szemle • helyszíni kihallgatás • bizonyítási kísérlet • felismerésre bemutatás • szembesítés • műszeres vallomásellenőrzés

2.3.2.5.1. A tanúvallomás

Tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet (168. §). A tanú köteles a szabályszerű idézésre megjelenni és vallomást tenni (kivéve, ha tanúzási akadály áll fenn). Ha a tanú nem tesz eleget tanúzási kötelezettségének, rendbírsággal sújtható

és az okozott bűnügyi költség megtérítésére kell kötelezni (182. §), sőt akár büntetőeljárás is indulhat ellene:

- egyrészt ha bizonyítani lehet, hogy tudomása volt az adott tényről és mégsem tett vallomást, akkor a hamis tanúzás bűncselekményét követi el (Btk. 272. §);
- másrészt, ha csak azt lehet megállapítani, hogy a bíróság előtt jogosulatlanul tagadta meg a vallomástételt, az is bűncselekmény (tanúvallomás jogosulatlan megtagadása, Btk. 277. §).

A tanú érdekében meghatalmazott ügyvéd járhat el. A tanú jogai közül ki kell továbbá emelni az ún. tanúdíjra való jogot: a tanú indítványára a megjelenésével felmerült költséget megállapítják és részére megtérítik.

A tanú kihallgatásának a menete a következő:

1. Először meg kell állapítani a tanú személyazonosságát.
2. Ezután tisztázni kell a tanúzási akadályokat és az elfogultságára (érdekeltségére) vonatkozó körülményeket (ezekre a tanúnak mindenképpen válaszolnia kell).

A tanú vallomástételének az akadályait két fő csoportra osztjuk:

- tanúzási tilalmak: ezek fennállása esetén a tanú nem tehet vallomást még akkor sem, ha szeretne;
- tanúzás megtagadási okok: a tanú döntheti el, hogy kíván-e vallomást tenni (de ha nem kíván, akkor nem is kötelezhető erre, ha fennáll a megtagadási ok).

A tanú vallomástételének akadályát figyelembe kell venni akkor is, ha az a bűncselekmény elkövetésekor, és akkor is, ha a kihallgatásakor áll fenn. A vallomástétel akadályaira vonatkozó rendelkezések megsértésével (valamint a tanúzási figyelmeztetés vagy a figyelmeztetésre adott válasz jegyzőkönyvezésének elmaradásával) kihallgatott tanú vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe, kivéve, ha a tanú a tanúzási figyelmeztetés után a közlését fenntartja.

A tanúzási akadályok az alábbiakban foglalhatók össze:

Tanúzási tilalmak	Tanúzási mentességek
• védői titok • vallási titok • testi vagy szellemi állapot • minősített adattal kapcsolatos titoktartási kötelezettség	• a terhelt hozzátartozója • önvád tilalma: aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná (az ezzel kapcsolatos kérdésben) • foglalkozási titok • közmegbízatási titok • a médiatartalom-szolgáltató (az informátor személyének felfedésére irányuló kérdésben)

A védői titok tilalom alá esik (azaz a védő arról, amiről védőként szerzett tudomást, akkor sem tehet vallomást, ha később szeretne), míg az ügyvédi titok mentesség (tehát amiről az ügyvéd nem védőként tud, azt elmondhatja, de nem köteles).

A titoktartási kötelezettségek esetén kétféle szabály érvényesül: köztitoknál (a minősített adatok vonatkozásában) mindaddig nem tehet vallomást a tanú, amíg nem oldották

fel a titoktartás alól, míg a magántitoknál (foglalkozási/közmegbízatási titok) eldöntheti a tanú, hogy tesz-e vallomást vagy nem (de ha feloldják a titoktartás alól, akkor köztitok és magántitok esetén is köteles vallomást tenni).

Az önvád tilalmánál meg kell jegyezni, hogy egyes esetekben nem érvényesül a mentesség (azaz a tanúnak vallomást kell tennie, pl. együttműködés, feltételes ügyészi felfüggesztés, egyezségkötés esetén), de ilyenkor az új vallomásra alapított perújítás lehetőségét kizárja a Be.

A médiatartalom-szolgáltatónak pedig 3 évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény esetén fel kell tárnia az informátor személyét, ha az ettől várható bizonyíték mással nem pótolható és a bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek kiemelkedő (meghaladja az informátor védelméhez fűződő érdeket).

3. A tanúval közölni kell a figyelmeztetéseket és a kihallgatással kapcsolatos jogait. A figyelmeztetések közül a Be. négyet emel ki: a tanút figyelmeztetni kell

- a tanúvallomás megtagadási jogára (ha tisztázták, hogy fennáll);
- az igazmondási kötelezettségre;
- a hamis tanúzás és a tanúvallomás bíróság előtti jogosulatlan megtagadásának következményeire;
- arra, hogy ha vallomást tesz, vallomása bizonyítási eszközként felhasználható (akkor is, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja).

4. Ezt követi az érdemi vallomástétel:

- a tanú a vallomását összefüggően előadja (a hatóság engedélyével a szóbeli kihallgatását követően vagy helyette írásban tehet vallomást),
- ezután a hozzá intézett kérdésekre válaszol (de nem tehető fel a választ magába foglaló, a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmazó vagy valótlan tény állítását magában foglaló kérdés),
- tisztázni kell, hogy a tanú az általa elmondottakról miként szerzett tudomást és
- ha a tanú vallomása eltér a korábbi vallomásától, ennek okát.

5. Az érdemi vallomástételt követően (illetve folyamatosan) a nyomozati szakban a vallomásról a jegyzőkönyvet elkészítik, és azt (annak minden oldalát) a tanúval aláíratják.

2.3.2.5.2. A szakvélemény

Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni (188. §).

A szakértő alkalmazása általában kirendeléssel történik, de ha a szakvélemény elkészítéséhez sürgős részvizsgálatra van szükség, e vizsgálat kirendelő határozat nélkül, a hatóság szóbeli rendelkezése alapján is elvégezhető (de ezt 15 napon belül írásba kell foglalni).

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény 4. §-a és a Be. 201. §-a szerint szakértőként járhat el:

- igazságügyi szakértő (természetes személy),
- gazdasági társaság és szolgáltató,
- igazságügyi szakértői intézmény és igazságügyi szakértői intézet,
- igazságügyi szakértői testület,

- külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, intézet és szervezet,
- külön törvény szerinti Teljesítésigazolási Szakértői Szerv,
- tolmács (a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő vagy kellő nyelvismerettel rendelkező más személy).

Ha nem igazságügyi szakértőt rendelnek ki, a szervezet vezetője a kirendelést követő 8 napon belül tájékoztatja a kirendelőt az eljáró szakértő személyéről, illetve az eseti bizottság tagjairól.

Az eljáró hatóság a szakértőt a kirendelés alól fontos okból határozattal felmentheti.

A szakvélemény előterjesztésének határideje a 2 hónapot nem haladhatja meg (a határidő a szakértő kérelmére egy alkalommal, legfeljebb 1 hónappal meghosszabbítható).

A terhelt és a védő szakértő kirendelését indítványozhatja, az indítványban megjelölheti a szakértő személyét. Ha a hatóság nem (vagy nem azt a szakértőt) rendeli ki, a védelem a szakértőnek (ugyanarra a szakkérdésre legfeljebb egy alkalommal) magánszakértői vélemény elkészítésére adhat megbízást.

A szakértő jogállására kettősség jellemző:

A szakértő hatósági jellegű jogai (iudex facti)	A szakértő tanúhoz közelítő jogai (expert witness)
• a 191. §-ban felsorolt kizárási okok egy része megegyezik a hatóság tagjainak kizárására vonatkozó rendelkezésekkel; • a szakértői vizsgálat során iratokba betekinthes, eljárási cselekményeknél jelen lehet; • a terhelt, a sértett és a tanú köteles a szakértői vizsgálatnak, illetve beavatkozásnak magát alávetni stb.	• a tanú vallomástételének akadályára vonatkozó rendelkezések a szakértőre is értelemszerűen irányadók; • a szakértő nemcsak munkadíjra, hanem költségeinek megtérítésére is igényt tarthat stb.

Ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el (pl. nem egyértelmű, ellentmondásos stb.), akkor a hiányosságot az alábbiak szerint kell megpróbálni kiküszöbölni:

- a hatóság felhívására a szakértő felvilágosítást ad,
- a szakértő a szakvéleményt kiegészíti,
- más szakértőt rendelnek ki,
- a szakértőket egymás jelenlétében meghallgatják,
- újabb szakértőt rendelnek ki (ha az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik).

A szakértő rendbírással sújtható és őt az okozott bűnügyi költség megtérítésére kell kötelezni, ha

- a közreműködést vagy a véleménynyilvánítást a megtagadás következményeire történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja,
- a szakvélemény előterjesztésére rendelkezésére álló határidőt elmulasztja, vagy
- egyéb kötelezettségét megszegi és ez az eljárás elhúzódását eredményezi.

2.3.2.5.3. A tárgyi bizonyítási eszköz

Tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan tárgy (irat, okirat), amely a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas (204. §), különösen

- ami a bűncselekmény vagy az elkövető nyomát hordozza,
- ami a bűncselekmény elkövetése útján jött létre (*producta sceleris*),
- amit a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak (*instrumenta sceleris*),
- amelyre a bűncselekményt elkövették.

A tárgyi bizonyítási eszközök közül ki kell emelni az iratot és az okiratot. Az irat műszaki, vegyi vagy más eljárással adatokat rögzít, és papíralapú vagy elektronikus adat is lehet (szöveg, rajz, ábra). Okirat pedig az az irat, amely valamilyen tény, adat valóságának, esemény megtörténtének vagy nyilatkozat megtételének bizonyítására készül, és arra alkalmas.

2.3.2.5.4. Az elektronikus adat

Elektronikus adat a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas (205. §).

Elektronikus adat az a program is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.

2.3.2.5.5. A szemle

A szemle tipikusan a felderítés során lefolytatott bizonyítási cselekmény. A hatóság akkor rendeli el (és tartja), ha a bizonyítandó tény megismeréséhez vagy megállapításához

- személy, tárgy vagy helyszín megtekintése, illetve
- tárgy vagy helyszín megfigyelése szükséges (207. §).

A szemle során az alábbi tevékenységeket végzik:

- felkutatják, összegyűjtik és megőrzik a tárgyi bizonyítási eszközöket;
- rögzítik a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket (a szemletárgy felkutatásának, összegyűjtésének menetét, módját, helyét és állapotát).

Annak érdekében, hogy az eljárási szabályok megtartása utólag is ellenőrizhető legyen, a szemléről felvételt készítenek (kép, hang, illetve kép és hangfelvételt), emellett a jegyzőkönyvhöz rajzot és vázlatot is csatolnak.

A szemle általában azonos a helyszíni szemlével, ami többnyire halaszthatatlan és megismételhetetlen bizonyítási cselekmény. Néha sor kerülhet arra is, hogy a szemlét a hatóság, akár bíróság előtt tartják (pl. szemletárgy megtekintése). A szemle során szakértőt lehet alkalmazni.

2.3.2.5.6. A helyszíni kihallgatás

A hatóság a 208. § szerint a helyszínen is kihallgathatja a tanút (a terheltet általában már legfeljebb a vizsgálat során vagy az eljárás későbbi szakaszában). Arra azért lehet szükség, hogy a tanú (terhelt) helyszínen tegyen vallomást, hogy megmutassa

- az elkövetés helyét (a bűncselekménnyel összefüggő más helyet),
- a tárgyi bizonyítási eszközt, illetve
- a cselekmény lefolyását.

A helyszíni kihallgatás előtt a tanút (terheltet) ki kell kérdezni arról, hogy a kérdéses helyet (cselekményt, tárgyi bizonyítási eszközt) milyen körülmények között észlelte, és miről ismerné fel.

2.3.2.5.7. A bizonyítási kísérlet

A hatóság bizonyítási kísérletet rendel el és tart, ha azt kell megállapítani vagy ellenőrizni, hogy valamely esemény vagy jelenség meghatározott helyen, időben, módon, illetve körülmények között megtörténhetett-e (209. §).

A bizonyítási kísérletet lehetőleg ugyanolyan körülmények között kell lefolytatni, mint ahogyan a vizsgált esemény vagy jelenség megtörtént (megtörténhetett).

2.3.2.5.8. A felismerésre bemutatás

A hatóság felismerésre bemutatást rendel el és tart, ha az személy vagy tárgy felismerése céljából szükséges (210. §). A felismerésre bemutatás fő szabályai a következők:

- a felismerésre legalább 3 személyt vagy tárgyat kell bemutatni;
- ha más lehetőség nem áll rendelkezésre, felismerésre felvétel is bemutatatható (kép-, hang, vagy kép- és hangfelvétel);
- lehetőleg hasonló személyek illetve tárgyak közül kell a felismertetést elvégeztetni;
- több felismerő személy esetében egymás távollétében kell elvégezni;
- gondoskodni lehet a felismerő védelméről (pl. ne láthassa az, akit felismer).

A felismerésre bemutatás előtt azt, akitől a felismerés várható, részletesen ki kell hallgatni arról, hogy

- a kérdéses személyt (tárgyat) milyen körülmények között észlelte,
- milyen kapcsolata van vele,
- milyen ismertetőjegyeiről tud.

2.3.2.5.9. A terhelt vallomása. A gyanúsított kihallgatása

A felderítés során végzett utolsó érdemi eljárási cselekmény a gyanúsított kihallgatása. A nyomozó hatóság vagy az ügyészség akkor hallgathatja ki a gyanúsítottat, ha a rendelkezésre álló adatok (bizonyítási eszközök) alapján megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével (385. §).

Azt, hogy a gyanúsított kihallgatására mikor kerüljön sor, a krimináltaktikai szabályok döntenek el. A túl korai kihallgatás esetén még nem áll elegendő adat a kihallgató rendelkezésére ahhoz, hogy ellenőrizze a vallomás valóságtartalmát. A túl késői kihallgatás esetén pedig a vallomásban lévő esetleges új elemek ellenőrzésére nem lesz elegendő az idő, illetőleg nem kerülhető ki a rossz irányba lefolytatott nyomozás stb. A Be. egyetlen konkrét szabályt tartalmaz a gyanúsított kihallgatásának az időpontjára: őrizet esetén a gyanúsítottat a fogva tartása kezdetétől számított 24 órán belül ki kell hallgatni.

Ha a terhelt védőt hatalmaz meg vagy azt kirendelik neki, a gyanúsított kihallgatásáról a védőt nyomban értesíteni kell, és meg kell várni, hogy a kihallgatásra odaérjen (legalább 2 órát kell adni a védőnek a megérkezésre). A kihallgatást ilyenkor csak akkor lehet megkezdeni, ha a megállapított határidőn belül nem érkezik meg a védő, vagy a védővel való konzultáció alapján a terhelt hozzájárul a kihallgatás megkezdéséhez.

Határozással kapcsolatos bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásban a nem magyar állampolgárságú (Magyarországon lakcímmel nem rendelkező) gyanúsított első kihallgatásáról tájékoztatni kell a kihallgatás székhelye szerint illetékes idegenrendészeti (menekültügyi) hatóságot is (831. §).

A gyanúsított kihallgatásának a menete a következő:

- a) a terhelt személyazonosságának megállapítása;
- b) a terhelti (Miranda) figyelmeztetés;
- c) a megalapozott gyanú közlése;
- d) a vallomástétel.

ad a) A terhelt kihallgatása a személyazonosságának és elérhetőségének megállapításával és ellenőrzésével kezdődik (184. §). A terheltnek az alapvető személyi adatairól (név, születési adatok, anyja neve, állampolgárság, személyazonosító okmány száma, lakóhely, értesítési cím, telefonszám stb.) mindenképpen nyilatkoznia kell illetve azokat a hatóságnak meg kell állapítani (pl. a terhelt személyi okmánya alapján vagy a hatósági nyilvántartásból).

ad b) A terheltet kihallgatása előtt minden eljárás szakban (nyomozás, elsőfokú bírósági eljárás, másodfokú bírósági eljárás) az első kihallgatásakor az alábbiakra kell részletesen figyelmeztetni:

A terheltet megilleti a hallgatás joga (Miranda-figyelmeztetés)	Vallomás nélkül is folytatódik az eljárás	Hamis vád tilalma
1. nem köteles vallomást tenni, 2. a vallomástételt (az egyes kérdésekre történő válaszadást) a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, 3. bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta, 4. ha vallomást tesz, amit mond (rendelkezésre bocsát), az bizonyítékként felhasználható,	a vallomás megtagadása az eljárás folytatását nem akadályozza, és nem érinti a terhelt kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát	1. a terhelt a vallomásában más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, 2. kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet

A terhelti figyelmeztetést, valamint a terheltnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni, különben a terhelt vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe (kivéve, ha egy későbbi figyelmeztetését követően fenntartja a korábbi közlését). Folytatólagos kihallgatásnál már nem kell jegyzőkönyvezni a figyelmeztetést és a választ, ha a terhelt védővel rendelkezik (185. §).

ad c) A gyanúsítottal a kihallgatása során a terhelti figyelmeztetést követően közölni kell a gyanúsítás tárgyává tett cselekmény tényállását és annak Btk. szerinti minősítését (388.

§). Ezt követően figyelmeztetik a gyanúsítottat és a védőt arra, hogy a gyanúsítás ellen panasznak van helye.

ad d) Ha a Miranda-figyelmeztetést követően a terhelt úgy dönt, hogy vallomást kíván tenni, akkor a kihallgatásnak három fő szakasza van:

1. először meg kell kérdezni a terhelttől az egyéb személyi adatait (foglalkozás, munkahely, iskolai végzettség, családi körülmények, egészségi állapot, jövedelmi és vagyoni viszonyok, katonai rendfokozat stb.);
2. ezután a terhelt összefüggően előadhatja a vallomását;
3. végül kérdések intézhetők hozzá (de neki sem tehetők fel ráutaló, a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmazó stb. kérdések).

Amint a figyelmeztetésből kiderül, sem a személyi adataira, sem a neki feltett kérdésekre (azok egy részére) nem köteles a terhelt válaszolni.

A büntetőeljárásban nemcsak az adott ügyben terheltként tett vallomás értékelhető terhelti vallomásként, hanem a tanúként vagy más ügyben akár terheltként tett vallomása is, ha a megfelelő figyelmeztetés és az arra adott válasz egyértelműen jegyzőkönyvezésre került.

Ha az ügyészség a terheltet bíróság elé kívánja állítani, ezt a kihallgatását követően maga az ügyészség vagy a nyomozó hatóság közli a gyanúsítottal, és haladéktalanul védőt rendel ki, ha a gyanúsított nem kíván védőt meghatalmazni (726. §).

2.3.2.6. Nyomozás a terhelt távollétében

A büntetőeljárás lefolytatásának nem akadálya az, hogy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a terhelt (a továbbiakban együtt: terhelt) elérhetetlenné vált (747. §). Azaz a távollétes eljárásnak még az sem feltétele, hogy megtörténjen a gyanúsítás.

A terhelt távollétében való eljárásnak három együttes feltétele van:

A terhelt az eljárás során elszökött, elrejtőzött, vagy megalapozottan feltehető, hogy a büntetőeljárás elkerülése érdekében más módon elérhetetlenné vált	A terhelt felkutatása érdekében tett intézkedések ésszerű időn belül nem vezettek eredményre:	A bűncselekmény tárgyi súlya vagy az ügy megítélése ezt indokolja
	• bizonyítás felvételre/adatszerző tevékenységre/leplezett eszközök alkalmazására került sor • a hatóság körözést/elfogatóparancsot bocsátott ki • a körözés/elfogatóparancs 15 napon belül nem vezetett eredményre	

Ha a távollévő terhelttel szembeni eljárás lefolytatásának feltételei fennállnak, az ügyészség a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt vagy a gyanúsítottat távollévő terheltté nyilvánítja. Ezt a határozatot (és az esetleges eljárást felfüggesztő vagy megszüntető határozatot, valamint a vádemelésről szóló tájékoztatást) a terheltnek is kézbesítik, minden más határozatot csak a védőnek (a távollévő terhelttel szembeni eljárásban a védő részvétele kötelező).

2.3.2.7. A nyomozás ügyiratainak megküldése

A nyomozó hatóság a gyanúsított kihallgatásától számított 8 napon belül megküldi az ügyészségnek a nyomozás ügyiratait. Az ügyiratok megküldésével egyidejűleg a nyomozó hatóság

- beszámol a nyomozás állásáról,
- javaslatot tesz a vizsgálat során szükségesnek tartott eljárási cselekményekre vagy a nyomozás befejezésére,
- tájékoztatja az ügyészséget, ha a terhelt beismerő vallomást tett és ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezését, illetve egyezség megkötését kezdeményezte.

2.3.3. A vizsgálat

A nyomozásnak a felderítést követő szakasza a vizsgálat. Erre a gyanúsított kihallgatását követően kerül sor (éppen ezért a gyanúsított kihallgatása a felderítés utolsó érdemi szakasza). Bizonyos esetekben az ügy hamar átkerül vizsgálati szakba (hiszen ha a terheltet őrizetbe veszik, akkor 24 órán belül ki kell hallgatni, és ezt követően 8 napon belül meg kell küldeni az iratokat). Tettenérés esetén tehát a felderítés szakasz lényegében el is maradhat, hacsak a tettenérést nem éppen egy alapos felderítés előzte meg.

Általánosságban elmondható, hogy a vizsgálat során minden olyan eljárási cselekményre sor kerülhet, amely a felderítés során elvégezhető. Ugyanakkor vannak olyan kényszerintézkedések és bizonyítékok, amelyek kizárólag vagy elsősorban a vizsgálatra jellemzőek. Ezért itt most ezeket tárgyaljuk az általános szabályok áttekintése után, és a nyomozás ideiglenes vagy végleges akadályainak, valamint a nyomozás során rendelkezésre álló jogorvoslati eszközök tisztázása előtt.

2.3.3.1. A vizsgálatra vonatkozó általános rendelkezések

Az ügyészség a gyanúsított kihallgatása után a nyomozás ügyiratait megvizsgálja és az alábbi módon rendelkezhet az eljárás folytatásáról:

- elkülönítésnek, egyesítésnek, áttételnek lehet helye (nem érdemi határozat);
- a vizsgálat keretén belül eljárási cselekményeket kell végezni;
- dönthet úgy, hogy „elterelésre” van lehetőség, azaz az eljárást nem a hagyományos büntetőeljárás szerinti mederben folytatják (ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése, egyezség kezdeményezése, közvetítői eljárás lefolytatása céljából az eljárás felfüggesztése, feltételes ügyészi felfüggesztés);

- az eljárást meg kell szüntetni;
- vádat kell emelni.

A nyomozás határideje a gyanúsított kihallgatásától számított 2 év (351. §), amit az ügyészség (jogorvoslattal meg nem támadható határozatával) legfeljebb 6 hónappal meghosszabbíthat. A védelemnek lehetővé kell tenni, hogy még a nyomozás során érdemben áttekinthesse az iratokat és a nyomozás menetét érdemben befolyásolni tudja. Ennek érdekében a Be. úgy rendelkezik, hogy legalább 1 hónappal a nyomozás vége előtt biztosítani kell az ügy iratainak megismerését (de erről a jogról a védelem lemondhat). Határozással kapcsolatos eljárásban ez az időköz lerövidíthető vagy mellőzhető (828. §).

Magánvádas eljárásban, ha a bíróság vagy a vádképviselőt átvevő ügyész nyomozást rendel el, akkor annak határidejét a bíróság (ügyészség) legfeljebb 2 hónapban állapítja meg (azt kétszer, egyenként legfeljebb 2 hónappal meghosszabbíthatja).

A vizsgálat során tágabban szabályozza a Be. az eljárási cselekményeken való jelenlét jogát. Mivel ekkor már sor került a megalapozott gyanú közlésére és a gyanúsított kihallgatására, ezért megnyílnak a védelem jelenléti jogai is:

- a gyanúsított és védője jelen lehet a szakértő meghallgatásán, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál is;
- a védő pedig jelen lehet az általa (az általa védett gyanúsított által) indítványozott tanú kihallgatásán és az ilyen tanú részvételével tartott bizonyítási cselekményen.

Még ezekben az esetekben sem kell a védelmet értesíteni, ha ezt a sürgősség vagy más fontos érdek (pl. a tanú védelme) indokolja, de utólag 8 napon belül tájékoztatni kell a védelmet az így lefolytatott eljárási cselekményről.

A Be. igen széles körben teszi lehetővé (és kötelezővé) az elektronikus kapcsolattartást. Mivel ez a résztvevők közül elsősorban a védőt érinti, ezért a vizsgálat során van először igazán jelentősége.

Az E-ügyintézési törvény (2015. évi CCXXII. tv.) 17. § (1) bekezdése szabályozza az elektronikus kapcsolattartás során alkalmazott jognyilatkozat megfelelőségét. Eszerint ennek két feltétele van:

- a nyilatkozattevő elektronikus azonosítása megfelelően történik (elektronikus azonosítási szolgáltatással, megfelelő elektronikus azonosító eszközzel (eIDAS) vagy az elektronikus ügyintézészt biztosító szerv által megfelelővé nyilvánított elektronikus azonosítási szolgáltatás útján) és
- biztosított, hogy a kézbesített elektronikus dokumentum megegyezik a nyilatkozattevő által jóváhagyott dokumentummal.

Az elektronikus kapcsolattartásnak az alábbi fajtái vannak:

Választható elektronikus kapcsolattartás (149. §)	• a nem kötelezett résztvevő/jogi képviselőnek nem minősülő képviselője vállalja • az elektronikus jognyilatkozat megfelelősége • a hatósággal a kapcsolatot elektronikus úton kell tartani/a hatóság is elektronikus úton kézbesít neki • ha a hatóság papíralapon kézbesít, a címzettet tájékoztatja, hogy elektronikus úton is tarthat kapcsolatot • nyilatkozat hiányában benyújtott beadvány: a hatóság elektronikus úton figyelmezteti, hogy a továbbiakban a kapcsolatot elektronikus úton az erre vonatkozó nyilatkozat megtételével tarthatja
Kötelező elektronikus kapcsolattartás (150. §)	• a kötelezett résztvevő minden beadványt kizárólag elektronikus úton nyújthat be a hatósághoz + a hatóság is elektronikus úton kézbesít a részére • mentesül a kötelező elektronikus kapcsolattartás alól, akinek elektronikus ügyintézéshez való joga szünetel
Elektronikus kapcsolattartás a szakértővel (151. §)	• általában az elektronikus kapcsolattartásra kötelezett szakértőre vonatkozik • az elektronikus kapcsolattartásra nem kötelezett szakértő is vállalhatja az elektronikus kapcsolattartást: ○ az igazságügyi szakértői névjegyzékbe történő bejelentéssel ○ itt nem szereplő szakértő: a hatóságnak való bejelentéssel • az elektronikus kapcsolattartásra köteles (azt vállaló) szakértő a szakvéleményét (egyéb beadványát) elektronikus úton nyújthatja be a hatósághoz/a hatóság is valamennyi ügyiratot elektronikus úton kézbesít a részére • a papíralapú kapcsolattartással eljáró szakértő felhívható arra, hogy a szakvéleményt adathordozón is nyújtsa be, ha azt elektronikus úton kell kézbesíteni
A hatóságok egymás közötti és más szervekkel történő elektronikus kapcsolattartása (152. §)	• a hatóságok elektronikus úton tartják a kapcsolatot egymással + törvény alapján elektronikus ügyintézészt biztosító szervvel + a Kormány által kijelölt közfeladatot ellátó szervvel

A meghatalmazott védőnek és jogi képviselőnek elektronikus kapcsolattartás esetén az első beadvány mellékleteként csatolnia kell az elektronikus okiratként rendelkezésre álló vagy általa digitalizált meghatalmazást (kivéve, ha a meghatalmazása a rendelkezési nyilvántartásban szerepel). A hatóság az eredeti meghatalmazás bemutatására hívhatja fel (az egyezőség megállapítása érdekében). A képvisellel bíró, de elektronikus útra nem köteles résztvevő a meghatalmazás visszavonására irányuló nyilatkozatát papíralapon is benyújthatja (és nyilatkozik arról, hogy a továbbiakban lesz-e védője vagy jogi képviselője; ha lesz, ezt a meghatalmazást is csatolni kell).

Papíralapú okiratok esetén, ha elektronikus kapcsolattartás áll fenn, a résztvevő maga köteles gondoskodni a digitalizálásról és a papíralapú irat megőrzéséről. Ha erre nem kerül sor, a hatóság 10 munkanapon belül digitalizálja azt. Ha azonban be kell mutatni a papíralapú iratot, akkor nem kell elektronikusan is benyújtani.

Az elektronikus kapcsolattartással összefüggésben kell szólni az elektronikus formátumban rendelkezésre álló ügyirat továbbításáról az elektronikus levelezési címre. Ezt a résztvevő indítványozhatja, ha az ügyirat a hatóságnál rendelkezésre áll. Ilyenkor az ügyiratot elektronikus formában, elektronikus okiratként vagy a papíralapú okirat elektronikus másolataként kell részére továbbítani (159. §).

2.3.3.2. A kényszerintézkedések sajátos szabályai a vizsgálat során

A kényszerintézkedésekkel kapcsolatosan már korábban megállapítottuk, hogy a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések többsége a vizsgálat során rendelkezhető csak el (hiszen ahhoz terhelti jogállás szükséges), míg az egyéb emberi jogokat korlátozó kényszerintézkedések általában már a felderítés során is igénybe vehetők. Néhány kivétel van, hiszen pl. az őrizetet sokszor éppen a kihallgatás céljából rendelik el és egyes tulajdont korlátozó kényszerintézkedések (pl. zár alá vétel) is inkább a vizsgálati szakra jellemzőek. Arról nem is beszélve, hogy ha pl. tettenérés esetén az ügy szinte azonnal vizsgálati szakba kerül, akkor akár a kifejezetten a felderítésre jellemző kényszerintézkedések (pl. kutatás) is elrendelhetők a vizsgálati szakban.

2.3.3.2.1. Az elfogatóparancs és az előállítás

A legsúlyosabb kényszerintézkedések elrendelésére sok esetben elfogatóparancs kibocsátását követően kerül sor. Erre bármely hatóság jogosult, de csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén, és csak a terhelt (a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy) őrizetének elrendelése érdekében (119. §), ha

- a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekkel elérni kívánt célok biztosítása érdekében elfogása és őrizete indokolt (akár ismert, akár ismeretlen a tényleges tartózkodási helye) vagy
- a külföldön fogvatartott terhelt Magyarországra történő átadása (kiadatása) indokolt európai (nemzetközi) elfogatóparancs alapján.

Akit elfognak, azt őrizetbe veszik, és 24 órán belül az ügyész/nyomozó hatóság, illetve 72 órán belül a bíróság elé kísérik.

Ha a terhelt önként megjelenik, akkor vissza kell vonni az elfogatóparancsot, és csak akkor rendelkezhető el az őrizete, ha arra a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekkel elérni kívánt célok biztosítása érdekében szükség van.

Szintén a terhelttel szemben elrendelhető (a személyi szabadságot érintő) kényszerintézkedés az előállítás, amelynek célja az, hogy a terhelt az eljárási cselekményen megjelenjen (117. §). Az előállítást az ügyészség és a nyomozó hatóság rendelheti el, ha a terhelt idézésének feltételei fennállnak, de a megjelenés idézés útján történő biztosítása az eljárás érdekeire figyelemmel nem célszerű. Az előállítást általában a rendőrség (katonánál az előjárója) fogatosítja. Míg az elfogatóparancs költsége bűnügyi költség, addig az előállítás nem (azt az állam viseli).

2.3.3.2.2. A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések közös szabályai

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések csak megalapozott gyanú közlését (illetőleg a vádemelést) követően rendelhetők el és csak akkor, ha ez a cél eléréséhez feltétlenül szükséges. Különös (pozitív) feltételeik a 276. § alapján az alábbiakban foglalhatók össze:

	A terhelt jelenlétének biztosítása érdekében (276. § (1) bek. a) pont)	Kollúzió és annak veszélye esetén (276. § (1) bek. b) pont)	A bűnismétlés megakadályozása érdekében (276. § (1) bek. c) pont)
Távoltartás		X	X (a sértett vonatkozásában)
Bűnügyi felügyelet	X	X	X
Óvadék	X		
Letartóztatás	X	X	X
Előzetes kényszergyógykezelés			X (ha kényszergyógykezelés várható)

Kollúzión általában a bizonyítás megnehezítését vagy megghiúsítását értjük, ami megvalósulhat személy megfélemlítésében, tárgy megsemmisítésében (meghamisításában, elrejtésében) és más, a bizonyítást veszélyeztető magatartásban. Kollúzió veszélyén pedig azt, amikor ezeket a magatartásokat a terhelt nem valósította meg, de a bizonyítékok (adatok) alapján lehet rájuk megalapozottan következtetni.

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendeléséről a vizsgálat során a nyomozási bíró rendelkezik az ügyész indítványára (távoltartást a sértett is indítványozhat). A nyomozási bíró csak „felülről” van kötve az indítványhoz, azaz az indítványozottnál súlyosabb kényszerintézkedést nem rendelhet el, de enyhébbet mindig.

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések tartamát a Be. egyrészt eljárási szakonként, másrészt konkrét időtartamokban határozza meg.

A vizsgálat során az eljárási szakonként való szabályozás az egyszerűbb: a vádemelés előtti elrendelt/fenntartott legsúlyosabb kényszerintézkedések az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozataig tartanak (kivételesen a bíróság elé állítás előtt elrendelt személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés, ami a bíróság elé állítás napján tartott tárgyalás befejezéséig, 725. § (2) bek.).

A konkrét időtartamok tekintetében a vizsgálat során már igen jelentős eltérés van az egyes kényszerintézkedéseknél:

- a távoltartás és a bűnügyi felügyelet legfeljebb 4 hónapra rendelhető el, és ezt a nyomozási bíró alkalmanként legfeljebb 4 hónappal meghosszabbíthatja;
- a letartóztatás legfeljebb 1 hónapig tart, ezt a bíróság a letartóztatás elrendelésétől számított 1 év elteltéig alkalmanként legfeljebb 3 hónappal, ezt követően alkalmanként legfeljebb 2 hónappal hosszabbíthatja meg; a letartóztatásnál emellett a Be. végső tartamot is meghatároz (kivéve, ha az elsőfokú ügydöntő határozatot már meghozták vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett a bűncselekmény), és a végső tartam a bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettségéhez igazodik: ha a szabadságvesztéssel fenyegetettség legfeljebb
 - 3 év: a letartóztatás végső tartama 1 év;
 - 5 év: a letartóztatás végső tartama 2 év;
 - 10 év: a letartóztatás végső tartama 3 év;
 - 10 évnél több: a letartóztatás végső tartama 4 év;
 - a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét be nem töltő fiataalkorúnál legfeljebb 1, egyébként fiataalkorúnál legfeljebb 2 év lehet a végső tartam (kivéve, ha egyébként is 1 év);
- az előzetes kényszergyógykezelés legfeljebb 6 hónapra rendelhető el, és ezt a nyomozási bíró legfeljebb 6 hónappal hosszabbíthatja meg.

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések egyes esetekben külön határozat nélkül megszűnnek, néha viszont kifejezetten meg kell (meg lehet) szüntetni azokat (279. §):

Megszűnés	Megszüntetés	
	<i>Kötelező</i>	<i>Lehetséges</i>
• tartama lejárt • nyomozás tartama lejárt (és nem emeltek vádat) • az eljárást megszüntették • az eljárást felfüggesztették • az eljárást jogerősen befejezték	• elrendelésének oka megszűnt • helyette más kényszerintézkedést rendeltek el • más ügyben a terheltet letartóztatták/előzetes kényszergyógykezelését rendelték el	• a terhelt szabadságvesztést, elzárást vagy javítóintézeti nevelést tölt • távoltartás, bűnügyi felügyelet: ha más ügyben is elrendelték és az a cél eléréséhez elegendő

A megszüntetésre a vizsgálat során nemcsak a bíróság, hanem (a sértett indítványára elrendelt távoltartás kivételével) az ügyészség is jogosult.

Távoltartás és bűnügyi felügyelet esetén a körülmények lényeges megváltozásakor sor kerülhet a magatartási szabályok megváltoztatására is (ideiglenesen részleges feloldás, illetve tartós esetben módosítás) (292. §).

2.3.3.2.3. A távoltartás

A távoltartás a terhelt szabad kapcsolattartását, és ennek érdekében a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely (tartózkodási hely) szabad megválasztásához való jogát korlátozza (280. §).

A távoltartást elrendelő végzésben a meghatározott személlyel való kapcsolattartás megelőzése érdekében az alábbi magatartási szabályok rendelkezhetők el:

- meghatározott lakás elhagyása (onnan távolmaradás);
- a távoltartással érintett személy tényleges tartózkodási helyétől (munkahelyétől, egyéb, általa rendszeresen látogatott - pl. nevelési, oktatási, egészségügyi - intézménytől stb.) való távoltartás.

2.3.3.2.4. A bűnügyi felügyelet

A bűnügyi felügyelet a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely (tartózkodási hely) szabad megválasztásához való jogát korlátozza (281. §).

A bűnügyi felügyelet során elrendelhető, hogy a terhelt

- a számára meghatározott területet (lakást, intézményt stb.) engedély nélkül csak a végzésben meghatározott okokból és célból hagyhatja el;
- meghatározott jellegű nyilvános helyeket stb. ne látogasson;
- meghatározott időközönként és módon a rendőrségen jelentkezzen;
- ezek érdekében további magatartási szabályokat betartson.

Ha a terhelt a távoltartás vagy a bűnügyi felügyelet magatartási szabályait megszegi

- rendbírsággal sújtható,
- ismételt vagy súlyos megszegés esetén őrizetbe vehető, és
 - a mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazása rendelhető el,
 - hátrányosabb vagy más magatartási szabályok megállapításának van helye,
 - súlyosabb kényszerintézkedés rendelhető el.

2.3.3.2.5. A terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz

A bíróság elrendelheti, hogy a távoltartás (bűnügyi felügyelet) magatartási szabályainak megtartását a rendőrség szerve a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel ellenőrizze (283. §). Kötelező elrendelni, ha a bűnügyi felügyeletet a letartóztatás tartama felső határának eltelte miatt rendelték el.

2.3.3.2.6. Az óvadék

Az óvadék a bíróság által meghatározott pénzösszeg, amelynek célja a bíróság által elrendelt távoltartás (bűnügyi felügyelet) magatartási szabályai megtartásának, és a terhelt eljárási cselekményeken való jelenlétének elősegítése (284. §).

Az óvadék elrendelése esetén egyidejűleg enyhébb kényszerintézkedés(ek) is elrendelhető(k). E tekintetben a kényszerintézkedések sorrendje: letartóztatás, bűnügyi felügyelet, távoltartás (illetve bűnügyi felügyeletnél az egyes magatartási szabályok is enyhíthetők).

Az óvadék tárgya legalább 500 ezer forint összegű pénz lehet, amit a terhelt vagy védője az óvadékot megállapító határozat véglegessé válását követő 3 hónapon belül tehet le. Az összeget a bíróság

- a bűncselekmény tárgyi súlya alapján,
- a terhelt személyi körülményeire és
- vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg.

Az óvadék elveszik, ha a terhelt letartóztatását a magatartási szabályok megszegése miatt elrendelik (vagy azt csak azért nem rendelik el, mert a terhelt elérhetetlenné vált). Egyébként az óvadékot az eljárás befejezését vagy a kényszerintézkedés szükségességének megszűnését követően vissza kell adni.

2.3.3.2.7. A letartóztatás

A letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt (296. §). A letartóztatás éppen azért szerepel a többi, bírói engedélyes kényszerintézkedés után a Be-ben, mert csak akkor kerülhet sor az elrendelésére, ha az elérni kívánt célok más kényszerintézkedéssel nem elérhetők.

A fiatakorú letartóztatásának csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges (688. §), azaz ezzel bővül az általános feltételek köre. Katona esetén pedig a letartóztatási okok egészülnek ki: katonával szemben szolgálati viszonya alatt a letartóztatást akkor is el lehet rendelni, ha ellene katonai bűncselekmény vagy a szolgálati helyen (a szolgálattal összefüggésben) elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő más bűncselekmény miatt folyik az eljárás, és a terhelt szolgálati vagy fegyelmi okból nem hagyható szabadlábban (705. §).

A letartóztatást általában büntetés-végrehajtási intézetben kell fogatosítani, de az ügyészség rendelkezése alapján legfeljebb 60 napra rendőrségi fogdában is fogatosítható, ha a nyomozási cselekmények elvégzése ezt indokoltá teszi. Fiatakorú esetén a bíróság az ügyészség indítványára, a fiatakorú személyiségére és a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel dönt a letartóztatás fogatosítási helyéről, de ideiglenesen csak a 14. életévét betöltött fiatakorú és csak bíróság rendelkezése alapján helyezhető el (688. §). Határozattal kapcsolatos bűncselekmények miatti eljárás során pedig a menedékjogról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogva tartására szolgáló létesítményben is fogatosítható a letartóztatás, akár a hozzátartozók elkülönítése nélkül is, illetve a fogatosítás helye korlátlanul lehet a rendőrségi fogda (830. §).

2.3.3.2.8. Az elmeállapot megfigyelése és az előzetes kényszergyógykezelés

Noha az elmeállapot megfigyelését a Be. a bizonyítékok között tárgyalja, tartalmilag kényszerintézkedésről (legalábbis az előzetes kényszergyógykezelés feltételeinek kényszer alatti megvizsgálásáról) van szó. A nyomozási bíró az ügyészség indítványára akkor rendeli el az elmeállapot megfigyelését, ha a szakvélemény szerint a terhelt elmeállapotának hosszabb szakértői megfigyelése szükséges (195. §). Ilyenkor a fogva lévő terheltet igazságügyi megfigyelő és elmeorvosító intézetbe, a szabadlábban lévő terheltet a jogszabályban meghatározott pszichiátriai fekvőbeteg-intézetbe kell beutalni. A megfigyelés 1 hónapig tarthat (a bíróság 1 hónappal meghosszabbíthatja).

Általában az elmeállapot megfigyelése során beszerzett adatok alapján kerülhet sor a terhelt előzetes kényszergyógykezelésére, ami a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt (301. §). Ennek megfelelően a kényszerintézkedés feltételei megegyeznek a kényszergyógykezelés feltételeivel:

- kóros elmeállapot,
- személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény,
- a bűnmegelőzéshez szükséges,
- büntethetőség esetén 1 évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.

Az előzetes kényszergyógykezelésre a letartóztatás szabályait kell megfelelően alkalmazni azzal, hogy a határozatok ellen a terhelt házastársa és élettársa is jogosult fellebbezésre, és ők is jogosultak indítványozni a megszüntetést.

Az előzetes kényszergyógykezelést foganatosító intézet az Országos Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (IMEI), amely a nyomozás során az ügyészséget haladéktalanul tájékoztatja, ha az előzetes kényszergyógykezelés megszüntetése indokolt.

2.3.3.2.9. A megelőző pártfogás

A megelőző pártfogás egy sajátos, a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható, a szülői felügyeleti jogot nem érintő, kényszer tartalmú intézkedés. A gyámhatóság az 1997. évi XXXI. törvény 68/D. §-a alapján a bűncselekmény miatt indult védelembé vétel iránti eljárásban vagy a már fennálló védelembé vétel mellett a nyomozó hatóság jelzését követően megkeresi a pártfogó felügyelői szolgálatot környezettanulmány és a gyermek veszélyeztetettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése beszerzése céljából.

A kockázatértékelés alapján a gyámhatóság az alábbi intézkedéseket teheti:

- a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség magas foka esetén el kell rendelni a megelőző pártfogást, kötelezni kell a fiatalkorút és a törvényes képviselőjét a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre és az általa meghatározott időközönként történő személyes találkozásra, valamint a megállapított magatartási szabályok betartására;
- a veszélyeztetettség közepes foka esetén a törvényes képviselő kérelme vagy a gyermekjóléti központ javaslata alapján szintén elrendelhetők a fenti intézkedések (de nem kötelező);
- a veszélyeztetettség alacsony foka esetén ezen intézkedésekre nem kerül sor.

A megelőző pártfogás mellőzése esetén a gyámhatóság a döntését fél év múlva hivatalból felülvizsgálja, és ha azt észleli, hogy a bűnismétlés kockázata hátrányosan megváltozott, megkeresheti a pártfogó felügyelői szolgálatot ismételt kockázatértékelés elkészítése érdekében.

Megelőző pártfogás esetén különösen azt határozhatják meg, hogy a fiatalkorú

- kivel tarthat kapcsolatot,
- hol és milyen tevékenységgel töltheti a szabadidejét,
- életvezetése szempontjából milyen változtatások indokoltak és ezek megvalósulásához milyen feladatokat kell kitűzni.

A gyámhatóság (kérelemre bármikor vagy hivatalból legalább évente) felülvizsgálja a megelőző pártfogás fenntartásának indokoltságát.

2.3.3.3. A bizonyítás a vizsgálat során

Az a fejezet elején említett általános megállapítás, amely szerint minden, a felderítés során elvégezhető eljárási cselekményre a vizsgálat alatt is sor kerülhet, különösen igaz a bizonyítási eszközökre és a bizonyítási cselekményekre. Egyes bizonyítási eszközök (pl. tanúvallomás, tárgyi bizonyítási eszköz) mindkét szakban felmerülhetnek, de vannak, amelyek kifejezetten a felderítésre jellemzőek (pl. helyszíni szemle) és olyanok is, amelyek inkább a vizsgálatra (pl. szembesítés). Amint az a fentiekből már kiderült, a határpont a két szak között a terhelt kihallgatása, amellyel befejeződik a felderítési szak és megkezdődik a vizsgálat (ahol aztán persze akár többször is ismételten kihallgatható a terhelt).

Vannak azonban olyan bizonyítási eszközök illetve cselekmények, amelyek kifejezetten a vizsgálatra jellemzőek:

- a pártfogó felügyelői vélemény;
- a szembesítés (különösen, ha a terhelt részvételével tartják);
- a műszeres vallomásellenőrzés.

2.3.3.3.1. A pártfogó felügyelői vélemény

Pártfogó felügyelői vélemény beszerzését csak a bíróság és az ügyészség rendelheti el (202. §). Mivel a terheltre vonatkozik, ezért csak a vizsgálati szakban kerülhet sor a beszerzésére. Három célja lehet:

- büntetés kiszabása vagy intézkedés alkalmazása,
- feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazása vagy
- közvetítői eljárásra utalás.

A pártfogó felügyelői véleményt a pártfogó felügyelő készíti el, és ennek érdekében beszerezheti az ügy iratait, valamint a hatóságtól, a résztvevőktől és a tanúktól is felvilágosítást kérhet.

A pártfogó felügyelői vélemény a terhelt személyiségét és életviszonyait jellemző tényeket és körülményeket tartalmazza: a terhelt

- családi körülményeit,
- egészségi állapotát, esetleges káros szenvedélyeit,
- lakhatási körülményeit,
- iskolai végzettségét, szaktudását,
- munkahelyét, ennek hiányában a foglalkoztatására vonatkozó adatokat,
- jövedelmi, vagyoni viszonyait,
- emellett bemutatja a feltárt tények, körülmények és a bűncselekmény elkövetése között fennálló kapcsolatot, a bűnismétlés kockázatait, valamint a terhelt szükségleteit.

A pártfogó felügyelő a véleményben

- a) tájékoztatást ad a terhelt adottságainak megfelelő munkalehetőségről, egészségügyi, illetve szociális intézményi ellátási lehetőségről,
- b) javaslatot tehet a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére, és a bűnismétlési kockázatok hatását enyhítő beavatkozások alkalmazására,

c) kitér arra (ha a bíróság (ügyészség) kéri), hogy

- a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni,
- a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez.

2.3.3.3.2. A szembesítés

A hatóság az egyes vallomások közötti ellentétet szükség esetén szembesítéssel tisztázza (211. §). Az ellentét fennállhat

1. a terheltek vallomása;
2. terhelt és tanú vallomása, avagy
3. tanúk vallomása

között (a 3. esetben a szembesítésre a felderítési szakban is sor kerülhet, bár nem jellemző).

A szembesítés során először a szembesítettek a vallomásukat egymással élőszóban közlik. Ezután megengedhető, hogy egymásnak kérdéseket tegyenek fel.

Ha a tanú vagy a terhelt kímélete vagy védelme ezt szükségessé teszi, szembesítését mellőzni kell.

2.3.3.3.3. A műszeres vallomásellenőrzés

Az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nyomozás során a tanú és a gyanúsított vallomását műszeres vallomásellenőrzéssel vizsgálhatja (212. §). A vizsgálathoz a tanú (gyanúsított) hozzájárulása szükséges.

A műszeres vallomásellenőrzés során szaktanácsadó igénybevétele kötelező, aki eljárásáról és megállapításairól a továbbiakban tanúként hallgatható ki.

A műszeres vallomásellenőrzés is csak a tanú esetében képzelhető el a felderítési szakban.

2.3.3.3.4. A bizonyítás sajátos szabályai a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban

A fiatalkorúakkal kapcsolatosan számos sajátos bizonyítékot tartalmaz a Be. Ezek főként a terhelt személyével függenek össze, ezért indokolt azokat a vizsgálat (és nem a felderítés) körében áttekinteni.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a bizonyítás a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, környezetének megismerése szempontjából lényeges körülmények vizsgálatára (a fiatalkorú egyéni értékelésére) is kiterjed (683. §). Az egyéni értékelés főbb eszközei:

- a) a környezettanulmány,
- b) a pártfogó felügyelői vélemény (összefoglaló pártfogó felügyelő vélemény),
- c) a szakvélemény,
- d) a pártfogó felügyelő tanúvallomása,
- e) a fiatalkorú törvényes képviselőjének (a fiatalkorú gondozását ellátó más személynek) a tanúvallomása.

A fiatalkorú törvényes képviselője (a fiatalkorú gondozását ellátó más személy) a fiatalkorú egyéni értékelése során köteles együttműködni. Az ügydöntő határozat meghozatala előtt ismét el kell végezni a fiatalkorú egyéni értékelését, ha adat merül fel arra, hogy a

körülmények jelentős mértékben megváltoztak, vagy ha a fiatalkorú egyéni értékelésére 2 évnél régebben szerzett bizonyítási eszköz alapján került sor.

ad a) A környezettanulmányt a pártfogó felügyelő készíti el és az alábbi fő tartalmi elemei vannak (a jogszabályban meghatározott kellékek, ld. 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 13-16/B. §):

- I. rész: az elrendelésre és a fiatalkorúra vonatkozó adatok;
- II. rész: az elkészítésre vonatkozó adatok;
- III. rész: a fiatalkorúra vonatkozó szakmai ténymegállapítások és a vizsgált tényezők kockázati szempontú értékelése;
- IV. rész: a folyamatban lévő illetve korábbi (megelőző) pártfogás tapasztalatai, a fiatalkorú előélete;
- V. rész: a fiatalkorú változás iránti motivációja, jóvátétellel vagy mediációval kapcsolatos szándéka;
- VI. rész: a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének a foka (magas, közepes vagy alacsony) és a kockázati besorolás indokolása, és az annak alapján teendő intézkedésekre irányuló javaslat.

A környezettanulmány tartalmazza a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, környezetének megismerése szempontjából lényeges körülmények vizsgálatára vonatkozó adatokat is.

A pártfogó felügyelő a környezettanulmányt az alábbiak alapján készíti el:

- köteles és jogosult a szükséges adatokat megismerni;
- meghallgatásokat végezhet (a fiatalkorút, a fiatalkorú törvényes képviselőjét vagy a gondozását ellátó más személyt);
- pedagógiai véleményt szerez be;
- feltárja a gyermekvédelmi előzményeket;
- megismerheti az ügyiratokat;
- a résztvevőktől és hatóságoktól felvilágosítást kérhet;
- a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervének a közreműködését igénybe veheti.

Határozattal kapcsolatos bűncselekmények miatti eljárásban a környezettanulmány elkészítése nem magyar állampolgár, Magyarországon lakcímmel nem rendelkező fiatalkorú esetében nem szükséges (834. §). Ha mégis sor kerül rá, akkor sem kell kockázatértékelést tartalmaznia.

ad b) A pártfogó felügyelői véleménynek a 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 7-10. §-a szerint négy fő része van:

- I. rész: az ügyre és a terheltre vonatkozó adatok;
- II. rész: a vizsgálati eljárás és módszer;
- III. rész: a terhelt személyére, viselkedésére, életviszonyaira és életvitelére jellemző szakmai ténymegállapítások;
- IV. rész: az elrendelő által feltett kérdésekre adott válaszok, javaslatok.

Ha a fiataikorúval szemben a védelembe vétele körében megelőző pártfogás elrendelésére került sor, a vádemelés előtt az ügyészség (azután a bíróság) összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el (685. §), ami tartalmazza a fiataikorúval szemben a gyámhatóság által elrendelt megelőző pártfogás végrehajtásának eredményére vonatkozó összefoglaló megállapításokat is. Az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményben a pártfogó felügyelő

- javaslatot tesz a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére;
- kitér arra, hogy a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni,
- tájékoztat, hogy a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez.

ad c) A szakvéleményre vonatkozó általános rendelkezések fiataikorú esetén kiegészülnek a belátási képesség vizsgálatával:

- a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét be nem töltött fiataikorú beszámítási képességének és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében a megalapozott gyanú közlését követően haladéktalanul gondoskodni kell a szakértői kirendelésről; a szakértők egyesített szakvéleményt készítenek (686. §);
- a hatóság a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét betöltött fiataikorú érettségének vagy értelmi fejlettségének a szakértői vizsgálatát is elrendelheti (683. §).

ad d) A fiataikorú megelőző pártfogását végző pártfogó felügyelőt tanúként kihallgathatják (685. §). Ha az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt a megelőző pártfogó készíti el, akkor nem tanúként hallgatják ki, hanem a 196. § (2) bekezdése szerinti szakértői meghallgatására kerül sor.

ad e) A fiataikorú törvényes képviselőjének (a fiataikorú gondozását ellátó más személynek) a tanúvallomása kiemelt jelentőségű lehet, hiszen sokszor éppen ez alapján lehet alaposan feltárni az egyéni értékeléshez szükséges adatokat.

2.3.3.4. Az eljárás felfüggesztése

Az eljárás felfüggesztésére ideiglenes akadály esetén kerül sor. Azaz akkor, ha az eljárás adataiból arra lehet következtetni, hogy az akadály előbb-utóbb megszűnik, és az eljárást tovább lehet majd folytatni.

Az eljárás felfüggesztésére általában először a vizsgálati szakban kerül sor. Ugyanakkor vannak olyan felfüggesztési okok is, amelyek fogalmilag is csak a felderítési szakban értelmezhetők (hiszen ha pl. az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható, akkor a terhelti kihallgatásra sem kerülhetett sor, ezáltal az ügy nem is kerülhetett vizsgálati szakba).

A felfüggesztési okok lehetnek kötelező és lehetséges esetek is, és a felfüggesztésre néha csak az ügyész jogosult, más okoknál a nyomozó hatóság is. Ennek megfelelően a felfüggesztési okokat az alábbiak szerint foglalhatjuk táblázatba (394. és 719-720. §):

	Csak az ügyész függesztheti fel az eljárást	A nyomozó hatóság is felfüggesztheti az eljárást
Kötelező felfüggesztési ok	• a közvetítői eljárás lefolytatása céljából (ha annak feltételei fennállnak) • (nemzetközi) mentelmi jog felfüggesztése iránti indítvány benyújtásakor	• az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható • a terhelt tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége
Lehetséges felfüggesztési ok	• a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás teljesítése érdekében • feltételes ügyészi felfüggesztésnek van helye • EU konzultációs eljárás kezdődik • nemzetközi (európai) elfogatóparancs alapján az átadást (kiadatást) elhalasztották • nemzetközi büntetőbíróság a magyar hatóságot a büntetőeljárás átadása érdekében megkereste • a külföldi ítélet elismerését (tagállami megfeleltetését) kezdeményezték és az eljárás anélkül nem folytatható	• az elkövető ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik • jogsegély iránti megkeresés szükséges • előzetes kérdésben hozott döntést kell beszerezni • a gyanúsítottal szemben a bűncselekmény miatt bírósági eljárás van folyamatban

Közvetítői eljárással és feltételes ügyészi felfüggesztéssel összefüggésben csak egy alkalommal lehet az eljárást felfüggeszteni. Az eljárás felfüggesztése után a gyanúsított személyét közvetlenül érintő eljárási cselekmény nem végezhető, kivéve, ha a terhelt ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik.

Bizonyos esetekben a Be. meghatározza az eljárás felfüggesztésének maximális tartamát is (pl. ha a gyanúsított külföldön tartózkodik, legfeljebb 6 hónapra függeszthető fel az eljárás, és ez legfeljebb 2 hónappal hosszabbítható meg).

Az ügyészség és (ha nem az ügyész függesztette fel az eljárást) a nyomozó hatóság az eljárás folytatását rendeli el, ha

- a felfüggesztés oka megszűnt,
- a nemzetközi büntető bírósággal kapcsolatos törvény az eljárás folytatását előírja,
- a felfüggesztett eljárás folytatását szükségesnek tartja (nyomozó hatóság által is lehetséges felfüggesztési okokkal, konzultációs eljárással, nemzetközi vagy európai elfogatóparanccsal összefüggésben).

A felfüggesztés tartama a nyomozás határidejébe nem számít be (397. §).

2.3.3.5. Az eljárás megszüntetése

Míg az eljárás felfüggesztésére ideiglenes akadály miatt kerül sor, addig végleges akadály fennállása esetén az eljárást meg kell szüntetni. Az eljárás felfüggesztésekor, ha az akadály megszűnik, az eljárást tovább kell folytatni, míg az eljárás megszüntetése esetén főszabályként nem lehet folytatni az eljárást, csak kivételes esetekben.

Az eljárás megszüntetésére a nyomozati szakban bizonyos esetekben a nyomozó hatóság is jogosult, de vannak okok, amelyekre csak az ügyészség alapíthatja a megszüntető határozatot:

Az ügyészség és a nyomozó hatóság is megszünteti az eljárást (398. § (1) bek.)	Csak az ügyészség szüntetheti meg az eljárást (398. § (2) bek., 399. §, 719. § (4) bek.)
• a cselekmény nem bűncselekmény • nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt • nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése • az elkövető büntethetőségét/a cselekmény büntetendőségét kizáró ok • egyes büntethetőséget megszüntető okok (halál, elévülés vagy kegyelem) • a cselekményt már jogerősen elbírálták • feljelentés/legfőbb ügyészi rendelkezés hiánya • magánindítvány (nem pótolható) hiánya • a cselekmény nem közvérdre üldözendő bűncselekmény • az ügy nem tartozik magyar büntető joghatóság alá	• nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el • a büntetőeljárás átadása/konzultációs eljárás miatt a büntetőeljárást más állam hatósága folytatja le • a büntethetőség egyéb okból megszűnt (pl. tevékeny megbánás, feltételes ügyészi felfüggesztés) • megrovásos megszüntetés • jelentéktelen bűncselekmény • együttműködő személlyel szemben • az indítványt a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult elutasította

Ha a terhelt az eljárást megszüntető határozat ellen benyújtott panaszában a megrovás alkalmazását sérelmezi, és az eljárás megszüntetésének más oka nincs, az eljárást folytatni kell. A jelentéktelen bűncselekményre hivatkozással pedig akkor lehet megszüntetni az eljárást, ha az elkövetett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett a terhelt felelősségre vonása szempontjából az adott bűncselekménynek nincs jelentősége.

Az ügyészség az együttműködő személlyel szemben az eljárást akkor szüntetheti meg, ha az ügy (vagy más büntetőügy) felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek. Az eljárás nem szüntethető meg, ha az együttműködő személy más életének szándékos kioltásával járó (maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást szándékosan okozó) bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható megalapozottan.

Az eljárás folytatását az eljárás megszüntetését követően az ügyészség (felderítés megszüntetése estén a nyomozó hatóság is) elrendelheti, ha az eljárás megszüntetése miatt panasszal éltek (hivatalból történt megszüntetés esetén 1 hónapon belül). Ha a megszüntető határozat ellen nem éltek panasszal, akkor már csak a nyomozási bíró rendelheti el az eljárás folytatását (az ügyészség indítványára). Ha a nyomozási bíró ezt az indítványt elutasította, ugyanazon az alapon nem lehet többször indítványozni az eljárás folytatását.

Az eljárást megszüntető határozatot és az eljárás folytatását elrendelő határozatot általában kézbesíteni kell a gyanúsított, a védő, a sértett, a feljelentő és a magánindítvány előterjesztője részére (401. §).

2.3.4. A nyomozás sajátos szabályai a katonai büntetőeljárásban

Katonai büntetőeljárásban a nyomozást a parancsnok irányítja és felügyeli, a nyomozótiszt a parancsnok utasítása szerint jár el (707. §). A parancsnok jogkörébe tartoznak a nyomozó hatóság (vezetőjének) jogai, ideértve nemcsak az érdemi döntési jogokat (feljelentés elutasítása, eljárás felfüggesztése vagy megszüntetése, kizárásokról döntés stb.), hanem a nem bírói elrendelésre tartozó kényszerintézkedésekről való döntést is.

Az elterelés egyik sajátos módja a bűncselekmény elbírálása fegyelmi eljárásban (710-711. §). Ilyenkor az ügyészség a feljelentést elutasítja vagy az eljárást megszünteti, és az ügyiratokat a fegyelmi jogkör gyakorlójának megküldi, ha a katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető. A fegyelmi eljárásra utasítás ellen panasszal lehet élni. Ebben az esetben a nyomozást el kell rendelni (az eljárást folytatni kell), ha a feljelentés elutasításának (eljárás megszüntetésének) más oka nincs.

Ha az ügyészség a bűncselekmény elbírálását fegyelmi eljárásra utalta, a fegyelmi jogkör gyakorlója a szolgálati viszonyt szabályozó törvények rendelkezései szerinti eljárásban, az ott meghatározott fegyelmi fenytéseket szabhatja ki, amelyről szóló határozatot az ügyészségnek is kézbesíteni kell.

A megfenytített vagy védője a közlést követő 3 napon belül a fegyelmi fenytést kiszabó határozat vagy parancs bírósági felülvizsgálatát indítványozhatja. Az indítványt a fenytést kiszabó fegyelmi jogkör gyakorlójánál kell előterjeszteni, aki azt az ügyiratokkal együtt 1 napon belül megküldi a területileg illetékes törvényszék katonai tanácsának.

2.3.5. A vagyonekvonásra irányuló eljárás

A bűncselekménnyel összefüggő vagyon vagy dolog ekvonására, adat hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljárás (vagyonekvonásra irányuló eljárás) feltételei a következők (819. §):

A vagyonekvonásra irányuló eljárás feltételei a jogerő előtt	A vagyonekvonásra irányuló eljárás feltételei a jogerő után
Elkobzás, vagyonek kobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, vagy a lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele (vagyoni kötelezés) szükséges és • nyomozás nem indult (kivéve, ha azért, mert a cselekmény nem bűncselekmény) • a büntetőeljárást megszüntették (kivéve, ha azért, mert a cselekmény nem bűncselekmény) • a büntetőeljárást bizonyos okokból felfüggesztették: - o a terhelt ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik - o a terhelt tartós, súlyos betegsége vagy a bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége miatt - o az elkövető kiléte a nyomozásban nem volt megállapítható	Ha nincs helye egyszerűsített felülvizsgálati eljárásnak és • a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon visszaszerzése érdekében (a jogerőre emelkedést követő 5 évig) • elkobzás, vagyonek kobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének utólagos elrendelése szükséges

Az ügyészség vagy a nyomozó hatóság (jogerő után csak az ügyészség) a bűncselekménnyel összefüggő vagyon, dolog, adat felkutatását vagy a lefoglalt dologra vonatkozó tulajdonjog tisztázását (vagyonekutatás) rendel el az alábbi esetekben:

a) Jogerő előtt:

- ha nem indult nyomozás vagy
- az eljárás adatai alapján a vagyoni kötelezés tárgyában nem lehet érdemben állást foglalni.

b) Jogerő után: ha feltehető, hogy a vagyonekvonásra irányuló eljárás célja elérhető, és

- vagyonek visszaszerzés érdekében akkor, ha a jogerősen, pénzösszegben kifejezetten elrendelt vagyonek kobzás esetén a vagyonek kobzás végrehajtása nem vezetett eredményre vagy a jogerős határozatot megelőzően a terhelt vagyonek kobzás alá eső vagyona nem volt biztosítható,
- az elkobzás, a vagyonek kobzás vagy az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele utólagos alkalmazásának lehet helye.

A vagyontáratást jogerő előtt a nyomozó hatóság vagy az ügyészség, jogerő után a nyomozó hatóság vagyontáratási szerve folytatja le. A vagyontáratás során elrendelhető

- adatszertő tevékenység folytatása,
- bizonyítási eszköz beszerzése, bizonyítási cselekmény elvégzése,
- személyi szabadságot nem érintő kényszerintézkedés,
- bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyontáratási érdekében leplezett eszközök alkalmazása.

Ha a vagyoni érdekelt ismeretlen, ismeretlen helyen tartózkodik, vagy a magyar nyelvet nem ismeri, részére ügygondnokot kell kirendelni. A vagyontáratás legfeljebb az elrendeléstől számított 2 évig tarthat.

2.3.6. A perújítási nyomozás

A perújítás során elrendelt nyomozásra néhány sajátos rendelkezés vonatkozik (641. §):

- a perújítási nyomozás során letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés, bűnügyi felügyelet nem rendelhető el;
- a leplezett eszközök a perújítási nyomozás során is alkalmazhatók, de ha az alapügyben a nyomozás során már alkalmaztak bírői engedélyhez kötött leplezett eszközt az érintett személlyel szemben, a leplezett eszközök alkalmazásának idejét össze kell adni.

Egyebekben a perújítási nyomozás szabályai attól függenek, hogy azt az ügyészség vagy a bíróság rendeli-e el:

a) Ha a perújítási nyomozást az ügyészség rendeli el, a nyomozásra vonatkozó általános rendelkezések megfelelően irányadók.

b) Ha a perújítási nyomozást a bíróság rendeli el, a következő eltérésekkel kell alkalmazni a nyomozás szabályait:

- a bíróság a nyomozást elrendelő végzést és az ügyiratokat az általános nyomozó hatóságnak küldi meg,
- a perújítási nyomozás során a bíróság gyakorolja az irányítási jogkört,
- a perújítási nyomozás határideje 2 hónap, amelyet a bíróság kétszer, alkalmanként legfeljebb 2 hónappal meghosszabbíthat,
- a bíróság nem utasíthatja az általános nyomozó hatóságot bírői engedélyhez kötött leplezett eszköz alkalmazására,
- az általános nyomozó hatóság a perújítási nyomozás elvégzése után a bíróságnak küldi vissza az ügyiratokat.

2.3.7. Jogorvoslat a nyomozás során

A nyomozás során az alábbi jogorvoslati lehetőségek vannak:

- a) panasz,
- b) felülbírálati indítvány,
- c) fellebbezés a nyomozási bíró határozatával szemben,
- d) a nyomozó hatóság vezetőjének az előterjesztése,

- e) szabadlábra helyezési indítvány,
- f) igazolási kérelem,
- g) kifogás.

ad a) Az ügyészség (nyomozó hatóság) határozata ellen a közléstől számított 8 napon belül a határozatot hozó hatóságnál az alábbiak terjeszthetnek elő panaszt (369. §):

Teljes körben	Részlegesen
• gyanúsított • védő • sértett	• feljelentő (a feljelentés elutasítása miatt) • vagyoni érdekelt, egyéb érdekelt (a határozat közvetlenül rá vonatkozó rendelkezésével kapcsolatban)

A határozatot hozó ügyészség (nyomozó hatóság) a panaszt annak érkezését követő 8 napon belül megvizsgálja, és ha azt

- alaposnak tartja, a határozatot hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja,
- nem tartja alaposnak, az ügyiratokat a panaszra vonatkozó nyilatkozatával együtt felterjeszti a panaszt elbíráló ügyészséghez.

Az ügyészség határozata elleni panaszt a felettes ügyészség, a nyomozó hatóság határozata elleni panaszt az ügyészség az ügyiratok érkezésétől számított 15 napon, az eljárást megszüntető határozat esetén 1 hónapon belül bírálja el. A panaszt elbíráló ügyészség három féle határozatot hozhat: ha

- a panaszt alaposnak tartja, a határozatot hatályon kívül helyezi vagy megváltoztatja,
- a panasz nem alapos, azt elutasítja,
- a panasszal sérelmezett helyzet a panasz előterjesztésétől függetlenül megszűnt, az ügyészség a panasz elbírálását mellőzheti.

A gyanúsítás, illetve a gyanúsítás változása elleni panaszra a határozat elleni panaszhoz képest némiképp eltérő szabályok vonatkoznak (372. §). Ez ellen ugyanis csak a gyanúsított és a védő élhet panasszal, annak közlésekor (ha a védő nincs jelen, a kihallgatástól számított 8 napon belül).

Ha a gyanúsítás közlésekor a bűncselekmény megalapozott gyanúja a gyanúsítottal szemben nem volt megállapítható, a panaszt elbíráló határozatban az ügyészség megállapítja, hogy a gyanúsítás törvényi feltételei nem álltak fenn, és a gyanúsított ezen minősége a panaszt elbíráló határozat hozatalával megszűnik.

A nyomozó hatóság által közölt gyanúsítás ellen előterjesztett panasz elbírálását mellőzni kell, ha az ügyészség a gyanúsítással egyező tényállás és Btk. szerinti minősítés alapján az őrizetbe vett terhelt személyi szabadságát érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésére indítványt tesz a bíróságnak.

A közvetítői eljárás során előterjesztett panaszra a határozat elleni panaszra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni (373. §).

Nincs helye panasznak:

- a panaszt elbíráló határozat ellen,
- az ügyészt kizáró határozat ellen,
- az ügy áttételéről rendelkező határozat ellen,
- a gyanúsított rendőrségi fogdában történő elhelyezése tárgyában hozott határozat ellen,

- általában a kijavítás tárgyában hozott határozat ellen,
- a gyanúsított elleni nyomozás 2 éves időtartamát meghosszabbító határozat ellen,
- a Legfőbb Ügyészség határozata ellen,
- a felfüggesztést követően az eljárás folytatását elrendelő határozat ellen,
- a megszüntetést követően az eljárás folytatását elrendelő határozat ellen,
- a halasztás (részletfizetés) iránti kérelemről szóló határozat ellen,
- a gyanúsítottat távollévő terheltté nyilvánító határozat ellen,
- a vádemelés (a vádirat benyújtása) ellen,
- vagyonelvonásra irányuló eljárás megszüntetése ellen.

ad b) A felülbírálati indítványt (374. §) a határozat kézbesítésétől számított 8 napon belül a nyomozási bírónál kell két példányban előterjeszteni. A felülbírálati indítványban meg kell jelölni azt a határozatot, amely ellen a felülbírálati indítvány irányul, továbbá az indítvány előterjesztésének okát és célját.

A felülbírálati indítvány okait két fő csoportba oszthatjuk:

Kényszerintézkedéssel kapcsolatos rendelkezés ellen	Panaszt elutasító határozat ellen
• távoltartás/bűnügyi felügyelet magatartási szabályainak részleges feloldására irányuló indítvány elutasítása • elkobzás/vagyonelkobzás biztosítása érdekében alkalmazott lefoglalás elrendelése • ügyészség/nyomozó hatóság által elrendelt zár alá vétel/lefoglalt dolog értékesítése	• kutatás • motozás • címzettnek még nem kézbesített postai/ még nem továbbított, elektronikus küldemény lefoglalása • médiatartalom-szolgáltató szerkesztőségében történt lefoglalás • ügyiratok megismerésének korlátozása • tevékeny megbánás (feltételes ügyészi felfüggesztés, megrovás) esetén a bűnügyi költséggel kapcsolatos panasz elutasítása

ad c) A nyomozási bíró határozata ellen fellebbezést jelenthet be:

- az ügyészség,
- az indítványozó,
- az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz,
- a gyanúsítottal közölt határozat ellen a védő is (480. §).

A nyomozási bíró határozata elleni fellebbezés határideje attól függ, hogy ülésen vagy ügyiratok alapján döntött-e a nyomozási bíró, és attól is, hogy a fellebbezésre jogosult jelen volt-e az ülésen:

	Ülésen közölt határozat	Ügyiratok alapján hozott határozat
A fellebbezésre jogosult jelen van	Nyomban	A kézbesítéstől számított 3 napon belül
A fellebbezésre jogosult nincs jelen	Az üléstől számított 3 napon belül	

A fellebbezésnek általában nincs halasztó hatálya, kivéve:

- a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés megszüntetése miatt bejelentett ügyészi fellebbezés (ha a megszüntetést nem az ügyészség indítványozta),
- az informátor személyének felfedésére kötelező határozat elleni fellebbezés.

A nyomozási bíró határozata elleni fellebbezést a törvényszék másodfokú tanácsa bírálja el tanácsülésen, illetve ha szükségesnek tartja, akkor ülésen. Ülést kell tartani a letartóztatás elrendelésére irányuló indítvány elutasítása, a letartóztatás helyett bűnügyi felügyelet vagy távollattartás elrendelése elleni fellebbezés esetén, ha azt az ügyészség, a terhelt, vagy a védő indítványozza.

Nincs helye fellebbezésnek

- a közjegyzői vagy ügyvédi irodában, valamint a tanúvallomás megtagadására jogosultnál tartandó kutatással és lefoglalással kapcsolatos,
- a bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásával kapcsolatos (kivéve: az engedélyben meg nem jelölt személynek az engedélyben meg nem jelölt bűncselekményére vonatkozó),
- a rendbírás átváltoztatásáról rendelkező,
- a tanú különösen védetté nyilvánításáról hozott,
- a megszüntetett eljárás folytatásáról rendelkező,
- a felülbírálati indítvány elbírálásáról hozott határozat ellen.

ad d) Ha a nyomozó hatóság vezetője számára az ügyészségi utasítás jogellenessége felismerhető, arra haladéktalanul köteles az ügyészség vezetőjének figyelmét felhívni (31. § (7) bekezdés). Ez a figyelemfelhívás nem kifejezetten jogorvoslat, de joghatását tekintve mégis annak tekinthető, ugyanis azt követően az ügyészség vezetője nyilatkozik, hogy fenntartja-e az utasítást (ha igen, kérésre írásba is kell foglalni).

A nyomozó hatóság vezetője az ügyészségi utasítás ellen felettes szerve útján előterjesztést tehet a felettes ügyészséghez is. A felettes ügyészség az előterjesztés alapján az ügyiratokat megvizsgálja és jogi álláspontjáról az előterjesztőt az előterjesztés hozzá érkezésétől számított 15 napon belül írásban tájékoztatja.

ad e) Szintén nem kifejezett jogorvoslat a szabadlábra helyezési indítvány, amelyet a Be. „a letartóztatás megszüntetése iránti indítványként” szabályoz (300. §). A letartóztatás megszüntetése, illetve enyhébb, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése iránt az ügyészség, a terhelt és védője terjeszthet elő indítványt. A letartóztatás megszüntetése iránt, ismételten azonos tartalommal előterjesztett indítvány érdemi indokolás nélkül elutasítható, ha a letartóztatás elrendelése (meghosszabbítása, fenntartása) óta 3 hónap nem telt el.

ad f) Igazolási kérelemnek (139. §) a nyomozás során is helye van. Ennek részletes szabályait a rendkívüli perorvoslatok között tárgyaljuk.

ad g) A terhelt, a védő, a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt (valamint a bírósági eljárásban az ügyészség) az eljárás elhúzódása miatt kifogást terjeszthet elő (143. §), ha

- a hatóság részére az eljárás lefolytatására, az eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül telt el, vagy

- a hatóság eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött ki, amely eredménytelenül telt el, és a hatóság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket.

A kifogást a feltételezett mulasztást elkövető hatóságnál írásban lehet előterjeszteni, kérve

- a mulasztás tényének megállapítását, valamint azt, hogy
- a mulasztó hatóság végezze el az elmulasztott eljárási cselekményt (hozza meg az elmulasztott határozatot), illetőleg fogantossá az adott ügyben leghatékonyabb intézkedést.

A kifogást annak előterjesztője mindaddig visszavonhatja, amíg azt érdemben el nem bírálták. A visszavont kifogást újból előterjeszteni nem lehet.

A kifogás elintézésére az alábbi határidőket állapítja meg a 144. §:

- az ügyben eljáró hatóság a kifogást annak érkezését követő 8 napon belül megvizsgálja;
- ha az ügyben eljáró hatóság a kifogást alaposnak tartja, a vádemelés előtt 8 napon belül, a vádemelés után 1 hónapon belül megteszi a kifogásban sérelmezett helyzet megszüntetése érdekében szükséges intézkedést (erről a kifogás előterjesztőjét tájékoztatja);
- ha a hatóság a kifogást nem tartja alaposnak, az ügyiratokat az előbbi határidőn belül a kifogásra vonatkozó nyilatkozatával együtt felterjeszti a kifogást elbíráló ügyészséghez (bírószékhez), amely vagy helyt ad a kifogásnak (és utasít a megfelelő intézkedésre), vagy azt jogorvoslattal meg nem támadható határozatával elutasítja.

III. FEJEZET: A KÖZBENSŐ ELJÁRÁS

A közbenső eljárást a Be. kifejezetten nem szabályozza. Ugyanakkor elmondható, hogy bár az ügyésznek az érdemi nyomozást követően (annak befejezését célzó) cselekményei szerkezetileg a nyomozásra vonatkozó részben találhatók a Be-ben, de tartalmilag már nem a nyomozás részei (hiszen nem céljuk sem a bűncselekménynek, sem annak elkövetőjének a felderítése, azokra vonatkozó bizonyítékok beszerzése stb.). Ugyanígy fogalmilag nem képezheti a bírósági eljárás részét a tárgyalás előkészítése, hiszen annak célja éppen annak a megállapítása, hogy van-e helye bírósági eljárásnak (vád alá helyezés), illetve sokszor a bírósági eljárás elmaradását eredményezi.

3.1. Az ügyészi szak

Amint azt már korábban említettük, a felderítés úgy fejeződik be, hogy a nyomozó hatóság a gyanúsított kihallgatásától számított 8 napon belül megküldi az ügyésznek a nyomozás ügyiratait (390. §). Ennek során nemcsak, hogy beszámol a nyomozás állásáról és javaslatot tesz a vizsgálat során szükségesnek tartott eljárási cselekményekre, hanem az is megtörténhet, hogy a nyomozás befejezését indítványozza. Ez különösen akkor lehet indokolt, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismerte, és ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezését, illetve egyezség megkötését kezdeményezte. Ha így van, akkor a nyomozó hatóság köteles erről haladéktalanul beszámolni az ügyésznek.

A Be. nem véletlenül helyezi előtérbe ezeknek az eljárást gyorsító intézkedéseknek a lehetőségét. Az a cél ugyanis, hogy a beismerésben lévő, az eljárás során együttműködő gyanúsítottak esetén ne kerüljön sor hosszadalmas nyomozásra és azt követő, sokszor szintén nem túl rövid bírósági eljárásra, mert a bűncselekmény és a terhelt társadalomra veszélyességének megfelelő vizsgálatát követően számos lehetőség áll az ügyészség rendelkezésére, hogy vagy ne is emeljen vádat, vagy a vádemelésre (avagy az azt követő bírósági eljárásra) egyszerűsített módon kerüljön sor.

Az ügyészség a 404. § alapján bármikor közölheti a gyanúsítottal, hogy milyen intézkedés alkalmazására vagy határozat meghozatalára lát lehetőséget abban az esetben, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri. Tehát ezekre az intézkedésekre akkor is sort lehet keríteni, ha a terhelt korábban nem ismerte be a bűncselekmény elkövetését, de az ügyészség felhívására megteszi azt.

Akár a nyomozó hatóság tájékoztatta az ügyészséget, hogy a gyanúsított beismert, akár az ügyészi felhívásra tette ezt a gyanúsított, a következő intézkedések állnak az ügyész rendelkezésére:

- a) közvetítői eljárás céljából az eljárás felfüggesztése, illetve a közvetítői eljárás eredményéhez képest az eljárás megszüntetése;
- b) feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazása és annak eredményéhez képest az eljárás megszüntetése;
- c) a gyanúsított együttműködésére tekintettel az eljárás megszüntetése, illetve a feljelentés elutasítása;
- d) vádalku megkötése (egyezség a bűnösség beismeréséről);
- e) ha egyikre sincs lehetőség, akkor az ügyész vádat emel, de ilyenkor is sor kerülhet a bíróság elé állításhoz vagy a büntetővégzéshez szükséges intézkedések megtételére, és bizonyos esetekben nem is az ügyészség emel vádat (magánvád, pótmagánvád).

A fenti intézkedések megtétele vagy határozatok meghozatala az alábbi további feltételekhez köthető:

	Az ügy/más büntetőügy felderítésében, bizonyításában történő együttműködéshez kötés	Az érvényesíteni kívánt polgári jogi igény kielégítéséhez kötés	Egyéb kötelezettség teljesítéséhez kötés
Közvetítői eljárásra utalás	X		X
Feltételes ügyészi felfüggesztés	X	X	
Együttműködés miatt eljárás megszüntetés/feljelentés elutasítása		X	X
Bíróság elé állításnak/büntetővégzéses eljárásnak az indítványozása	X		X

Az ügyészség az ezekről való tájékoztatást írásban közli a gyanúsítottal (akár a gyanúsított kihallgatásáról felvett jegyzőkönyvbe foglalva).

A gyanúsítottat a kihallgatása során nyilatkoztatni kell arra, hogy az ügyészség által kilátásba helyezett intézkedést vagy határozatot, továbbá annak feltételeit elfogadja-e (406. §). Az ügyészség nem köteles a kilátásba helyezett és a gyanúsított által elfogadott intézkedést megtenni, vagy határozatot meghozni, ha a gyanúsított a vállalt feltételeket nem teljesíti vagy valótlan vallomást tesz.

Ezeket az intézkedéseket (határozatokat) azonban nemcsak az ügyészség kezdeményezheti hivatalból, hanem a gyanúsított és a védő a nyomozás során bármikor közölheti az ügyészséggel vagy a nyomozó hatósággal, hogy ezek érdekében a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri. Ha az ügyészség a kezdeményezéssel nem ért egyet, erről a gyanúsítottat és a védőt tájékoztatja, ellenkező esetben lefolytatja az adott eljárást (meghozza a határozatot).

A következőkben áttekintjük a fenti intézkedések megtételének vagy határozatok meghozatalának szabályait, azt követően pedig a vádemelésre vonatkozó főbb rendelkezéseket.

3.1.1. A közvetítői eljárás

A közvetítői eljárás a gyanúsított és a sértett megegyezését, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő, a gyanúsított, illetve a sértett indítványára, vagy önkéntes hozzájárulásukkal alkalmazható eljárás (412. §). A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 2. § (1) bekezdése még pontosabban határozza meg a közvetítői eljárást. Eszerint annak fogalmi elemei a következők:

- a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás,
- célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól (ügyésztől) független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával
- a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó,
- a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő
- írásbeli megállapodás jöjjön létre.

A közvetítői eljárás feltételeit részben a Be., részben a Btk. tartalmazza:

Pozitív feltételek (Be. 412. §, Btk. 29. § (1)-(2) bek.)	Negatív feltételek (Be. 712. §, Btk. 29. § (3) bek.)
1. Hat bűncselekmény-csoport valamelyike esetén: • az élet, testi épség és az egészség elleni (Btk. XV. Fejezet), • az emberi szabadság elleni (Btk. XVIII. Fejezet), • az emberi méltóság és az egyes alapvető jogok elleni (Btk. XXI. Fejezet), • a közlekedési (Btk. XXII. Fejezet), • a vagyon elleni (Btk. XXXVI. Fejezet), • a szellemi tulajdonjog elleni (Btk. XXXVII. Fejezet) 2. Ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény. 3. A gyanúsított vagy a sértett indítványozza/ehhez hozzájárul. 4. A gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tett. 5. A bűncselekmény következményeinek jóvátétele várható (a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel) és a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető/a közvetítői eljárás a büntetés kiszabásának elveivel nem ellentétes.	1. többszörös vagy különös visszaesés; 2. bünszervezetben elkövetés; 3. a bűncselekmény halált okozott; 4. próbaidő/próbára bocsátás/feltételes ügyészi felfüggesztés alatti szándékos elkövetés 5. két éven belül közvetítői eljárásban való részvétel 6. katonai büntetőeljárásban a katona szervének sérelmére elkövetett bűncselekmény

Az eljárás közvetítői eljárás céljából történő felfüggesztésnek nem akadálya, ha a gyanúsított a bűncselekménnyel okozott kárt (vagyonhiányt, elkövetési értéket) részben vagy egészben már önként megtérítette, illetve a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.

Ha a gyanúsított vagy a sértett a közvetítői eljárás lefolytatását indítványozza, az ügyészség gondoskodik a másik fél hozzájárulásával kapcsolatos nyilatkozat beszerzéséről.

Közvetítői eljárás lefolytatása céljából az ügyészség az eljárást egy alkalommal, 6 hónapra függeszti fel, amit a közvetítői eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező pártfogó felügyelői szolgálattal is közöl.

A gyanúsítottnak és a sértettnek a közvetítői eljárás során tett nyilatkozata az ügyben bizonyítékként nem használható fel. A közvetítői eljárás eredményét nem lehet a gyanúsított terhére értékelni.

Ha a közvetítői eljárás során a sértett és a gyanúsított között a megállapodás létrejött, a közvetítő a megállapodást megküldi az ügyészségnek (415. §). Ha a megállapodásban foglalt kötelezettség az eljárás felfüggesztésének tartama alatt nem teljesíthető, az ügyészség a felfüggesztés tartamát legfeljebb 18 hónappal meghosszabbíthatja. Ha az eljárás

felfüggesztésének tartama alatt a közvetítői eljárás befejeződött, és az eljárás megszüntetésének vagy más okból történő felfüggesztésének nincs helye, az ügyészség elrendeli az eljárás folytatását.

3.1.2. A feltételes ügyészi felfüggesztés

Az ügyészség a gyanúsított jövőbeni magatartására tekintettel az alábbi feltételek mellett felfüggesztheti fel az eljárást, annak későbbi megszüntetése céljából (416. §):

A feltételes ügyészi felfüggesztés különös okai (416. § (2) bek., 690. § (1) bek.)	A feltételes ügyészi felfüggesztést kizáró okok (416. § (3) bek.)
• legfeljebb 3 évi (különös méltánylást érdemlő eset: 5 évi), fiatalkorúnál 8 évi szabadságvesztéssel fenyegetettség • a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a gyanúsított magatartásának kedvező változása várható	• többszörös visszaeső • bünszervezet • a bűncselekmény halált okozott • próbaidő/próbára bocsátás/feltételes ügyészi felfüggesztés alatti szándékos elkövetés

A feltételes ügyészi felfüggesztés tartamát években (és hónapokban) kell meghatározni, az legalább 1 év és legfeljebb a bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettsége (fiatalkorúnál legfeljebb 3 év) lehet.

Ha a törvény a terhelt magatartását büntethetőséget megszüntető okként szabályozza, akkor 1 évre kell felfüggeszteni az eljárást.

Az ügyészség a feltételes ügyészi felfüggesztéssel egyidejűleg magatartási szabályt vagy kötelezettséget írhat elő, és a körülmények tisztázása érdekében pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelhet el (418. §), illetve fiatalkorúnál rendel el (690. §). A magatartási szabályok célját és tartalmát az alábbi táblázatba foglaltuk:

A magatartási szabályok célja	A magatartási szabályok tartalma
Annak tisztázása, hogy • a gyanúsított képes-e teljesíteni a tervezett magatartási szabályt (kötelezettséget) • a gyanúsított a tervezett pszichiátriai (alkoholfüggőséget gyógyító) kezeléshez hozzájárul-e • ha a jóvátétel lehetősége fennáll, a sértett a jóvátételhez hozzájárul-e	A gyanúsított • a kárt (vagyonhiányt stb.) térítse meg (ha ez összegszerűen megállapítható, akkor erre általában kötelezni kell) • más módon gondoskodik a sértettnek adandó jóvátételről • meghatározott célra anyagi juttatást teljesítsen vagy a köz számára munkát végezzen (ha a döntés meghozatalakor a terhelt legalább 16 éves) • pszichiátriai (alkoholfüggőséget gyógyító) kezelésben vegyen részt (előzetes hozzájárulásával)

Az ügyészség több vagy más magatartási szabályt is megállapíthat (más kötelezettséget is előírhat), és a feltételes ügyészi felfüggesztéssel egyidejűleg elrendelheti a gyanúsított pártfogó felügyeletét.

A terhelt nem büntethető a feltételes ügyészi felfüggesztés alapját képező bűncselekmény miatt, ha az előírt magatartást tanúsította vagy a feltételes ügyészi felfüggesztés tartama eredményesen eltelt (az ügyészség ekkor megszünteti az eljárást), ellenkező esetben (vagy ha a terhelt panasszal élt a feltételes ügyészi felfüggesztés ellen), az ügyészség az eljárás folytatását rendeli el.

3.1.3. A gyanúsított együttműködése

Ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy (vagy más büntetőügy) felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek, eljárási szaktól függően az ügyészség

1. a feljelentést elutasítja (382. §) vagy
2. az eljárást megszünteti (399. §).

Az együttműködést kizárja, ha a gyanúsítás tárgya olyan bűncselekmény, amely

- más életének szándékos kioltásával járó,
- maradandó fogyatékossgot vagy
- súlyos egészségromlást szándékosan okozó.

Együttműködés esetén az állam téríti meg azt a kárt (sérelemdíjat), amelynek megtérítésére a terhelt a polgári jog szerint köteles (ha az más módon nem térült meg).

Ha a kártérítésről (sérelemdíj megfizetéséről) polgári perben kell határozni, az ezek iránti igény jogalapját vélelmezni kell és a polgári perben az államot az igazságügyért felelős miniszter képviseli. A perbeli nyilatkozat nem terjedhet ki olyan tényre, amelynek alapján a terhelt személyére és az együttműködés indokaira lehet következtetni.

3.1.4. A vádalku

A Be-ben szabályozott egyezség a tágabb értelemben vett vádalku egyik formája. Szűkebb értelemben azonban csak vádalku-szerű megegyezésnek nevezhetjük, mert a tényállással kapcsolatosan nem történik megegyezés, hanem csak egyes jogkérdésekben.

Az ügyészség és a terhelt a vádemelés előtt egyezséget köthet a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről (407. §). A magánvádló a vádlottal nem köthet egyezséget (786. §). Az egyezség megkötését a terhelt, a védő és az ügyészség egyaránt kezdeményezheti (az ügyészség akár a terhelt kihallgatásakor is). Az egyezség megkötésére irányuló eljárásban a védő részvétele kötelező.

Az egyezség megkötése érdekében az ügyészség, a terhelt és a védő (a terhelt hozzájárulásával csak az ügyészség és a védő) a bűnösség beismeréséről és az egyezség tartalmi elemeiről egyeztetést folytathat (kivéve a bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését). Ha az ügyészség és a terhelt az egyezség tartalmában megegyezett, az ügyészség a gyanúsított kihallgatása során figyelmezteti a terheltet a tervezett egyezség következményeire, és az egyezséget a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja. A jegyzőkönyvet az ügyész, a terhelt és a védő együttesen írja alá.

Ha az ügyészség és a terhelt nem kötött egyezséget, a kezdeményezés és az ezzel összefüggésben keletkezett ügyiratok bizonyítékként nem használhatók fel, és az ügyészség az egyezség megkötésére irányuló kezdeményezésről sem tájékoztathatja a bíróságot.

A terhelt az egyezségben a büntetőeljárás alapjául szolgáló valamennyi vagy akár csak egyes bűncselekmények vonatkozásában is beismerheti a bűnösségét (410. §). Az egyezség tartalma:

Az egyezség kötelező tartalmi elemei	Az egyezség lehetséges tartalmi elemei
• a bűncselekmény tényállása és Btk. szerinti minősítése (ezt az ügyészség állapítja meg) • a terhelt bűnösséget beismerő nyilatkozata, és az, hogy ennek érdekében vallomást tesz • a büntetés (önállóan alkalmazható intézkedés) neve, mértéke és tartama (akár az enyhítő § figyelembevételével is)	• a mellékbüntetés • a büntetés/intézkedés mellett is alkalmazható intézkedés • az eljárás megszüntetése (feljelentés elutasítása) egyes bűncselekmények vonatkozásában (pl. jelentéktelen bűncselekmény, együttműködés) • a bűnügyi költség viselése alóli (részbeni) mentesítés • a terhelt által vállalt egyéb kötelezettségek (együttműködik, megtéríti a sértett kárát, közvetítői eljárásban vesz részt, a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírható egyéb kötelezettségek)
Az egyezség tárgya nem lehet: • kényszergyógykezelés • elkobzás • vagyonelkobzás • elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele	

3.1.5. A vádemelés

A vád az állam büntető igénye, amelyet az arra jogosult (a vádló) meghatározott személlyel szemben (a vádlott) a bíróság előtt azért érvényesít, mert megalapozott a gyanú, hogy ennek a meghatározott személynek meghatározott magatartása bűncselekmény törvényi tényállását valósította meg.

A vádnak két fő fajtája van. Közvád esetén a közvádlót, magánvádnál pedig magánszemélyt, általában a sértettet illetik meg a vádképviselettel járó jogok. A közvád formája a vádirat vagy a feljegyzés, a magánvádé pedig a vádindítvány (pótmagánvádnál) vagy a feljelentés (magánvádnál).

A magánvád négy formáját különböztetjük meg:

a) főmagánvád, ahol az ügyész hozzájárulása nélkül jogosult a sértett a vádképviseletre (ilyen lényegében a Be. szerinti magánvád);

b) mellékmagánvád: az ügyésszel egyidejűleg, csak kisegítő jelleggel vagy viszonylag önállóan kifejtett sértetti, károsulti vádképviselet (ehhez hasonlít hazánkban a magánfél, azaz a polgári jogi igény érvényesítése a sértett részéről);

c) pótmagánvád: az ügyész helyett végzett sértetti vádképviselő, ha az ügyész mellőzi a vádemelést, elejti a vádat, nem fellebbez a felmentő ítélet ellen stb. (nálunk korlátozottan érvényesül a pótmagánvád, de fellebbezés hiánya esetén pl. nem);

d) végül a viszonzvád: kölcsönösen elkövetett egyes magánvádas bűncselekmények esetén a terhelt is vádat emelhet a magánvádolóval szemben.

3.1.5.1. A vádirat

Az ügyészség a vádiratnak a bírósághoz való benyújtásával emel vádat (421. §). A vádemelésre általában az ügy elsőfokú elbírálására jogosult bíróság mellett működő ügyészség jogosult, a különböző ügyészségek illetékességébe tartozó bűncselekmények esetén az az ügyészség jár el, amelyik a megelőzés szerint korábban intézkedett (29. §).

A vádiratnak a Be. szerint törvényes és egyéb elemei vannak (422. §):

A vádirat törvényes elemei	A vádirat egyéb elemei
• a vádlott azonosításra alkalmas megjelölése, • a vád tárgyává tett cselekmény pontos leírása, • a vád tárgyává tett cselekménynek a Btk. szerinti minősítése, • a büntetés kiszabására (intézkedés alkalmazására) vagy a kóros elmeállapota miatt nem büntethető terhelt felmentésére vonatkozó indítvány (ha a terhelt az előkészítő ülésen beismerő vallomást tesz, akkor a konkrét mértékre is)	• a bizonyítási eszközök megjelölése, • a bizonyítási indítványok, • a bíróság és az ügyészség hatáskörére és illetékességére vonatkozó jogszabályok megjelölése, • az ügyészség közlendői, • az ügyészség további indítványai • a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés fenntartására vonatkozó indítvány

Az ügyészség a vádiratban hivatalból vagy kezdeményezésre indítványozhatja a vádlott szülői felügyeleti jogának a megszüntetését is. A szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti indítvány előterjesztését a vádlott gyermeke és a másik szülő kezdeményezheti. Ha az ügyészség a kezdeményezéssel nem ért egyet, a kezdeményezést haladéktalanul megküldi a gyámhatóságnak a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti per indításának a megfontolása érdekében, és erről a kezdeményezőt tájékoztatja (572. §).

Ha az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat (424. §). Ilyenkor az ügyészség a vádiratban (amelyhez csatolja a jegyzőkönyvet) indítványt tesz arra, hogy a bíróság

- az egyezséget hagyja jóvá,
- az egyezés tartalmával egyező milyen büntetést szabjon ki (intézkedést alkalmazzon),
- az egyezés tartalmával egyező milyen egyéb rendelkezést tegyen.

Ha a vádemelésre a terhelt távollétében kerül sor, akkor adott esetben még a gyanúsítás is elmaradhat a vádemelés előtt. A vádiratnak ugyanakkor tartalmaznia kell a terhelt távollétében való eljárás feltételeivel kapcsolatos körülmények felsorolását (748. § (4) bek.).

3.1.5.2. A feljegyzés

A közvádemelés másik formája a vádirat mellett a bíróság elé állításos külön eljárásban benyújtható feljegyzés (726. §).

A bíróság elé állításos eljárásnak két fő formája van:

Bíróság elé állítás tettenérés esetén (723. §)	Bíróság elé állítás beismerés esetén (724. §)
- a bűncselekményre a törvény 10 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel - az ügy megítélése egyszerű - a bizonyítékok rendelkezésre állnak	- a gyanúsítottként történő kihallgatástól számított 1 hónapon belül (határozattal kapcsolatos bűncselekménynél 15 napon belül) - a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte
- a bűncselekmény elkövetésétől számított 15 napon belül - a terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték	

A feljegyzés tartalma:

- a gyanúsított azonosításra alkalmas személyes adatai,
- a bíróság elé állítás tárgyát képező cselekmény leírása,
- a cselekmény Btk. szerinti minősítése,
- a bizonyítási eszközök felsorolása.

3.1.5.3. A feljelentés

Magánvádas (viszonzvádas) eljárásban az eljárás feljelentésre indul meg (765. §). A feljelentésben elő kell adni, hogy a sértett

- ki ellen,
- milyen cselekmény miatt és
- milyen bizonyítékok alapján kéri a büntetőeljárás lefolytatását.

Magánvádas eljárásban a vádat a sértett képviseli. Ha a nemzetközi mentességet élvező személy magánvádlóként lép fel, a bíróság a nemzetközi jogon alapuló mentesség tárgyában hozott döntésig az igazságügyért felelős miniszter útján a külpolitikáért felelős miniszternek tett előterjesztéssel egyidejűleg az eljárást felfüggeszti (és ha fennáll a mentesség, akkor az eljárást megszünteti).

A feljelentést a bíróságon kell megtenni, de ilyenkor a vádemelés nem alapozható a sértett lakcímére (tartózkodási helyére).

Ha a feljelentést azért utasították el (az eljárást azért szüntették meg), mert a cselekmény nem közvádra üldözendő bűncselekmény, a határozatában az ügyészség arról is tájékoztatja a sértettet, hogy a magánvádra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat magánvádlóként képviselheti. A sértett a panaszát elutasító határozat kézbesítését követő 1 hónapon belül léphet fel magánvádlóként, és ha a magánindítvány hiányzik, a nyilatkozatát e határidőn belül pótolhatja (371. §).

A feljelentést a bíróság megvizsgálja, és ha nincs helye áttételnek, az eljárás felfüggesztésének vagy megszüntetésének,

- a feljelentést és az ügyiratokat megküldi az ügyészségnek, ha a cselekmény közvérdra büntetendő, vagy megfontolandónak tartja, hogy az ügyészség vegye át a vád képviselőt (erről 8 napon belül kell nyilatkoznia az ügyészségnek),
- felhívhatja a sértettet, hogy írásban pontosítsa a feljelentést,
- nyomozást rendelhet el, ha a feljelentésből a feljelentett kiléte vagy a bűncselekmény nem állapítható meg (ha az ismeretlen elkövető kiléte a nyomozás adatai alapján sem volt megállapítható, a bíróság az eljárást megszünteti), vagy ha bizonyítási eszközök felkutatása szükséges.

Az ügyészség egy alkalommal veheti át a magánvádlótól a vád képviselőt. Ilyenkor a magánvádlót a sértett jogai illetik és a sértett kötelezettségei terhelik. Míg a magánvádló a vádat bármikor ejtheti, az ügyészség csak elállhat a vád képviselőtől, és ekkor feléled a magánvádló vádképviselői joga.

3.1.5.4. A vádindítvány és az írásbeli bejelentés

Pótmagánvádas eljárásban is a sértett léphet fel vádlóként, ezért csak olyan bűncselekmények esetén van helye pótmagánvádnak, amelyeknek van sértettjük. Pótmagánvádas eljárásban is irányadók a nemzetközi mentességgel kapcsolatos rendelkezések (721. §).

A pótmagánvádlóként való fellépés feltételeit az alábbi táblázatba foglaltuk össze:

A feljelentés elutasítása esetén	Az eljárás megszüntetése esetén	A vád elejtése esetén
A feljelentés elutasítás oka • a cselekmény nem bűncselekmény • bűncselekmény gyanúja hiányzik • büntethetőséget vagy büntetendőséget kizáró ok áll fenn	Az eljárás megszüntetés oka: • a cselekmény nem bűncselekmény • nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt • nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése • büntethetőséget vagy büntetendőséget kizáró ok áll fenn	• a sértett a vádelejtésről való bírósági értesítést követő 15 napon belül léphet fel • nem áll fenn a pótmagánvádas eljárást kizáró ok (kivéve: fedett nyomozó, együttműködő terhelt, egyezség)
• a sértett az ügyész által elutasított panasszal élt a feljelentés elutasítása/eljárás megszüntetése ellen (2 hónapon belül léphet fel) • nem áll fenn a pótmagánvádas eljárást kizáró ok		

A vádemelés formája a pótmagánvádas eljárásban a vádindítvány (vádelejtés esetén a sértett írásbeli bejelentése, hogy pótmagánvádlóként kíván fellépni).

A pótmagánvádas eljárást kizáró okok a 787. § (3) bekezdése szerint:

- a feljelentett (terhelt) fiataalkorú,
- a büntethetőséget (büntetendőséget) kizáró ok a gyermekkor vagy a kóros elmeállapot,

- a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette,
- a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv,
- a fedett nyomozó, a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja vagy titkosan együttműködő személy elleni feljelentés elutasítás (eljárás megszüntetés),
- a terhelttel való egyezség miatti feljelentés elutasítás (eljárás megszüntetés),
- a jelentéktelen bűncselekmény miatt, egyezségkötés keretében történt eljárás megszüntetés.

A pótmagánvádas eljárásban a sértett jogi képviselte és a védelem is kötelező. A pótmagánvádas eljárásban a sértett a polgári jogi igényét legkésőbb a vádindítványban terjesztheti elő, közvetítői eljárásnak pedig csak akkor van helye, ha az ügyészség a vád képviselőt átvette (egy alkalommal itt is átveheti ugyanis a vád képviselőt).

A vádindítványnak bizonyos tekintetben kevesebb tartalmi eleme van, mint a vádiratnak (így nem kell tartalmaznia indítványt a szankciókra, nem kell bizonyítási indítványokat tenni, hatáskörre és illetékességre utalni stb.), ugyanakkor pl. kötelező eleme a polgári jogi igénynek (ha van) és a felolvasandó tanúvallomások körének a megjelölése. A vádindítványt és az írásbeli bejelentést nemcsak a sértettnek, de a jogi képviselőnek is alá kell írnia. A pótmagánvád sem emelhető a sértett lakhelye szerinti bíróságnál.

A bíróság a vádindítványt (írásbeli bejelentést) nem ügydöntő végzéssel elutasítja:

A vádindítvány elutasításának okai	Az írásbeli bejelentés elutasításának okai
• a törvényben meghatározott határidő letelte, • a sértettnek nincs jogi képviselője (ezt a végzés kézbesítésétől számított 15 napon belül pótolhatja), • a pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye, • a vádindítvány/írásbeli bejelentés nem tartalmazza a törvényes kellékeket (ez is pótolható 15 napon belül)	
• a mentesség felfüggesztésére jogosult a mentesség felfüggesztését elutasította	

3.2. A tárgyalás előkészítése

A tárgyalás előkészítése során a bíróság a vád alá helyezésről dönt, azaz arról, hogy a benyújtott vád alapján van-e ténybeli vagy jogi akadálya a bírósági eljárásnak. Míg az angolszász jogban a vád alá helyezést az ítéletet hozó esküdtszéktől számában és összetételében is különböző vádesküdszék végzi, addig a kontinentális jogban ez általában a bíróság feladata. Több országban ez az ítéldbírószágtól eltérő (más) bíróság, de gyakori az a megoldás is, mint hazánkban, hogy ugyanaz a bíróság végzi el ezt a feladatot, mint amelyik később az ügyben dönteni fog.

3.2.1. A bíróság hatásköre, illetékessége és összetétele

A tárgyalás előkészítése során tehát ugyanaz a hatáskörrel és illetékességgel bíró bíróság jár el, mint amelyik később az ügy érdemében. Az eljárásra jogosult bíróság meghatározása három lépcsőfokban történik:

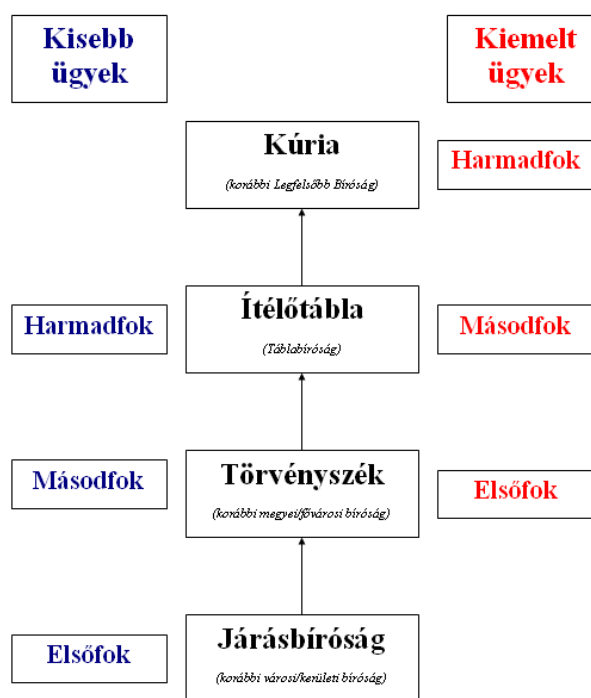
- joghatóság: a magyar bíróságok a magyar büntető joghatóság alá tartozó ügyekben járhatnak el, amelynek szabályait a Btk. 3. §-a tartalmazza;

- **hatáskör:** a joghatóság után (tehát, ha az ügyben magyar bíróság eljárhat) azt kell tisztázni, hogy milyen szervezeti felállású bíróság (járásbíróság, törvényszék, ítélőtábla vagy a Kúria) járjon el;
- **illetékeség (területi hatáskör):** végül, ha tisztázódott a hatáskör, arra a kérdésre kell választ adni, hogy az azonos szervezeti felállású több mint 100 járásbíróság, 20 törvényszék illetőleg 5 ítélőtábla közül melyik járjon el.

A bíróság a hatáskört és az illetékeséget mindig hivatalból vizsgálja.

3.2.1.1. A bíróság hatásköre

Az eljáró bíróságok hatáskörét az alábbi ábra szemlélteti:

Általános elsőfokú hatáskörrel a járásbíróság rendelkezik (19. §). Amint az az ábrából is kiderül, kiemelt ügyekben a törvényszék jár el elsőfokon. Az elsőfokú bíróság meghatározása egyben kijelöli a másod- (esetlegesen harmad-) fokon eljáró bíróságot is, ettől eltérni nem lehet (hatáskörelvonás tilalma).

A törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó bűncselekményeket több csoportra oszthatjuk:

1. **legsúlyosabb bűncselekmények:** amelyekre a törvény 15 évig terjedő vagy annál súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását is lehetővé teszi,
2. **kiemelt bűncselekmények:** emberiség elleni, háborús, állam elleni stb. bűncselekmények, emberrablás (feljelentésének elmulasztása), emberkereskedelem, terrorcselekmény (és ahhoz kapcsolódó egyes bűncselekmények), pénzmosás, emberiség elleni bűncselekmények,
3. **életveszélyt vagy halált okozó egyes bűncselekmények:** emberölésre irányuló előkészület, gondatlan emberölés, az emberölés előkészülete, életveszélyt vagy halált okozó testi sértés,

4. korrupciós bűncselekmények,
5. vagyon elleni bűncselekmények egyes erőszakos (pl. kifosztás súlyosan minősített esete) vagy legsúlyosabban minősülő nem erőszakos (pl. különösen jelentős értékre elkövetett lopás) esetei,
6. egyes nemzetközi elemet tartalmazó bűncselekmények: pl. nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény, nemzetközi gazdasági tilalom megszegése stb.,
7. közigazgatással összefüggő egyes bűncselekmények: pl. a választás, a népszavazás és az európai polgári kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény, a minősített adat és a nemzeti adatvagyon elleni bűncselekmények,
8. a katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó bűncselekmények: ilyenkor az 5 kijelölt törvényszék (Budapest, Győr, Debrecen, Szeged, Kaposvár) katonai tanácsának egyike jár el (másodfokon a Fővárosi Ítéltábla katonai tanácsa jár el),
9. egyéb esetek: egyes egészségügyi bűncselekmények, fogolyzandulás, a szerzői joghoz kapcsolódó vagy a gazdálkodással összefüggő egyes kiemelt bűncselekmények.

Ha a terhelt különböző bíróságok hatáskörébe tartozó bűncselekményeket követett el, elsőfokon a törvényszék jár el.

3.2.1.2. A bíróság illetékessége

A bírósági eljárási fokok közül a másod- és a harmadfokú illetékesség meghatározása az egyszerűbb, mivel az a másodfokú (harmadfokú) bíróság jár el, amelynek a területén működő alacsonyabb szintű bíróság hozta az első- (másod-) fokú határozatot.

A perorvoslati illetékességhez képest összetettebb módon kell megállapítani az elsőfokú bíróság illetékességét, amely lehet:

- a) általános,
- b) kizárólagos és
- c) különös.

a) Az általános illetékességre vonatkozó főszabály szerint az eljárásra az az elsőfokú bíróság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt elkövették (21. §). Emellett azonban a Be. ún. diszpozitív illetékességi szabályokat is megállapít:

- megelőzés: ha a bűncselekményt több bíróság területén követték el, vagy az elkövetés helye nem állapítható meg, az azonos hatáskörű bíróságok közül az jár el, amelyik az ügyben korábban intézkedett. Ez alól kivételt képez, ha a tárgyalás kitűzése előtt ismeretessé válik az elkövetés helye, és az ügyész (terhelt, védő, pótmagánvádló, magánvádló) indítványozza az elkövetés helye szerinti eljárást, mivel ekkor a főszabály szerinti illetékességű bíróság jár el;
- tényleges lakóhely: eljárhat az a bíróság is, amelynek területén a terhelt vagy a sértett lakcíme vagy tényleges tartózkodási helye található, ha az ügyészség ott emel vádat (erre nincs mód magánvádas, pótmagánvádas vagy katonai büntetőeljárásban);
- több terhelt: a terheltek egyikére illetékes bíróság a többi terhelttel szemben is eljárhat, ha ez a hatáskörét nem haladja meg (ha több bíróság előtt indult meg az eljárás, a megelőzés irányadó);

ad b) Kizárólagos illetékességükben az ún. székhelyi bíróságok (törvényszék székhelyén lévő járásbíróság, illetve Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság) járnak el a megyére (fővárosra) kiterjedő illetékességgel az alábbi bűncselekmények esetén:

- egyes veszélyeztetési vagy veszélyokozó bűncselekmények (közveszély okozása és közérdekű üzem működésének megzavarása egyes esetei);
- atomenergia felhasználásával összefüggő egyes bűncselekmények (radioaktív anyaggal visszaélés, nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés, atomenergia alkalmazásával visszaélés);
- gazdasági jellegű bűncselekmények (gazdasági csalás, az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás egyes esetei, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények stb.);
- költségvetést károsító egyes bűncselekmények;
- pénz- és bélyeghamisítás egyes esetei;
- határozattal kapcsolatos eljárás (828. §);
- egyéb bűncselekmények (pl. a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása, tiltott adatszerzés stb.).

Ha a terhelt különböző bíróságok illetékessége alá tartozó bűncselekményeket követett el, a kizárólagos illetékességű bíróság jár el.

ad c) Végül különös illetékességi ok a magyar büntető joghatóság alá tartozó büntetendő cselekmények azon eseteinél áll fel, amikor a bűncselekményt a terhelt Magyarország határain kívül követte el. Ennek a bűncselekménynek az elbírálására az a bíróság illetékes, amelynek a területén a terhelt lakcíme vagy tényleges tartózkodási helye található (távollétes eljárásnál az utolsó lakcíme vagy tényleges tartózkodási helye alapítja meg az illetékességet). Katonai büntetőeljárásban a külföldön elkövetett bűncselekmény esetén mindig a Fővárosi Törvényszék katonai tanácsa illetékes (699. §).

Ha az illetékes bíróság nem állapítható meg, a járásbíróság hatáskörébe tartozó ügyben a Pesti Központi Kerületi Bíróság, törvényszék hatáskörébe tartozó ügyben a Fővárosi Törvényszék jár el. A katonai büntetőeljárásra kijelölt törvényszék katonai tanácsának illetékességi területét pedig külön törvény állapítja meg.

Vagyonelvonásra irányuló eljárásban, ha a bíróság illetékessége nem állapítható meg, az a bíróság jár el, amely bíróság illetékességi területén a vagyonelvonásra irányuló eljárás megindítására okot adó körülményt a hatóság észlelte (823. §).

3.2.1.3. A hatáskör és illetékesség vizsgálata, a kijelölés

A bíróság a hatáskörét és az illetékességét a tárgyalás megkezdéséig hivatalból vizsgálja (23. §), azt követően viszont csak akkor, ha az ügy elbírálása a bíróság hatáskörét meghaladja, katonai büntetőeljárás vagy más bíróság kizárólagos illetékessége alá tartozik (536. §).

Az eljáró bíróság kijelölésének eseteit az alábbi táblázat szemlélteti:

	Esetei	Kijelölésre jogosult bíróság
Kötelező kijelölés (24. §)	• hatásköri vagy illetékességi összeütközés, • ha a bíróság kizárás miatt nem járhat el	• hatásköri/illetékességi összeütközés: a legközelebbi közös felsőbíróság (törvényszék vagy ítélőtábla; ha nincs ilyen: a Kúria) • kizárás: a kizárás kérdésében döntő bíróság
Lehetséges kijelölés (611. §)	• másodfokon elrendelhetik, hogy az ügyet az elsőfokú bíróság más tanácsa/más bíróság tárgyalja	• a másodfokú bíróság

3.2.1.4. Az eljáró bíróság összetétele

A bíróság az ügy érdemében elsőfokon egyesbíróként vagy tanácsban, a perorvoslati eljárásban pedig mindig tanácsban ítélik (13. §):

Elsőfokon	Másod- és harmadfokon
• egyesbíró (általában) • három hivatásos bíró (ha az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta) • speciális tanács (gazdálkodási, fiatalkorú, katonai eljárás)	• kistanács (3 hivatásos bíró) • nagytanács (5 hivatásos bíró)

Ahogy a táblázatból is kiolvasható, az elsőfokú bíróság három esetben jár el speciális összetételű tanácsban:

1. gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény esetén a 3 hivatásos bíróból álló tanács egy tagja a törvényszék gazdasági (ennek hiányában polgári) ügyszakának kijelölt bírója;
2. fiatalkorú elleni büntetőeljárásban (680. §) a tanács 1 hivatásos bíróból (a tanács elnöke, aki az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt bíró) és 2 ülnökből áll (erre nemcsak akkor van mód, ha az egyesbíró az ügyet tanács elé utalta, hanem határozattal kapcsolatos bűncselekmény miatti eljárás kivételével minden olyan esetben kötelező, ha a bűncselekményre a törvény 8 évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli);
3. ugyanezen esetekben jár el a törvényszék katonai tanácsa elsőfokon, valamint a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó ügyek nagy részénél (698. §), és ez a tanács akár 1 hivatásos katonai bíróból és 2 katonai ülnökből is állhat (nem csak 3 hivatásos bíróból), és az ülnök általában (tábornok vádlott kivételével) a vádlottnál alacsonyabb rendfokozatú nem lehet.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ülnökként kizárólag pedagógus, pszichológus, vagy a családvédelemben, gyámügyi igazgatás keretében stb. egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy vehet részt.

A másodfokú és a harmadfokú bíróság gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény miatt az ügyet akkor utalhatja nagytanács (a bíróság 5 hivatásos bíróból álló

tanácsa) elé, ha ezt

- az ügy bonyolultságára,
- az eljárás ügyiratainak terjedelmére,
- a büntetőeljárásban részt vevő személyek számára tekintettel,
- egyéb okból
szükségesnek tartja.

Az elsőfokú bíróság hatáskörébe tartozó ügyekben az egyesbíró (tanácselnök) helyett bírósági titkár is eljárhat a Be-ben meghatározott esetekben (426. §, pl. védő vagy szakértő kirendelésével kapcsolatosan, saját határozatának kijavítása vagy kiegészítése, bűnügyi költséggel, költségkedvezményrel kapcsolatos intézkedés stb.) és jogszabályban meghatározott esetekben, tárgyaláson kívül, a bíró irányítása és felügyelete mellett bírósági ügyintéző is eljárhat.

3.2.2. A tárgyalás előkészítése során megvizsgált általános kérdések

Az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság az ügyiratok bírósághoz érkezését követő 1 hónapon belül (ha a határozat meghozatalához az ügyész, a vádlott, a védő, illetve a sértett meghallgatása látszik szükségesnek, akkor a kényszerintézkedések kivételével e határidőn túl is) az alábbi kérdéseket vizsgálja meg (484. §):

Milyen kérdést vizsgál?	Milyen döntési formában?	Milyen jogorvoslatnak van helye a döntéssel szemben?
a) Áttétel (485. §)	Tanácselnök (titkár is)	Általános szabályok szerint
b) Egyesítés, elkülönítés (486. §)	Tanácselnök (titkár is)	Általános szabályok szerint
c) Az eljárás felfüggesztése (487-491. §)	Tanácselnök (egyes esetekben titkár is)	Egyes esetekben kizárt (pl. vádlott ismeretlen helyen tartózkodik; intézkedés eljárási cselekmény iránt, felfüggesztett eljárás folytatásának az elrendelése)
d) Az eljárás megszüntetése (492. §)	Tanács	Általános szabályok szerint
e) Az ügyészség megkeresése a vádirat hiányosságainak pótlására (493. §)	Tanácselnök (titkár is)	Nincs helye fellebbezésnek
f) Kényszerintézkedésekről való döntés (494. §)	Tanács	Általános szabályok szerint
g) Vádtól eltérő minősítés megállapítása (495. §)	Tanácselnök	Általános szabályok szerint
h) A bíróság tanácsa elé utalás (496. §)	Tanácselnök	Általános szabályok szerint
i) Vádirat közlése (497. §)	Tanácselnök (titkár is)	Általános szabályok szerint
j) Intézkedés eljárási cselekmény iránt (498. §)	Tanácselnök (titkár is)	Általános szabályok szerint

ad a) Ha a bíróságnak az ügy elbírálására nincs hatásköre (illetékessége), az ügyet átteszi a hatáskörrel (illetékességgel) rendelkező bírósághoz (485. §).

ad b) Ha a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt a próbára bocsátott ellen újabb eljárás indul, vagy ha a próbára bocsátott ellen a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt a próbaidő alatt indult eljárás, az ügyeket egyesíteni kell, és az újabb ügy elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság jár el (486. §). Ha az újabb eljárásban a vádlott bűnösségét a bíróság nem állapítja meg vagy a próbaidő az ügyek együttes elbírálása előtt eltelt, a bíróság az egyesített ügyeket elkülöníti. Ezeket a szabályokat kell alkalmazni a korábban felfüggesztett, majd újra indított büntetőeljárás esetén is.

ad c) Az eljárás felfüggesztésének okait a tárgyalás előkészítési szakban három csoportra oszthatjuk (487-490. §):

Kötelező felfüggesztési okok	Lehetséges felfüggesztési okok	
	<i>Korlátlan időre</i>	<i>Legfeljebb egy évre</i>
• a vádlott tartós, súlyos betegsége • a vádlott bűncselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége • az Alkotmánybíróság eljárásának a kezdeményezése (alaptörvény-ellenesség) • a Kúria eljárásának a kezdeményezése (önkormányzati rendelet felülvizsgálata) • az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásának kezdeményezése	• a vádlott ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik • a vádirat hiányosságainak pótlása céljából • a bíróság eljárási cselekmény elvégzése iránt intézkedett • jogsegély iránti megkeresés • előzetes kérdésben hozott döntést kell beszerezni (határozás bűncselekménynél: menedékjogi kérdés) • Európai Unió konzultációs eljárás kezdődik • nemzetközi (európai) elfogatóparancs alapján az átadást (kiadatást) elhalasztották • nemzetközi büntetőbíróság kereste meg a magyar hatóságot • a külföldi ítélet elismerését (a tagállami ítélet megfeleltetését) kezdeményezte • a külföldi igazságügyi hatóság a kiadatás (átadás) végrehajtását elhalasztotta	• a Btk. Különös Része alapján a terheltnek az eljárás megindulását követő magatartása miatt a büntethetőség megszűntetése várható

Az ok megszűnése vagy a tartam lejártá után a bíróság az eljárás folytatását rendeli el.

ad d) Az eljárás megszüntetésére a tárgyalás előkészítése során ügydöntő vagy nem ügydöntő végzésben is sor kerülhet. Ennek jelentősége az, hogy az ügydöntő végzésben való megszüntetés jogerő hatással jár, azaz az ügyben új eljárást általában nem lehet indítani:

Az eljárás megszüntetése ügydöntő végzéssel	Az eljárás megszüntetése nem ügydöntő végzéssel
• a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény • gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok • halál, elévülés, kegyelem vagy törvényben meghatározott egyéb ok mint büntethetőséget megszüntető ok • res iudicata • vádelejtés (és nincs helye (pót)magánvádnak) • a büntetőeljárás átadása/konzultációs eljárás eredménye • az ügy nem tartozik magyar büntető joghatóság alá • jelentéktelen bűncselekmény	• feljelentés/legfőbb ügyészi rendelkezés hiánya • magánindítvány (nem pótolható) hiánya • a vádat nem az arra jogosult emelte • a vádirat nem vagy hiányosan tartalmazza a törvényes vagy lehetséges elemeket • határozattal kapcsolatos, legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménynél elsőfokú döntés előtt: a Magyarországon lakcímmel nem rendelkező nem magyar állampolgár terhelt ismeretlen helyen tartózkodik

ad e) Ha a vádirat nem (vagy csak hiányosan) tartalmazza a törvényes elemeket, a bíróság hivatalból vagy indítványra, a hiányok megjelölése mellett végzésben felhívja (ha a lehetséges elemeket nem tartalmazza, akkor felhívhatja) az ügyészséget a vádirat hiányosságainak pótlására (493. §), amire az ügyészségnek 2 hónap áll rendelkezésére (különben az előző pontban említetteknek megfelelően a bíróság megszünteti az eljárást).

ad f) A bíróság a tárgyalás előkészítése során hivatalból vagy indítványra határoz (494. §)

- az iratok alapján: a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés fenntartásáról (általában) vagy megszüntetéséről;
- ülésen: a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendeléséről és új körülményre hivatkozás esetén a fenntartásáról.

ad g) A bíróság végzésével megállapítja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádtól eltérően hogyan minősülhet (495. §), ha megalapozottan feltehető, hogy

- a vád tárgyává tett cselekmény a vádirati minősítéshez képest más bűncselekmény vagy további bűncselekmény megállapítására lehet alkalmas;
- a vádirati minősítés szerinti bűncselekmény súlyosabban vagy enyhébben minősülhet.

Ha a bíróság azt állapítja meg, hogy a vád tárgyává tett cselekmény magánvádra üldözendő bűncselekmény, az ügyészségnek a vád átvételére vonatkozó nyilatkozatát nem kell beszerezni.

ad h) A bíróság az ügyet az előkészítő ülés befejezéséig a bíróság 3 hivatásos bíróból álló tanácsa elé utalja (496. §):

- az ügy bonyolultsága,
- az eljárás ügyiratainak terjedelme vagy

- a büntetőeljárásban részt vevő személyek száma miatt, illetve ha
- egyéb okból szükségesnek tartja.

Határozással kapcsolatos eljárásban az egyesbíró akkor utalhatja a bíróság tanácsa elé az ügyet, ha az eljárás határozással kapcsolatos bűncselekmény mellett más bűncselekmény miatt is folyik (828. §).

ad i) A bíróság legkésőbb az ügyiratok bírósághoz érkezésétől számított 1 hónap leteltekor kézbesíti a vádiratot a vádlottnak és a védőnek, és felhívja a vádlottat és a védőt arra, hogy a bizonyítás lefolytatására vagy a bizonyíték kirekesztésére irányuló indítványát legkésőbb az előkészítő ülésen tegye meg (497. §).

ad j) A bíróság

- hivatalból vagy az erre jogosultak indítványára intézkedik aziránt, hogy a bizonyítási indítványban megjelölt bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak, és ennek érdekében legfeljebb 2 hónapos határidő megállapításával megkeresheti az ügyészséget;
- beszerzi a vádlottra vonatkozó bűnügyi nyilvántartás és a központi szabálysértési nyilvántartás adatait;
- hivatalból beszerezheti a jogszabállyal rendszeresített egyéb közhiteles nyilvántartásnak a vádlottra vagy a bűncselekményre vonatkozó adatait, és gondoskodik a tagállami ítélet megféleltetéséről vagy a külföldi ítélet érvényének az elismeréséről (498. §).

3.2.3. A büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás lefolytatása

A büntetővégzés ügydöntő határozat, amelyben a bíróság az ügyészség indítványára (ilyenkor akár titkár is) vagy hivatalból tárgyalás (és sokszor előkészítő ülés) tartása nélkül (az ügy iratai alapján) dönt az ügy érdemében (739. §). A magánvádló és a pótmagánvádló a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás lefolytatását nem indítványozhatja (786. és 817. §).

A büntetővégzés meghozatalának objektív és szubjektív feltételei vannak:

Objektív feltételek	Szubjektív feltételek
• 3 évi (beismerés esetén 5 évi) szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény • a vádlott szabadlábon van, vagy más ügyben tartják fogva (határozással kapcsolatos bűncselekmény esetén bűnügyi felügyelet alatt is állhat) • az ügy érkezését (magánvádas ügyben a személyes meghallgatást) követő 1 hónapon belül (határozással kapcsolatos bűncselekmény esetén 5 napon belül)	• az ügy megítélése egyszerű • a büntetés célja tárgyalás nélkül is elérhető

A büntetővégzésben az alábbi rendelkezések alkalmazhatók:

- büntetések: végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás,
- intézkedések: jóvátételi munka, próbára bocsátás, megrovás,
- egyéb rendelkezések: pl. bizonyos büntetések vagy intézkedések melletti szankciók (pártfogó felügyelet, elkobzás, vagyoneklobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele), polgári jogi igény, egyesítés, elkülönítés, az eljárás felfüggesztése vagy megszüntetése stb.,
- katonával szembeni sajátos szankciók: lefokozás, szolgálati viszony megszüntetése, rendfokozatban visszavetés, a várakozási idő meghosszabbítása.

A büntetővégzés ellen nincs helye fellebbezésnek, hanem a büntetővégzés kézbesítésétől számított 8 napon belül tárgyalás tartását kérhetik az alábbiak (742., 786. és 817. §):

Minden kérdésben tárgyalás tartását kérheti	Csak járulékos kérdésekben kérheti tárgyalás tartását
• az ügyész (de ha ő indítványozta, akkor pusztán azért nem, hogy miért hoztak büntetővégzést), • a magánvádló, • a vádlott, • a védő, • a fiatakorú törvényes képviselője	• a magánfél (csak a polgári jogi igényt elbíráló rendelkezéssel kapcsolatban), • a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt (csak a büntetővégzés rá vonatkozó rendelkezésével kapcsolatban).

A tárgyalás tartása iránti indítványnak halasztó hatálya van.

3.2.4. Az előkészítő ülés

Az előkészítő ülés a vádirat kézbesítésétől számított 3 hónapon belül, a tárgyalás előkészítése érdekében tartott nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtheti a váddal kapcsolatos álláspontját és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában (499. §).

Ha a védő a vádirat kézhezvételétől számított 3 munkanapon belül ezt indítványozza, a bíróság az előkészítő ülés határmagját a vádirat kézbesítésétől számított 1 hónapon túli időpontra tűzi ki, feltéve, hogy a védő a nyomozásban nem vett részt vagy a nyomozás ügyiratait önhibáján kívül nem ismerhette meg.

Az előkészítő ülésen az ügyész, a vádlott és (ha van) a védő jelenléte kötelező, a sértettet pedig arról értesítik. Távollévő terhelt esetén (749. §) és vagyoneklobzásra irányuló eljárásban (823. §) előkészítő ülés tartásának nincs helye.

Az előkészítő ülésre való idézésben a bíróság figyelmezteti a vádlottat, hogy

- az előkészítő ülésen beismerheti a bűnösségét abban a bűncselekményben, amely miatt ellene vádat emeltek, és a beismeréssel érintett körben lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról,
- ha a bíróság a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatot elfogadja, akkor a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja,

- ha nem ismeri be a bűnösségét a váddal egyezően, akkor az előkészítő ülésen előadhatja a védekezése alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, valamint bizonyítás lefolytatását, illetve bizonyíték kirekesztését indítványozhatja,
- az előkészítő ülést követően a bíróság a tényállás tisztázásához nem szükséges indítványt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja, illetve a tényállás tisztázásához szükséges indítvány eljárás elhúzására alkalmas előterjesztése miatt rendbírságot szabhat ki.

Ha az előkészítő ülés megtartásának nincs akadálya, az előkészítő ülés megkezdése után a bíróság felhívására az ügyész

- ismerteti a vád lényegét (vádlottí indítványra illetve hozzájárulásra ez mellőzhető),
- megjelöli a vádat alátámasztó bizonyítási eszközeit és
- indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére (tartamára) is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri.

A bíróság ezután a vádlottat kihallgatja. Ennek során a figyelmeztetéseket követően a bíróság kérdést intéz a vádlotthoz, hogy beismeri-e a bűnösségét a vád tárgyává tett bűncselekményben.

Ezt követően kérdéseket lehet feltenni:

- a bíróság tagjai az ügyészhez, a vádlotthoz, és a polgári jogi igény tekintetében a magánfélhez;
- a vádlotthoz az ügyész, a védő, és a polgári jogi igény tekintetében a magánfél is intézhet kérdést,
- az ügyészhez intézendő kérdésre a vádlott és a védő indítványt tehet.

Ha a vádlott a bűnösségét nem ismerte be valamennyi olyan bűncselekményben, amelyet a vád tartalmaz, akkor a bíróság a vádról egységesen, tárgyalás alapján határoz, de az ítélet kihirdetése érdekében azon ügyet elkülönítheti, amelyben a vádlott a bűnösségét beismerte.

Ha az előkészítő ülésen ügyszöntő határozat meghozatalára kerülhet sor, akkor fiatalokú esetén az előkészítő ülésen ismertetni kell a környezettanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt és az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt (693. §).

3.2.4.1. Eljárás a bűnösség beismerése esetén

Ha a vádlott a bűnösségét beismeri, és a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróság e tény, az eljárás ügyiratai, valamint a vádlott kihallgatása alapján végzésében dönt, hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát elfogadja-e (504. §). Az elfogadó végzés ellen fellebbezésnek helye nincs.

A bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának a feltételei a következők:

1. a vádlott e nyilatkozatának természetét és jóváhagyásának következményeit megértette,
2. a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt ésszerű kétely nem mutatkozik,
3. a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű és azt az eljárás ügyiratai alátámasztják.

A beismerő nyilatkozat elfogadását követően két lehetőség van:

- a bíróság nem látja akadályát az ügy előkészítő ülésen való elintézésének: a vádlottat a büntetéskiszabási körülményekre is kihallgatja, ezt követően az ügyész, majd a védő felszólalhat, és a bíróság meghozhatja az ítéletet;
- ha az ügy az előkészítő ülésen nem intézhető el: a vádlott és a védő a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem érintő bizonyítás lefolytatására és egyéb eljárási cselekményekre, valamint bizonyíték kirekesztésére vonatkozó indítványt terjeszthet elő az ok és cél megjelölésével, amire az ügyész észrevételt tehet (és ugyanilyen indítványt terjeszthet elő).

Utóbbi esetben (tehát ha nem lehet az ügyet előkészítő ülésen elintézni), a bíróság akár rögtön meg is tarthatja a tárgyalást.

3.2.4.2. Eljárás a bűnösség be nem ismerése esetén

Ha a vádlott a bűnösségét az előkészítő ülésen nem ismerte be, az eljárás folyamán a későbbiekben a bűnösségét bármikor beismerheti (506. §). A bűnösség be nem ismeréséhez fűződő jogkövetkezmények négy esetben állnak be:

- a vádlott nem ismeri be a bűnösségét;
- a bíróság a vádlott bűnösségét beismerő nyilatkozatának elfogadását megtagadja,
- a vádlott megtagadja a válaszadást a bűnösség beismerésének kérdésében,
- a vádlott a bűnösségét beismerte, de a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogáról nem mondott le.

Ha a vádlott a bűnösségét nem ismerte be, az alábbi nyilatkozatokat teheti:

- a vádlott megjelölheti a vádiratban szereplő azon tényeket, amelyek valóságát elfogadja.
- a vádlott és a védő előadhatja a védekezés alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait,
- a vádlott és a védő előadhatja a bizonyítás lefolytatására és egyéb eljárási cselekményekre vonatkozó indítványt,
- a vádlott és a védő a bizonyíték kirekesztésére vonatkozó indítványt terjeszthet elő (az ok és cél megjelölésével).

Ezekre az indítványokra az ügyész észrevételt tehet és ő maga is ilyen indítványokat terjeszthet elő, valamint 15 napon belül megjelöli a vádlott és a védő által előadott azon tényeket, amelyek valódiságát elfogadja.

A bíróság a bizonyítékot hivatalból vagy indítványra (akár azok megvizsgálását követően) kirekeszti, ha az ügyiratokból egyértelműen megállapítható, hogy a bizonyíték felhasználása a Be-be ütközik. A kirekesztett bizonyítékot (az azt tartalmazó iratot) az ügyiratok közt zártan kell kezelni.

A bíróság a vádlott nyilatkozata alapján és az ügyész észrevételének meghallgatása után a tárgyalást akár nyomban kitűzheti és

- meg is tarthatja;
- megállapíthatja a bizonyítás keretét és terjedelmét, valamint a bizonyítás felvételének sorrendjét,
- mellőzheti a bizonyítást az ügyész, a vádlott és a védő által valósnak elfogadott tények, valamint a jelentéktelen bűncselekmény tekintetében.

3.2.4.3. Az előkészítő ülés szabályai a büntetővégzés elleni jogorvoslat esetén

A büntetővégzés ellen benyújtott tárgyalás tartása iránti indítvány alapján, vagy ha a vádlott részére a büntetővégzést nem lehetett kézbesíteni, a bíróság előkészítő ülést tart (743. §).

A tárgyalás tartására irányuló indítványt az indítványozó az előkészítő ülés megkezdéséig visszavonhatja. A tárgyalás tartását indítványozó személynek az előkészítő ülésen való jelenléte kötelező (ha kimentés nélkül nem jelenik meg, úgy kell tekinteni, hogy az indítványt visszavonta).

Az előkészítő ülés megkezdése előtt a bíróság nyilatkoztatja az indítványozót, hogy a tárgyalás tartása iránti indítványát fenntartja-e. Ha igen, akkor a bíróság ismerteti a büntetővégzés és a tárgyalás tartása iránti indítvány lényegét. Ha a tárgyalás tartása iránti indítvány csak járulékos kérdésekre vonatkozik, a bíróság csak ebben a kérdésben határoz (a főkérdés tehát korábban jogerőre emelkedett).

A bíróság az előkészítő ülésen a büntetővégzést hatályon kívül helyezi (ez ellen nincs helye fellebbezésnek). Az előkészítő ülésen hozott döntés során sajátos súlyosítási tilalom érvényesül (746. § (5) bek.).

3.2.4.4. Az előkészítő ülés egyezség esetén

Az egyezség alapján folytatott bírósági eljárásban a védő részvétele kötelező (731. §). Az előkészítő ülésen az ügyész

- ismerteti a vád lényegét,
- a büntetésre (intézkedésre), valamint
- az egyéb rendelkezésekre vonatkozó indítványt.

Ezután a bíróság tájékoztatja a vádlottat az egyezség jóváhagyásának következményeiről, különösen arról, hogy nincs helye fellebbezésnek

- az egyezséget jóváhagyó végzés,
- a bűnösség megállapítása,
- a váddal egyező tényállás és minősítés,
- az egyezségben szereplővel megegyező büntetés (intézkedés) neve és mértéke (tartama), valamint
- az egyezségben szereplővel megegyező egyéb rendelkezés ellen.

A bíróság a tájékoztatást követően felhívja a vádlottat arra, hogy (akár a védővel való tanácskozást követően) nyilatkozzon, beismeri-e az egyezséggel egyezően a bűnösségét és lemond-e a tárgyaláshoz való jogáról.

Az egyezség jóváhagyásának kérdésében történő határozathozatal előtt az ügyész és a védő felszólalhat.

- Ezután a bíróság dönt
- az egyezség jóváhagyásáról vagy
 - annak megtagadásáról:

Az egyezség jóváhagyásának feltételei	Az egyezség jóváhagyása megtagadásának esetei
- az egyezség megkötése az előírásoknak megfelelt - az egyezség tartalmazza a törvényes kellékeket - a vádlott az egyezség természetét és jóváhagyásának következményeit megértette - a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt ésszerű kétely nem mutatkozik - a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű és azt az ügyiratok alátámasztják	- a vád vagy a vádlói indítványok az egyezségtől eltérnek - a vádlott az előkészítő ülésen nem ismerte be a bűnösségét az egyezséggel egyezően, vagy nem mondott le a tárgyaláshoz való jogáról - az egyezség jóváhagyásának feltételei nem állnak fenn - a terhelt a vállalt kötelezettségeinek nem tett eleget - a vádtól eltérő minősítés látszik megállapíthatónak

ad a) Ha az egyezség jóváhagyásának feltételei fennállnak és a jóváhagyás megtagadásának nincs helye, a bíróság az egyezséget az előkészítő ülésen meg nem fellebbezhető végzésében jóváhagyja, és a bűnösség beismerése esetén érvényes szabályok szerint folytatja az előkészítő ülést azzal, hogy

- a vádlott bűnösségét a bűnösség beismerésére, az egyezség jóváhagyására és az ügyiratokra alapítja,
- az ítéletben a vád szerinti tényállástól, minősítéstől és egyéb indítványoktól nem térhet el,
- a polgári jogi igényt nem utasíthatja el,
- az ítélet indokolásában (a vádlott személyi körülményein, a tényálláson és az indítványok elutasítása indokainak megjelölésén túl) elegendő az egyezségen alapuló vádra, az egyezség jóváhagyására és az alkalmazott jogszabályokra utalni.

ad b) A bíróság egyezség jóváhagyását megtagadó végzése ellen sincs helye fellebbezésnek. Ha a bíróság az egyezség jóváhagyását megtagadta, az előkészítő ülést a bűnösség be nem ismerése esetén irányadó szabályok szerint folytatja. Ebben az esetben az egyezség az ügyészéget és a terheltet sem köti.

3.2.5. A tárgyalás előkészítésének egyéb szabályai

3.2.5.1. A tárgyalás kitűzése

A bíróság legkésőbb az előkészítő ülés berekesztésétől számított 1 hónapon belül

- megvizsgálja a bizonyítási indítványokat,
- kitűzi a tárgyalás hatánapját (a lefolytatandó bizonyítási eljárás nagy terjedelme esetén több vagy folytatólagos tárgyalási hatánapot) és
- gondoskodik a tárgyalás megtartásának feltételeiről, az idézésekről és értesítésekről (509. §).

A bíróság szükség esetén a tárgyalás kitűzése után is elvégezheti a tárgyalás előkészítéséhez fűződő cselekményeket, és a már kitűzött tárgyalást is elhalaszthatja.

3.2.5.2. Idézés és értesítés a tárgyalásra

A bíróság a tárgyalás előkészítésének a végén, legalább 8 nappal a tárgyalás előtt (tárgyalási időköz) kibocsátja az idézéseket és értesítéseket (510. §):

A tárgyalásra idézendők	A tárgyalásról értesítendők
• akinek a jelenléte kötelező	• az ügyészség • a szakértő • akiknek a jelenlétét a tárgyaláson a Be. lehetővé teszi • a gyámhatóság és a másik szülő (a vádlott szülői felügyeleti jogának megszüntetésének indítványozása esetén)

A bíróság az idézéssel (értesítéssel) egyidejűleg tájékoztatja az ügyészséget, a vádlottat és a védőt arról, hogy a kitűzött határnapon milyen bizonyítás felvételét tervezi.

3.2.5.3. A magánvádas tárgyalás előkészítése (a személyes meghallgatás)

Magánvádas eljárásban az ügy három módon kerülhet személyes meghallgatásra:

- a magánvádló feljelentése alapján közvetlenül vagy
- a feljelentés alapján a bíróság nyomozást rendel el, és azt követően, avagy
- a közvádas bűncselekménynek indult ügyben a feltárt bizonyítékok alapján, mivel kiderül, hogy az ügy csak magánvádra büntetendő.

A személyes meghallgatáson való jelenlétet az alábbi táblázat szemlélteti (768. §):

A személyes meghallgatáson köteles jelen lenni	A személyes meghallgatáson jelen lehet
• valamennyi sértett, • a feljelentett, • az ügyész, ha az ügyészség a vád képviselőjét átvette	• a sértett képviselője • a védő • a külföldi feljelentett államának konzuli tisztviselője

Ha kölcsönösen elkövetett könnyű testi sértés, rágalmazás vagy becsületsértés esetén mindkét érintett személy feljelentést tett (viszonvád), a személyes meghallgatáson mindkét érintett személy sértettként és feljelentettként is részt vesz.

Ha a sértett a személyes meghallgatáson nem jelenik meg, és magát alapos okkal, előzetesen, haladéktalanul nem mentette ki, illetve elérhetetlenné vált, úgy kell tekinteni, hogy a feljelentést visszavonta (hallgatólagos vádelejtés).

A személyes meghallgatásnak két fő szakasza van:

1. Békítés: a személyes meghallgatás megkezdésekor a bíróság
 - megállapítja a sértett és a feljelentett személyazonosságát,
 - ismerteti a feljelentés lényegét,
 - figyelmezteti a feljelentettet a viszonzád lehetőségére (ha annak feltételei fennállnak),
 - megkísérli a sértett és a feljelentett kibékítését,
 - ha a békítés eredményes, az eljárást megszünteti.
2. A tárgyalás előkészítése: ha a békítés eredménytelen. Ebben az esetben a bíróság
 - megkérdezi a vádlottól, hogy a vádban foglaltakat beismeri-e, és védekezésének alátámasztására milyen bizonyítási eszközöket jelöl meg,
 - viszonzád esetén a magánvádlót vádlottként is meghallgatja,
 - akár 15 napos határidővel felhívja a vádlót (viszonzádnál vádlókat), hogy jelölje meg a bizonyítási eszközöket, és azt, hogy az egyes bizonyítási eszközök mely tények bizonyítására szolgálnak,
 - elvégzi a tárgyalás előkészítéshez kapcsolódó egyéb feladatokat.

A magánvádas eljárásban előkészítő ülés tartásának nincs helye (773. §).

3.2.5.4. A tárgyalás előkészítése pótmagánvádas eljárásban

Pótmagánvádas eljárásban az előkészítő ülésen a pótmagánvádló és jogi képviselője jelenléte kötelező (801. §). Ha

- csak a jogi képviselő nem jelenik meg (előzetes kimentés nélkül) az előkészítő ülésen, a bíróság az előkészítő ülést a jogi képviselő költségére elhalasztja, és a jogi képviselőt rendbírással sújthatja;
- az előkészítő ülésen sem a pótmagánvádló, sem jogi képviselője nem jelenik meg (előzetes kimentés nélkül, vagy a pótmagánvádló lakcímének megváltozását nem jelentette be), úgy kell tekinteni, hogy a pótmagánvádló a vádat ejtette (hallgatólagos vádelejtés).

Az előkészítő ülésen a bíróság tagjai, továbbá a vádlott és a védő a pótmagánvádlóhoz is kérdést intézhetnek.

3.2.5.5. A tárgyalás előkészítése bíróság elé állítás esetén

Bíróság elé állítás esetén az ügyészség tájékoztatja a bíróságot arról, hogy a gyanúsítottat bíróság elé kívánja állítani (727. §). Ilyenkor a bíróság nyomban kitűzi a tárgyalás hatánapját. Ilyenkor nem a bíróság látja el a tárgyalás előkészítési feladatokat, hanem az ügyészség:

- idézi és értesíti azokat, akiknek a tárgyaláson jelen kell lennie illetve jelen lehetnek,
- biztosítja, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak,
- gondoskodik arról, hogy a védő a fogva tartott gyanúsítottal a tárgyalás előtt tanácskozhasson.

A magánvádló és a pótmagánvádló a vádlottat nem állíthatja bíróság elé (786. és 817. §).

IV. FEJEZET: A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

4.1. A bírósági eljárás általános szabályai

4.1.1. Jelenlét a bírósági eljárásban

A bíróság eljárásának a 425. § szerint négy fő formája van:

- tárgyalás: ha a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására bizonyítást vesznek fel;
- nyilvános ülés: szintén az ügy érdemében döntenek, de bizonyítás nélkül;
- ülés: általában nem az ügy érdemében döntenek (de pl. az előkészítő ülés kifejezetten érdemi döntési forma lehet);
- tanácsülés: csak a tanács tagjai és a jegyzőkönyvvezető vesznek részt rajta (itt van leginkább (teljesen) kizárva a nyilvánosság), ez lehet érdemi és nem érdemi is.

A jelenlétre vonatkozó szabályok aszerint differenciálódnak, hogy milyen eljárási formában jár el a bíróság, illetőleg a tárgyalás esetében attól is, hogy nyilvános-e a tárgyalás (427-435. §):

	Tanácsülés	Ülés	Nyilvános ülés	Tárgyalás	
				Zárt tárgyalás	Nyilvános tárgyalás
A tanács tagjai (egyesbíró) és a jegyzőkönyvvezető	kötelező	kötelező	kötelező	kötelező (kivéve: ügydöntő határozat kihirdetése)	kötelező (kivéve: ügydöntő határozat kihirdetése)
Ügyész	nem lehet jelen	kötelező	jelen lehet	kötelező	kötelező
Vádlott	nem lehet jelen	kötelező	jelen lehet	kötelező, ha nem mondott le a jelenléti jogról / a bíróság kötelezte	kötelező, ha nem mondott le a jelenléti jogról / a bíróság kötelezte
Védő	nem lehet jelen	kötelező	kötelező védelem / törvényszék / távollévő terhelt esetén kötelező	kötelező védelem / törvényszék / távollévő terhelt esetén kötelező	kötelező védelem / törvényszék / távollévő terhelt esetén kötelező
Vádlott, sértett, tanú konzuli tisztviselője	nem lehet jelen	jelen lehet	jelen lehet	jelen lehet	jelen lehet

Ha a vádlott jelenléte kötelező, de ennek ellenére nem jelenik meg a tárgyaláson, akkor az alábbi intézkedések tehetők (432. §):

- elővezetés,
- elfogatóparancs kibocsátása (szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén),
- ha a kitűzött új tárgyalási hatánapra a vádlottat azért nem lehetett elővezetni vagy elfogatóparancs alapján előállítani, mert a lakcíméről, tényleges tartózkodási helyéről ismeretlen helyre távozott, a bíróság a terhelt távollétében való eljárás szabályai szerint jár el,
- az elfogatóparancsot kibocsátása mellett a vádlott kiadatása vagy európai elfogatóparancs alapján történő átadása iránti eljárás kezdeményezése, ha az ügyész szabadságvesztés büntetés kiszabására tett indítványt és a vádlott a külföldi tartózkodási helyére kibocsátott szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg (ha erre nincs lehetőség vagy ezt megtagadták, a büntetőeljárás átadását kezdeményezik).

A vádlott a tárgyaláson való jelenlét jogáról a bíróság előtt szóban vagy a védője által ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott okiratban a vádemelés után bármikor lemondhat, ha

- védővel rendelkezik és
- a védőt megbízza a kézbesítési megbízotti feladatok ellátásával (430. §).

A vádlott az ügydöntő határozat kihirdetéséig bejelentheti, hogy a tárgyaláson jelen kíván lenni. A fiatalok jelenléte a tárgyaláson kötelező (693. §).

A bíróság akkor kötelezheti a tárgyaláson való jelenlét jogáról lemondott vádlottat a tárgyaláson való jelenlétre, ha

- ez bizonyítási cselekmény lefolytatása vagy szakértő meghallgatása érdekében szükséges, vagy
- a vádlott kézbesítési megbízottja bejelentette, hogy feladatának teljesítése önhibáján kívüli okból elháríthatatlan akadályba ütközik.

A vádlott távollétében akkor is megtartható a tárgyalás (429. §), ha

- az eljárás több vádlott ellen folyik és a tárgyalásnak egy része őt nem érinti (ekkor a védőnek sem kell jelen lennie);
- az eljárás során a vádlott kényszergyógykezelésének elrendelése merülhet fel, és az állapota miatt a tárgyaláson nem jelenhet meg vagy a jogainak gyakorlására képtelen;
- a szabadlábon lévő vádlott a szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg (a bizonyítási eljárást azonban csak felmentés/eljárás megszüntetés esetén lehet befejezni).

Az ügyész helyett járásbírói tárgyaláson a vádat képviselheti

- alügyész,
- ügyészségi fogalmazó (kivéve, ha bűncselekményre a törvény 5 évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli, a vádlottat fogva tartják vagy a vádlott kóros elmeállapotú).

A fiatalok elleni büntetőeljárásban ügyészségi fogalmazó és alügyész nem képviselheti a vádat (692. §).

Az eljárási cselekményen történő jelenlétre kötelezett vagy jogosult számára a jelenlét telekommunikációs eszköz útján is biztosítható (120. §). Ilyenkor az eljárási cselekmény helyszíne és az ettől eltérő helyszín (elkülönített helyszín) között az összeköttetés közvetlenségét és kölcsönösségét kép- és hangfelvétel vagy folyamatos hangfelvétel (tanú, tolmács, nyomozás során szakértő, terhelt) továbbítása biztosítja.

A telekommunikációs eszköz használatát

- kötelező elrendelni a különleges bánásmódot igénylő sértettnél és a fogva lévő (személyi védelem alatt álló, Védelmi Programban részt vevő) tanú vagy terhelt esetén (kivéve, ha a cél más módon is biztosítható vagy az érintett személyes megjelenése nélkülözhetetlen),
- csak a terhelt hozzájárulásával lehet elrendelni a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése tárgyában tartott ülésen és az előkészítő ülésen (a terhelti jelenlét biztosítására).

Telekommunikációs eszköz használata esetén biztosítani kell, hogy az eljárási cselekményen jelen lévő személyek lássák és hallják az elkülönített helyszínen jelen lévő személyeket, azok pedig követhessék az eljárási cselekmény menetét. Ha a terhelt a védőjével nem egy helyszínen tartózkodik, közöttük a tanácskozást legalább hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton kell lehetővé tenni.

4.1.2. A tárgyalás nyilvánossága

A bíróság tárgyalása nyilvános (436. §), kivéve, ha a tanácselnök meghatározza a tárgyalás létszámát vagy a bíróság a nyilvánosságot kizárja:

A nyilvánosság részleges kizárása a tárgyalásról (a tanács elnöke rendelheti el)	Zárt tárgyalás (a bíróság rendelheti el)
• meghatározhatja a hallgatóság létszámát a tárgyalás szabályszerű lefolytatása / méltóságának és biztonságának megőrzése érdekében / helyszűke esetén • a tárgyaláson hallgatóként a 14. életévét be nem töltött személy nem vehet részt • a 18. életévét be nem töltött személy a hallgatóság köréből kizárható • a tárgyalás egy részének megtartása a fiatalkorú távollétében • a tárgyalás rendjét vagy szabályszerű menetét megzavaró személy vagy hallgatóság a tárgyalásról kiutasítható/kivezethető	• erkölcsi okból • különleges bánásmódot igénylő személy védelme érdekében • minősített adat és egyéb adat védelme érdekében • a fiatalkorú érdekében (még a terhelt is kizárható)

A zárt tárgyalás tárgyában hozott (fellebbezéssel meg nem támadható) határozatot a bíróság nyilvános tárgyaláson hirdeti ki. A bíróság a tárgyaláson hozott határozat rendelkező részét teljes terjedelmében, indokolását a védett érdek sérelmét érintő rész kivételével akkor is nyilvánosan hirdeti ki, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárta (438. §).

Fiatalkorú esetén a bíróság elrendelheti, hogy a tárgyalásnak azt a részét a fiatalkorú távollétében tartsák meg, amely a fiatalkorú helyes irányú fejlődését károsan befolyásolhatja. Az így lefolytatott tárgyalás lényegét legkésőbb a bizonyítási eljárás befejezté nyilvánítása előtt a fiatalkorúval ismertetni kell (691. §).

A nyilvánosság alapelvét két módon lehet megsérteni

- törvényes ok fennforgása ellenére nem zárják ki a nyilvánosságot a tárgyalásról (ennek fegyelmi, esetleg titoksértés esetén akár büntetőjogi következményei lehetnek);
- törvényes ok hiányában zárja ki a nyilvánosságot a bíróság a tárgyalásról (ez relatív hatályon kívül helyezési okot képező eljárási szabálysértés, ld. 609. §).

4.1.3. A tárgyalás vezetése, méltóságának megőrzése és rendjének fenntartása

A tárgyalást az egyesbíró (a tanács elnöke) vezeti és a Be. keretei között megállapítja az elvégzendő cselekmények sorrendjét (439. §). A tárgyalás rendjének fenntartása szintén az egyesbíró (a tanács elnöke) jogkörébe tartozik (440. §).

A tárgyalás vezetése, méltóságának megőrzése és rendjének fenntartása körében az alábbi intézkedések tehetők:

Intézkedések a tárgyalás vezetése, méltóságának megőrzése körében	A tárgyalás rendjének fenntartására szolgáló intézkedések
• ügyel a Be. rendelkezéseinek megtartására, • gondoskodik arról, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek a jogaikat gyakorolhassák, • eltávolítás útján is gondoskodhat a tárgyalás méltóságának megőrzéséről	• kiutasít (védőt nem) • kivezettet (védőt nem) • kizárja a hallgatóságot • elnapol (a védő rendzavarása esetén az ő költségére, ha nem lehet nyomban helyettesíteni) • tájékoztat (a tárgyaláson történt, büntető- vagy fegyelmi eljárás alapjául szolgáló rendzavarásról az illetékes hatóságot/a fegyelmi jogkör gyakorlóját)
• rendre utasít • rendbírságot szab ki (ügyész ellen nem)	

4.1.4. Határozatok a legsúlyosabb kényszerintézkedésekről a bírósági szakban

Akár a tárgyalás előkészítése során, akár ezt követően is sor kerülhet a legsúlyosabb kényszerintézkedések (bűnügyi felügyelet, távollattartás, letartóztatás) elrendelésére illetve fenntartására, erre az alábbi időpontokban kell sort keríteni (291. és 297. §):

- minden eljárási szak végén (azaz a tárgyalás előkészítésekor, az első-, másod- és harmadfokú határozat meghozatalakor, ha az eljárás nem fejeződött be jogerősen);
- ha az elsőfokú bíróság általi fenntartásától vagy elrendelésétől számítva 6 hónap eltelt és az elsőfokú bíróság még nem hozott ügydöntő határozatot, az elsőfokú bíróság,
- ha a fenntartástól (elrendeléstől) számítva 1 év eltelt, a másod- vagy harmadfokú bíróság (attól függ, melyik előtt van az eljárás folyamatban), legalább 6 havonta.

Ezeket a 6 hónapos határidőket mindig a legutolsó elrendeléstől (fenntartástól) kell számítani.

Az első- vagy a másodfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás azonban legfeljebb a nem jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés tartamáig tart.

Bíróság elé állítás során, ha a bíróság az ügyiratokat az ügyésznek visszaküldi vagy a tárgyalást elnapolja, az általános szabályok szerint határoz a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés fenntartásáról, elrendeléséről, illetve megszüntetéséről (725. §).

4.1.5. A tárgyalás folytonossága

A koncentráció elve alapján (ami a közvetlenség elvének a része) a bírósági tárgyalást a lehető legrövidebb időn belül, megszakítás nélkül kell lefolytatni. Ennek megfelelően az 518. § az alábbiak szerint rendelkezik a tárgyalás folytonosságáról:

- a bíróság a megkezdett tárgyalást az ügy befejezéséig lehetőleg nem szakítja meg;
- ha az ügy terjedelme miatt vagy egyéb okból szükséges, a tanács elnöke a megkezdett tárgyalást legfeljebb 8 napra félbeszakíthatja,
- bizonyítás céljából vagy más fontos okból a bíróság a tárgyalást elnapolhatja:
 - 6 hónapon belüli tárgyalás: a tárgyalást ismétlés nélkül lehet folytatni;
 - ha a korábbi tárgyalás óta 6 hónap eltelt: a tárgyalást a vád vagy a védelem indítványára meg kell ismételni.

A tárgyalás megismétlése a tárgyalás korábbi anyaga lényegének ismertetésével történik, ami után a bíróság figyelmezteti a vádat és a védelmet arra, hogy

- az ismertetésre észrevételt tehet,
- az ismertetés kiegészítését vagy
- eljárási cselekmény ismételt elvégzését indítványozhatja.

4.2. Az elsőfokú bírósági eljárás

4.2.1. Az elsőfokú tárgyalás menete

Az elsőfokú tárgyalásnak hat fő szakasza van:

- a) a tárgyalás megnyitása (514-516. §);
- b) a tárgyalás megkezdése (517. §);
- c) a bizonyítás felvétele (163-167. és 519-540. §);
- d) a perbeszéd (541-548. §);
- e) a határozathozatal (549. § (1)-(2) bek.);
- f) az ügydöntő határozat kihirdetése (549. § (3)-(4) bek.; 550-553. §).

Amennyiben folytatódó tárgyalásra kerül sor, az mindig a tárgyalás megnyitásával kezdődik, majd annál az eljárási szaknál folytatódik, ahol az előző tárgyalás befejeződött.

4.2.1.1. A tárgyalás megnyitása

A tárgyalás megnyitása adminisztratív szakasz. A tanács elnöke (egyesbíró) ennek során

- az első tárgyaláson:
 - megjelöli a vád tárgyát;
 - figyelmezteti a hallgatóságot a rend megtartására és a rendzavarás következményeire;
 - közli a bíróság tagjait, a jegyzőkönyvvezetőt, az ügyész és a védő nevét;

- az első és a folytatólagos tárgyaláson egyaránt:
 - számba veszi a megjelenteket, és megvizsgálja, hogy a tárgyalást meg lehet-e tartani;
 - a tárgyalás megtartása érdekében elővezetést rendelhet el (terhelt, tanú) vagy felhív a megjelenésre (ügyész, szakértő);
 - ha lehet tárgyalni: felhívja a tanúkat (a sértett kivételével) a tárgyalóterem elhagyására, és figyelmezteti őket az igazolatlan eltávozás következményeire;
 - elbírálja az ügyész, a vádlott, a védő és a sértett indítványait (áttétel, egyesítés, elkülönítés, kizárás stb.).

4.2.1.2. A tárgyalás megkezdése

A tárgyalás megkezdése az első érdemi tárgyaláshoz fűződő szakasz. Ez lényegében a vád lényegének és a polgári jogi igénynek az ismertetéséből áll.

4.2.1.2.1. A vád lényegének ismertetése

A tárgyalás érdemben a vád lényegének ismertetésével kezdődik. Ez több esetben is mellőzhető:

- ha az előkészítő ülésen ismertették, akkor a tárgyaláson csak az előkészítő ülésen jelen nem lévő sértett indítványára kerülhet rá sor;
- a vádlott vagy (a vádlott hozzájárulásával) a védő indítványára szintén mellőzhető;
- ha a bíróság az előkészítő ülésen a bűnösséget beismerő nyilatkozatot elfogadta, a vád ismertetése helyett az erről hozott végzés lényegét kell ismertetni.

4.2.1.2.2. A polgári jogi igény ismertetése

A sértett (magánfél) a polgári jogi igényt az elsőfokú bíróságnál legkésőbb azon az eljárási cselekményen terjesztheti elő, amelyen a Be. rendelkezései szerint jelen lehetett (556. §). A határidő elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye.

A polgári jogi igénynek tartalmaznia kell a terhelt megjelölését, a bíróság ítéleti rendelkezésére irányuló határozott kérelmet, különösen a követelés összegét vagy mennyiségét, az érvényesíteni kívánt jogot és az azt megalapozó tényeket, valamint a teljesítés módját és helyét.

A magánfél az eljárás folyamán bármikor, a terhelt hozzájárulása nélkül is visszavonhatja az előterjesztett polgári jogi igényt. A polgári jogi igény érvényesítésére és elintézésére a polgári perrendtartásról szóló törvénynek a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő joghatásokra, valamint a perindítás joghatásainak beállítására vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni azzal, hogy a polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasítása vagy annak visszavonása nem jár polgári szempontból jogerő hatással, ha a magánfél az igényét 1 hónapon belül egyéb törvényes úton szabályszerűen érvényesíti.

Egyes bűncselekmények (zsarolás, csalás, uzsora-bűncselekmény) esetén, ha a polgári jogi igény az ingatlannal kapcsolatos rendelkezési jogot (birtoklásának jogát) is érinti, a magánfél indítványában ideiglenes intézkedésként kérheti az ingatlan kiürítését és annak a magánfél birtokába bocsátását (557. §).

4.2.1.2.3. A tárgyalás megkezdéséhez fűződő jogkövetkezmények

A tárgyalás megkezdése igen fontos pontja a büntetőeljárásnak, ahhoz számos jogkövetkezmény fűződik:

- az elfogultsági kizárási okra ettől kezdve csak korlátozottan lehet hivatkozni (15. § (4) bek.);
- ha az elkövetés helye a tárgyalás megkezdése előtt ismertté válik, akkor indítványra itt kell lefolytatni az eljárást, a megkezdés után már nem lehet ezt indítványozni (21. § (2) bek.);
- az ügyész, a vádlott, a védő és a sértett csak a tárgyalás megkezdése előtt tehet meg bizonyos indítványokat: áttétel, egyesítés, elkülönítés, kizárás, tárgyalási akadályok megjelölése (516. §);
- a tárgyalás megkezdéséig vonható vissza a fegyelmi fenyítés miatti bírósági felülvizsgálati kérelem (711. § (2) bek.);
- a bíróság elé állítás esetén a tárgyalás megkezdéséig kell biztosítani az iratok megismerését (726. § (6) bek.);
- a távollévő terhelttel szembeni eljárásban sajátos szabályok érvényesülnek, ha a vádlott elérhetősége a tárgyalás megkezdéséig ismertté válik (750. § (1) bek.).

4.2.1.3. A bizonyítás felvétele

4.2.1.3.1. A bizonyítás fogalma és a bizonyítási rendszerek

A bűnügyekben folyó bizonyítás sajátos része az emberi megfigyelésnek, amelynek során egyedi és a múltban lejátszódott történéseket, emberi magatartásokat és az ezekhez kapcsolódó külső és belső körülményeket kell bizonyítani. A bűnügyi bizonyítás egyedisége folytán a hétköznapi megismeréshez áll közel, különbözik az elméleti, tudományos igényű bizonyítástól, amely alapvetően az általános törvényszerűségek feltárására, nem pedig az ún. ténybizonyításra törekszik.

Mindezek alapján a bizonyítás Tremmel szerint olyan megismerési folyamat, amely az egyedi ügyben, büntetőjogilag releváns, túlnyomórészt múltbeli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valósággal adekvát megállapítására irányul és a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik. A bizonyíték pedig a bizonyítási eszközből vagy a bizonyítási cselekményből származó olyan adat, amely büntetőjogilag releváns tényállás megállapításához szükséges tényre vonatkozik (tartalmi elem), és a törvény által megengedett forrásból származik (formai követelmény).

A bizonyítás eszközeinek és módszereinek, illetve a bizonyítékok értékelésének meghatározott rendje szerint a történelem folyamán négy bizonyítási rendszer alakult ki:

- *Pozitíve kötött bizonyítási rendszer* esetén a törvény taxatívén meghatározza a bizonyítékokat bizonyító erejükkel együtt (pl. szemtanú vallomása 1/2, hallomástanú vallomása 1/4, terhelt beismerő vallomása 1/1). Ha a törvényben meghatározott mennyiségű és minőségű bizonyíték (1/1) fennforog, akkor a terheltet el kell ítélni.
- *A negatíván kötött bizonyítási rendszer* a bizonyítékminimum elvén alapul. A törvény a bűnösség bizonyítottságának az alsó küszöbét határozza meg, de ez a bíró számára nem kötelező: ha nem látja a rendelkezésre álló bizonyítékok kétséget kizáró bizonyító erejét, akkor a terheltet felmentheti.

- A *teljesen szabad bizonyítási rendszer* az eljárás során semmilyen korlátot nem ismer. A terhelt bűnösségének megállapításához a törvény nem ír elő szabályokat, így a bizonyítás során bármilyen forrásból eredő, a terhelt bűnösségére vagy nem bűnösségére utaló adat szabadon felhasználható.
- A *nem teljesen szabad bizonyítási rendszerben* az eljáró hatóságok a törvény által előírt szabályok keretében folytathatják le a bizonyítást. Ilyen alapvető korlát, hogy a bizonyítékok csak törvényes forrásból származhatnak, a bűnösség megállapításával kapcsolatos döntést pedig részletesen indokolni kell.

A magyar büntetőeljárás bizonyítási rendszere nem teljesen szabad, mivel

- a büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási cselekmény,
- a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük és
- a bizonyítékokat a bíróság egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg (167. §).

Ennek alapján akár lehetne teljesen szabad is a bizonyítási rendszerünk. Ami miatt nem teljesen szabad, az az, hogy

- a törvény elrendelheti egyes bizonyítási eszközök igénybevételét;
- nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével szerzett meg;
- a bizonyítás felvétele során figyelembe kell venni a bizonyítás törvényességének elvét, azaz a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során a Be. rendelkezései és az esetleg más jogszabály által előírtak szerint kell eljárni (166-167. §).

A bíróság az ítékezés során a tényállást a vád keretein belül tisztázza (163. §). Ennek megfelelően a vád bizonyításához szükséges bizonyítás indítványozása a vádlót terheli, és a bíróság egyébként is csak indítvány alapján köteles bizonyítást felvenni azon tényekre vonatkozóan, amelyekhez ez szükséges (164. §).

Az ügyészség a vádat legkésőbb az ügydöntő határozat meghozataláig módosíthatja (538. §), és pedig:

- a vádat megváltoztatja, ha úgy látja, hogy a vádlott más bűncselekményben bűnös vagy a vádirati minősítést kell megváltoztatni (ilyenkor el lehet napolni a tárgyalást a vád vagy a védelem indítványára),
- a vádat kiterjeszti, ha úgy látja, hogy a vádlott más bűncselekményben is bűnös, mint amely miatt ellene vádat emelt (ilyenkor viszont el kell napolni legalább 8 napra a védelem indítványára a tárgyalást, kivéve, ha a kiterjesztett bűncselekmény tekintetében elkülönítik az eljárást).

Az ügyészség a vádat indokolással el is ejtheti (szintén legkésőbb az ügydöntő határozat meghozataláig, 539. §), ha

- a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény,
- a bűncselekményt nem a vádlott követte el vagy
- a bűncselekmény nem közvádra üldözendő.

Ha a vád ejtése esetén a sértett pótmagánvádlóként történő fellépésének helye van (a harmadik esetben akkor, ha magánvádra üldözendő a cselekmény), a bíróság a tárgyalást elnapolja, és 15 napon belül kézbesíti a sértettnek az ügyészségnek a vád elejtését tartalmazó nyilatkozatát, és tájékoztatja a sértettet a pótmagánvádlóként (magánvádlóként) történő fellépés lehetőségéről, feltételeiről, valamint a pótmagánvádló jogairól és kötelezettségeiről. Magánvádlóként a sértett a tájékoztatás kézhezvételét követő 1 hónapon belül léphet fel, és ha a magánindítvány hiányzik, a nyilatkozatát e határidőn belül pótolhatja.

4.2.1.3.2. A bizonyítási indítványokra vonatkozó főbb rendelkezések

A bizonyítási eljárás során az ügyészség, a vádlott, a védő, a sértett, illetve az őt érintő körben a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt indítványokat és észrevételeket tehet. A vád által indítványozott bizonyítás rendszerint megelőzi a védelemét (519. §).

Ez a főszabály azt sugallja, hogy lényegében minden bizonyítási indítványról dönteni kell. Ehhez képest a Be-ben számos olyan eset van, amikor a bizonyítási (vagy bizonyíték kirekesztésére irányuló) indítvány érdemi vizsgálat nélkül elutasítható (520. §) illetve el kell utasítani (521. §):

A bizonyítási indítvány érdemi vizsgálat nélkül elutasítható		A bizonyítási indítványt el kell utasítani
<i>A Be. értelmében nem kell bizonyítani az adott tényt</i>	<i>A vád vagy a védelem nem terjesztette elő az előkészítő ülésen (a sértett vagy a vagyoni érdekelt az első tárgyaláson, amin jelen volt vagy jelen lehetett)</i>	<i>Ha a bíróság a bűnösséget beismertő nyilatkozatot végzésében elfogadta, a vádirati tényállás megalapozottságára és a bűnösség kérdésére nem folytatható le további bizonyítás</i>
• köztudomás, • hivatalos tudomás, • vád és védelem által elfogadott tények, • jelentéktelen bűncselekmény	Kivéve, ha • a bizonyíték ezután keletkezett, • önhibáján kívül ezután szerzett róla tudomást, • valamely bizonyítékot csak ezzel lehet cáfolni (15 napon belül elő kell terjeszteni)	Kivéve, ha a végzést hatályon kívül helyezik, mert annak nem lett volna helye Ilyenkor a vádlott és a védő 15 napon belül korlátok nélkül terjesztheti elő indítványait.

Ha az indítványozott bizonyítás lefolytatása nélkül a tényállás nem tisztázható, a bíróság az egyébként elutasítandó indítványnak is helyt ad, de az ügyészség indítványa esetén tájékoztathatja az ügyészség vezetőjét, egyebekben rendbírsággal sújthatja az indítványozót.

4.2.1.3.3. A terhelt vallomása

A terhelt vallomása kiemelkedő szerepet játszik a büntetőeljárásban. Noha a korábbi büntetőeljárási törvények azt sugallták, hogy ez csak egy a többi, egyenértékű bizonyíték közül, valójában a terhelt vallomásának mindig nagy jelentősége volt. Ez nemcsak abban nyilvánul meg, hogy egyes külön eljárásoknak kifejezetten (legalább alternatív) feltétele a

terhelt beismerő vallomása, de abban is, hogy beismerés esetén az eljárás jelentős gyorsítására kerülhet sor, akár a teljes bizonyítási eljárás lefolytatása mellőzhető.

A bírósági szakban a terheltnek kétféle vallomása vehető figyelembe:

- a) a vádlott kihallgatása a tárgyaláson,
- b) a terheltként korábban tett vallomásainak a felolvasása.

ad a) A bizonyítási eljárás a vádlott kihallgatásával kezdődik, kivéve, ha a vádlott az előkészítő ülésen tett vallomást, mert ilyenkor a kihallgatása mellőzhető (522. §). A vádlottat rendszerint a még ki nem hallgatott vádlott-társai távollétében kell kihallgatni, és a vádlott védelme érdekében a már kihallgatott vádlott-társ is eltávolítható a kihallgatás idejére a tárgyalóteremből.

A vádlott tárgyaláson való kihallgatásának menete a következő:

1. személyes adatok ellenőrzése (az eljárás korábbi szakában már rögzített adatok egyeztetését a tárgyaláson kívül bírósági fogalmazó, bírósági titkár vagy bírósági ügyintéző is elvégezheti, ilyenkor csak ennek tényét és a változásokat kell jegyzőkönyvezni);
2. figyelmeztetések:
 - terhelti figyelmeztetések,
 - a bizonyítási eljárás során a vádlott a kihallgatottakhoz kérdéseket intézhet, indítványokat és észrevételeket tehet,
 - ha nem tesz vallomást, a terheltként tett korábbi vallomásának lényege ismertethető vagy felolvasható;
3. ha a vádlott vallomást tesz, a tanács elnöke megkérdezi tőle, hogy a bűnösségét beismeri-e;
4. a vádlott összefüggő vallomása;
5. kérdések (sorrend: a bíróság tagjai, az ügyész, a védő, a sértett, az őt érintő körben a vagyoni érdekelt és a szakértő).

A tanács elnöke

- a feleletet megtiltja, ha a kérdés feltételét a Be. tiltja,
- a feleletet megtilthatja, ha az ismételten ugyanarra a tényre irányul,
- gondoskodik arról, hogy a kérdezés módja a vádlott emberi méltóságát ne sértse.

Ha a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményben a tárgyaláson ismerte be a bűnösségét, úgy kell eljárni, mintha erre az előkészítő ülésen került volna sor. Ilyenkor a vádlottat akár a büntetéskiszabási körülményekre is ki lehet hallgatni és a bizonyítási eljárást befejezettnek lehet nyilvánítani (524. §).

ad b) A tanács elnöke hivatalból ismerteti, illetve a vád vagy a védelem indítványára felolvashatja (a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja) a vádlott nyomozás során és az előkészítő ülésen tett vallomásának lényegét

- a szabályszerű idézés ellenére meg nem jelent, szabadlábon lévő vádlott távollétében (429. § (3) bek.),
- ha a vádlott a tárgyaláson nem kíván vallomást tenni,
- ha a vádlott ismeretlen helyen tartózkodik,
- ha a vádlott tárgyaláson tett vallomása a korábbi vallomásától eltér, és az ismertetésben foglalt tényekre és körülményekre a vádlotthoz kérdést intéztek vagy azokra a vádlott a tárgyaláson vallomást tett (525. §).

Ha a vádlott kihallgatását a bíróság azért mellőzte, mert a vádlott az előkészítő ülésen vallomást tett, a vád vagy a védelem indítványára az előkészítő ülésen tett vallomását ismertetni kell.

4.2.1.3.4. A tanú vallomása

A tanúvallomással kapcsolatosan is érinteni kell

- a) a tárgyaláson kihallgatott tanúra és
- b) a tanú korábbi vallomásának felolvasására vonatkozó rendelkezéseket.

ad a) A tanúvallomás menetére és az annak során alkalmazandó figyelmeztetésekre a nyomozás során elmondottak irányadók néhány eltéréssel.

A tanúk közül a tárgyaláson rendszerint a sértettet kell elsőként kihallgatni (526. §). Ennek oka az, hogy a sértett jogait csak azt követően tudja gyakorolni, ha kihallgatták, mivel a tanú kihallgatása alatt a még ki nem hallgatott tanúk nem lehetnek jelen. Szintén nem lehet jelen a különleges bánásmódot igénylő tanú védelme érdekében az (akár a vádlott sem!), akinek jelenléte a különleges bánásmódot igénylő tanút a kihallgatása során zavarná.

A tanú kihallgatását követően ugyanazok és ugyanabban a sorrendben tehetnek fel kérdést neki, akik a vádlottnak, és a kérdésfeltevés ugyanazon okokból korlátozható.

ad b) A tanács elnöke hivatalból ismerteti, illetve a vád vagy a védelem indítványára felolvashatja (a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja) a tanú korábban tett vallomásának lényegét (527. §), ha

- a tanú a tárgyaláson nem hallgatható ki,
- a tanú kihallgatása a tartós külföldi tartózkodása miatt nem lehetséges,
- a tanú a tárgyaláson a vallomástételt jogosulatlanul vagy a terhelt hozzátartozójaként megtagadja (a korábban terheltként tett vallomása is felolvasható ilyenkor, ha a Miranda-figyelmeztetés elhangzott),
- a tárgyalást azért kell megismételni, mert a korábbi tárgyalási határnap óta 6 hónap eltelt, és a vád vagy a védelem ezt indítványozta, valamint
- ismertethetők a tanú korábban tett vallomásának egyes részei, ha a tanú a történetekre nem emlékszik, vagy ha a tárgyaláson tett és a korábban tett tanúvallomása között ellentét van, de csak akkor, ha ezekre a tényekre a tanúhoz kérdést intéztek, illetve a tanú ezekre a tárgyaláson vallomást tett.

Tanú esetében is előír a Be. olyan esetet, amikor fel kell olvasni a korábbi vallomást, éspedig ha a tanú tárgyaláson történő kihallgatását a bíróság nem tartja szükségesnek és azt a védelem sem indítványozza.

4.2.1.3.5. A szakértő meghallgatása és a szakvélemény ismertetése

Éppúgy, mint ahogy a vádlottat és a tanút is ki lehet hallgatni vagy a korábbi kihallgatásról készült jegyzőkönyvet felolvasni, a szakértőnél is előfordulhat, hogy élőszóban adja elő a véleményét, de az is, hogy az írásbeli véleményt olvassák fel. Eszerint megkülönböztethetjük

- a) a szakértő meghallgatását és
- b) a szakvélemény ismertetését.

ad a) Míg a vádlottat és a terheltet kihallgatják, addig a szakértőt meghallgatják, hiszen ő nem a tudomásszerzéséről nyilatkozik, hanem a véleményét mondja el. A szakértőt meghallgatása előtt figyelmeztetni kell a hamis szakvélemény adásának következményeire. A figyelmeztetést, valamint a szakértőnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni (196. § (2) bek.). Ezt követően a szakértőt a tanú kihallgatására vonatkozó rendelkezések értelemszerű alkalmazásával kell meghallgatni (529. §) azzal, hogy a szakértő a meghallgatása során

- az írásban előterjesztett szakvéleményét vagy
- feljegyzéseit igénybe veheti, és
- szemléltető eszközöket alkalmazhat.

ad b) Az 530. § szerint az írásban előterjesztett szakvélemény lényegét a tanács elnöke ismerteti, avagy a vád vagy a védelem indítványára felolvassa (a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja).

Ezután két esetben a tárgyalást el kell napolni, és a szakértőt a kitűzött tárgyalásra meg kell idézni (azaz nem elegendő az írásbeli szakvélemény ismertetése):

- ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el (kötelező elemek hiánya, nem egyértelmű, ellentmondásos, helyességéhez nyomatékos kétség fér) és ez csak a szakértő meghallgatásával tisztázható,
- az ügyész, a vádlott, a védő vagy a sértett a szakértőhöz kérdést kíván feltenni.

4.2.1.3.6. Egyéb bizonyítás a tárgyaláson

A bizonyítás felvétele során minden egyéb bizonyítási eszköz felvehető vagy bizonyítási cselekmény lefolytatható. Ezek közül a Be. az alábbiakat emeli ki:

1. az iratok lényegének ismertetése és felolvasása (531. §): a tanács elnöke ismerteti az iratok lényegét, de indítványra (vád, védelem) elrendelheti, hogy ehelyett az iratok meghatározott részének felolvasására kerüljön sor; a tárgyaláson csatolt (benyújtott) iratokat a tanács elnöke a tárgyalási jegyzőkönyvhöz mellékel;
2. az eljárási cselekményről készített felvétel felhasználása (532. §): a tanács elnöke az eljárási cselekményről készített kép-, hang- vagy kép- és hangfelvételt a tárgyaláson bemutathatja; ha ez a terhelt vagy a tanú vallomását tartalmazza, akkor a terhelt (tanú) korábbi vallomásának felhasználására vonatkozó rendelkezéseket kell értelemszerűen alkalmazni;
3. a bírói szemle (533. §): a tárgyaláson a tanács elnöke mutatja fel a tárgyi bizonyítási eszközt; ha ez nem lehetséges, annak fényképét kell bemutatni és ismertetni kell a leírását; a bírói szemlét a bíróság vagy annak kiküldött tagja tartja;
4. a bizonyítás felvétele kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján (534. §): ha a bizonyítás a tárgyaláson nem végezhető el vagy rendkívüli nehézségbe ütközik:
 - kiküldött bíró (az egyesbíró vagy a tanács egy tagja) vagy
 - megkeresés alapján (1 hónapon belül) azonos hatáskörű más bíróság jár el.

A kiküldött bíró és a megkeresett bíróság eljárásáról felvett jegyzőkönyvet a tárgyaláson fel kell olvasni.

A bizonyítási eljárás lefolytatása után, ha bizonyítási indítványt nem tettek, vagy azt a bíróság elutasította, a tanács elnöke a bizonyítási eljárást befejezettnek nyilvánítja, és felhívja a jogosultakat a perbeszédnek és a felszólalások megtartására (540. §).

4.2.1.4. A perbeszéd

A Be. pontosan meghatározza a tárgyaláson elhangzó, tágabb értelemben vett perbeszéd (vád- és védbeszéd, felszólalások, utolsó szó) sorrendjét (541-546. §):

1. Vádbeszéd: a perbeszéd a vádló (ügyész, pótmagánvádló, magánvádló) vádbeszédjével kezdődnek. Ennek a vádbeszédnek alapvetően három iránya lehet:
 - ha az ügyész a vádlott bűnösségét megállapíthatónak tartja, vádbeszédében a jogszabályokat is megjelölve indítványt terjeszt elő arra, hogy a bíróság milyen tényállást állapítson meg, mi legyen a törvényes minősítése és milyen szankciót alkalmazzon (a konkrét mértékre a vádló nem tehet indítványt, és az előkészítő ülésen bűnösségét beismerő terhelt esetén nem tehet súlyosabb szankcióra vonatkozó indítványt), valamint milyen egyéb rendelkezéseket tegyen;
 - az ügyész a vádlott felmentésére tesz indítványt bizonyíték hiánya és egyes büntethetőségi akadályok (gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés, tévedés, jogos védelem, végszükség) esetén; avagy
 - az ügyész elejti a vádat (ld. a cselekmény nem bűncselekmény, nem a vádlott követte el vagy nem közvádra üldözendő).
2. Sértetti felszólalás:
 - a sértett kifejtheti a vád tárgyára vonatkozó álláspontját és
 - nyilatkozhat arról, hogy kívánja-e a vádlott bűnösségének megállapítását és megbüntetését, valamint
 - ha a sértett (vagyonni érdekelt) érdekében több képviselő jár el, a felszólalást megegyezésük szerint egyikük tartja.
3. Magánfél felszólalása:
 - a polgári jogi igényét érintő körben indítványt tehet,
 - a polgári jogi igényt megindokolhatja,
 - távolléte esetén az előterjesztett polgári jogi igényt az ügyiratokból kell felolvasni.
4. Vagyonni érdekelt felszólalása: a jogát vagy jogos érdekét közvetlenül érintő körben indítványt tehet.
5. Védbeszéd:
 - a védbeszédnek nincsenek törvényes kellékei, mint a vádbeszédnek,
 - ha a védő nincs jelen a tárgyaláson, a védbeszédet a vádlott adhatja elő,
 - több vádlott esetén a perbeszéd sorrendjét a tanács elnöke határozza meg.
6. Viszonzások:
 - a perbeszéd és a felszólalások után, azok sorrendjében viszonzásoknak van helye,
 - a viszonzásra további viszonzás adható,
 - utoljára a védő, illetve a vádlott szólhat.
7. Utolsó szó: az ügydöntő határozat meghozatala előtt az utolsó szó joga a vádlottat illeti.

A perbeszéd írásban is benyújtható a bíróságnak, amit kézbesíteni kell az ügyésznek, a vádlottnak és a védőnek. Ilyenkor a perbeszéd szóbeli előadásakor elegendő a perbeszéd lényegének ismertetése.

A tágabb értelemben vett perbeszédnek közben a szót nem lehet megvonni, de

- ha az eljárás elhúzását célozzák, a tanács elnöke az érintettet erre figyelmezteti,
- ismételt esetben megvonhatja a szót, és
- ha perbeszéde bűncselekményt megvalósító kifejezést foglal magában vagy rendzavarást kelt, akkor a felszólaló félbe is szakítható.

A tágabb értelemben vett perbeszédekben elhangzottakban foglaltak alapján a bíróság

- az ügydöntő határozat meghozatala előtt a bizonyítási eljárást újra megnyithatja (547. §),
- ha azt állapítja meg, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádirati minősítéstől eltérően minősülhet, a tárgyalást a védelem előkészítése érdekében elnapolhatja (548. §).

4.2.1.5. A határozathozatal

A perbeszédet követően a bíróság az ügydöntő határozat meghozatala céljából visszavonul (549. §). Ha tanácsban jár el a bíróság, akkor a tanácskozást követően többségi, titkos szavazással hozza meg a döntését. Ezen a tanácskozáson csak a bíróság tagjai és a jegyzőkönyvvezető vannak jelen (550. §). Az ítélelhozatal az alábbi sorrendben történik:

1. a bíróság megállapítja a tényállást,
2. annak alapján dönt arról, hogy a vádlott bűnös-e,
3. ha a vádlott bűnös, megállapítja, hogy milyen bűncselekményben (minősítés),
4. majd dönt a szankcióról és az egyéb rendelkezésekről.

A határozathozatal során a határozat rendelkező részét le kell írni, és azt a bíróság tagjai aláírják. A tárgyaláson meghozott határozat rendelkező részének aláírt, eredeti példányát a tárgyalási jegyzőkönyvhöz kell fűzni (549. § (2) bek.).

A tárgyaláson felmerült nem érdemi kérdések a tárgyaláson halk tanácskozásban is eldönthetők.

4.2.1.6. Az ügydöntő határozat kihirdetése

A határozatot általában azzal kell közölni, akire a rendelkezése vonatkozik (454. §), és pedig a jelenlévőkkel kihirdetés, egyébként kézbesítés útján (455. §).

Az ügydöntő határozatot a meghozatala után nyomban ki kell hirdetni (549. § (2) bek.). Ha az ügy bonyolultsága, a határozat nagy terjedelme vagy más fontos ok szükségessé teszi, a határozat meghozatalára és kihirdetésére a tárgyalás 8 (kivételesen 15) napra elnapolható (550. §). Ha a tárgyaláson a vádlott (védő) a szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg, a határozat távollétükben is kihirdethető.

A kihirdetés menete a következő:

- az ügydöntő határozat (leírt) rendelkező részét a tanács elnöke állva felolvassa és a jelenlévők állva hallgatják meg (kivéve, ha valakinek az egészségi állapota ezt nem engedi meg);
- ezután a tanács elnöke szóban elmondja az indokolás lényegét (ez már kötetlen, és

mindenki ülve hallgatja meg);

- a kihirdetés után a tanács elnöke kézbesíti az ügydöntő határozat rendelkező részét a jelen lévő fellebbezésre jogosultaknak (az indokolást is tartalmazó kiadmányt később kell kézbesíteni az ügyész, a vádlott, a védő, és a sértett részére, ha velük a határozat rendelkező részét kihirdetés útján már közölték, 455. § (4) bek.);
- majd a tanács elnöke nyilatkoztatja a jelen lévő fellebbezésre jogosultat, hogy
 - az ítéletet tudomásul veszi-e,
 - fellebbezést jelent-e be, vagy
 - a nyilatkozattételre 3 munkanapi határidőt tart-e fenn;
- ezután a fellebbezésre jogosultak nyilatkoznak (az alábbi sorrendben: ügyész, magánfél, vagyoni érdekelt, vádlott, védő).

A bíróság megszünteti a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedést, és nyomban intézkedik a vádlott szabadlábra helyezése iránt, ha

- a vádlottal szemben nem szabott ki végrehajtandó szabadságvesztést vagy javítóintézeti nevelést,
- ezek tartama nem haladja meg a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés tartamát, illetve
- felmentés esetén nem rendelt el kényszergyógykezelést.

A fellebbezési nyilatkozatoktól függően két lehetőség állhat fenn:

- ha az ügydöntő határozat a kihirdetéskor nem emelkedik jogerőre (mert nem vette tudomásul minden jogosult a kihirdetéskor a döntést), a bíróság a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről nyomban határoz; ilyenkor letartóztatás akkor is elrendelhető, ha az ítéletben kiszabott szabadságvesztés tartamára figyelemmel a vádlott szökésétől vagy elrejtőzésétől kell tartani (552. §);
- ha az ügydöntő határozat a kihirdetéskor jogerőre emelkedik, a bíróság lefolytatja az összbüntetési eljárást (hiszen arra a legutóbb befejezett ügyben eljáró elsőfokú bíróság jogosult), ha az eljárásokat azonos hatáskörű bíróságok folytatták le vagy ez a magasabb hatáskörű bíróság (839. §).

A jogorvoslati nyilatkozatok megtétele, valamint a kényszerintézkedésről szóló határozat meghozatala után a tanács elnöke a tárgyalást berekeszti (553. §).

A tanács elnöke az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően is dönthet (554. §)

- a kézbesítendő határozat lefordításáról,
- a határozat kijavításáról vagy
- a zár alá vétel feloldásáról.

4.2.2. Az elsőfokú határozatok

A bírósági eljárásban az alábbi típusú határozatok szülehetnek:

Ügydöntő határozatok			Nem ügydöntő végzések	Határozati formát nem igénylő bírói intézkedések
Ítéletek		Végzések		
Felmentő ítélet	Bűnösítő ítélet			
A bíróság a vádlottat a vád alól felmenti, ha a vádlott bűnössége nem állapítható meg, és az eljárást nem szünteti meg	A bíróság a vádlottat bűnösnek mondja ki, ha megállapítja, hogy bűncselekményt követett el, és büntethető	• eljárást megszüntető végzés • büntetővégzés		

4.2.2.1. Az ügydöntő határozatok

4.2.2.1.1. Az ítélet

A Be. alapelvi szinten rögzíti a vádhoz kötöttség elvét (6. §):

- a bíróság vád alapján ítélezik (a vád a bírósági eljárás conditio sine qua nonja, azaz elengedhetetlen feltétele),
- a bíróságnak a vádról döntenie kell (a vád a bírósági eljárás pozitív kerete, ún. vádkimerítési kötelezettség) és
- a bíróság a vádon túl nem terjeszkedhet (a vád egyben a bírósági eljárás negatív kerete is, ún. vádon túlterjeszkedési tilalom).

A bíróság a vádról ítélettel határoz, ha a vádlottat bűnösnek mondja ki vagy felmenti (563. §):

a) Bűnösítő ítélet (564. §): a bíróság a vádlottat bűnösnek mondja ki, ha megállapítja, hogy bűncselekményt követett el és büntethető. Ha a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen fogadta el, nem alkalmazhat súlyosabb szankciót, mint amelyet a vádirat (előterjesztett indítvány) tartalmaz.

b) Felmentő ítélet (566. §): a bíróság a vádlottat a vád alól felmenti a klasszikus eljárási akadályok közül azoknál, amelyek nem eljárás megszüntetési okok (a cselekmény nem bűncselekmény vagy azt nem a vádlott követte el, avagy ezeket nem lehet bizonyítani, a vádlott büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizáró okok).

4.2.2.1.2. Az eljárást megszüntető ügydöntő végzés

Az eljárás megszüntetési okok mindenkor megelőzik a felmentési okokat. Erre utal egyrészt az, hogy a bíróság ezen okok észlelésekor nyomban megszünteti az eljárást (ez igaz az eljárást megszüntető nem ügydöntő végzésre is), másrészt az is, hogy ha az ítélet kihirdetését követően, de annak jogerőre emelkedése előtt válik ismertté, hogy a vádlott

meghalt vagy eljárási kegyelemben részesült, a bíróság akkor is megszünteti az eljárást, ha a határozat ellen nem jelentettek be fellebbezést (567. § (3) és (7) bek.).

A bíróság ügydöntő végzésével az alábbi esetekben szünteti meg az eljárást (567. § (1) bek. és 573. § (3) bek.):

- a) büntetethőséget megszüntető okok (halál, elévülés, kegyelem, törvényben meghatározott egyéb ok),
- b) a cselekményt jogerősen elbírálták (res iudicata),
- c) az ügyészség a vádat ejtette és magánvádnak (pótmagánvádnak) nincs helye, vagy a sértett magánvádlóként (pótmagánvádlóként) nem lépett fel (esetleg azért nem lehetett a vádelejtést neki kézbesíteni, mert ismeretlen helyen tartózkodott),
- d) a büntetőeljárás átvétele vagy az Európai Unió konzultációs eljárás eredménye alapján a büntetőeljárást más állam hatósága folytatja le,
- e) az ügy nem tartozik magyar büntető joghatóság alá,
- f) jelentéktelen bűncselekmény vagy szabálysértés miatt (amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége).

4.2.2.1.3. Az ügydöntő határozat egyéb rendelkezései

Az ügydöntő határozatokban számos egyéb rendelkezés hozható:

- a) Rendelkezés az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének a hozzáférés végleges megakadályozásával történő végrehajtásáról (570. §): a bíróság erről hivatalból vagy az ügyészség indítványára rendelkezik, ha az elektronikus adathoz való hozzáférésnek az ideiglenes megakadályozása volt elrendelve, és a hozzáférés megakadályozása továbbra is indokolt.
- b) A polgári jogi igény elbírálása (560. és 571. §): a polgári jogi igényről a bíróság alapvetően kétféle döntést hozhat. Ha úgy látja a bíróság, hogy az eljárás alapján érdemben lehet dönteni arról, hogy a sértettet megilleti-e a vádlottal szemben a kártérítés, akkor ítéletben dönt (akár megítéli, akár elutasítja, akár részben ítéli csak meg). Minden más esetben a bíróság a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítja.

A polgári jogi igény érdemi elbírálásának két oldala van (571. §):

- a polgári jogi igény jogalapjáról akkor lehet érdemben dönteni, ha a bíróság által megállapított tényállás a polgári jogi igényvel érvényesített jog alapjául szolgáló, a magánfél által előadott valamennyi tényt tartalmazza (és ez elkülöníthető az összecszerűségtől);
- a polgári jogi igény összecszerűségéről pedig dönthet érdemben a bíróság, ha az ítéletében megállapítja a bűncselekménnyel okozott kárt (vagyonai hátrányt, elkövetési értéket), de csak ezen összeg erejéig.

Ha a polgári jogi igényt nem lehet érdemben elbírálni, akkor azt a bíróság egyéb törvényes útra utasítja. Ennek alapvetően az alábbi okai lehetnek (560. §):

- nem állapítják meg a terhelt büntetőjogi vagy szabálysértési felelősségét;
- a polgári jogi igény érvényesítését a Be. vagy más körülmény kizárja, avagy az elkésztett;
- a polgári jogi igényt ideiglenes intézkedés iránti kérelemmel együtt terjesztették elő;

- a magánfél a bírósággal szemben a Pp. szerinti kizárási okot jelentett be;
- a polgári jogi igényt a Pp. alapján nem lehet elbírálni (pl. polgári perbeli jogképesség hiánya);
- a polgári jogi igényt nem a sértett terjesztette elő vagy az nem tartalmazza a törvényes kellékeket;
- a polgári jogi igény érdemi elbírálása jelentősen késleltetné a büntetőeljárás befejezését vagy azt más körülmény kizárja.

c) A szülői felügyeleti jog megszüntetése (572. §): a bíróság az ügyészség indítványára megszüntetheti a vádlott szülői felügyeleti jogát, ha a vádlottat a gyermekének sérelmére elkövetett szándékos bűncselekményben bűnösnek mondja ki.

A bíróság a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítja, ha az indítvány elbírálása a büntetőeljárás befejezését jelentősen késleltetné, vagy az indítványnak a büntetőeljárásban való érdemi elbírálását más körülmény kizárja.

d) A szabálysértés elbírálása (573. §): ha a bíróság a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény szabálysértés, és ezért a vádlottat felmenti, a szabálysértést elbírálja. Ilyenkor a bíróság elkobzást rendelhet el és a polgári jogi igényt is érdemben elbírálhatja.

e) A büntügyi költség viselése (574-578. §): bíróság a vádlottat általában akkor kötelezi a büntügyi költség viselésére, ha őt bűnösnek mondja ki vagy szabálysértés elkövetéséért a felelősségét megállapítja. Ez alól a szabály alól a Be. pár kivételt tartalmaz:

- a vádlottat nem lehet kötelezni annak a büntügyi költségnek a viselésére, amely (nem az ő mulasztása folytán) szükségtelenül merült fel,
- arra sem kötelezhető a vádlott, amelynek viselésére a Be. alapján mást kell kötelezni (pl. több vádlott esetén az elkülöníthető költségek),
- a bíróság a bűncselekmény tárgyi súlyához képest aránytalanul nagy büntügyi költség egy részének megfizetése alól a vádlottat mentesítheti,
- a vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén is kötelezni kell a vádlottat annak a költségnek a viselésére, amely az ő mulasztása folytán merült fel,
- az eljárás megszüntetése esetén a büntügyi költség (egy részének) a megfizetésére kötelezhető a vádlott, ha az eljárást a terhelt magatartásától függő büntethetőséget megszüntető ok miatt szüntették meg.

Amely büntügyi költségnek a viselésére nem lehet senkit kötelezni, azt az állam viseli. Ha a vádat az ügyészség képviselte, és a bíróság a vádlottat felmenti (kivéve: kóros elmeállapot), vagy vele szemben az eljárást az ügyészség vádejte miatt megszünteti, az állam az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől számított 1 hónapon belül megtéríti a vádlott költségét, valamint a meghatalmazott védő díját és költségét. Ha magánvádló vagy pótmagánvádló képviselte a vádat, felmentés és eljárás megszüntetés esetén ő viseli a büntügyi költségnek azt a részét, amit az államnak kellene (és felmentésnél ő téríti meg a védői költségeket is, 782. és 813. §). Pótmagánvád esetén ez a rendelkezés csak a pótmagánvádlói fellépést követően felmerült büntügyi költségre vonatkozik, és csak a büntügyi költség azon részére, amely bűncselekmény vonatkozásában a vádindítványt előterjesztette vagy az írásbeli bejelentést tette (amire nézve fellebbezett vagy másodfellebbezést jelentett be).

4.2.2.1.4. Az ügydöntő határozat felépítése

A bíróság ügydöntő határozata négy fő részből áll (451. és 561. §):

Bevezető rész	• a bíróság megnevezése, • ügyszám, • a bírósági eljárás helye, • a bírósági eljárás formája, • tárgyalási napok, • nyilvános volt-e a tárgyalás?, • a határozathozatal helye és ideje
Rendelkező rész	• a vádlott előzetes fogva tartására vonatkozó adatok, • a vádlott személyi adatai, • a vádlott bűnösnek kimondása vagy felmentése (utalás az eljárás megszüntetésére), • a bűncselekmény megnevezése, • bűnösítő ítéletben a szankció megjelölése vagy az, hogy a bíróság a büntetés kiszabását mellőzi, • egyéb rendelkezések, • a bűnügyi költségre vonatkozó rendelkezés
Indokolás	• a vádra történő utalás, • a vádlott személyi körülményei, • tényállás, • a bizonyítékok értékelése, • minősítés, • egyéb rendelkezések (bűnösítő ítéletben a szankció) indokolása jogszabályi hellyel / felmentő ítéletnél vagy eljárás megszüntető végzésnél annak az oknak a feltüntetése, amely a bíróságot a határozat kialakításában vezette
Záró rész	• keltezés, • aláírás, • esetleg jogerősítési záradék

Az indokolás bizonyos esetekben rövidített lehet, és nem kell tartalmazni a bizonyítékok értékelését (562. §):

- ha az ügydöntő határozat ellen senki sem jelentett be fellebbezést;
- ha a fellebbezés kizárólag a szankció ellen irányul;
- a fellebbezéssel nem érintett bűncselekmény tekintetében, ha az ügydöntő határozat több bűncselekményről rendelkezik;
- ha a bíróság elfogadta a terhelt bűnösséget beismerő nyilatkozatát és erre alapítva állapította meg a terhelt bűnösségét;
- ha a fellebbezés kizárólag az ítéletnek az egyszerűsített felülvizsgálati eljárás tárgyát képező kérdésre, továbbá a polgári jogi igényre vagy a szülői felügyeleti jog megszüntetésére vonatkozó rendelkezése ellen irányul.

4.2.2.2. A nem ügydöntő határozatok

A nem ügydöntő határozatok közé tartozik a bíróságnak minden olyan döntése, amikor nem dönt a büntetőjogi felelősségről illetve a szankciókról. Ilyennek kell tekinteni különösen az alábbi döntéseket:

a) Az eljárás felfüggesztése (535. §): az eljárás felfüggesztésének a tárgyalás megkezdése után is helye van a tárgyalás előkészítésénél meghatározott okokból. A betegség, elmebetegség, ismeretlen helyen (külföldön) tartózkodás miatti eljárás felfüggesztés nem akadályozza egyes vagyoni rendelkezéseknek (elkobzás, vagyonekobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, a lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele).

b) A tárgyaláson kívül hozott határozatok (537. §): általában iratok alapján dönthet a bíróság egyéb kérdésekben (tanácsnak kell döntenie az áttételről, egyesítésről, elkülönítésről, az eljárás felfüggesztéséről vagy megszüntetéséről).

c) A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekről szintén lehet döntenie akár tárgyaláson kívül is tanácsban, az elrendeléshez pedig legalább ülést kell tartani (537. §). Ezen kényszerintézkedések tartamát a Be. az alábbiak szerint szabályozza:

- vádemelés utáni elrendelés (fenntartás) esetén az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig,
- ezutáni elrendelésnél (fenntartásnál) a másodfokú eljárás befejezéséig,
- a másodfokú ügydöntő határozat kihirdetése utáni elrendelésnél (fenntartásnál) a harmadfokú eljárás befejezéséig,
- hatályon kívül helyező (kasszációs) végzésben való elrendelés (fenntartás) esetén pedig a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tartanak.

d) Nem ügydöntő végzések (449. § (3) bek.): ilyen különösen a bíró kizárása, a védő és a szakértő kirendelése, felmentése, az elővezetés és a körözés elrendelése, az elfogatóparancs kibocsátása, visszavonása vagy módosítása, a vádlottnak a tárgyaláson való jelenlétre kötelezése, a vádlottnak a tárgyaláson való jelenlét jogáról való ismételt lemondásának engedélyezése, a zárt tárgyalás elrendelése.

e) A pervezető végzések (449. § (4) bek.): az ügy bíróságra érkezését követően az ügy menetét megállapító, az eljárási cselekmény előkészítésére irányuló vagy elvégzése érdekében hozott nem ügydöntő végzés. Ilyen különösen az ügy tárgyalásra vagy tanácsra utalása, a kitűzés, elhalasztás, elnapolás, félbeszakítás, idézés és értesítés, egyesítés és elkülönítés, a tárgyalás vezetésének és rendjének fenntartása körében hozott végzés (kivéve: rendbírság, költségek viselésére kötelezés, őrizet), a vádtól eltérő minősítés megállapítása és a bizonyítási indítvány tárgyában hozott végzés.

f) A nem ügydöntő eljárást megszüntető végzés (567. § (2) bek. és 719. § (4) bek.): a bíróság nem ügydöntő végzésével is megszüntetheti az eljárást egyes esetekben:

- eljárási akadály (a feljelentés, a legfőbb ügyész rendelkezése és a magánindítvány hiánya),
- ha a vádat nem az arra jogosult emelte, illetve
- ha a vádirat nem vagy hiányosan tartalmazza a törvényes elemeket, valamint
- ha az indítványt a mentelmi jog felfüggesztésére jogosult elutasította.

4.2.2.3. A határozat írásba foglalása és kijavítása

A jegyzőkönyvbe nem foglalt határozat írásba foglalására a Be. három határidőt állapít meg (452. §):

- általában legkésőbb a meghozatalától (kihirdetésétől illetve a jogorvoslati határidő leteltétől) számított 1 hónapon belül kell írásba foglalni (a teljes határozatot, az indokolással együtt),
- ha hosszabb indokolást igényel, 2 hónap áll rendelkezésre;
- ezt a határidőt a bíróság elnöke egy alkalommal, legfeljebb 2 hónappal meghosszabbíthatja.

Ha a határozat elírást vagy számítási hibát tartalmaz, a bíróság a határozat kijavítását indítványra vagy hivatalból elrendelheti. A kijavítás nem változtathat a kijavított határozat érdemén (453. §). A kijavítás tárgyában hozott végzés ellen csak akkor van helye fellebbezésnek, ha az a rendelkező részt érinti. Az elsőfokú bíróság határozatát a másodfokú bíróság is kijavíthatja a fellebbezést érdemben elbíráló határozatában.

4.2.3. Sajátos elsőfokú eljárások

4.2.3.1. Magánvádas eljárás

Magánvádas eljárásban a tárgyaláson a magánvádló jelenléte kötelező, a képviselőjét pedig értesíteni kell (773. §). A bíróság az idézéssel (értesítéssel) egyidejűleg arról is tájékoztatja a magánvádlót (képviseelőjét), hogy a kitűzött határnapon milyen bizonyítás felvételét tervezi.

A tárgyaláson a vád (a viszonvád) lényegét a magánvádló képviselője illetve a védő adja elő. Ha a magánvádlónak nincs képviselője (nincs jelen), illetve a vádlottnak nincs védője, akkor a bíróság ismerteti a vádat.

Magánvádas tárgyaláson a bizonyítás felvétele a bíróság kezében van: mindig a bíróság hallgatja ki a vádlottat és a tanút, illetve hallgatja meg a szakértőt (775. §). Szintén sajátosság, hogy ha a magánvádló tanúkénti kihallgatása szükséges, a bizonyítási eljárás nem a vádlott, hanem a magánvádló kihallgatásával kezdődik.

A magánvádló a vádat bármikor ejtheti és azt nem köteles indokolni (776. §). Emellett nemcsak a személyes meghallgatáson, hanem a magánvádas tárgyaláson is létezik hallgatólagos vádelejtés, éspedig két módon:

- ha a magánvádló a tárgyaláson nem jelenik meg, és magát alapos okkal, előzetesen, haladéktalanul nem mentette ki, illetve elérhetetlenné vált, úgy kell tekinteni, hogy a vádat ejtette;

- a magánvádló rendzavarása esetén a tárgyalásról nem utasítható ki (nem vezettethető ki), de ha a rendzavarással nem hagy fel, és ezzel lehetetlenné teszi a tárgyalás jelenlétében való folytatását, szintén úgy kell tekinteni, hogy a vádat ejtette.

Vádelejtés és hallgatólagos vádelejtés esetén a bíróság az eljárást megszünteti.

A vádelejtés mellett szólni kell az ügyészi elállásról is. Ha ugyanis az ügyész magánvádas ügyben átveszi a vád képviselőt, majd a tárgyaláson a vád képviselőtől elállt, és a sértett jelen van, a bíróság a tárgyalást folytatja. Ellenkező esetben a bíróság a tárgyalás elnapolásával egyidejűleg új tárgyalást tűz ki, a sértettet pedig tájékoztatja, hogy a vádat ismét ő képviseli.

Magánvádas ügyben a határozatokat általában nem az ügyésszel, hanem a magánvádlóval kell közölni (kivéve, ha az ügyész átvette a vád képviselőt).

4.2.3.2. Pótmagánvádas eljárás

A 802. § szerint a pótmagánvádló a bírósági eljárásban a sértett jogain kívül az ügyészség jogait gyakorolja és az ügyészség feladatait látja el:

- ideértve a vádlott személyi szabadságát érintő kényszerintézkedés elrendelésének és az elfogatóparancs kibocsátásának indítványozását, de
- nem indítványozhatja a vádlott szülői felügyeleti jogának megszüntetését, és a vádat nem terjesztheti ki.

A tárgyaláson a pótmagánvádló és jogi képviselője jelenléte kötelező és a bíróság őket is tájékoztatja, hogy a kitűzött határnapon milyen bizonyítás felvételét tervezi (éppúgy, mint a magánvádas ügyben). Ha a pótmagánvádló jogi képviselője a tárgyaláson alapos kimentés nélkül nem jelenik meg, a bíróság a tárgyalást a jogi képviselő költségére elhalasztja, és a jogi képviselőt rendbírsággal sújthatja (803. §).

Pótmagánvádas ügyben az eljárás megszüntetésének három sajátos esete van:

Hallgatólagos vádelejtés	Kiterjesztett vádelejtési jog	Képviselő megszünése
• a tárgyaláson sem a pótmagánvádló, sem jogi képviselője nem jelenik meg (és nem mentették ki magukat) • a pótmagánvádló a rendzavarással nem hagy fel, és ezzel lehetetlenné teszi a tárgyalás jelenlétében való folytatását	• a pótmagánvádló a vádat kifejezett nyilatkozattal bármikor, indokolás nélkül ejtheti	• a pótmagánvádló jogi képviselője az eljárásban megszűnik, és a pótmagánvádló a bíróság felhívását követő 15 napon belül nem gondoskodik a jogi képviselőtől

A vádindítvány vagy a pótmagánvádlóként való fellépés bíróság általi elfogadását követően a folyamatban lévő pótmagánvádas ügyhöz más pótmagánvádas ügyet nem lehet egyesíteni (805. §).

Ha az ügyészség átvette a vád képviselőjét, de attól később elállt, két lehetőség van:

- ha a sértett és jogi képviselője jelen van, a bíróság a tárgyalást folytatja,
- ha nincsenek jelen, a bíróság a tárgyalás elnapolásával egyidejűleg új tárgyalást tűz ki, a sértettet pedig tájékoztatja, hogy a vádat ismét ő képviseli (806. §).

4.2.3.3. Bíróság elé állítás

Bíróság elé állítás esetén a bírósági eljárásban a védő részvétele kötelező (728. §). Mivel ilyenkor nem készül vádirat, hanem az ügyész a vádat szóban terjeszti elő, az ügyészség a tárgyalás megkezdése előtt adja át a bíróságnak (ha eddig nem történt meg)

- a feljegyzést a vádról,
- a nyomozás ügyiratait és
- az egyéb tárgyi bizonyítási eszközöket.

A vád előterjesztése után a bíróság az ügyiratokat az ügyészségnek visszaküldi, ha

- a bíróság elé állításig rendelkezésre álló határidő letelt;
- a bűncselekményre a törvény 10 évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendel;
- a bizonyítási eszközök nem állnak rendelkezésre vagy
- vádmódosítás esetén a bíróság elé állítás feltételei a módosított vád szerinti bűncselekményre már nem állnak fenn.

Bíróság elé állítás esetén a tárgyalást csak egy alkalommal, legfeljebb 15 napra lehet elnapolni (729. §). Ha a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményéhez képest további bizonyítási eszközök felkutatása szükséges, és ezért a tárgyalás 15 napon belül vagy újabb elnapolás nélkül nem folytatható, a bíróság az ügyiratokat visszaküldi az ügyészségnek.

Az ügyiratok ügyészségnek történő visszaküldése miatt nincs helye fellebbezésnek.

4.2.3.4. In absentia eljárások

A Be. a terhelt távollétében (in absentia) való külön eljárás négy formáját ismeri:

- a) eljárás a távollévő terhelttel szemben,
- b) eljárás a külföldön tartózkodó terhelt távollétében,
- c) biztosíték letétbe helyezésével folyó és
- d) vagyonelvonásra irányuló eljárás.

ad a) A bíróság a távollévő terhelttel szemben az ügyészség erre irányuló indítványára jár el (749. §), magánvádló és pótmagánvádló ilyen indítványt nem terjeszthet elő (786. és 817. §).

A távollévő vádlottal szembeni eljárásnak az alábbi esetei lehetségesek (750. §):

- az ügyészség eleve távollévő terhelttel szemben emelt vádat (ha időközben a vádlott elérhetősége a tárgyalás megkezdéséig ismertté válik, a bíróság erről tájékoztatja az ügyészséget);

- a vádlott a vádemelés után válik elérhetetlenné: ha a távollévő terhelttel szembeni eljárás lefolytatásának feltételei fennállnak, a bíróság az ügyészséget erről tájékoztatja (ha 15 napon belül indítványozza az ügyészség, akkor a terhelt távollétében járnak el; ha nem, akkor felfüggesztik az eljárást);
- másodfokon és harmadfokon is irányadóak a fenti rendelkezések.

Ha az eljárást a terhelt távollétében folytatják le, de a terhelt időközben előkerül, akkor attól függően, hogy mikor válik elérhetővé, más és más lesz a következmény:

Mikor kerül elő a vádlott?	Mi a következménye?
az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának meghozatala előtt	• a bíróság a tárgyalást a korábbi tárgyalás anyagának ismertetésével folytatja • szükség esetén a bizonyítási eljárást újra megnyitják
az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának meghozatala után	• a vádlott a fellebbezésre nyitva álló határidőn belül fellebbezést jelenthet be
a másodfokú bírósági eljárásban	• a másodfokú bíróság tárgyalást tűz ki • a vádlottat kihallgatja • ismerteti a vádlott távollétében tartott tárgyalás anyagának lényegét • ha szükséges, a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel
a harmadfokú bírósági eljárásban	• a harmadfokú bíróság a másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezi, és a másodfokú bíróságot új eljárásra utasítja (kivéve, ha eljárási szabálysértés miatt az elsőfokot kell új eljárásra utasítani)
a harmadfokú hatályon kívül helyező végzés elleni jogorvoslat elbírálásakor	• a Kúria a harmadfokú bíróság határozatát hatályon kívül helyezi, és a harmadfokú bíróságot új eljárásra utasítja
a jogerős ügydöntő határozat meghozatala után	• a vádlott javára perújítási indítványt lehet előterjeszteni

Ha a vádlott előkerül, és a megismételt eljárás során ismételten ismeretlen helyre távozik, a bíróságnak a távollévő vádlottal szembeni eljárás alapján hozott határozata érdemi vizsgálat nélkül hatályában marad (753. §).

A távollévő fiataalkorú esetén előkészítő ülés, illetve tárgyalás nem tartható.

ad b) A külföldön tartózkodó terhelt távollétében történő eljárásra általában a távollévő terhelttel szembeni eljárás szabályai irányadók (754. §).

A külföldön ismert helyen tartózkodó terhelt távollétében az eljárás lefolytatásának vagylagos és együttes feltételek esetén van helye (755. §). A vagylagos feltételek közül legalább az egyiknek fenn kell állnia, míg az együttes feltételek mindegyike irányadó:

Alternatív (vagylagos) feltételek	Konjunktív (együttes) feltételek
• európai (nemzetközi) elfogatóparancs kibocsátásának nincs helye / az ügyészség végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabására (javítóintézeti nevelés alkalmazására) nem tett indítványt, és a terhelt szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg vagy külföldön fogva van • európai (nemzetközi) elfogatóparancsot bocsátottak ki, de a terhelt elfogását követően ○ a terhelt átadására (kiadására) 12 hónapon belül nem került sor, ○ a terhelt átadását (kiadását) megtagadták, ○ a büntetőeljárás átadására nem került sor vagy ○ a terhelt halasztott átadását (kiadását) rendelték el	• a távollétes eljárást a bűncselekmény tárgyi súlya vagy az ügy megítélése indokolja és • a terhelt részvétele nemzetközi bűnügyi jogsegélykérelem előterjesztésével (telekommunikációs eszköz alkalmazása útján) nem biztosítható, vagy ezek alkalmazását a bűncselekmény tárgyi súlya vagy az ügy megítélése nem indokolja

Ha a terhelt külföldön fogva van, a külföldön tartózkodó terhelttel szembeni eljárás lefolytatásának a vádemelést követően csak a terhelt hozzájárulásával van helye. Ha a terhelt az eljárás folytatásához nem járul hozzá, a bíróság az eljárást felfüggeszti (756. §).

A távollévő fiatalok esetén előkészítő ülés, illetve tárgyalás itt sem nem tartható.

ad c) Az életvitelszerűen külföldön élő terhelt indítványára a vádemelés előtt az ügyészség, azt követően a bíróság biztosíték letétbe helyezését soron kívül engedélyezheti (757. §), ha

- a bűncselekményre a törvény 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel,
- a terhelttel szemben előre láthatóan pénzbüntetés kiszabására, illetve vagyonelkobzás elrendelésére kerül sor,
- a terheltnek a tárgyalástól és az eljárási cselekményektől való távolmaradása az eljárás érdekeit nem sérti,
- a terhelt megbízta a védőjét a kézbesítési megbízotti feladatok ellátásával és
- a bűncselekmény nem okozott halált.

A biztosíték letétbe helyezésének engedélyezése iránti indítványt a terhelt vagy védője az eljáró bíróságnál vagy ügyészségnél terjesztheti elő. Az indítványban a terheltnek nyilatkoznia kell arról, hogy ha az a kiszabott szabadságvesztés vagy elzárás végrehajtása érdekében szükséges, Magyarország területére visszatér. A bíróság vagy az ügyészség az indítványról az ügyiratok alapján dönt, szükség esetén meghallgatja a terheltet és a védőt (a bíróság akár az ügyészt is). A biztosíték összegét az előreláthatóan kiszabásra kerülő pénzbüntetés, alkalmazandó vagyonek Kobzás, valamint a felmerülő bűnügyi költség végrehajtásához szükséges mértékben határozzák meg.

Ha engedélyezték a biztosíték letétbe helyezését, és a terhelt a biztosítékot letétbe helyezte, az eljárási cselekmények és a tárgyalás a terhelt távollétében is megtarthatók, és a bíróság az eljárást a meg nem jelent vádlottal szemben befejezheti (758. §). A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező. Ha a terhelt a biztosítékot letétbe helyezte, és Magyarország területét elhagyta, a büntetőeljárásban nem lehet alkalmazni a távollévő terhelttel szembeni (külföldön tartózkodó terhelt távollétében történő) eljárás rendelkezéseit, és az eljárás ezen okból nem is függeszthető fel. Ha változik az eljárás tárgya (a terheltet további bűncselekménnyel is gyanúsítják, kiterjesztik a vádat stb.), és a továbbiakban nincs helye a biztosíték letétbe helyezésének, akkor azt vissza kell adni, és a terheltnek a továbbiakban meg kell jelennie az eljárásban.

A biztosíték az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésével az államra száll, ha a terhelt felelősségét megállapítják (akár bűnösítő ítéletben, akár büntetővégzésben, de felmentő ítéletben vagy eljárást megszüntető végzésben is, ha a vagyonek Kobzást elrendelik). Ha a bíróság pénzbüntetést szab ki, vagyonek Kobzást alkalmaz, illetve a terheltet a bűnügyi költség megfizetésére kötelezi, avagy megállapítja a polgári jogi igényt, az államra szállt biztosítékot ezek végrehajtására kell fordítani (760. §).

A biztosíték a terheltnek visszajár

- teljes egészében: felmentés, eljárás megszüntetés esetén (ha vagyonek Kobzást nem rendeltek el);
- részben: ha a biztosíték összege meghaladja a vagyoni kötelezés mértékét.

ad d) Ha a bűncselekménnyel összefüggő vagyon vagy dolog elvonására, adat hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljárás (vagyonek Vonásra irányuló eljárás) adatai alapján

- elkobzás,
- vagyonek Kobzás,
- elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele,
- lefoglalt dolog állami tulajdonba vétele, vagy
- annak megállapítása szükséges, hogy valamely vagyon jogerős ügydöntő határozattal elrendelt vagyonek Kobzás hatálya alá tartozik,
az ügyészség erre irányuló indítványt tesz a bíróságnak.

A bíróság az ügyiratok alapján dönt, és csak szükség esetén tart tárgyalást (823. §). Ha a bíróság tárgyalást tart, előkészítő ülés tartásának nincs helye. A bírósági eljárásban az eljárás felfüggesztésének nincs helye.

A tárgyalás megnyitása után a tanács elnöke szükség esetén ismerteti az alapügyben hozott határozat, ezt követően pedig az ügyész az indítvány lényegét.

A bíróság kétféle döntést hozhat:

- rendelkezik az elkobzásról (vagyonelkobzásról, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételéről, a lefoglalt dolog állami tulajdonba vételéről), ha az indítvány alapos;
- minden más esetben az indítványt elutasítja.

Ha a bíróság határozatát az ügyiratok alapján hozta meg, ügydöntő végzése ellen nincs helye fellebbezésnek, de az ügyész, az egyéb érdekelt, a terhelt és a védője a végzés kézbesítésétől számított 8 napon belül tárgyalás tartását kérhetik, amire a büntetővégzés ellen kért tárgyalásra vonatkozó rendelkezések irányadók.

4.2.3.5. Eljárás egyezség esetén

Ha az egyezség jóváhagyása után tárgyalás tartása szükséges, a bíróság a tárgyalás megkezdése után az egyezség lényegét ismerteti (737. §).

A bíróság az egyezséget jóváhagyó végzést az ügyész és a vádlott nyilatkozatának beszerzése után hatályon kívül helyezheti, ha a bizonyítás eredményéhez képest úgy látja, hogy a tényállás, illetve a minősítés változása folytán az egyezség megtagadásának lett volna helye. Ilyenkor

- az egyezség az ügyészséget és a terheltet sem köti,
- bíróság határoz (az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára) a vádlott távollétében lefolytatott bizonyítás megismétléséről, és
- az ügyész, a vádlott és a védő 15 napon belül korlátlanul előterjesztheti indítványait.

4.2.3.6. Megismételt elsőfokú eljárás

A bíróság határozatának hatályon kívül helyezése vagy az Alkotmánybíróság általi megsemmisítése esetén az eljárást meg kell ismételni (632. §). A hatályon kívül helyező végzés indokolása tartalmazza

- a hatályon kívül helyezés okát,
- a megismételt eljárásra vonatkozó iránymutatást, és
- elrendelhető, hogy az ügyet más tanács vagy kivételesen más bíróság tárgyalja.

A megismételt eljárásban a bíróságnak ezeket az indokokat (iránymutatást) figyelembe kell vennie. Ugyanakkor a megismételt eljárásban hozott ítélet felülbírálata során a másodfokú (harmadfokú) bíróságot változatlan tényállás mellett sem kötik a hatályon kívül helyező határozatban kifejtett okok és indokok.

A megismételt eljárásban előkészítő ülés tartásának nincs helye (633. §).

A megismételt eljárásban a tárgyalás megkezdése után a tanács elnöke ismerteti az alábbiak lényegét:

- a kívül helyező / megsemmisítő határozat,
- a hatályon kívül helyezett / megsemmisített határozat,
- ha másodfokon bizonyítást vettek fel, a másodfokú bírósági tárgyalás jegyzőkönyve,
- a vádirat (ha azt a kasszáció után módosították, akkor az ügyész ismerteti), és
- ha a vádlott nem tesz vallomást, a korábbi tárgyaláson tett vallomásának lényegét is ismertethetik (felolvashatják),

- a tanú kihallgatása (szakértő meghallgatása) helyett ismertethető vagy felolvasható a korábbi vallomás (szakvélemény) jegyzőkönyvének a lényege (ki nem küszöbölhető megalapozatlanság kivételével, ha ez okozta a megalapozatlanságot).

4.2.3.7. Tárgyalás a katonai büntetőeljárásban

Katonai büntetőeljárásban két sajátos tárgyalás lehetséges:

- a tárgyalás különös szabályai általában a katonai büntetőeljárásban;
- a fegyelmi fenyítést kiszabó határozat vagy parancs bírósági felülvizsgálata.

ad a) A katonai tanácsban az alacsonyabb rendfokozatú bíró a magasabb rendfokozatút megelőzően szavaz. Azonos rendfokozat esetén az szavaz először, aki a rendfokozatba később lépett elő. A rendfokozatba történő előlépés időpontjának azonossága esetén a fiatalabb szavaz először. A tanács elnöke utolsónak adja le szavazatát (715. §).

Ha a bíróság a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény szolgálati helyen (szolgálati összefüggésben) elkövetett szabálysértés, és ezért a vádlottat felmenti, az ügyiratokat (a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés kivételével) a fegyelmi eljárás lefolytatása céljából megküldi a fegyelmi jogkör gyakorlójának. Ha a katona szolgálati viszonya az ügyiratoknak a fegyelmi jogkör gyakorlójának történt megküldése előtt megszűnt, a szabálysértést a bíróság bírálja el.

ad b) A fegyelmi fenyítést kiszabó határozat vagy parancs bírósági felülvizsgálatának indítványozása esetén a bíróság az indítványt tárgyaláson, egyesbíróként bírálja el (711. §). Az indítvány a tárgyalás megkezdéséig visszavonható.

A tárgyalás időpontjáról értesíteni kell a fenyítést kiszabó fegyelmi jogkör gyakorlóját és az ügyészséget. A tárgyaláson a fegyelmi jogkör gyakorlója és az ügyész felszólalhat, vagy a tárgyalás megkezdése előtt írásbeli nyilatkozatot nyújthat be.

A bíróság az indítványt végzéssel három módon bírálhatja el:

- a határozatot vagy a parancsot helybenhagyja, ha az indítvány alaptalan,
- a fenyítés mértékét csökkenti vagy enyhébb fenyítést alkalmaz,
- a fenyítést kiszabó határozatot vagy parancsot megsemmisíti, ha az ügy büntetőeljárásban történő elbírálása esetén felmentő vagy eljárást megszüntető rendelkezést kellene hozni.

Tehát a fegyelmi fenyítést kiszabó határozat vagy parancs bírósági felülvizsgálata esetén semmiképpen sem születhet a terhelt számára kedvezőtlenebb döntés.

4.2.3.8. Perújítási tárgyalás

Ha a perújítást elrendelték, perújítási tárgyalásra kerül sor. A perújítási eljárásban előkészítő ülés tartásának nincs helye (646. §).

A bíróság a perújítás elbírálása során az alapügyben alkalmazott szankció végrehajtását (a jogerős ügydöntő határozatban foglaltak teljesítését) felfüggesztheti, félbeszakíthatja, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti.

A bíróság a terheltnek a tárgyalásra szóló idézéssel együtt a perújítást elrendelő végzést is kézbesíti.

A bíróság a vádirat helyett a perújítással megtámadott ítélet és a perújítást elrendelő végzés lényegét ismerteti a tárgyaláson. A tárgyalás során

- a bizonyítás terjedelmét kizárólag az a perújítási ok határozza meg, amely miatt a perújítást elrendelték, és
- nem rendelhető el olyan bizonyítás, amely a terhelt terhére szóló változást eredményezne, ha a perújítási indítványt a terhelt javára terjesztették elő.

A perújítási tárgyalás alapján az alábbi határozatok hozhatók:

- ha a perújítás alapos, a bíróság az alapügyben hozott ügydöntő határozatot (annak a perújítással megtámadott részét) hatályon kívül helyezi, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz;
- a bíróság a perújítást elutasítja, ha
 - az alaptalan vagy
 - a (külföldön levő) terhelt távollétében hozott ítélet elleni perújítási eljárásban a terhelt elérhetetlenné vált.

Alapos perújítás esetén újra lehet dönteni a polgári jogi igényről és a szülői felügyeleti jog megszüntetéséről is.

A perújítás elrendelése után hozott határozatok ellen az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak.

4.3. A perorvoslatok fő kérdései

4.3.1. A perorvoslatok fogalma és felosztása

Perorvoslatoknak a bírósági szakban érvényesülő jogorvoslatokat nevezzük: a bíróság valódi vagy vélt, anyagi jogi (error in iure), eljárásjogi (error in procedendo) vagy ténybeli (error in facto) hibáinak kiküszöbölésére szolgálnak. A perorvoslat tehát szűkebb fogalom a jogorvoslathoz képest: minden perorvoslat jogorvoslat, de nem minden jogorvoslat perorvoslat.

A perorvoslatokat négy szempont szerint lehet osztályozni:

a) szűkebb vagy tágabb értelemben vett perorvoslatok: a szűkebb perorvoslatok azok, amelyeket a jogirodalmi és jogalkalmazói felfogás is általában kifejezetten perorvoslatnak tekint (pl. fellebbezés), míg a tágabb értelemben vett perorvoslatoknak jogorvoslati jellegük van, de a Be. egyéb részein helyezkednek el (pl. tárgyalás tartása iránti kérelem);

b) rendes vagy rendkívüli perorvoslatok: a rendes perorvoslatokra a jogerőre emelkedés előtt (pl. fellebbezés), a rendkívüliekre azután kerülhet sor (pl. perújítás);

c) devolutív vagy nem devolutív perorvoslatok: a devolutív perorvoslatokat a megtámadott határozatot hozó bíróságnál magasabb szintű bíróság bírálja el (pl. fellebbezés, másodfellebbezés), míg a nem devolutív perorvoslatok esetén általában az a bíróság bírálja el a perorvoslatot, amelynek a határozata ellen irányul (pl. igazolási kérelem);

d) szuszpenzív vagy nem szuszpenzív perorvoslatok: a szuszpenzív perorvoslatnak a határozat végrehajtására nézve halasztó hatálya van (pl. fellebbezés), míg a nem szuszpenzív perorvoslattal megtámadott határozat a perorvoslatra tekintet nélkül végrehajtható (pl. felülvizsgálat); nem szuszpenzív perorvoslatok esetén a perorvoslatot elbíráló bíróság a perorvoslati kérelemnek halasztó hatályt tulajdoníthat (amire ritkán kerül sor).

Az egyes perorvoslatokra az alábbiak jellemzők:

	Szűkebb vagy tágabb értelemben	Rendes vagy rendkívüli	Devolutív vagy nem devolutív	Szuszipenzív vagy nem szuszipenzív
Fellebbezés	szűkebb	rendes	devolutív	szuszipenzív
Másodfellebbezés	szűkebb	rendes	devolutív	szuszipenzív
Perújítás	szűkebb	rendkívüli	nem mindig devolutív	nem szuszipenzív
Felülvizsgálat, törvényességi jogorvoslat, jogegységi eljárás	szűkebb	rendkívüli	devolutív	nem szuszipenzív
Egyszerűsített felülvizsgálat	szűkebb	rendkívüli	nem devolutív	nem szuszipenzív
Tárgyalás tartása iránti kérelem	tágabb	rendes	nem devolutív	szuszipenzív
Igazolási kérelem	tágabb	rendkívüli	nem devolutív	nem szuszipenzív
Kifogás	tágabb	rendes	devolutív	nem szuszipenzív

A perújítás azért nem mindig devolutív perorvoslat, mert a 643. § az alapügyben eljáró (vagy akár el sem járt) másodfokú bíróság dönt a perújítás megengedhetőségének kérdésében. Azaz elsőfokon jogerőre emelkedett ügydöntő határozatnál a perújítás devolutív, minden más esetben (másod- vagy harmadfokon jogerőre emelkedett határozatok) nem devolutív. Különösen érdekes ebből a szempontból a harmadfokon jogerőre emelkedett határozat elleni perújítási indítvány, amikor alacsonyabb fokú bíróság dönt a perorvoslatról, mint a megtámadott határozatot hozó bíróság.

4.3.2. Jogerő, véglegesség és részjogerő

A bírósági határozatok nagy része legalább egyszerű kötőerővel bír. Azaz az adott határozatot hozó bíróság a határozatát később nem változtathatja meg (ide nem értve a kijavítást), de rendes perorvoslat előterjesztését követően más bíróság igen (pl. az elsőfokú ítélet elleni fellebbezést követően az elsőfokú bíróság nem változtathatja meg saját döntését, de a másodfokú bíróság igen). Néha előfordulnak olyan bírói döntések is, amelyeknek még egyszerű kötőerejük sincs: így pl. a bizonyítási indítvány elutasítását követően a bíróság később mégis eleget tehet az adott indítványnak, ha a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a korábbi álláspontjával ellentétesen szükséges lehet a tényállás tisztázásához.

Az egyszerű kötőerőhöz képest magasabb fokozatot jelent a jogerő (minősített kötőerő). A jogerővel bíró határozatokat ugyanis már nemcsak a határozatot hozó, hanem más bíróságok sem változtathatják meg rendes perorvoslati kérelem alapján. Ez a jogerő lehet alaki jogerő, ami azoknak a határozatoknak a jellemzőjük, amelyek nem döntenek el az ügyet, de rendes perorvoslattal már nem támadhatók meg (pl. jogerős hatályon kívül helyező végzés), anyagi jogerőről pedig akkor beszélünk, ha a határozatnak kötelező, irányadó jellege van az adott kérdés tekintetében.

A kötőerő vonatkozásában a Be. két jogintézményt szabályoz:

- a) az ügydöntő határozatok esetén jogerőről, míg
- b) a nem ügydöntő határozatoknál véglegességről
beszél, és ennek kapcsán kell szólni
- c) a részjogerőről is.

ad a) A bíróság jogerős ügydöntő határozata végleges, mindenkre kötelező döntést tartalmaz

- a vádról,
- a terhelt büntetőjogi felelősségéről,
- a büntetőjogi következményekről vagy ezek hiányáról (456. §).

A jogerővel kapcsolatosan három fontos kérdés merül fel:

- a/1) a jogerőre emelkedés időpontja;
- a/2) a jogerő hatásai és
- a/3) a jogerő feloldása.

ad a/1) Az első-, másod- és harmadfokú ügydöntő határozat, valamint a büntetővégzés jogerőre emelkedésének időpontját az alábbi táblázat szemlélteti (458. §):

	Elsőfokú ügydöntő határozat	Másodfokú ügydöntő határozat	Harmadfokú ügydöntő határozat	Büntetővégzés
a meghozatal (ki hirdetés) napja	X (ha a fellebbezést a Be. kizárja)	X (ha harmadfokú eljárásnak nincs helye)	X	
a tudomásul vétel napja	X	X		X (a jogosultak ügy nyilatkoznak, hogy nem kérik tárgyalás tartását)
a perorvoslat visszavonásának a napja	X	X		X
a határidő perorvoslat bejelentése nélküli leteltének napja	X	X		X
a perorvoslat elutasításának a napja	X	X		
a megtámadott határozat helybenhagyásának a napja	X	X		

A fellebbezés az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését abban a részben függeszti fel, amelyet a fellebbezés folytán eljáró bíróság felülbírál. Az ügydöntő határozat részlegesen emelkedik jogerőre, ha van olyan rendelkezése, amelyet a fellebbezés folytán eljáró bíróság nem bírál felül (457. §).

A tanács elnöke az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően a határozat eredeti példányára vezetett záradékkal tanúsítja az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésének a tényét és a jogerőre emelkedés napját (459. §).

ad a/2) A jogerőnek számos hatása lehet (lezáró hatás, bizonyító erő stb.). A jogerő hatásai közül a Be. kettőt emel ki:

- ne bis in idem: ha az ügydöntő határozat jogerőre emelkedik, az abban elbírált cselekmény miatt a terhelttel szemben újabb büntetőeljárás nem folytatható (sőt a többszöri eljárás tilalma a 4. § (7) bekezdése és az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdése szerint jóval tágabb, nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben érvényesül);
- perfektibilitás (végrehajthatóság): az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően

kell a szankció végrehajtását megkezdeni (beállnak az elítéléshez, a felmentéshez vagy az eljárás megszüntetéséhez fűződő jogkövetkezmények; a végrehajtást a bíróság felfüggesztheti vagy félbeszakíthatja).

ad a/3) A jogerő beálltát követően az ügydöntő határozat minden bíróságot és magánszemélyt köt, megtámadhatatlan és végrehajtható. Ennek megfelelően a Be. szerint csak igen rendkívüli esetekben van mód a jogerő feloldására (456. § (1) bek. és 590. § (11) bek.):

- rendkívüli jogorvoslattal (ideértve az igazolási kérelmet is),
- különleges eljárás eredményeképpen vagy
- a részjogerő feloldása során.

ad b) A nem ügydöntő végzések esetén nem jogerőről, hanem véglegessé válásról beszélünk. Hatását tekintve ez azonos a jogerővel, hiszen a 460. § szerint a nem ügydöntő végzés a véglegessé válását követően általában nem változtatható meg. A nagy különbség az, hogy a nem ügydöntő végzést a véglegessé válására tekintet nélkül kell teljesíteni (végrehajtani), kivéve, ha a fellebbezés halasztó hatályát a Be. kimondja vagy az eljáró bíróság felfüggeszti a végzés teljesítését (végrehajtását).

A véglegessé válás időpontjának szabályai megegyeznek az elsőfokú ügydöntő határozat jogerőre emelkedésével. Véglegessé válási záradékkal azonban csak az alábbi végzéseket kell ellátni:

- a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről rendelkező végzést,
- a perújítási indítvány elutasításáról szóló végzést,
- a pótmagánvád elutasításáról hozott végzést,
- az ügydöntő határozat hatályon kívül helyezéséről hozott végzést, és
- azt a végzést, amelynél a fellebbezés halasztó hatályát a Be. kimondja.

ad c) A felülbírálat terjedelme azt mutatja meg, hogy a másodfokú bíróság mennyiben van kötve a perorvoslati kérelemhez. Ha teljesen kötve lenne, akkor igen széles körben érvényesülhetne a részjogerő, hiszen minden olyan kérdésben, amit a perorvoslati kérelem nem támad meg, a másodfokú bíróság nem változtathatna az elsőfokú határozaton, így ezek a részek a fellebbezésre tekintet nélkül jogerőre emelkednének. Ezáltal ilyenkor a másodfokon egyébként könnyen kiküszöbölhető ítéleti hibák kijavítására sem kerülhet sor. Ugyanakkor, ha szabadon felülbírálhat a másodfokú bíróság, akkor teljesen kiszámíthatatlanná válik a másodfokú eljárás, ami szintén káros hatásokkal járhat.

A Be. főszabályként a teljes felülbírálat elvét vallja, azaz a másodfokú bíróság a fellebbezéssel sérelmezett ítéletet az azt megelőző bírósági eljárással együtt felülbírálja (590. §). Ezen belül általában

- az ítélet megalapozottságát,
- a bűnösség megállapítását,
- a bűncselekmény minősítését,
- a szankció alkalmazását,
- az indokolás helyességét és
- az eljárási szabályok megtartását

a másodfokú bíróság arra tekintet nélkül bírálja felül, hogy ki, milyen okból fellebbezett.

A főszabályhoz (teljes felülbírálat elve) képest több esetben is érvényesülhet a részjogerő (azaz bizonyos részeket a másodfok nem bírálhat felül):

- ha a fellebbezés csak a szankció neme és mértéke (tartama) ellen irányul;
- a fellebbező az ítéletnek csak a járulékos kérdéseit (az egyszerűsített felülvizsgálati eljárás tárgyát képező rendelkezését, a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti indítványt, a polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezését) támadja: ilyenkor a szankció csak akkor változtatható, ha a bűnösség vagy a minősítés kérdésében változtat a másodfokú bíróság,
- a fellebbezés a felmentő ítélet (eljárást megszüntető végzés) indokolását (a döntés okát) támadja;
- ha az elsőfokú bíróság ítélete több bűncselekményről rendelkezett, a másodfokú bíróság az ítéletnek csak a fellebbezéssel érintett bűncselekményre vonatkozó részét bírálja felül (kivéve: abszolút eljárási szabálysértések, felmentés lehetősége, minősítés, szankció);
- nem bírálható felül az ítéletnek az a felmentő (eljárást megszüntető) rendelkezése, amely ellen nem fellebbeztek;
- ha az elsőfokú bíróság ítélete több vádlottról rendelkezett, a másodfokú bíróság az ítéletnek csak a fellebbezéssel érintett vádlottra vonatkozó részét bírálja felül.

Ugyanakkor az is előfordulhat, hogy az ítélet egy része jogerőre emelkedik, de később ezt a részjogerőt feloldják. Az 590. § (11) bekezdése szerint, a másodfokú bíróság a fellebbezéssel nem érintett vádlottat

- felmenti,
- a bűncselekményének enyhébb minősítése folytán törvénysértően súlyos szankcióját enyhíti, avagy
- az elsőfokú bíróság ítéletének rá vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezi, és vele szemben az eljárást megszünteti vagy az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a fellebbezéssel érintett vádlott tekintetében is ugyanígy határoz.

Ilyenkor tehát, noha a fellebbezéssel nem érintett vádlott vonatkozásában az ítélet jogerőre emelkedett, mert sem a javára, sem a terhére nem nyújtottak be fellebbezést, ezt a (rész)jogerőt a vádlott érdekében fel kell oldani.

A teljes felülbírálat elve a harmadfokú eljárásban is érvényesül. Azaz a harmadfokú bíróság

- a másodfokú bíróság ítéletének a fellebbezéssel sérelmezett ellentétes döntését és az elsőfokú bíróság ítéletével ellentétes részét, valamint
- az elsőfokú és a másodfokú bírósági eljárást arra tekintet nélkül bírálja felül, hogy ki, milyen okból fellebbezett (618. §).

Emellett a harmadfokú bíróság dönt a járulékos kérdésekről is.

Ha a harmadfokú bíróság a másodfellebbezést alaposnak találja, a másodfellebbezéssel nem érintett bűncselekmény tekintetében is felülbírálja az abszolút eljárási szabálysértésekkel, felmentés lehetőségével, minősítéssel és szankciókkal kapcsolatos részt, de itt sem bírálható felül az ítéletnek az a felmentő vagy eljárást megszüntető rendelkezése, amely ellen nem fellebbeztek.

4.3.3. A tényálláshoz kötöttség elve és a megalapozatlanság

A tényálláshoz kötöttség elve alapján a másodfokú bíróság határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja (591. §). Ez azt jelenti, hogy főszabályként a

másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletben megállapított tényállást tekinti tényként, abból vonja le jogi következtetéseit.

A tényálláshoz kötöttség alól a Be. két kivételt enged:

- ha az elsőfokú bíróság ítélete megalapozatlan (de nem vizsgálható a megalapozatlanság, ha a fellebbezés csak a szankciót, egyes járulékos kérdéseket vagy a felmentő ítélet (eljárást megszüntető végzés) indokait támadta, valamint a fellebbezéssel nem érintett bűncselekmény tekintetében), illetve
- a fellebbezésben új tényt állítottak vagy új bizonyítékokra hivatkoztak, és ennek alapján a másodfokú bíróság bizonyítási eljárást folytat le.

Emellett bizonyítás folytatható le másodfokon az eljárási szabálysértés kiküszöbölése érdekében is (594. §).

A megalapozatlanságnak két foka van:

Teljes (súlyos) megalapozatlanság	Részleges megalapozatlanság
• az elsőfokú bíróság nem állapított meg tényállást • az elsőfokú bíróság túlnyomórészt nem állapított meg tényállást • a tényállás teljes egészében felderítetlen • a tényállás túlnyomórészt felderítetlen	• az elsőfokú bíróság a tényállást hiányosan állapította meg • az elsőfokú tényállás részben felderítetlen • iratellenesség: az elsőfokú tényállás ellentétes az iratok tartalmával • helytelen ténybeli következtetés: az elsőfokú bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett

A megalapozatlanság kiküszöbölésére a másodfokú bíróságnak három eszköz áll rendelkezésére: az elsőfokú iratok tartalma, a helyes ténybeli következtetés vagy a másodfokú bizonyítás alapján is megállapíthatja a helyes tényállást.

Ennek alapján a megalapozatlanság kiküszöbölésének az 593. § szerint három módja van:

- a részleges megalapozatlanság korlátlanul (a terhelt javára vagy terhére is) kiküszöbölhető: a másodfokú bíróság az elsőfokú tényállást kiegészíti (helyesbíti), és ehhez mindhárom eszközt igénybe veheti;
- a terhelt (részbeni) felmentése illetve az eljárás (részbeni) megszüntetése érdekében szintén mindhárom eszközt korlátlanul igénybe véve a másodfokú bíróság az elsőfokon megállapítottól eltérő tényállást állapíthat meg;
- a felmentett vádlott bűnösségét eltérő tényállás megállapításával viszont csak az ügyészség által indítványozott bizonyítás, illetve az iratok tartalma és helyes ténybeli következtetés levonása alapján állapíthatja meg (azaz e célból nem folytathat le hivatalból vagy nem ügyészi indítványra bizonyítást).

A másodfokú bíróság általában nem értékelheti az elsőfokú bíróságtól eltérően a bizonyítékokat. Ez alól két kivétel van:

- eltérhet a bizonyíték mérlegeléstől a másodfokú bíróság, ha az adott tényre bizonyítást vett fel;
- a terhelt felmentése (az eljárás megszüntetése) érdekében bármelyik eszköz alapján eltérhet az elsőfokú bíróság bizonyíték értékelésétől.

Fontos szabály, hogy ha a megalapozatlanság arra vezethető vissza, hogy a vádló nem szerezte be a vádat alátámasztó bizonyítékokat illetve nem indítványozta azokat, akkor a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatók (593. § (4) bek.).

A tényálláshoz kötöttség elve a harmadfokú eljárásban még szigorúbban érvényesül, mint a másodfokú eljárásban. A 619. § szerint a harmadfokú bíróság a határozatát arra a tényállásra alapítja, amely alapján a másodfokú bíróság az ítéletét meghozta, kivéve, ha a másodfokú bíróság ítélete a fellebbezéssel sérelmezett ellentétes döntés tekintetében megalapozatlan. A megalapozatlanság harmadfokon való kiküszöbölésének három korlátja van:

- a harmadfokú bíróság nem folytathat le bizonyítást, így a megalapozatlanság csak az első- és másodfokú bíróság által lefolytatott bizonyítást érintő iratok tartalma és az azokból levont helyes ténybeli következtetés alapján küszöbölhető ki,
- harmadfokon csak a tényállás kiegészítésére (helyesbítésére) kerülhet sor (eltérő tényállás megállapítására nem),
- a harmadfokú bíróság egyáltalán nem vizsgálhatja a másodfokú határozat megalapozatlanságát (azaz határozatát a másodfokú tényállásra kell alapítani) két esetben:
 - ha a másodfellebbezés a másodfokú bíróság ítéletének csak azt a részét támadja, amelyet az elsőfokú bíróság ítéletének az ellentétes döntéssel összefüggő felülbírálata eredményezett;
 - a másodfellebbezéssel nem érintett bűncselekmény tekintetében.

4.3.4. A súlyosítási tilalom

A súlyosítási tilalom kapcsán azt kell vizsgálni, hogy a perorvoslat folytán eljáró bíróság hozhat-e a terhelt számára kedvezőtlenebb döntést, mint a megtámadott határozatot hozó bíróság. Az enyhítési tilalom kérdése fel sem merül, azaz a terhelt számára kedvezőbb döntés bármikor meghozható. Súlyosítási tilalom állhat be

- a) a másod- és harmadfokú eljárásban,
- b) a megismételt eljárásban,
- c) bizonyos különjáráásokban és
- d) egyes rendkívüli perorvoslatok során.

ad a) Hazánkban ún. relatív súlyosítási tilalom érvényesül. Azaz a másodfokú eljárásban az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani illetve a vádlottal szemben alkalmazott szankciót súlyosítani csak akkor lehet, ha a vádlott terhére fellebbezést jelentettek be (595. §). Ebből a rendelkezésből két következtetést lehet levonni:

- a súlyosítási tilalom csak akkor áll be, ha a terhelt terhére a vádló (ügyész, magánvádló, pótmagánvádló) nem nyújtott be fellebbezést (ha volt a terhelt terhére benyújtott fellebbezés, akkor nincs jogkövetkezményi korlát);
- a súlyosítási tilalom csak bizonyos, a terhelt terhére alkalmazott változtatásokat tilt: nem lehet az elsőfokon felmentett vádlottat másodfokon elítélni, illetve nem lehet az elsőfokon elítélt vádlottal szemben a szankciót súlyosítani (de pl. lehet súlyosítani a minősítést, a büntetés-végrehajtási fokozatot; meg lehet vonni az előzetes bírósági mentesítést, alkalmazható elkobzás, vagyoneklobzás stb.).

Mivel a súlyosítási tilalom beálltának feltétele, hogy a vádlott terhére fellebbezést jelentettek be, ezért vizsgálni kell, hogy mikor tekinthető a vádlói fellebbezés a terhelt terhére benyújtottnak (hiszen pl. az ügyész a terhelt javára is benyújthat fellebbezést; egyes járulékos

kérdések miatt benyújtott fellebbezés nem minősül a terhelt terhére bejelentettnek, noha számára hátrányos változtatást eredményezhet stb.).

Az 595. § (2) bekezdése szerint három olyan fellebbezés van, amit a vádlott terhére bejelentettnek kell tekinteni: ami

- a (felmentett) vádlott bűnösségének megállapítására irányul,
- a bűncselekmény súlyosabb minősítésére irányul,
- az (elítelt) vádlottal szemben alkalmazott szankció súlyosítására irányul.

Azt, hogy a súlyosítási tilalom főszabálya illetve a vádlott terhére bejelentett fellebbezés szempontjából mi minősül súlyosabb szankciónak, az 595. § (4) bekezdése szabályozza. Ennek alapja a szankciónak a Btk-beli felsorolása: a büntetések mindig súlyosabbak az intézkedéseknél, és a szabadságvesztés minden más büntetésnél súlyosabb.

A harmadfokú eljárásban a 623. § alapján megfelelően érvényesül a súlyosítási tilalom.

ad b) Ugyanígy a súlyosítási tilalom a főszabály a megismételt eljárásban is (634. §), azaz ha pl. az elsőfokú ítélet ellen csak a vádlott jelentett be fellebbezést, de az elsőfokú döntést a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, akkor ebben a megismételt elsőfokú eljárásban sem lehet az alapeljárásban felmentett vádlottat elítélni vagy az elítelt vádlottal szemben alkalmazott szankciót súlyosítani.

Ugyanakkor, míg a másodfokú eljárásban a súlyosítási tilalom főszabálya alól nincs kivétel, addig a megismételt eljárásban számos esetben előfordulhat, hogy noha az alapítéletet csak a vádlott javára fellebbezték meg, az új elsőfokú eljárásban egy annál súlyosabb döntés születik (kivéve, ha a megismételt eljárásra a részjogerő feloldásával került sor):

- a hatályon kívül helyezésre a legsúlyosabb abszolút eljárási szabálysértések, teljes megalapozatlanság vagy vádelejtés miatt került sor;
- a megismételt eljárásban felmerült új bizonyíték alapján a bíróság olyan új tényt állapít meg, amelynek folytán súlyosabb büntetést kell kiszabni (ha az ügyészség ezt indítványozza),
- az ügyészség vádkiterjesztése folytán a vádlott bűnösségét más bűncselekményben is meg kell állapítani,
- a hatályon kívül helyezésre a terhelt terhére bejelentett felülvizsgálati indítvány folytán került sor.

ad c) A különeljárások közül a katonai büntetőeljárásban és a büntetővégzéses eljárásban találunk a súlyosítási tilalomra vonatkozó (sajátos) rendelkezéseket:

- katonai büntetőeljárásban, ha a bűncselekménynek a fegyelmi eljárásban való elbírálására kerül sor (710-711. §), akkor a fegyelmi fenyítés miatt indítványozott bírósági eljárásban nem születik súlyosabb döntés;
- a büntetővégzéses eljárásban pedig a bíróság a vádlott terhére szóló kérelem hiányában akkor alkalmazhat hátrányosabb szankciót, ha a tárgyaláson új bizonyíték merül fel, és ennek alapján a bíróság olyan új tényt állapít meg, amelynek folytán súlyosabb minősítést kell alkalmazni vagy jelentős mértékben hátrányosabb szankciót kell alkalmazni (746. § (5) bek.).

ad d) A rendkívüli perorvoslati eljárásokra általában igaz, hogy azok eredményeképpen nem születhet a terhelt számára a jogerős ítéletben megállapítottnál hátrányosabb döntés, ha a rendkívüli perorvoslatot a terhelt javára kezdeményezték. Mindössze a megfogalmazásban vannak eltérések:

- a perújításnál a 647. § (4) bekezdése egyértelműen a súlyosítási tilalom szabályának alkalmazására utal,
- az alkotmányjogi panasznál szó szerint megismétli a súlyosítási tilalom főszabályát (634. § (2) bek.),
- csak a terhelt terhére előterjesztett felülvizsgálati indítványnál van lehetőség a terhelt javára való megváltoztatásnak (662. § (4) bek.),
- a törvényességi jogorvoslat (669. § (2) bek.) és a jogegységi eljárás 670. § (3) bek.) eredménye pedig általában nem hat ki a konkrét bűnügyre, de felmentés vagy eljárás megszüntetés (törvényességi jogorvoslatnál akár enyhébb szankció) alkalmazására sor kerülhet (azaz csak a terhelt javára lehet érdemben változtatni).

4.3.5. Az eljárási szabálysértések

Amint arról korábban már szoltunk, az ügydöntő határozat megtámadható az eljárás során elkövetett szabálysértés (error in procedendo) miatt is. Ez a hiba lehet abszolút (mérlegelést nem tűrően hatályon kívül helyezést eredményező) vagy relatív (amikor attól függően helyezik hatályon kívül a megtámadott ítéletet, hogy a szabálysértésnek mennyiben volt hatása az ítélethozatalra).

Az abszolút és a relatív eljárási szabálysértések közötti főbb különbségeket az alábbi táblázat szemlélteti:

Abszolút eljárási szabálysértések	Relatív eljárási szabálysértések
1. nem mérlegelhetők	1. mérlegelhetők
2. fellebbezési tanácsülésen is vizsgálhatók	2. fellebbezési tanácsülésen nem vizsgálhatók
3. kimerítő (taxatív) a felsorolásuk	3. példálódzó (exemplifikatív) a felsorolásuk
4. következményük feltétlen kasszáció	4. következményük ritkábban kasszáció

Az abszolút eljárási szabálysértéseket tételesen felsorolja a Be. (608. §), azaz relatív eljárási szabálysértésnek minősül az összes eljárási szabálysértés, ami nem szerepel a felsorolásban. Az abszolút eljárási szabálysértéseket is két fő csoportra oszthatjuk:

a) a legsúlyosabb eljárási szabálysértések (amelyeknél még a súlyosítási tilalom sem érvényesül a megismételt eljárásban):

- a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, vagy a tárgyaláson a tanács tagjai nem voltak mindvégig jelen,
- az ítélet meghozatalában a törvény szerint kizárt bíró vett részt,
- a bíróság a hatáskörét túllépte, katonai büntetőeljárásra vagy más bíróság kizárólagos illetékességébe tartozó ügyet bíralt el,

b) a bizonyos korlátok között értelmezhető abszolút eljárási szabálysértések:

- a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a jelenléte a törvény értelmében kötelező: ez általában a védőre vonatkozik, de nem kell az ítéletet hatályon kívül helyezni a védő távolléte miatt sem bizonyos esetekben (pl. ha a minősítésváltozás eredménye a kötelező védelem vagy a terheltet felmentették),
- az elsőfokon történt törvénysértő eljárás megszüntetések közül csak bizonyos esetekben: pl. halál, elévülés, kegyelem, res iudicata, joghatóság hiánya, nem ügydöntő végzésbeli megszüntetési okok (ezekben az esetekben másodfokon meg kell szüntetni az eljárást, ha azt az elsőfok nem vette figyelembe),
- az elsőfokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes: az, hogy „teljes mértékben ellentétes” részben mérlegelés kérdése is.

Minden más eljárási szabálysértés relatívnek tekintendő. Ezek csak akkor vezetnek kasszációhoz, ha lényeges hatással voltak

- az eljárás lefolytatására,
- a bűnösség megállapítására,
- a bűncselekmény minősítésére vagy
- a szankció alkalmazására.

Mivel minden eljárási szabálysértés relatív, ami nem abszolút, így ezeket nem lehet taxatív módon felsorolni. A Be. 609. § (2) bekezdése szerint relatív eljárási szabálysértés különösen, ha

- a bizonyítás törvényességére vonatkozó rendelkezéseket a vádemelés után megsértették,
- a büntetőeljárásban részt vevő személyek a vádemelés után a törvényes jogukat nem gyakorolhatták (ezek gyakorlásában őket korlátozták),
- a tárgyalásról a nyilvánosságot törvényes ok nélkül kizárták,
- a fent említett lényeges kérdések tekintetében az elsőfokú bíróság az indokolási kötelezettségének nem vagy csak részben tett eleget,
- az elsőfokú bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot a törvényi feltételek hiányában fogadta el.

Relatív eljárási szabálysértés miatt nem kell a felmentő (megszüntető) rendelkezést hatályon kívül helyezni, ha az a védelem jogait sértette.

Az eljárási szabálysértéseket figyelembe kell venni a harmadfokú eljárásban is, és pedig tanácsulésen kell azokat vizsgálni (621. §).

4.4. A másodfokú eljárás

4.4.1. A fellebbezés bejelentése

A fellebbezés a bírósági határozatok elleni legáltalánosabb perorvoslat. Az elsőfokú bíróság ügydöntő határozata ellen mindig fellebbezésnek van helye a másodfokú bírósághoz (579. §).

A többi határozat esetén már nem ilyen egyértelmű a jogorvoslati jog:

a) A nem ügydöntő végzés ellen akkor van fellebbezésnek helye, ha azt a Be. nem zárja ki. A Be. szerint kizárt a fellebbezés az alábbi döntések ellen:

- az egyéb törvényes útra utasító végzés (szülői felügyeleti jog megszüntetése, polgári jogi igény);
- az ítélet tudomásulvételét követően bejelentett fellebbezés elutasítása;
- a vádlott távollétében hozott ügydöntő határozat (ha a vádlott jelenléte a tárgyaláson nem volt kötelező);
- a pervezető végzés;
- a határozati formát nem igénylő bírói intézkedés;
- a bűnösség megállapítása és a váddal egyező tényállás és minősítés, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzéssel elfogadta.

Ezekben az esetekben az ügydöntő határozat elleni fellebbezésre jogosult a bíróság végzését (intézkedését) az ügydöntő határozat elleni fellebbezésében sérelmezheti.

A fellebbezés bejelentésére jogosultak körére (581. §) jellemző, hogy egyrészt differenciál a Be. a fellebbezés iránya (a vádlott javára vagy terhére), másrészt a jogkör (teljes körben vagy csak bizonyos esetekben) között (583. §):

	Vádlott javára	Vádlott terhére
Teljes körben	• vádlott • ügyész • védő • fiataikorú vádlott törvényes képviselője	• ügyész • magánvádló • pótmagánvádló • pótmagánvádló jogi képviselője (a pótmagánvádló hozzájárulásával)
Részlegesen	• vádlott örököse (polgári jogi igénynek helyt adó döntés ellen) • vádlott házastársa és élettársa (a kényszergyógykezelés elrendelése ellen) • a vagyoni érdekelt (a rá vonatkozó rendelkezés ellen)	• magánfél (polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezés ellen)

Az ügydöntő határozat elleni fellebbezés bejelentésére nyitva álló határidő az ügydöntő határozat közlésének módjától függ. Ha a közlés kihirdetés útján történik, akkor a jelenlevő fellebbezésre jogosultak tudomásul vehetik a határozatot, azonnal bejelenthetik a fellebbezést vagy 3 munkanap gondolkodási időt tarthatnak fenn (utóbbi esetben igazolásnak nincs helye, 582. §). A kézbesítés útján közölt ítélet ellen pedig a kézbesítéstől számított 8 nap a fellebbezési határidő (ez már kimenthető igazolási kérelemmel).

A fellebbezésben elő kell adni annak (jogi vagy ténybeli) okát és célját, valamint a fellebbezés részletesen indokolható (583. §). A fellebbezőnek meg kell jelölnie, hogy fellebbezését az ítélet mely rendelkezése vagy az indokolás mely része ellen terjeszti elő, több bűncselekmény esetén pedig azt is, hogy melyikre vonatkozik a fellebbezés (584. §).

A fellebbezés tartalma többféle lehet:

- az ítélet bármely rendelkezése,
- csak az ítélet indokolása,
- a szankció neme és mértéke (tartama),
- az ítéletnek az egyszerűsített felülvizsgálati eljárás tárgyát képező rendelkezése,
- a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti indítványt elbíráló rendelkezése,
- a polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezése,
- a felmentés oka,
- az eljárás megszüntetésének oka.

A fellebbezésben új tény állítani és új bizonyítékra hivatkozni csak abban az esetben lehet, ha

- a fellebbező valószínűsíti, hogy a fellebbezés alapjául szolgáló tény (bizonyítási eszköz) az ítélet kihirdetését követően keletkezett, vagy
- arról önhibáján kívül az ítélet kihirdetése után szerzett tudomást, illetve
- a bizonyítást az elsőfokon eljáró bíróság elutasította.

4.4.2. A fellebbezés felterjesztése és a másodfokú eljárás előkészítése

A fellebbezést az elsőfokú bíróság az alábbiak szerint terjeszti fel a másodfokú bíróságra (588. §):

- az elsőfokú bíróság alaki okból, érdemi vizsgálat nélkül elutasítja a fellebbezést, ha az a törvényben kizárt, arra nem jogosulttól származik vagy elkésett;
- ha a fellebbezési határidő valamennyi jogosultra lejárt, az elsőfokú bíróság tanácsának elnöke az ügyiratokat (a másodfokú bíróság mellett működő ügyészség útján, magánvádas és pótmagánvádas eljárásban közvetlenül) az írásba foglalást követően haladéktalanul felterjeszti a másodfokú bírósághoz;
- ha olyan eljárási szabálysértésre alapítottak fellebbezést, amelynek a körülményei az ügyiratokból nem tűnnek ki, a tanács elnöke erről a felterjesztésben felvilágosítást ad;
- a másodfokú bíróság mellett működő ügyészség az ügyiratokat az indítványával 1 hónapon belül (különösen bonyolult vagy nagy terjedelmű ügyben 2 hónapon belül, amit az ügyészség vezetője további 1 hónappal meghosszabbíthat) megküldi a másodfokú bíróságnak.

Az ügyészség (magánvádló, pótmagánvádló) és a védő a fellebbezést írásban indokolni köteles, legkésőbb a másodfokú tanácsulást (tárgyalást) megelőző 15. napig (584. § (6) bek.). Ha ezt az ügyészség elmulasztja, a tanács elnöke az ügyészség vezetőjét erről tájékoztatja, a védőt pedig mulasztása esetén a bíróság rendbírsággal sújthatja.

A fellebbezéssel érintettek az ügyiratok felterjesztéséig az elsőfokú bíróságnál, az ügyiratok felterjesztése után a másodfokú bíróságnál a fellebbezésre észrevételt tehetnek (586. §). Ennek során az ügyész és a védő eljárás megszüntetési okra vagy abszolút eljárási szabálysértésre akkor is hivatkozhat, ha nem fellebbezett.

A fellebbező a fellebbezését a másodfokú bíróság fellebbezést elbíráló határozata meghozataláig visszavonhatja (587. §). Ennek két korlátja van:

- az ügyészség fellebbezését az ügyiratok felterjesztése után a másodfokú bíróság mellett működő ügyészség vonhatja vissza;
- vádlott javára más által bejelentett fellebbezést a fellebbező csak a vádlott hozzájárulásával vonhatja vissza (az ügyészség kivételével).

Az ügyiratok beérkezését követően a másodfokú eljárás előkészítését a másodfokú bíróság tanácsának elnöke végzi (596. §). Ennek során

- intézkedik a hiányok pótlása, az ügyiratok kiegészítése, új ügyiratok beszerzése vagy az elsőfokú bíróságtól felvilágosítás megszerzése iránt,
- az ügyiratokat visszaküldi az elsőfokú bíróságnak, ha a fellebbezéseket visszavonták,
- a vádlottnak és a védőnek kézbesíti a más által bejelentett fellebbezést és a másodfokú bíróság mellett működő ügyészség indítványát,
- a vádlott vagy a védő fellebbezésének indokolását megküldi a másodfokú bíróság mellett működő ügyészségnek, ha azt a másodfokú bíróság előtt terjesztették elő és közvetlenül még nem küldték meg neki,
- megvizsgálja, hogy a másodfokú eljárásban kötelező-e az ügyész és a védő részvétele,
- megvizsgálja, hogy szükséges-e személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatban határozni,
- az ügyiratok érkezésétől számított 2 hónapon belül a lehető legközelebbi határnapra a fellebbezés elbírálására tanácsulást, nyilvános ülést vagy tárgyalást tűz ki.

Az előkészítés során a teljes másodfokú bíróságnak is lehet feladata:

- a másodfokú bíróság a tárgyalás előtt bizonyítást rendelhet el (az ehhez szükséges intézkedéseket a tanács elnöke teszi meg),
- a fellebbezést elutasíthatja, ha az kizárt, arra nem jogosulttól származó vagy elkésett,
- hatáskör vagy illetékesség hiányában áttételt rendel el.

4.4.3. A másodfokú bíróság döntési formái

A másodfokú bíróság három döntési formában járhat el:

a) Tanácsulás (598. §): ekkor csak a bíróság tagjai és a jegyzőkönyvvezető lehet jelen. Az iratok alapján eldönthető, általában alaki jellegű döntést hoz a másodfokú bíróság (ritkán az ügy érdemében is dönthet tanácsuláson). A tanács elnöke a vádlót, a védelmet és a fellebbezőt értesíti a tanácsulás kitűzéséről és időpontjáról, valamint tájékoztatja arról, hogy 8 napon belül a más által bejelentett fellebbezésre (indítványra, nyilatkozatra) észrevételeket tehetnek és bizonyos esetekben nyilvános ülés (tárgyalás) kitűzését kérhetik. A magánvádló a másodfokú ügydöntő határozat meghozataláig indítványozhatja az eljárás megszüntetését (szemben az ügyésszel, aki csak elsőfokon ejtheti el a vádat, 779. §), ilyenkor ez a nyilatkozat a járulékos viszonyvadra is kiterjed.

b) Nyilvános ülés (599. §): itt már jelen van az ügyész (nem kötelező), a terhelt, a védő, illetve (mivel nyilvános ülésről beszélünk) bárki jelen lehet. A nyilvános ülés a tárgyalásnál jóval egyszerűbb eljárási forma, még az ügy előadása is mellőzhető.

c) Tárgyalás (600-601. §): általában akkor tartanak tárgyalást másodfokon, ha bizonyítást vesznek fel (ami elég ritka). A másodfokú tárgyalás menete az elsőfokú tárgyaláshoz hasonló (főbb szakaszai teljesen azonosak), azonban számos eltéréssel:

- tárgyalás megnyitása: a szabályszerűen idézett vádlott távollétében akkor is meg lehet tartani, és a fellebbezés elbírálható, ha a vádlott terhére nem jelentettek be fellebbezést;
- tárgyalás megkezdése: az ügyet a kijelölt bíró (és nem az ügyész) adja elő: ismerteti az elsőfokú bíróság ítéletének, a fellebbezésnek és az arra tett észrevételeknek a lényegét, valamint mindent, ami szükséges (akár indítványra);
- bizonyítás: az egyéb indítványok, észrevételek után kerül sor a szűk körű bizonyításra (amire szintén vonatkoznak a bizonyítási indítványok előterjesztésének korlátai): nem teljes bizonyítást folytatnak le, hanem csak a másodfokon elrendelt bizonyítást;
- perbeszéd: a fellebbező tart először perbeszédet (és nem feltétlenül az ügyész, csak ha fellebbezett);
- ügydöntő határozat kihirdetése: a másodfokú ügydöntő határozat ellen csak korlátozott körben van helye másodfellebbezésnek.

A tanácsülés alá tartozó ügyeket nyilvános ülésen és tárgyaláson is el lehet bírálni (fordítva ez nem igaz). A másodfokú tanácsülés, nyilvános ülés és tárgyalás alá tartozó kérdéseket az alábbi táblázat szemlélteti:

A másodfokú tanácsülésen vizsgálható kérdések	A másodfokú nyilvános ülésen vizsgálható kérdések	A másodfokú tárgyaláson vizsgálható kérdések
• affirmatórius döntések • érdemi döntések (a vádlott/fellebbezéssel nem érintett vádlott felmentése/az eljárás megszüntetése) • hatályon kívül helyezés (abszolút eljárási szabálysértések esetén) • az ügydöntő végzésben való megszüntetés felülbírálat • a szankció, járulékos kérdések vagy felmentő ítélet (megszüntető végzés) indokolása elleni fellebbezés • nem ügydöntő végzés felülbírálat (ha nem szükséges bizonyítás) • a vádlott terhére nem jelentettek be fellebbezést • a vádlott terhére bejelentett fellebbezés csak a szankció vagy a felmentő ítélet (megszüntető végzés) indokolása ellen irányul és senki nem kért nyilvános ülést (tárgyalást)	• a tanácsülésre tartozó összes kérdés is vizsgálható • a terhelt terhére és javára érdemben lehet változtatni (de bizonyítás nem folytatható le)	• a tanácsülésre és nyilvános ülésre tartozó összes kérdés is vizsgálható • a terhelt terhére és javára érdemben lehet változtatni (bizonyítás felvételével is)

A másodfokú tanácsülésre tartozó affirmatórius döntések a következők:

- a fellebbezés alaki okból való elutasítása (elkésett, kizárt, nem jogosulttól származó);
- az áttétel;
- az egyesítés vagy elkülönítés;
- az eljárás bizonyos okokból való felfüggesztése.

A másodfokú bíróság a nyilvános ülésen a határozat meghozatala előtt bizonyítást nem folytathat le, de

- részbeni megalapozatlanság esetén megállapíthatja a hiánytalan (helyes) tényállást az ügyiratok tartalma vagy ténybeli következtetés útján
- a vádlottat a büntetéskiszabási körülmények további tisztázása érdekében meghallgathatja.

4.4.4. A másodfokú határozatok

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatása esetén ítélettel, egyébként végzéssel határoz (604. §):

Másodfokú végzések	Másodfokú ítélet
a) helybenhagyás (affirmatórius döntés) b) hatályon kívül helyezés (kasszatórius döntés): ○ az eljárás megszüntetése ○ az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása	c) megváltoztatás (reformatórius döntés)

ad a) A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja (605. §), ha

- a fellebbezés alaptalan, és egyébként az ítéletet nem kell hatályon kívül helyezni,
- az elsőfokú ítéletet nem kell megváltoztatni,
- nem lehet megváltoztatni az elsőfokú ítéletet:
 - a súlyosítási tilalom miatt,
 - a felülbírálat terjedelmének korlátai miatt,
 - ha a másodfokú bíróság a tényállást nem egészítette ki (nem helyesbítette), akkor a törvényi büntetési tételkeretek között kiszabott büntetés kisebb megváltoztatásának nincs helye.

ad b) A másodfokú bíróság az ügydöntő és a nem ügydöntő végzés alá tartozó eljárás megszüntetési okok esetén az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti (607. §), a tárgyalás előkészítése során már tárgyalt esetekben. A büntethetőség megszűnése miatti megszüntetés esetén a járulékos kérdésekre vonatkozó rendelkezést (pl. elközbzás, polgári jogi igény) a másodfokú bíróság a hatályában fenntartja.

A hatályon kívül helyező végzés másik esete, amikor a másodfokú bíróság a hatályon kívül helyező végzésében az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, éspedig három fő okból:

- ki nem küszöbölhető (teljes) megalapozatlanság;
- eljárási szabálysértés;
- katonai büntetőeljárásban akkor is, ha az elsőfokú katonai tanács katonai büntetőeljárásra nem tartozó ügyben járt el.

Az ítélet hatályon kívül helyezése és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása esetén a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről a másodfokú bíróság a hatályon kívül helyező végzésben határoz. Ilyenkor a kényszerintézkedés a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart (602. §).

ad c) Ha az elsőfokú bíróság jogszabályt helytelenül alkalmazott, és az ítéletét nem kell hatályon kívül helyezni, a másodfokú bíróság (akár a részbeni megalapozatlanság kiküszöbölésével) az ítéletet megváltoztatja, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz (606. §).

Ennek két fő korlátja van:

- ha az elsőfokú ítélet a vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadásán alapult, a másodfokú bíróság a bűnösség megállapítására, a váddal egyező tényállásra és a vádirati minősítéssel egyező minősítésre vonatkozó rendelkezést csak akkor változtathatja meg, ha a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye;
- ha a fellebbezést csak járulékos kérdések vonatkozásában jelentették be, a szankció csak akkor változtatható meg, ha a másodfokú bíróság a bűnösségre vagy a minősítésre vonatkozó rendelkezést megváltoztatja, és ezáltal az elsőfokon alkalmazott szankció törvénytől vagy eltúlzottan súlyos/enyhe.

Ha a másodfokú ítélet ellen másodfellebbezést jelentenek be, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről a másodfokú bíróság határoz. Ilyenkor a kényszerintézkedés a harmadfokú ügydöntő határozat meghozataláig tart (602. §).

4.4.5. A fellebbezés elintézése egyezség esetén

Egyezségeen alapuló eljárásban nincs helye fellebbezésnek (738. §)

- a bűnösség megállapítása,
- a váddal egyező tényállás és minősítés,
- az egyezség szerint megállapított büntetés (intézkedés) neme, valamint mértéke (tartama) és
- az ítéletnek az egyezség szerint megállapított egyéb rendelkezése miatt.

A fellebbezésben csak ezen korlátok között lehet új tényt állítani és új bizonyítékokra hivatkozni, és bizonyítás is csak ennek megfelelően vehető fel másodfokon.

A másodfokú bíróság egyezségeen alapuló eljárásban az alábbi határozatokat hozhatja:

- megváltoztató ítélet: ha tárgyalás tartása nélkül megállapítható, hogy a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye;
- kasszációs végzés: ha az egyezséget meg kellett volna tagadni, nem tartották be az előkészítő ülés szabályait vagy a terhelt felmentésének (az eljárás megszüntetésének) lehet helye, de ehhez tárgyalást kellene tartani;
- hatályon kívül helyező és az iratokat az ügyésznek megküldő végzés: ha az ügyészség a törvényi előfeltételek hiányában indítványozta az eljárást.

4.5. A harmadfokú eljárás

4.5.1. A másodfellebbezési jog és a másodfellebbezés korlátai

A másodfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésnek van helye a harmadfokú bírósághoz a másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróságéval ellentétes döntése esetén (615. §). A Be. tehát fellebbezésnek nevezi a másodfokú ítélet elleni perorvoslatot is, amit a megkülönböztethetőség érdekében a továbbiakban másodfellebbezésnek hívunk.

A másodfellebbezés szempontjából „ellentétes döntésnek” háromféle ügydöntő határozatot nevezhetünk: ha a másodfokú bíróság

- olyan vádlott bűnösségét állapította meg (kényszergyógykezelését rendelte el), akit az elsőfokú bíróság felmentett (vele szemben az eljárást megszüntette),
- az elsőfokon elítélt vádlottat felmentette (vele szemben az eljárást megszüntette),
- a vádlott bűnösségét olyan bűncselekményben állapította meg, amelyről az elsőfokú bíróság nem rendelkezett.

Másodfellebbezésnek csak a másodfokú bíróság ítéletének azon rendelkezése ellen van helye, amelyet az elsőfokú bíróság ítéletének az ellentétes döntéssel összefüggő felülbírálata eredményezett, ha

- az elsőfokú ítélet ellen csak a szankciók, egyes járulékos kérdések vagy a felmentő (megszüntető) határozat indokolása miatt jelentettek be fellebbezést,
- a másodfokú bíróság a fellebbezéssel nem érintett bűncselekményt bírálta felül, és helyezte hatályon kívül az elsőfokú ítéletet (megszüntető ok vagy abszolút eljárási szabálysértés miatt), illetve bírálta felül a bűnösség megállapítására vonatkozó rendelkezést (felmentés vagy megszüntetés érdekében), a minősítést vagy a szankciót.

A másodfellebbezésben bizonyítást indítványozni, új tényt állítani vagy új bizonyítékokra hivatkozni nem lehet, és csak az ellentétes döntés illetve az elsőfokú ítéletnek az ellentétes döntéssel összefüggő felülbírálatával összefüggő másodfokú rendelkezés támadható meg. Sokkal szűkebb a másodfellebbezésre jogosultak köre is, hiszen arra csak

- a vádlott,
- az ügyészség,
- a magánvádló és a pótmagánvádló (csak a vádlott terhére, további korlátokkal),
- a védő (a vádlott hozzájárulása nélkül is) és
- a vádlott házastársa vagy élettársa (a kényszergyógykezelés elrendelése ellen, szintén a vádlott hozzájárulása nélkül is) jogosult.

Magánvádas és pótmagánvádas eljárásban a másodfellebbezés korlátja, hogy ha a (pót)magánvádló az elsőfokú bíróság ügydöntő határozata ellen a vádlott terhére nem jelentett be fellebbezést, a másodfokú bíróság ügydöntő határozata ellen csak a vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése miatt nyújthat be másodfellebbezést (779. §). A másodfellebbezést a (pót)magánvádlónak írásban indokolnia kell és az indokolást a fellebbezésre nyitva álló határidő alatt a másodfokú bíróságnál kell előterjesztenie.

4.5.2. A harmadfokú eljárás főbb szabályai

A harmadfokú bíróságnak két fő döntési formája van (620. §):

A harmadfokú tanácsülésre tartozó ügyek	A harmadfokú nyilvános ülésre tartozó ügyek
• a másodfellebbezést a sérelmezett ítélet megalapozatlansága miatt nem lehet elbírálni • az első- vagy másodfokú bíróság abszolút eljárási szabálysértést követett el • a vádlott terhére nem jelentettek be másodfellebbezést (és sem a vád, sem a védelem nem indítványozta a nyilvános ülést)	• a tanácsülésre nem tartozó kérdésekben

A nyilvános ülésen az ügyész és a védő jelenléte kötelező.

4.5.3. A harmadfokú határozatok

Ahogy másodfokon, úgy harmadfokon is léteznek affirmatórius, reformatórius és kasszatórius döntések:

Affirmatórius határozatok (623. §)	Reformatórius döntés (624. §)	Kasszatórius határozatok (625. §)
A harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság ítéletét helybenhagyja, ha • a fellebbezés alaptalan, és egyébként az ítéletet nem kell hatályon kívül helyezni • az ítéletet nem kell avagy (a súlyosítási tilalom, a felülbírálat terjedelmének korlátai vagy a kisebb változtatás tilalma miatt) nem lehet megváltoztatni	A harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság ítéletét megváltoztatja, ha • a másodfokú bíróság jogszabályt helytelenül alkalmazott, és az ítéletét nem kell hatályon kívül helyezni • a másodfokú bíróság ítéletének részbeni megalapozatlanságát kiküszöbölte	A harmadfokú bíróság • a másodfokú bíróság és az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti az ügydöntő és nem ügydöntő végzésre tartozó megszüntetési okok esetén • a másodfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és a másodfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a másodfokú bíróság abszolút eljárási szabálysértést követett el vagy megsértette a súlyosítási tilalmat • az elsőfokú bíróságot utasítja új eljárásra, ha az abszolút eljárási szabálysértést az elsőfokú bíróság követte el • az első- vagy a másodfokú bíróságot utasítja új eljárásra ki nem küszöbölhető megalapozatlanság esetén

Hatályon kívül helyezés esetén a harmadfokú bíróság a hatályon kívül helyező végzésben határoz a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekről (622. §).

4.6. A hatályon kívül helyező (kasszációs) végzés elleni fellebbezés

A másodfokú és a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező és új eljárásra utasító (kasszációs) végzése ellen (kivéve, ha azt a Kúria hozta) fellebbezésnek lehet helye (627. §):

A hatályon kívül helyezett bíróság hibájából	A hatályon kívül helyező bíróság hibájából
Ha a hatályon kívül helyezésre • abszolút eljárási szabálysértés vagy • relatív eljárási szabálysértés, illetve • teljes megalapozatlanság vagy • harmadfokon ki nem küszöbölhető megalapozatlanság miatt került sor	Ha a hatályon kívül helyező bíróság abszolút eljárási szabálysértést követett el

A kasszációs végzés ellen az ügyész (magánvádló, pótmagánvádló), a vádlott és a védő (a vádlott hozzájárulása nélkül is) nyújthat be fellebbezést, kivéve, ha a megtámadott határozat elleni fellebbezésben éppen abból az okból kérte a hatályon kívül helyezést, ami miatt arra sor került.

A másodfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése ellen egyezségeen alapuló eljárásban nincs helye fellebbezésnek.

A tanács elnöke az ügy érkezésétől számított 1 hónapon belül a lehető legközelebbi határrapra a fellebbezés elbírálására tanácsulást tűz ki (629. §). A fellebbezést elbíráló bíróság a megtámadott hatályon kívül helyező végzést további fellebbezéssel meg nem támadható, nem ügydöntő végzésében

- helybenhagyja: ha a fellebbezés alaptalan és a hatályon kívül helyező végzést nem kell hatályon kívül helyezni;
- hatályon kívül helyezi és a másodfokú (harmadfokú) bíróságot az eljárás lefolytatására vagy új eljárásra utasítja: ha a hatályon kívül helyezésre eljárási szabálysértéssel vagy indokolatlanul került sor.

A határozat meghozatalát követően a fellebbezés elbírálására jogosult bíróság szükség esetén határoz a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről.

4.7. A rendkívüli perorvoslatok

A jogerős ítélet főszabály szerint megváltoztathatatlan és megtámadhatatlan, éppen ezért végrehajtható (egyben végrehajtandó is). A jogbiztonság alkotmányos követelménye miatt csak nagyon ritkán és szigorú feltételek mellett kerülhet sor arra, hogy a jogerős ítélet ellen bárki perorvoslattal éljen.

A jogerős ítéletek megváltoztatására csak a rendkívüli perorvoslatok alapján illetve különleges eljárások keretében kerülhet sor. Míg azonban a rendkívüli perorvoslatok eredményeképpen akár az egész eljárást megismételhetik, addig a különleges eljárásokban csak az ítélet bizonyos (általában a szankciót érintő) részeit változtat(hat)ják meg.

A Be. ténybeli és jogi hibák esetén is számos rendkívüli perorvoslati lehetőséget szabályoz:

- a) perújítás,
- b) felülvizsgálat,
- c) alkotmányjogi panasz,
- d) törvényességi jogorvoslat,
- e) jogegységi eljárás,
- f) egyszerűsített felülvizsgálat és
- g) igazolási kérelem.

4.7.1. Perújítás

A perújítás szabályai közül három fő témakört emelünk ki:

- a) a perújítás feltételei (okai),
- b) a perújítási indítvány előterjesztése és
- c) a perújítás szakaszai.

ad a) A perújítás feltételeit a 637. § szabályozza. Eszerint hat okból kerülhet sor a büntetőeljárásban perújításra, amelyek (az ítélt dolog kivételével) bizonyos megszorításokkal érvényesülnek:

1. Új, döntő bizonyíték	az alapügyben akár felmerült, akár fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot hoznak fel, amely valószínűvé teszi, hogy 1. a terhelt javára kell jelentősen módosítani: • az elítélt terheltet fel kell menteni, • lényegesen enyhébb büntetést kell kiszabni • büntetés helyett intézkedést kell alkalmazni • a büntetőeljárást meg kell szüntetni 2. a terhelt terhére kell jelentősen módosítani: • a felmentett terhelt bűnösségét kell megállapítani • lényegesen súlyosabb büntetést kell kiszabni • intézkedés helyett büntetést kell kiszabni • a büntetés helyett alkalmazott intézkedést lényegesen súlyosítani kell	
2. Res iudicata sérelme	• a terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt több jogerős ítéletet hoztak vagy • a terhelt az ügydöntő határozatban nem a valódi személyazonosságával szerepel (és ez a határozat kijavításával nem orvosolható)	
3. Hamis bizonyíték	• az alapügyben hamis vagy • hamisított bizonyítékot használtak fel	mindkettőnél feltétel: • mögötte jogerős ítélet áll (vagy azt nem a bizonyítottság hiánya zárta ki) • e bűncselekmény a határozatot befolyásolta
4. Hatósági bűncselekmény	az alapügyben a hatóság tagja a kötelességét a büntetőtörvénybe ütköző módon megszegte	
5. Az eljárást a (külföldön lévő) terhelt távollétében folytatták le	• csak ha erre a külön eljárás keretében került sor • azt az eljárási szakot kell megismételni, amelyet a távollétében folytattak le és csak jogerőre emelkedésről a védelem általi tudomásszerzéstől számított 1 hónapon belül	mindkettőnél érvényesül: • kötelező a perújítás • csak a terhelt javára lehet
6. Kegyelem	köztársasági elnöki megszüntető kegyelmi döntés	

ad b) A perújítási indítványt a terhelt javára jóval többen terjeszthetik elő (ügyészség, terhelt, védő, terhelt törvényes képviselője, házastársa vagy élettársa, a terhelt halála után egyenesági rokona, testvére, házastársa vagy élettársa), míg terhére csak az ügyészség (a magánvádló (783. §) és a pótmagánvádló (814. §) csak felmentés vagy az eljárás megszüntetése esetén). A terhelt terhére csak a terhelt életében és csak az elévülési időn belül van helye perújításnak.

A perújítás megengedhetőségének kérdésében

- a törvényszék dönt, ha az alapügyben a járásbíróság járt el elsőfokon,
- az ítélőtábla dönt, ha a törvényszék járt el elsőfokon (perújításra jogosult bíróság), éspedig tanácsülésen (643. §).

ad c) A perújítási eljárás három szakaszból áll:

1. Az ügyészi szak:

- A perújításra jogosult bíróság mellett működő ügyészhez kell az indítványt benyújtani (jegyzőkönyvbe mondani), aki – esetleges perújítási nyomozás után – 1 hónapon belül, nyilatkozatával együtt megküldi azt a perújításra jogosult bírósághoz (a magánvádló és a pótmagánvádló közvetlenül a bíróságnál nyújtja be indítványát, 642. és 814. §; magánvádló esetén a bíróság a perújítási indítványt megküldi az ügyészségnek, ha az alapján olyan bűncselekmény látszik megállapíthatónak, amely miatt a vádat az ügyészség képviseli).
- Ha a perújítási indítványt azért nyújtják be, mert a terhelt távollétében az eljárást a törvényes előfeltételek hiányában folytatták le, soron kívül kell eljárni.

2. A bíróság tanácsülési szakasza:

- A perújítás megengedhetőségének kérdésében (fennáll-e perújítási ok, jogosult és időben terjesztette-e elő) a perújításra jogosult bíróság tanácsülésen dönt (643. §).
- A perújításra jogosult bíróság beszerzi az alapügy iratait, továbbá, amennyiben szükségesnek látja, a perújítási feltételek fennállásának megvizsgálása érdekében perújítási nyomozást rendelhet el. A perújítási nyomozásra a nyomozás általános szabályai irányadók, de a legsúlyosabb kényszerintézkedések nem rendelhetők el.
- Ha a tanácsülésen úgy látja a perújításra jogosult bíróság, hogy a perújítási indítvány alapos, az ügyet megismételt eljárás lefolytatása végett nem ügydöntő végzésével megküldi az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnak (illetve a megismételt eljárásra jogosult bíróságra teszi át). E rendelkezéseivel egyidejűleg az alapügyben hozott bármely rendelkezés végrehajtását felfüggesztheti, illetőleg félbeszakíthatja, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti.
- Már tanácsülésen meghozható a megfelelő döntés két esetben:
 - ha a perújítást több ítélet miatt kezdeményezték, a bíróság az alapeljárást maga is megszüntetheti;
 - kegyelem esetén is meghozhatja a törvénynek megfelelő határozatot.
- A perújítás elrendelése ellen nincs helye fellebbezésnek. Az indítvány elutasítása miatt az indítványozó fellebbezhet, fellebbezésében azonban új perújítási okra nem hivatkozhat (645. §).

3. A perújítás tárgyalási szakasza:

Ha elrendelik a perújítást, elsőfokú bírósági tárgyalásra kerül sor (és az ott hozott döntés ellen fellebbezésnek van helye, azaz másod-, akár harmadfokú eljárás is következhet). A tárgyalásra az általános szabályok irányadók, néhány eltéréssel (646-647. §), amit az elsőfokú bírósági eljárásnál már tárgyaltunk.

4.7.2. Felülvizsgálat

Amíg a perújítás az esetek többségében a jogerős határozat ténybeli hibáinak kiküszöbölésére szolgál (res iudicata sérelme, terhelt távollétében való döntés, kegyelem kivételével), addig a többi rendkívüli perorvoslat – így a felülvizsgálat is – a jogerős határozatok érdemi jogkérdésbeli hibáival foglalkozik. A felülvizsgálattal kapcsolatban érinteni kell

- a) a felülvizsgálati okokra,
- b) a felülvizsgálati indítvány előterjesztésére,
- c) a felülvizsgálati eljárás szakaszaira és
- d) a felülvizsgálati eljárás során hozott határozatokra vonatkozó főbb szabályokat.

ad a) A felülvizsgálat okait három csoportra oszthatjuk (648. §):

Büntető anyagi jogi hiba (a Btk. megsértése) 649. § (1) bek.	Büntető eljárásjogi hiba (a Be. megsértése) 649. § (2) bek.	Más határozat rendeli el 649. § (3)-(5) bek.
1. Törvénysértő döntés a bűnösség kérdésében: a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével került sor • a terhelt felmentésére vagy az eljárás megszüntetésére • a terhelt bűnösségének megállapítására vagy a kényszergyógykezelés elrendelésére 2. Törvénysértő szankció: a bűncselekmény törvénysértő minősítése vagy más büntetőjogi szabálysértés miatt • törvénysértő büntetést szabtak ki • törvénysértő intézkedést alkalmaztak • kizáró ok ellenére függesztették fel a büntetés végrehajtását	1. Eljárási feltételek hiánya: • joghatóság hiánya • eljárási akadályok • törvényes vád hiánya 2. Abszolút eljárási szabálysértések 3. A súlyosítási tilalom megsértése	1. Alkotmánybíróság határozata alapján: az AB elrendelte a jogerősen befejezett büntetőeljárás felülvizsgálatát 2. Nemzetközi emberi jogi szerv határozata alapján: nemzetközi emberi jogi szerv (pl. EJEB) állapította meg a nemzetközi szerződés sérelmét

ad b) Nincs helye felülvizsgálatnak,

- anyagi jogi hiba esetében, ha az ügyben harmadfokú bíróság hozott ügydöntő határozatot,
- a Kúria törvényességi jogorvoslati, jogegységi és felülvizsgálati határozata ellen,
- ha a törvénysértés egyszerűsített felülvizsgálati eljárás lefolytatása útján orvosolható,
- a kizárólag nem büntető anyagi jogszabályok alkalmazását igénylő esetekben (polgári jogi igény, szülői felügyeleti jog megszüntetése; de ilyenkor a Pp. szerinti felülvizsgálatnak helye van),
- az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) marasztaló ítélete ellen, ha a marasztalás ésszerű határidőn belüli döntési elvének megsértésén alapul (hiszen egy újabb felülvizsgálati eljárás esetén tovább húzódna az ügy),
- a terhelt terhére 6 hónapon túl,
- a magánvádló és a pótmagánvádló felülvizsgálati indítványt nem terjeszthet elő.

A felülvizsgálati indítványban a jogerős ügydöntő határozat által megállapított tényállás nem támadható, ezért

- a bizonyítékok ismételt egybevetésének,
- eltérő értékelésének, valamint
- bizonyítás felvételének
nincs helye (659. §).

A felülvizsgálati indítvány benyújtására jogosultak köre lényegében megegyezik a perújítási indítvány jogosultjaival azzal, hogy a terhelt terhére a magánvádló és a pótmagánvádló nem nyújthat be felülvizsgálati indítványt. Alkotmánybírósági határozat és nemzetközi emberi jogi szerv határozata esetén a legfőbb ügyész hivatalból előterjeszti a felülvizsgálati indítványt. Minden jogosult csak egyszer nyújthat be felülvizsgálati indítványt (kivéve, ha az újabb felülvizsgálati indítvány Alkotmánybírósági határozatán vagy nemzetközi emberi jogi szerv határozatán alapul).

A felülvizsgálati indítványt

- a Kúria 3 bíróból álló tanácsa bírálja el tanácsülésen vagy nyilvános ülésen.
- a Kúria 5 bíróból álló tanácsa bírálja, ha a felülvizsgálat a Kúria határozata ellen irányul (a törvényben kizárt, az arra nem jogosulttól származó vagy az elkésett indítványt kivéve).

ad c) A felülvizsgálati eljárás három fő szakaszra tagolható:

1. Elsőfokú bírósági szakasz:

- Az eljárást az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnál kell megindítani az ok és cél megjelölésével (de annál a bíróságnál is elő lehet terjeszteni, amelynek eljárását az indítvány sérelmezi). A legfőbb ügyész a felülvizsgálati indítványát – az alapügy irataival együtt – közvetlenül a Kúriánál terjeszti elő.
- A felülvizsgálati indítványt a bíróság 1 hónapon belül az iratokkal együtt felterjeszti a Kúriához.

2. Tanácselnöki szakasz:

- A tanács elnöke az indítvány előterjesztőjét az indítványnak 1 hónapon belüli kiegészítésére hívja fel, ha nem lehet megállapítani, hogy a határozatot miért tartja sérelmesnek (656. §).
- Az elnök az indítványt alaki okból vizsgálja meg: a kizárt, nem jogosulttól származó vagy elkésett, ki nem egészített vagy az elérhetetlenné vált személy által benyújtott indítványt elutasítja.
- A felülvizsgálat során a védelem kötelező, ezért ha a terheltnek nincs védője, védőt kell kirendelni, és a tanács elnöke szükség esetén a felülvizsgálati indítvány megfogalmazására hívja fel.
- Az ugyanazon jogosult által ismételten előterjesztett, illetőleg a korábbival azonos tartalommal előterjesztett indítvány elutasítására vonatkozó határozat hozatalát a Kúria mellőzheti.
- A felülvizsgálati indítványnak nincs halasztó hatálya, a Kúria azonban az indítvány elbírálásáig a végrehajtást felfüggesztheti vagy félbeszakíthatja.
- Ha a felülvizsgálati indítvány elutasításának nincs helye, és az alapügyben a vádat az ügyészség képviselte, a Kúria az indítványt az alapügy irataival együtt megküldi nyilatkozattétel végett a Legfőbb Ügyészségnek (657. §), (pót)magánvádas ügyben a (pót)magánvádlónak.
- A vádló 1 hónapon belül visszaküldi nyilatkozatát az iratokkal együtt a Kúriának, amit a Kúria az előterjesztőnek és a jogosultnak azzal küldi meg, hogy arra a kézbesítéstől számított 15 napon belül észrevételt tehet. A terhelt és védője részére meg kell küldeni a más által benyújtott indítványt és az arra tett nyilatkozatot is.
- A Kúria a felülvizsgálati eljárás megindulásáról tájékoztatja az Alkotmánybíróságot, ha a jogerős ügydöntő határozat vagy a jogerős ügydöntő határozat alapját képező jogszabály ellen alkotmányjogi panaszt terjesztettek elő (658. §).

3. Érdeemi vizsgálat:

A felülvizsgálati indítványt nyilvános ülésen vagy tanácsülésen bírálják el. A Kúria a felülvizsgálati indítványt általában tanácsülésen bírálja el (660. §). Nyilvános ülést tartanak, ha a terhelt terhére nyújtottak be felülvizsgálati indítványt és

- a terhelt vagy a védő az indítvány kézbesítésétől számított 8 napon belül ezt indítványozza vagy
- a tanács elnöke egyéb okból szükségesnek tartja.

A nyilvános ülést a legfőbb ügyész (magánvádló, pótmagánvádló és annak jogi képviselője) és a védő jelenléte nélkül nem lehet megtartani. A nyilvános ülésről a terheltet és a felülvizsgálati indítványra jogosultakat legalább az ülés előtt 8 nappal értesíteni kell.

A nyilvános ülés megnyitása után a Kúria ismerteti a felülvizsgálati indítványt, a megtámadott határozatot és az iratok tartalmából mindazt, ami a felülvizsgálati indítvány elbírálásához szükséges. Az ügy előadása után a felülvizsgálati indítvány előterjesztője, az ügyész, a védő, valamint a felülvizsgálati indítvány előterjesztésére jogosultak a felülvizsgálati indítvány keretei között szólalhatnak fel. A felszólalások után válasznak van helye. A felszólalás joga utoljára a terheltet illeti meg.

ad d) A felülvizsgálati indítványt a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni, de az Alkotmánybíróság (nemzetközi emberi jogi szervezet) határozata esetén az alaptörvény-ellenes jogszabály figyelmen kívül hagyásával (az Alkotmánybíróság vagy nemzetközi emberi jogi szervezet döntésének alapulvételével) kell eljárni.

A felülvizsgálati indítvány alapján alapvetően négyféle határozat hozható:

Kasszációs határozat	Hatályon kívül helyező határozat	Reformatórius határozat	Affirmatórius határozat (nem ügydöntő végzés)
<i>A Kúria a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi, és az eljáró bíróságot új eljárásra utasítja:</i> • a terhelt felmentésére (eljárás megszüntetésére) anyagi jogi szabálysértéssel került sor • a reformatórius határozat meghozatala az iratok alapján nem lehetséges • ha a nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv megállapította a jogsértést és az eljárás megismétlése szükséges • abszolút eljárási szabálysértések <i>az iratokat az ügyésznek megküldi:</i> • törvényes vád hiánya	<i>A Kúria a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti:</i> • joghatóság hiánya • eljárási akadályok	<i>A Kúria a megtámadott határozatot megváltoztatja, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz:</i> • az elítélésre anyagi jogi szabálysértéssel került sor • a súlyosítási tilalom megszegése • ha a felülvizsgálati eljárás lefolytatására az AB vagy nemzetközi emberi jogi szerv (EJEB) határozata alapján került sor	<i>A Kúria a megtámadott határozatot hatályában fenntartja:</i> • a megtámadott határozat a jogszabályoknak megfelel • az eljárási szabálysértés nem hatott ki lényegesen az ítéletre

4.7.3. Alkotmányjogi panasz

Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) és d) pontja szerint az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz alapján nemcsak az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak, hanem az egyes bírói döntéseknek is felülvizsgálja az Alaptörvénnyel való összhangját.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (AB tv.) 26-27. §-a alapján az alkotmányjogi panasz feltételei a következők:

Alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása		Alaptörvény-ellenes egyedi döntés
az Alaptörvényben biztosított jog sérelme következett be	alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem	a döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti
és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette vagy nem áll rendelkezésre jogorvoslat		

Az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől (arról való tudomásszerzéstől) számított 60, illetőleg az alaptörvény-ellenes jogszabály hatálybalépésétől számított 180 napon belül lehet írásban benyújtani.

Az alkotmányjogi panaszt az ügyben elsőfokon eljáró bíróság haladéktalanul megküldi az Alkotmánybíróságnak. Attól függően, hogy az eljárás milyen szakaszában vagyunk, az alkotmányjogi panasz elbírálásáig

- folyamatban lévő ügyben az eljáró bíróság hivatalból vagy indítványra az eljárást felfüggeszti (489. §);
- jogerős ügydöntő határozat esetén annak végrehajtását az Alkotmánybíróság eljárásának befejezéséig az ügyben elsőfokon eljáró bíróság felfüggesztheti vagy félbeszakíthatja (665. §), illetve az Alkotmánybíróság felhívására felfüggeszti illetve félbeszakítja.

Míg az első esetben tehát kötelező az eljárás felfüggesztése, addig jogerős ítéletet követően csak akkor kötelező a végrehajtás felfüggesztése/félbeszakítása, ha a bíróságot az Alkotmánybíróság erre kifejezetten felhívja.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszról ésszerű határidőn belül hoz döntést (AB tv. 30. § (5) bekezdés) azzal, hogy az Alaptörvény 24. cikk (2) b) pontja szerint legkésőbb 90 napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját.

Ha alkotmányjogi panasz vagy bírói kezdeményezés alapján az alkalmazott jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés, illetőleg egyedi bírói döntés Alaptörvénnyel való összhangjáról az Alkotmánybíróság már döntött, ugyanazon jogszabályra (jogszabályi rendelkezésre, egyedi döntésre) és ugyanazon Alaptörvényben biztosított jogra, valamint azonos alkotmányjogi összefüggésre hivatkozással – ha a körülmények alapvetően nem változtak meg – nincs helye az alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló alkotmányjogi panasznak, valamint bírói kezdeményezés alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló vizsgálatának.

4.7.4. Törvényességi jogorvoslat

A Be. „Jogorvoslat a törvényesség érdekében” címmel a XCII. fejezetben szabályozza a törvényességi jogorvoslat elintézésnek szabályait. Ezek közül kiemelendők a törvényességi jogorvoslat

- a) okaival,
 - b) bejelentésével, és az annak alapján hozható
 - c) határozatokkal
- kapcsolatos rendelkezések.

ad a) A 667. § szerint törvényességi jogorvoslat jelenthető be az alábbi feltételekkel:

A legfőbb ügyész jelentheti be	Bíróság törvénysértő határozata ellen (Kúria határozata ellen nem)	Csak jogerős ügydöntő határozat vagy végleges nem ügydöntő végzés ellen	A Kúria előtt érvényesíthető	Csak ha a határozat más perorvoslattal nem támadható meg
---------------------------------------	---	---	-------------------------------------	---

ad b) A törvényességi jogorvoslat bejelentése nincs határidőhöz kötve. A törvényességi jogorvoslatot nyilvános ülésen intézik el (ha nem kell elutasítani):

- a nyilvános ülésről a legfőbb ügyészt (magánvádas eljárásban a magánvádlót, pótmagánvádas eljárásban a pótmagánvádlót és jogi képviselőjét is), a terheltet és védőjét értesíteni kell (ha az alapügyben nem volt védő, ki kell rendelni),
- a törvényességi jogorvoslati indítványra a terhelt és a védő észrevételeket tehet,
- a nyilvános ülés a legfőbb ügyész (képviselője) távollétében nem tartható meg,
- a nyilvános ülésen a legfőbb ügyész (képviselője), a terhelt és védője felszólalhat és egyes indítványokat tehet.

ad c) A törvényességi jogorvoslat alapján kétféle határozat hozható (669. §):

1. Ítélet: ha a Kúria a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatot alaposnak találja, ítéletében megállapítja, hogy a megtámadott határozat törvénysértő. Ebben az esetben

- a terheltet felmentheti, a kényszergyógykezelését mellőzheti, az eljárást megszüntetheti,
- enyhébb büntetést szabhat ki vagy enyhébb intézkedést alkalmazhat, illetőleg
- ilyen határozat meghozatala érdekében a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezheti és szükség esetén az eljárást bíróságot új eljárásra utasíthatja,
- egyébként a Kúria határozata csak a törvénysértést állapíthatja meg.

2. Végzés: ha a Kúria a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatot nem találja alaposnak, azt végzésével elutasítja.

4.7.5. Jogegységi eljárás

A jogegységi eljárás szabályai közül a jogegységi eljárás

- a) okait,
 - b) indítványozását és
 - c) szakaszait
- részletezzük.

ad a) A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló CLXI. törvény 32. §-a szerint jogegységi eljárásnak van helye:

Egységes joggyakorlat érdekében	Eltérő határozat igénye
A joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben szükséges • jogegységi határozat meghozatala, • korábbi jogegységi határozat megváltoztatása vagy • korábbi jogegységi határozat hatályon kívül helyezése.	A Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni • a Kúria másik ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy • közzétett elvi bírósági döntéstől. Ennél az oknál a folyamatban lévő eljárást fel kell függeszteni.

ad b) A jogegységi eljárást kötelező lefolytatni, ha azt

- a Kúria elnöke, kollégiumvezetője vagy helyetteseik, az ítélőtábla elnöke,
- a legfőbb ügyész, illetőleg
- a Kúria másik ítélkező tanácsának határozatától való eltérést a Kúria tanácselnöke indítványozza.

A jogegységi indítványban meg kell jelölni az elbírálandó elvi kérdést (jogkérdést) és az indítvány előterjesztőjének javaslatát. Az indítványhoz mellékelni kell az indítvánnyal érintett bírósági határozatok kiadmányát.

A jogegységi indítvány elbírálására jogosult:

- általában a Kúria 5 tagú tanácsa,
- több jogágat érintő, ún. közös jogegységi határozatnál a Kúria 7 tagú tanácsa,
- a Kúria teljes kollégiuma, ha a jogegységi eljárás célja korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása (hatályon kívül helyezése) vagy a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében szükséges elvi kérdés eldöntése.

A jogegységi tanács elnöke a Kúria elnöke, elnökhelyettese vagy büntető kollégiumának vezetője vagy annak helyettese.

ad c) A jogegységi eljárást a tanács elnöke készíti elő. Ennek során 1 vagy 2 előadó bírót jelöl ki, majd az indítványt megküldik a legfőbb ügyésznek (ha nem ő az indítványozó). A legfőbb ügyész az indítványra 15 napon belül nyilatkozik.

Ezután az ügyet ülésre tűzik ki, amely nem nyilvános, azon csak a jogegységi tanács tagja, az indítványozó, a legfőbb ügyész és eseti meghívottak vehetnek részt.

Az indítvány alapján a jogegységi tanács

- helytadás esetén jogegységi határozatot,
- egyébként a határozathozatalt mellőző végzést hoz.

A jogegységi eljárásban hozott döntés főszabályként az egyedi ügyre nem hat ki, de ha a jogegységi határozattal érintett jogerős bírósági határozatnak a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapító rendelkezése törvénysértő, a jogegységi tanács a törvénysértő rendelkezést hatályon kívül helyezi, és a terheltet felmenti vagy az eljárást megszünteti. Ha a terhelt fogva van, a fogvatartást megszünteti.

4.7.6. Egyszerűsített felülvizsgálat

Egyszerűsített felülvizsgálati eljárás lefolytatásának van helye, ha a bíróság az alapügyben a törvény kötelező rendelkezése ellenére nem rendelkezett (nem a törvénynek megfelelően rendelkezett) egyes kérdésekről (671. §):

- büntetésekkel összefüggő rendelkezések (pl. szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megállapítása, feltételes szabadságra vonatkozó rendelkezés);
- intézkedésekkel összefüggő rendelkezések (próbára bocsátás megszüntetése, pártfogó felügyelet elrendelése);
- egyéb főrendelkezések (pl. az elítélt visszaesői minősége);
- mellékrendelkezések (pl. előzetes fogva tartás beszámítása, bűnügyi költség).

Az egyszerűsített felülvizsgálati eljárás során az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követő 1 hónapon belül a jogerős ügydöntő határozatot hozó bíróság, egyébként az alapügyben eljáró elsőfokú bíróság jár el hivatalból, vagy azok indítványára, akik általában perorvoslatokra jogosultak (672. §), de a magánvádló és a pótmagánvádló nem indítványozhat egyszerűsített felülvizsgálati eljárást (785. és 816. §). A terhelt (vagyonai vagy egyéb érdekelt) hátrányára egyszerűsített felülvizsgálati eljárás a jogerőre emelkedést követő 6 hónapon belül indulhat (terjeszthető elő indítvány), kivéve, ha

- a dolog birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti (jogszabályba ütközik), illetve az adat hozzáférhetővé tétele (közzététele) bűncselekményt valósít meg, és ezért kell az elkobzásról illetve az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételéről rendelkezni,
- az elkobzásról (vagyone elkobzásról) a lefoglalással vagy zár alá vétellel összefüggésben kell dönten.

A bíróság döntési formája háromféle lehet:

- általában az ügyiratok alapján dönt (ezt bírósági titkár is megteheti),
- ha az ügyész, a terhelt vagy a védő meghallgatása szükséges, nyilvános ülést tart (bizonyos esetekben kötelező a terheltet meghallgatni, pl. feltételes szabadság vagy próbaidő módosítása/megszüntetése),
- tárgyalást akkor tart, ha más bizonyítást vesz fel (de előkészítő ülés nincs).

Ha az indítványozó a nyilvános ülésen vagy a tárgyaláson nem jelent meg, úgy kell tekinteni, hogy az indítványát visszavonta.

A bíróság az egyszerűsített felülvizsgálati eljárás alapján végzésében

- a törvénynek megfelelő határozatot hoz (szükség esetén az alapügyben meghozott határozat törvénysértő rendelkezésének hatályon kívül helyezése mellett),
- az indítványt elutasítja, ha az alaptalan vagy alaki okból hibás (elkésett, törvényben kizárt, nem jogosulttól származó),
- az eljárást megszünteti, ha a hivatalból megindított eljárásban állapítja meg, hogy az eljárás megindításának a feltételei nem állnak fenn (674. §).

A bíróság határozata ellen az fellebbezhet, aki az eljárás megindítása érdekében indítványtételre jogosult, vagy akinek a különleges eljárásban hozott határozat a jogait vagy kötelezettségeit érintette (az őt érintő körben). Egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban harmadfokú bírósági eljárásnak nincs helye.

4.7.7. Igazolási kérelem

Ha a terhelt, a védő, a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt határidőt vagy határnapot önhibáján kívül mulasztott, igazolásnak van helye (139. §).

Az igazolási kérelmet az elmulasztott határidő utolsó napjától (az elmulasztott határnaptól) számított 8 napon (legkésőbb az akadály megszűnésétől számított 3 hónapon) belül lehet előterjeszteni. Az igazolási kérelemben elő kell adni

- a mulasztás okát,
- azokat a körülményeket, amelyek a mulasztás véltenséjét valószínűsítik,
- határidő elmulasztása esetén az igazolási kérelem előterjesztésével együtt az elmulasztott cselekményt is pótolni kell.

Igazolásnak nincs helye:

- a kézbesítési kifogás előterjesztésére nyitva álló 3 hónapos objektív határidő elmulasztása miatt;
- a magánindítvány előterjesztésére nyitva álló határidő elmulasztása miatt (kivéve, ha a bűncselekmény közvérdíjazás alá tartozó);
- a szabályszerű idézés ellenére meg nem jelenő vádlott (védő) távollétében kihirdetett ítélet esetén a tárgyalás elmulasztása miatt;
- ha a sértett nem terjeszti elő az első olyan tárgyaláson a polgári jogi igényt, ahol jelen volt (lehetett);
- a polgári jogi igény egyéb törvényes úton való érvényesítésére nyitva álló 1 hónapos határidő elmulasztása miatt;
- a fellebbezési 3 napos határidő elmulasztása miatt;
- a fellebbezési nyilvános ülés vagy tárgyalás kitűzésének indítványozására nyitva álló határidő elmulasztása miatt;
- a másodfokú tárgyalás elmulasztása miatt;
- a harmadfokú nyilvános ülés kitűzésének indítványozására nyitva álló határidő elmulasztása miatt.

Az igazolási kérelemről a határidőt (határnapot) megállapító (jogorvoslati határidő elmulasztása esetén a jogorvoslat elbírálására hatáskörrel rendelkező) hatóság méltányosan határoz.

Az elkésett, törvényben kizárt, nem jogosulttól származó, illetve a korábbival azonos tartalmú, alaptalan igazolási kérelmet a hatóság érdemi indokolás nélkül elutasítja (ugyanígy tesz határidő elmulasztása esetén, ha az igazolást kérő az elmulasztott cselekményt a kérelem előterjesztésével együtt nem pótolta, holott az lehetséges volt).

Az igazolási kérelemnek az eljárás folytatására, vagy a határozat teljesítésére illetve végrehajtására nincs halasztó hatálya, de a hatóság az eljárást (a határozat teljesítését vagy végrehajtását) felfüggesztheti.

Az igazolási kérelemnek helyt adó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak.

Ha az igazolási kérelemnek helyt adnak:

- az igazolást kérő által pótolta cselekményt olyannak kell tekinteni, mintha azt az elmulasztott határidőn belül teljesítette volna,
- az elmulasztott határnapon végzett eljárási cselekményt a szükséges körben meg kell ismételni.

4.8. A különleges és egyéb eljárások

A Be. számos különleges és egyéb eljárást szabályoz. Ezek mindegyikének közös jellemzője, hogy azok során nem az ügy érdemében (a bűnösség kérdésében) döntenek. Azonban míg a különleges eljárások során (a jogerő feloldásának sajátos eseteként) az ügydöntő határozat érdemi (általában a szankciókra vonatkozó) részét változtatják meg, addig az egyéb eljárások során ezen kívülálló kérdésekben döntenek.

A Be. az alábbi különleges és egyéb eljárásokat szabályozza:

Különleges eljárások	Egyéb eljárások
• feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának elhalasztása életfogytig tartó szabadságvesztés esetén • összbüntetési eljárás • eljárás próbára bocsátás esetén • eljárás jóvátételi munka esetén • halasztás vagy részletfizetés engedélyezése az államot illető bünygyi költség megfizetésére	• alaptalanul alkalmazott szabadságkorlátozásért járó kártalanítás • visszatérítés • kegyelmi eljárás • bünygyi költség és rendbírság mérséklése vagy elengedése

Tartalomjegyzék:

I. fejezet: Bevezetés.....	3
II. fejezet: A nyomozati szak.....	7
2.1. A nyomozás alanyai	7
2.1.1. A nyomozás során eljáró hatóságok.....	7
2.1.1.1. A nyomozó hatóság.....	7
2.1.1.2. Az ügyészség.....	8
2.1.1.3. A nyomozási bíró	9
2.1.1.4. A nyomozás során eljáró egyéb szervek	10
2.1.1.5. Az eljáró hatóságok tagjainak kizárása	11
2.1.2. A résztvevők.....	12
2.1.2.1. A terhelt.....	12
2.1.2.2. Az eljárás alá vont jogi személy és képviselője	15
2.1.2.3. A védő	15
2.1.2.4. A sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló és a magánfél	18
2.1.2.5. A vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt.....	20
2.1.2.6. A segítők, a támogatók és az ügygondnok.....	21
2.1.2.7. A résztvevőkre vonatkozó egyéb rendelkezések.....	21
2.2. Az előkészítő eljárás.....	24
2.3. A nyomozás.....	25
2.3.1. A nyomozás megindítása	25
2.3.1.1. A hivatalból megindított büntetőeljárás	25
2.3.1.2. A feljelentés.....	26
2.3.1.3. A titkos információgyűjtés	28
2.3.2. A felderítés	28
2.3.2.1. A felderítésre vonatkozó általános szabályok	29
2.3.2.2. Kényszerintézkedések a felderítés során.....	29
2.3.2.2.1. A kényszerintézkedések fogalma és felosztása.....	29
2.3.2.2.2. A felderítés során elrendelhető, személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések	32
2.3.2.2.3. A felderítés során elrendelhető, vagyont érintő kényszerintézkedések....	33
2.3.2.3. Leplezett eszközök alkalmazása a felderítés során	38
2.3.2.4. Az adatszerző tevékenység.....	42
2.3.2.5. Bizonyítás a felderítés során	43
2.3.2.5.1. A tanúvallomás.....	43
2.3.2.5.2. A szakvélemény	45
2.3.2.5.3. A tárgyi bizonyítási eszköz	47

2.3.2.5.4. Az elektronikus adat.....	47
2.3.2.5.5. A szemle.....	47
2.3.2.5.6. A helyszíni kihallgatás.....	47
2.3.2.5.7. A bizonyítási kísérlet.....	48
2.3.2.5.8. A felismerésre bemutatás.....	48
2.3.2.5.9. A terhelt vallomása. A gyanúsított kihallgatása.....	48
2.3.2.6. Nyomozás a terhelt távollétében.....	50
2.3.2.7. A nyomozás ügyiratainak megküldése.....	51
2.3.3. A vizsgálat.....	51
2.3.3.1. A vizsgálatra vonatkozó általános rendelkezések.....	51
2.3.3.2. A kényszerintézkedések sajátos szabályai a vizsgálat során.....	54
2.3.3.2.1. Az elfogatóparancs és az előállítás.....	54
2.3.3.2.2. A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések közös szabályai.....	55
2.3.3.2.3. A távoltartás.....	56
2.3.3.2.4. A bűnügyi felügyelet.....	57
2.3.3.2.5. A terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz.....	57
2.3.3.2.6. Az óvadék.....	57
2.3.3.2.7. A letartóztatás.....	58
2.3.3.2.8. Az elmeállapot megfigyelése és az előzetes kényszerszergyógykezelés.....	58
2.3.3.2.9. A megelőző pártfogás.....	59
2.3.3.3. A bizonyítás a vizsgálat során.....	60
2.3.3.3.1. A pártfogó felügyelői vélemény.....	60
2.3.3.3.2. A szembesítés.....	61
2.3.3.3.3. A műszeres vallomásellenőrzés.....	61
2.3.3.3.4. A bizonyítás sajátos szabályai a fiatalok elleni büntetőeljárásban....	61
2.3.3.4. Az eljárás felfüggesztése.....	63
2.3.3.5. Az eljárás megszüntetése.....	65
2.3.4. A nyomozás sajátos szabályai a katonai büntetőeljárásban.....	66
2.3.5. A vagyonelvonásra irányuló eljárás.....	67
2.3.6. A perújítási nyomozás.....	68
2.3.7. Jogorvoslat a nyomozás során.....	68
III. fejezet: A közbenső eljárás.....	73
3.1. Az ügyészi szak.....	73
3.1.1. A közvetítői eljárás.....	74
3.1.2. A feltételes ügyészi felfüggesztés.....	76
3.1.3. A gyanúsított együttműködése.....	77

3.1.4. A vádalku	77
3.1.5. A vádemelés	78
3.1.5.1. A vádirat	79
3.1.5.2. A feljegyzés	80
3.1.5.3. A feljelentés	80
3.1.5.4. A vádindítvány és az írásbeli bejelentés	81
3.2. A tárgyalás előkészítése	82
3.2.1. A bíróság hatásköre, illetékessége és összetétele	82
3.2.1.1. A bíróság hatásköre	83
3.2.1.2. A bíróság illetékessége	84
3.2.1.3. A hatáskör és illetékesség vizsgálata, a kijelölés	85
3.2.1.4. Az eljáró bíróság összetétele	86
3.2.2. A tárgyalás előkészítése során megvizsgált általános kérdések	87
3.2.3. A büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás lefolytatása	90
3.2.4. Az előkészítő ülés	91
3.2.4.1. Eljárás a bűnösség beismerése esetén	92
3.2.4.2. Eljárás a bűnösség be nem ismerése esetén	93
3.2.4.3. Az előkészítő ülés szabályai a büntetővégzés elleni jogorvoslat esetén	94
3.2.4.4. Az előkészítő ülés egyezség esetén	94
3.2.5. A tárgyalás előkészítésének egyéb szabályai	95
3.2.5.1. A tárgyalás kitűzése	95
3.2.5.2. Idézés és értesítés a tárgyalásra	96
3.2.5.3. A magánvádas tárgyalás előkészítése (a személyes meghallgatás)	96
3.2.5.4. A tárgyalás előkészítése pótmagánvádas eljárásban	97
3.2.5.5. A tárgyalás előkészítése bíróság elé állítás esetén	97
IV. fejezet: A bírósági eljárás	98
4.1. A bírósági eljárás általános szabályai	98
4.1.1. Jelenlét a bírósági eljárásban	98
4.1.2. A tárgyalás nyilvánossága	100
4.1.3. A tárgyalás vezetése, méltóságának megőrzése és rendjének fenntartása	101
4.1.4. Határozatok a legsúlyosabb kényszerintézkedésekről a bírósági szakban	101
4.1.5. A tárgyalás folytonossága	102
4.2. Az elsőfokú bírósági eljárás	102
4.2.1. Az elsőfokú tárgyalás menete	102
4.2.1.1. A tárgyalás megnyitása	102
4.2.1.2. A tárgyalás megkezdése	103
4.2.1.2.1. A vád lényegének ismertetése	103

4.2.1.2.2. A polgári jogi igény ismertetése.....	103
4.2.1.2.3. A tárgyalás megkezdéséhez fűződő jogkövetkezmények	104
4.2.1.3. A bizonyítás felvétele.....	104
4.2.1.3.1. A bizonyítás fogalma és a bizonyítási rendszerek	104
4.2.1.3.2. A bizonyítási indítványokra vonatkozó főbb rendelkezések.....	106
4.2.1.3.3. A terhelt vallomása.....	106
4.2.1.3.4. A tanú vallomása.....	108
4.2.1.3.5. A szakértő meghallgatása és a szakvélemény ismertetése	108
4.2.1.3.6. Egyéb bizonyítás a tárgyaláson	109
4.2.1.4. A perbeszéddek	110
4.2.1.5. A határozathozatal.....	111
4.2.1.6. Az ügydöntő határozat kihirdetése	111
4.2.2. Az elsőfokú határozatok.....	113
4.2.2.1. Az ügydöntő határozatok	113
4.2.2.1.1. Az ítélet	113
4.2.2.1.2. Az eljárást megszüntető ügydöntő végzés	113
4.2.2.1.3. Az ügydöntő határozat egyéb rendelkezései	114
4.2.2.1.4. Az ügydöntő határozat felépítése	116
4.2.2.2. A nem ügydöntő határozatok	117
4.2.2.3. A határozat írásba foglalása és kijavítása.....	118
4.2.3. Sajátos elsőfokú eljárások	118
4.2.3.1. Magánvádas eljárás	118
4.2.3.2. Pótmagánvádas eljárás	119
4.2.3.3. Bíróság elé állítás	120
4.2.3.4. In absentia eljárások	120
4.2.3.5. Eljárás egyezség esetén	124
4.2.3.6. Megismételt elsőfokú eljárás.....	124
4.2.3.7. Tárgyalás a katonai büntetőeljárásban	125
4.2.3.8. Perújítási tárgyalás	125
4.3. A perorvoslatok fő kérdései	126
4.3.1. A perorvoslatok fogalma és felosztása.....	126
4.3.2. Jogerő, véglegesség és részjogerő	128
4.3.3. A tényálláshoz kötöttség elve és a megalapozatlanság	131
4.3.4. A súlyosítási tilalom.....	133
4.3.5. Az eljárási szabálysértések.....	135
4.4. A másodfokú eljárás.....	136
4.4.1. A fellebbezés bejelentése	136

4.4.2. A fellebbezés felterjesztése és a másodfokú eljárás előkészítése.....	138
4.4.3. A másodfokú bíróság döntési formái	139
4.4.4. A másodfokú határozatok.....	141
4.4.5. A fellebbezés elintézése egyezség esetén.....	142
4.5. A harmadfokú eljárás	143
4.5.1. A másodfellebbezési jog és a másodfellebbezés korlátai.....	143
4.5.2. A harmadfokú eljárás főbb szabályai	144
4.5.3. A harmadfokú határozatok	144
4.6. A hatályon kívül helyező (kasszációs) végzés elleni fellebbezés	145
4.7. A rendkívüli perorvoslatok.....	146
4.7.1. Perújítás	146
4.7.2. Felülvizsgálat	149
4.7.3. Alkotmányjogi panasz.....	152
4.7.4. Törvényességi jogorvoslat.....	154
4.7.5. Jogegységi eljárás.....	155
4.7.6. Egyszerűsített felülvizsgálat.....	156
4.7.7. Igazolási kérelem.....	157
4.8. A különleges és egyéb eljárások	158